

**T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**MAKROEKONOMİK FAKTÖRLERİN GELİR DAĞILIMI
ÜZERİNE ETKİSİ: PANEL VERİ ANALİZİ**

Doktora Tezi

Fatmanur Güder

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Meliha Ener**

Çanakkale – 2019

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

MAKROEKONOMİK FAKTÖRLERİN GELİR DAĞILIMI ÜZERİNE ETKİSİ:
PANEL VERİ ANALİZİ

Doktora Tezi

Hazırlayan

Fatmanur GÜDER

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Meliha ENER

Çanakkale -2019

TAAHHÜTNAME

Doktora Tezi olarak sunduğum “**Makroekonomik Faktörlerin Gelir Dağılımı Üzerine Etkisi: Panel Veri Analizi**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını, özgünlüğünü ve bir başka mecraya sunulmadığını, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu ve yararlandığım kaynak ve verilerde hiçbir çarpıtma yapmadığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

19...106.../2019

Fatmanur GÜDER

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Fatmanur Güder'e ait Makroekonomik Faktörlerin Gelir Dağılımı Üzerine Etkisi: Panel Veri Analizi adlı çalışma, jürimiz tarafından İktisat Anabilim Dalı DOKTORA TEZİ olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Üyeler	İmza
Prof. Dr. Meliha ENER (Danışman)	
Doç. Dr. Cüneyt KILIÇ	
Doç. Dr. Serdar KURT	
Prof. Dr. Burak DARICI	
Doç. Dr. Ahmet AYDIN	
Tez No : 10243787	
Tez Savunma Tarihi : 27/03/2019	

ONAY

Doç. Dr. Şerif KORKMAZ
Enstitü Müdürü

.19./04/2019

ÖZET

MAKROEKONOMİK FAKTÖRLERİN GELİR DAĞILIMI ÜZERİNE ETKİSİ: PANEL VERİ ANALİZİ

Çalışmada makroekonomik faktörlerin gelir dağılımı üzerine etkileri incelenmektedir. 2008-2015 döneminin baz alındığı çalışmada 27 ülkenin verileri ele alınmıştır. Veriler, Dünya Bankası'nın sınıflandırmasına göre yüksek gelirli, üst orta gelirli ve alt orta gelirli ülkeler olmak üzere analiz edilmiş, bunun yanı sıra 27 ülke toplu olarak panel veri analizine tabii tutulmuştur. Panel veri seti yatay kesit bağımlılığı, birim kök ve Hausman testlerine tabii tutulduktan sonra model tahminleri gerçekleştirilmiştir.

Gelir dağılımını etkileyen makroekonomik faktörlerden; ekonomik büyüme hızı, enflasyon, işsizlik, küreselleşme, teknoloji ve kamu gelirleri bağımsız değişkenler olarak ele alınmıştır. Bağımlı değişken olarak ise ülkelerin gini katsayıları kullanılmıştır. Modele 2008 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde başlayan ve tüm dünyaya yayılan küresel krizin etkilerini gidermek için gölge değişken de eklenmiştir.

Analiz bulgularına göre yüksek gelirli ülkelerde enflasyon, ekonomik büyüme, işsizlik ve kamu gelirlerinin gelir eşitsizliğini arttırdığı, ekonomik küreselleşmenin ise gelir dağılımının iyileşmesine katkı sağladığı görülmüştür. Üst orta gelirli ülkelerde işsizliğin gelir eşitsizliğini arttırdığı, AR-GE harcamalarının ise gelir eşitsizliğini azalttığı yönünde bir sonuç ortaya koyulmuştur. Alt orta gelirli ülkelerin analiz sonuçları ise ekonomik küreselleşme, kamu gelirleri ve AR-GE harcamalarının gelir eşitsizliğini artırıcı yönde etkilediğini göstermektedir. Öte yandan küresel krizin yüksek gelirli ülkeler ile üst orta gelirli ülkelerde gelir dağılımını olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Son olarak 27 ülkenin toplu olarak ele alındığı analizde tüm ülkelerde işsizliğin ve kamu gelirlerinin gelirin daha eşitsiz dağılmasına sebep olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gelir Dağılımı, Yüksek Gelirli Ülkeler, Üst Orta Gelirli Ülkeler, Alt Orta Gelirli Ülkeler, Panel Veri Analizi.

ABSTRACT

THE EFFECTS OF MACROECONOMIC FACTORS ON INCOME DISTRIBUTION: PANEL DATA ANALYSIS

The study reveals the causes of inequality of income distribution. In the research, which is based on the period of 2008-2015, the data of 27 countries are examined. The countries are analyzed in three groups as high income countries, upper middle income and lower middle income countries according to the World Bank's classification and besides 27 countries are collectively put to panel data analysis. After the panel dataset is applied to cross-sectional dependence, unit root and Hausman tests, the study reveals model estimates.

Economic growth rate, inflation, unemployment, globalization, technology and public revenues, which are macroeconomic factors affecting income distribution, are considered as independent variables. As the dependent variable, the gini coefficients of the countries are used.

According to the findings of analysis, it is seen that inflation, economic growth, unemployment and public revenues increase income inequality in high income countries and economic globalization contributes to the improvement of income distribution in these countries. In the upper middle income countries, the results show that unemployment increases income inequality and R&D expenditures decrease income inequality. The results of the analysis of lower middle income countries show that economic globalization, public revenues and R&D expenditures affect income distribution. On the other hand, the global crisis has a negative impact on income distribution in high income and upper middle income countries. Finally, in the analysis of 27 countries collectively, it is concluded that unemployment and public revenues caused a more uneven distribution of income in all countries.

Keywords: Income Distribution, High Income Countries, Upper Middle Income Countries, Lower Middle Income Countries, Panel Data Analysis.

ÖNSÖZ

David Ricardo 1820 yılında Malthus'a gönderdiği mektupta İktisat biliminin asıl amacının refah artışı değil, artan refahın bölüşüm sorunu olduğunu yazmıştır. Ricardo'nun 200 yıl öncesinden önemine değindiği gelir dağılımının dünyada her geçen gün daha da eşitsiz hale geldiği görülmektedir.

Dünyada iklim değişikliği, küresel ısınma, yiyecek, su güvenliği gibi birçok sorun bulunmaktadır. Her biri ayrı öneme sahip bu konuların içerisinde en vahim olanı günümüzde hala yaşadığı ekonomik sıkıntılar sebebiyle azımsanmayacak düzeyde açlıktan ölen insanların bulunmasıdır. Dünyada yaşanan fırsat eşitsizlikleri, adaletsizliklerin her geçen gün artması ve çözüm için gerekli önlemlerin alınmaması, gelir dağılımının giderek kötüleşmesine ve yoksul sayısının hızlı bir şekilde artış göstermesine sebep olmaktadır. Özellikle az gelişmiş ülkelerde görülen gelir dağılımı sorununun azaltılması, dünyanın kalan kısmının üstlenmesi gereken bir sorumluluktur. Çalışmada özellikle az gelişmiş ülkelerin verilerine ulaşma konusunda sorunlar yaşandığı için kısıtlı ülke sayısı ile çalışmak durumunda kalınmıştır.

Yaşanan sorunların çözümüne ulaşabilmemiz ve önlemler alabilmemiz için sebeplerini öğrenmemiz gerekmektedir. Gelir dağılımı sorununun giderilmesi için gelirin neden eşitsiz dağıldığı ortaya koyulmalıdır. Çalışmada, gelir dağılımını etkileyen makroekonomik faktörler ele alınmış, bu faktörlerin gelir dağılımını farklı ülke gruplarında nasıl etkilediği ortaya koyulmuştur.

Çalışmamda emeği geçen danışmanım Prof. Dr. Meliha Ener başta olmak üzere Doç. Dr. Cüneyt Kılıç, Doç. Dr. Serdar Kurt, Prof. Dr. Burak Darıcı ve Doç. Dr. Ahmet Aydın hocalarıma destekleri ve bana yol gösterdikleri için minnetlerimi sunarım.

Çalışmam sürecince yaşadığım olumsuzluklarda hep yanımda olan, desteğini ve neşesini hiçbir zaman eksik etmeyen sabırlı babam Hasan Güder'e, güçlülüğü ve iyi kalbiyle bana örnek olan dünyanın en iyi annesi Nurcan Güder'e, umutsuzluğa kapıldığımda her zaman yardımına koşan ve beni motive eden kardeşlerim Nagehan Güder ve Gülcan Bağatır'a teşekkür ederim.

Fatmanur GÜDER

Çanakkale, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
KISALTMALAR.....	ix
TABLolar.....	x
ŞEKİLLER.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GELİR DAĞILIMININ KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE TEORİK TEMELLERİ

1.1. Kavramsal Çerçeve.....	3
1.1.1. Gelir ve Gelir Dağılımı Kavramı	3
1.1.2. Gelir Dağılımı Türleri	4
1.1.2.1. <i>Kişisel Gelir Dağılımı</i>	4
1.1.2.2. <i>Fonksiyonel Gelir Dağılımı</i>	5
1.1.2.3. <i>Bölgesel Gelir Dağılımı</i>	5
1.1.2.4. <i>Sektörel Gelir Dağılımı</i>	6
1.1.3. Gelir Dağılımı Ölçme Yöntemleri	7
1.1.3.1. <i>Lorenz Eğrisi</i>	8
1.1.3.2. <i>Gini Katsayısı</i>	9
1.1.3.3. <i>Diğer Ölçme Yöntemleri</i>	10
1.1.4. Gelir Dağılımını Etkileyen Faktörler	12
1.1.4.1. <i>Ekonomik Büyüme</i>	13
1.1.4.2. <i>İşsizlik</i>	15
1.1.4.3. <i>Enflasyon</i>	16

1.1.4.4. Küreselleşme.....	17
1.1.4.5. Kamu Gelirleri.....	19
1.1.4.6. Teknoloji.....	20
1.2. Teorik Çerçeve.....	21
1.2.1. Fizyokratların Gelir Dağılımına Bakışı.....	22
1.2.2. Klasik İktisadın Gelir Dağılımına Bakışı.....	23
1.2.3. Marksist İktisadın Gelir Dağılımına Bakışı.....	25
1.2.4. Keynesyen Gelir Dağılımı Teorisi.....	27
1.2.5. Neo-Klasik İktisadın Gelir Dağılımına Bakışı.....	27
1.2.6. Monetarist Okulun Gelir Dağılımına Bakışı.....	29
1.2.7. Post Keynesyen Teoride Gelir Dağılımı.....	30

İKİNCİ BÖLÜM

GELİR DAĞILIMI VE MAKROEKONOMİK FAKTÖRLERİN GELİŞİMİ VE GELİR EŞİTSİZLİĞİ İLE MÜCADELE POLİTİKALARI

2.1. Gelir Dağılımı ve Makroekonomik Faktörlerin Gelişimi.....	32
2.1.1. Gelir Dağılımının Gelişimi.....	32
2.1.1.1. Yüksek Gelirli Ülkelerde Gelir Dağılımı.....	32
2.1.1.2. Üst Orta Gelirli Ülkelerde Gelir Dağılımı.....	34
2.1.1.3. Alt Orta Gelirli Ülkelerde Gelir Dağılımı.....	36
2.1.2. Ekonomik Büyümenin Gelişimi.....	37
2.1.2.1. Yüksek Gelirli Ülkelerde Ekonomik Büyüme.....	37
2.1.2.2. Üst Orta Gelirli Ülkelerde Ekonomik Büyüme.....	39
2.1.2.3. Alt Orta Gelirli Ülkelerde Ekonomik Büyüme.....	41
2.1.3. Enflasyonun Gelişimi.....	43
2.1.3.1. Yüksek Gelirli Ülkelerde Enflasyon.....	44
2.1.3.2. Üst Orta Gelirli Ülkelerde Enflasyon.....	45

2.1.3.3. <i>Alt Orta Gelirli Ülkelerde Enflasyon</i>	47
2.1.4. <i>İşsizliğin Gelişimi</i>	48
2.1.4.1. <i>Yüksek Gelirli Ülkelerde İşsizlik</i>	49
2.1.4.2. <i>Üst Orta Gelirli Ülkelerde İşsizlik</i>	51
2.1.4.3. <i>Alt Orta Gelirli Ülkelerde İşsizlik</i>	52
2.1.5. <i>Küreselleşmenin Gelişimi</i>	54
2.1.5.1. <i>Yüksek Gelirli Ülkelerde Küreselleşme</i>	55
2.1.5.2. <i>Üst Orta Gelirli Ülkelerde Küreselleşme</i>	57
2.1.5.3. <i>Alt Orta Gelirli Ülkelerde Küreselleşme</i>	58
2.1.6. <i>Kamu Gelirlerinin Gelişimi</i>	60
2.1.6.1. <i>Yüksek Gelirli Ülkelerde Kamu Gelirleri</i>	61
2.1.6.2. <i>Üst Orta Gelirli Ülkelerde Kamu Gelirleri</i>	62
2.1.6.3. <i>Alt Orta Gelirli Ülkelerde Kamu Gelirleri</i>	64
2.1.7. <i>Teknolojinin Gelişimi</i>	65
2.1.7.1. <i>Yüksek Gelirli Ülkelerde Teknoloji</i>	66
2.1.7.2. <i>Üst Orta Gelirli Ülkelerde Teknoloji</i>	67
2.1.7.3. <i>Alt Orta Gelirli Ülkelerde Teknoloji</i>	69
2.2. <i>Gelir Eşitsizliği ile Mücadele Politikaları</i>	71
2.2.1. <i>Ekonomik Politikalar</i>	71
2.2.1.1. <i>Genel Politikalar</i>	71
2.2.1.1.1. <i>Maliye Politikası</i>	71
2.2.1.1.2. <i>Fiyat Politikası</i>	73
2.2.1.1.3. <i>Ücret Politikası</i>	74
2.2.1.2. <i>Özel Politikalar</i>	75
2.2.2. <i>Sosyal Politikalar</i>	78

2.2.2.1. Genel Politikalar	78
2.2.2.1.1. İstihdam Politikası.....	78
2.2.2.1.2. Eğitim Politikası	79
2.2.2.1.3. Nüfus Politikası	81
2.2.2.1.4. Sosyal Güvenlik Politikası.....	82
2.2.2.2. Özel Politikalar.....	83

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MAKROEKONOMİK FAKTÖRLERİN GELİR DAĞILIMI ÜZERİNE ETKİSİ: PANEL VERİ ANALİZİ

3.1. Literatür Taraması.....	89
3.1.1. Gelir Dağılımı – Ekonomik Büyüme İlişkisi	89
3.1.2. Gelir Dağılımı – İşsizlik ve Enflasyon İlişkisi	91
3.1.3. Gelir Dağılımı – Küreselleşme İlişkisi	92
3.1.4. Gelir Dağılımı – Kamu Gelirleri İlişkisi.....	94
3.1.5. Gelir Dağılımı – Teknoloji İlişkisi.....	95
3.1.6. Diğer Toplu Çalışmalar Literatürü	96
3.2. Araştırma Verileri	98
3.3. Araştırma Yöntemi ve Bulgular	101
3.3.1. Yatay Kesit Bağımlılığı	101
3.3.1.1. Yüksek Gelir Grubu için Yatay Kesit Bağımlılığı.....	102
3.3.1.2. Üst Orta Gelir Grubu için Yatay Kesit Bağımlılığı.....	103
3.3.1.3. Alt Orta Gelir Grubu için Yatay Kesit Bağımlılığı.....	103
3.3.1.4. Toplu Ülke Grubu için Yatay Kesit Bağımlılığı.....	104
3.3.2. Birim Kök Testi	104
3.3.2.1. Yüksek Gelir Grubu için Birim Kök Testi.....	105

3.3.2.2. <i>Üst Orta Gelir Grubu için Birim Kök Testi</i>	106
3.3.2.3. <i>Alt Orta Gelir Grubu için Birim Kök Testi</i>	106
3.3.2.4. <i>Toplu Ülke Grubu için Birim Kök Testi</i>	107
3.3.3. Hausman Testi	108
3.3.3.1. <i>Yüksek Gelir Grubu için Hausman Testi</i>	109
3.3.3.2. <i>Üst Orta Gelir Grubu için Hausman Testi</i>	109
3.3.3.3. <i>Alt Orta Gelir Grubu için Hausman Testi</i>	109
3.3.3.4. <i>Toplu Ülke Grubu için Hausman Testi</i>	110
3.3.4. Model Tahmini	110
3.3.4.1. <i>Yüksek Gelir Grubu için Model Tahmini</i>	111
3.3.4.2. <i>Üst Orta Gelir Grubu için Model Tahmini</i>	113
3.3.4.3. <i>Alt Orta Gelir Grubu için Model Tahmini</i>	114
3.3.4.3. <i>Toplu Ülke Grubu için Model Tahmini</i>	116
3.4. Analiz Bulguları	117
SONUÇ ve ÖNERİLER	119
KAYNAKÇA	125
EKLER	146
EK 1. YÜKSEK GELİR GRUBU İÇİN MODEL TAHMİNİ	146
EK 2. ÜST ORTA GELİR GRUBU İÇİN MODEL TAHMİNİ	147
EK 3. ALT ORTA GELİR GRUBU İÇİN MODEL TAHMİNİ	148
EK 4. TOPLU ÜLKE GRUBU İÇİN MODEL TAHMİNİ	149
EK 5. TURNİTİN ORİJİNALLİK RAPORU	150
ÖZGEÇMİŞ	151

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BEA	: Bureau of Economic Analysis (Ekonomik Analiz Bürosu)
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IMF	: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsleri
SWIID	: The Standardized World Income Inequality Database
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

TABLOLAR

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa
Tablo 3.1.	Uygulamada Ele Alınan Ülkeler	98
Tablo 3.2.	Değişkenlerin Tanım ve Kaynakları	99
Tablo 3.3.	Yüksek Gelir Grubu için Yatay Kesit Bağımlılığı	102
Tablo 3.4.	Üst Orta Gelir Grubu için Yatay Kesit Bağımlılığı	103
Tablo 3.5.	Alt Orta Gelir Grubu için Yatay Kesit Bağımlılığı	103
Tablo 3.6.	Toplu Ülke Grubu için Yatay Kesit Bağımlılığı	104
Tablo 3.7.	Yüksek Gelir Grubu için Birim Kök Testi	105
Tablo 3.8.	Üst Orta Gelir Grubu için Birim Kök Testi	106
Tablo 3.9.	Alt Orta Gelir Grubu için Birim Kök Testi	106
Tablo 3.10.	İşsizlik Değişkeni için Birim Kök Testi	107
Tablo 3.11.	Toplu Ülke Grubu için Birim Kök Testi	107
Tablo 3.12.	Yüksek Gelir Grubu için Hausman Testi	109
Tablo 3.13.	Üst Orta Gelir Grubu için Hausman Testi	109
Tablo 3.14.	Alt Orta Gelir Grubu için Hausman Testi	110
Tablo 3.15.	Toplu Ülke Grubu için Hausman Testi	110
Tablo 3.16.	Yüksek Gelir Grubu için Model Tahmini	111
Tablo 3.17.	Üst-Orta Gelir Grubu için Model Tahmini	113
Tablo 3.18.	Alt-Orta Gelir Grubu için Model Tahmini	114

Tablo 3.19. Toplu Ülke Grubu için Model Tahmini	116
Tablo 3.20. Analiz Bulguları	117

ŞEKİLLER

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa
Şekil 1.1.	Lorenz Eğrileri	9
Şekil 1.2.	Kuznets Eğrisi	14
Şekil 2.1.	Yüksek Gelirli Ülkelerde Gini Katsayısı	33
Şekil 2.2.	Üst Orta Gelirli Ülkelerde Gini Katsayısı	35
Şekil 2.3.	Alt Orta Gelirli Ülkelerde Gini Katsayısı	36
Şekil 2.4.	Yüksek Gelirli Ülkelerde Ekonomik Büyüme	38
Şekil 2.5.	Üst Orta Gelirli Ülkelerde Ekonomik Büyüme	40
Şekil 2.6.	Alt Orta Gelirli Ülkelerde Ekonomik Büyüme	42
Şekil 2.7.	Yüksek Gelirli Ülkelerde Enflasyon	45
Şekil 2.8.	Üst Orta Gelirli Ülkelerde Enflasyon	47
Şekil 2.9.	Alt Orta Gelirli Ülkelerde Enflasyon	48
Şekil 2.10.	Yüksek Gelirli Ülkelerde İşsizlik	50
Şekil 2.11.	Üst Orta Gelirli Ülkelerde İşsizlik	52
Şekil 2.12.	Alt Orta Gelirli Ülkelerde Ekonomik Küreselleşme	54
Şekil 2.13.	Yüksek Gelirli Ülkelerde Ekonomik Küreselleşme	56
Şekil 2.14.	Üst Orta Gelirli Ülkelerde Ekonomik Küreselleşme	57
Şekil 2.15.	Alt Orta Gelirli Ülkelerde Ekonomik Küreselleşme	59
Şekil 2.16.	Yüksek Gelirli Ülkelerde Kamu Gelirleri	62

Şekil 2.17.	Üst Orta Gelirli Ülkelerde Kamu Gelirleri	63
Şekil 2.18.	Alt Orta Gelirli Ülkelerde Kamu Gelirleri	64
Şekil 2.19.	Yüksek Gelirli Ülkelerde ARGE/GSYH	66
Şekil 2.20.	Üst Orta Gelirli Ülkelerde ARGE/GSYH	68
Şekil 2.21.	Alt Orta Gelirli Ülkelerde ARGE/GSYH	70

GİRİŞ

Yüzyıllar boyunca iktisat biliminin en fazla tartışılan konuları gelir ve gelirin nasıl dağıldığı konularıdır. Gelir dağılımının her geçen gün daha büyük önem kazanmasının altında yatan sebep dünyanın gelir ve refah artışı konusunda ilerleme kat etmesine rağmen gelir dağılımının giderek daha eşitsiz hale gelmesidir. Gelirin küçük bir kesimin elinde toplanması birçok sorunu beraberinde getirmektedir.

Gelir dağılımı toplumsal barış ve sosyal adalet kavramlarıyla ilgili bir olgudur. Gelirin eşitsiz dağılımı bir ülkede sadece ekonomik sorunlar değil, sosyal ve politik açıdan da birçok soruna neden olmaktadır. Gelir dağılımı adaletsizliğinin giderek arttığı ülkelerde zengin kesim ile fakir kesim arasındaki uçurumun açılması sonucunda protestoların, hırsızlık ve soygun gibi olayların arttığı görülmektedir. Bu ülkelerde toplumsal sorunlar ön plana çıkmakta, sosyal barış sağlanamamaktadır.

Günümüzde gelir, hiçbir ülkede tam eşit şekilde dağılmamıştır. Ancak dünyada her geçen gün gelir dağılımının daha eşitsiz hale gelmesi konunun önemini arttırmaktadır. Toplumdaki bireylerin daha eşit hayat standartları içerisinde yaşaması, sosyal adalet ve toplumsal barışın sağlanması açısından gelir dağılımının iyileştirilmesi öncelikli bir sorundur. Gelirin daha adil dağıtılması için gelir eşitsizliğine sebep olan faktörlerin belirlenmesi ve bu faktörlere göre önlemler alınması gerekmektedir. Bu çalışma gelir dağılımı eşitsizliğinin sebeplerini ortaya koymaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde kavramsal ve teorik çerçeve ele alınmıştır. Kavramsal çerçevede gelir, gelir dağılımı kavramları açıklanmış, gelir dağılımı adaletsizliğini ölçme yöntemleri ele alınmış, gelir adaletsizliğini etkileyen faktörler ve etki sebepleri irdelenmiştir. Teorik çerçeve kapsamında ise günümüze kadar gelen tüm iktisat kuramlarının gelir dağılımı ve gelir dağılımına etki eden faktörler üzerine ortaya attıkları görüşlerine ve yaklaşımına yer verilmiştir.

İkinci bölümde ise gelir adaletsizliği, teze konu olan üç ayrı ülke grubu çerçevesinde incelenmiştir. Gelir dağılımı ölçütü olarak ülkelerin gini katsayıları ele alınmış, gini katsayıları ve gelir dağılımına etki eden ekonomik büyüme, enflasyon oranı, işsizlik oranı, ekonomik küreselleşme endeksi, kamu gelirlerinin gayri safi yurtiçi hasıla içindeki payı ve AR-GE harcamalarının gayrisafi yurtiçi hasılaya oranının ülke grupları bazında gelişimi irdelenmiş, gelir eşitsizliği ile mücadele yöntemlerinde uygulanan ekonomik ve sosyal

politikalar paylaşılmıştır. Bölümün son aşamasında ise gelir eşitsizliği ve yoksullukla mücadele politikaları hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise 2008-2015 dönemi üç ayrı ülke grubundaki gelir eşitsizliğinin sebeplerini ölçmek amacıyla ampirik analiz uygulanmıştır. Bu bölümde öncelikle günümüze kadar konuyla ilgili yapılan çalışmalar hakkında literatür taraması ortaya konulmuştur. Ardından araştırma yöntemi ve çalışmaya konu olan veriler hakkında bilgi verilmiştir. Veri setleri panel veri analizi kapsamında yatay kesit bağımlılığı, birim kök testleri ve Hausman testlerine tabii tutulmuş, gelir adaletsizliğine sebep olan faktörlerin ne yönde ve ne şekilde dağılıma etki ettiği analiz bulgularında ortaya konulmuştur. Sonuç kısmında ise araştırma bulguları tartışılmış ve gelir adaletsizliğinin en aza düşürüldüğü bir ekonomik sistem oluşturma yolunda politika yapıcılara fikir verecek önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

GELİR DAĞILIMININ KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE TEORİK TEMELLERİ

Birinci bölümde gelir dağılımının kavramsal ve teorik çerçevesi incelenmektedir. Gelir dağılımı ve türleri, ölçme yöntemleri ve gelir dağılımını etkileyen faktörler kavramsal çerçevede ele alınmakta, teorik çerçevede ise çeşitli iktisat ekollerinin gelir dağılımı ile ilgili yaklaşımları anlatılmaktadır.

1.1. Kavramsal Çerçeve

Kavramsal çerçevede gelir ve gelir dağılımı kavramları tanımlanmakta, gelir dağılımı türleri ve gelir dağılımını ölçme yöntemleri hakkında bilgi verilmekte ve gelir dağılımını etkileyen makroekonomik faktörler açıklanmaktadır.

1.1.1. Gelir ve Gelir Dağılımı Kavramı

İnsan emeğinin çeşitli araçlarla doğal kaynaklara uygulanması sonucu mal ve hizmet elde edilmesine üretim denilmektedir. Üretilen mal ve hizmetler parasal bir değer taşımaktadırlar. Mal ve hizmetlerin parasal değerleri, üretim düzeyini parasal olarak ifade edebilme olanağı sunmaktadır (Sönmez, 2001: 193). Kişisel gelir bireylerin belirli bir süre zarfında elde ettikleri parasal veya nesnel kazanımlardır. Bireylerin üretime yaptıkları katkı karşılığında elde ettikleri değer toplamı olarak ifade edilmektedir (TÜİK, 2012: 11). Milli gelir ise bir yıl içinde bir ülkede üretilen nihai mal ve hizmetlerin piyasa değerini ifade etmektedir (Dodge, 2005: 156).

Gelir dağılımı kavramı, milli gelirin dağılımı anlamında kullanılmaktadır. Batı dillerinde “distribution” şeklinde kullanılan gelir dağılımı terimi, “bölünme” manasına gelmektedir (Tuncer, 1970: 4). Gelir dağılımı; belirli bir dönemde elde edilen milli gelirin kişiler, gruplar veya üretim faktörleri arasında bölünmesi olarak ifade edilmektedir (Çiftlikli, 1995: 7).

Kişiler, gruplar veya üretim faktörleri arasında paylaştırılan gelirden bir kesimin aldığı payın giderek artması ve bunun yanında bir diğer kesimin aldığı payın giderek azalması ve iki grup arasındaki gelir farklılıklarının büyümesi gelir eşitsizliğinin arttığını göstermektedir.

Gelir dağılımı, kaynakların nasıl dağıldığı hakkında bilgi vermekte, zengin ile yoksul arasındaki gelir farklılıklarını ve bu farklılıkların zaman içerisindeki değişimini ortaya koymaktadır (Kubar, 2011: 229). Gelirin bölgelerarası, ülkeler arası veya vatandaşlar arasındaki adaletsiz dağılımı, az gelişmiş olan ülkelerde de gelişmiş ülkelerde de görülen yaygın bir problemdir (Ocampo, 2003: 99).

1.1.2. Gelir Dağılımı Türleri

Gelir dağılımı türleri kişisel gelir dağılımı, fonksiyonel gelir dağılımı, bölgesel gelir dağılımı ve sektörel gelir dağılımı olmak üzere dörde ayrılmaktadır.

1.1.2.1. Kişisel Gelir Dağılımı

Kişisel gelir dağılımı, bir ülkede belirli bir sürede yaratılan değer o ülke vatandaşları arasında paylaştırıldığını göstermektedir (Öztürk, 2009: 14).

ABD’de bulunan Ekonomik Analiz Bürosu (BEA), tüm kaynaklardan bireyler tarafından alınan kısmını kişisel gelir olarak tanımlamıştır. Kişisel gelir, üretime katılımın yanı sıra hükümet ve iş transferi ödemelerinden elde edilen geliri de içerir. Kişisel gelir, çalışanların maaşlarının, ek ücretlerinin, tazminatlarının, sermaye harcamalarının, kira gelirlerinin, varlıklara ilişkin kişisel gelirlerinin toplamından oluşmaktadır (Kitov, 2009: 13-14).

Bir birey, çalışarak gelirini ücret olarak elde edebileceği gibi faiz geliri, rant geliri veya kar geliri de elde edebilmektedir (Dinler, 2010: 296). Bu gelir dağılımı türünde kişilerin gelirleri, kazandıkları faktör hizmetlerine bakılmadan bireyler arasında dağıtılmaktadır (Begg vd., 2010: 218).

Kişisel gelir dağılımında dikkate alınan gelirin nereden kazanıldığı, bileşimi ve kaynağı değil, miktarıdır. En yüksek gelir grupları ile en düşük gelir grupları arasındaki farklılıklar ile eşitsizlik derecesi ölçülür. Ölçüm yapılırken nüfus çoğunlukla yüzde 20’lik dilimlerle beş gruba ayrılır. Nüfusun her bir yüzde 20’lik dilimine düşen gelir miktarı hesaplanır ve gruplar arasındaki farklılıklar incelenir (Aktan ve Vural, 2002a: 2). Nüfusun en yüksek gelire sahip dilimleri ile en düşük gelire sahip dilimleri arasında görülen farkın boyutu gelirin ne düzeyde adaletsiz dağıldığı konusunda bilgi vermektedir.

1.1.2.2. Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Fonksiyonel gelir dağılımında üretim faktörleri sahipleri o ekonomide yaşayan bireyler olduğu için dağılım bu sefer üretim sonucunda elde edilen gelirin, faktörler arasında bölünmesi şeklinde yapılmaktadır (Dinler, 2010: 296).

Fonksiyonel gelir dağılımı bir ülkede milli gelirin, üretim faktörlerinin karşılıkları cinsinden aldıkları payı ifade etmektedir (Kubar, 2011: 229). Fonksiyonel gelir dağılımında üretim sonucu elde edilen gelir, faktörler arasında paylaştırılmaktadır (Yıldırım, 2017: 215). Bu dağılım türü; gelirin doğal kaynak, emek, sermaye ve girişimci faktörlerinin arzlarına bağlı olarak dağılımıdır (Gunes, 2005: 24).

Üretim faktörlerinden işgücü, emeğinin karşılığında ücret geliri, sermaye faktörü faiz geliri, doğal kaynak kira geliri ve girişimci kar geliri elde etmektedir. Bu faktörlerin yaratılan gelirden ücret, faiz, rant ve kar olarak aldıkları payların saptanması fonksiyonel gelir dağılımını oluşturmaktadır (Öztürk, 2009: 18). Gelir dağılımı içerisinde faktörlerden birinin payının diğerlerine oranla çok yüksek veya çok düşük olması fonksiyonel gelir eşitsizliğini doğurmaktadır. Gelirden karların, faizin ve rantın aldığı payın artması girişimcilerin, sermaye ve rant sahiplerinin daha çok gelir elde etmesini sağlamakta, ücretlerin payının azalarak emek sahiplerinin aleyhine gelir dağılımının bozulmasına sebep olmaktadır.

Gelirin fonksiyonel dağılımı, görelî fiyat, çıktı ve istihdamın ekonomik analizinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu anlamda, bu merkezi konulardaki farklı teorik ve ideolojik duruşlara karşılık gelen çeşitli gelir dağılımı teorileri bulunmaktadır. Ancak, bu analizler genellikle aynı temel ekonomik kavramlara odaklanır. Bu kavramlar; üretim faktörlerinin istihdam edilmesi, işgücü, sermaye ve bu faktörlerin hizmetlerinin bedeli olan kira, ücret ve kâr olarak sıralanabilir (Cowell, 2007: 2).

1.1.2.3. Bölgesel Gelir Dağılımı

Bölgesel gelir dağılımı, bir ülkede yaratılan gelirin coğrafi olarak dağılımını ifade etmektedir. Bir ülke sınırları içinde farklı bölgelerde yaşayan bireylerin gelirden aldıkları payları göstermektedir (Öztürk, 2009: 19). Farklı coğrafi bölgelerde yaşayan kişilerin gelirden aldıkları paylar arasındaki farklılıkların giderek artması, bölgesel gelir eşitsizliğinin arttığını göstermektedir.

Bir ülkede tüm coğrafi bölgelerin aynı gelişmişlik düzeylerine sahip olmaları ve bölgeler arası eşit bir gelir dağılımının olması beklenemez (Hacıtahtiroglu ve Aydoğan, 2016: 158). Genellikle bir ülkede tüm coğrafi bölgeler aynı kalkınmışlık düzeyine sahip değildir. Coğrafi konum açısından bakıldığında bazı bölgelerin gelirden fazla pay aldıkları, bazı bölgelerin ise daha az paya sahip oldukları ve geri kaldıkları görülmektedir (Öztürk, 2009: 19-20).

Bölgeler arası gelir farklılıkları toprağın verimi, iklim koşulları, coğrafi etkiler, demografik koşullar, eğitim, ulaşım ve istihdam olanakları gibi sorunlar sebebiyle çoğu ülkede görülmektedir (Hacıtahtiroglu ve Aydoğan, 2016: 158).

Bir ülke sınırları içerisinde farklı bölgeler arasındaki bu gelir eşitsizliklerinin ölçülmesinde bölgesel gelir dağılımından yararlanılmaktadır (Öztürk, 2009: 19-20). Genellikle ekonomik açıdan kalkınmış ülkelerde bölgeler arasındaki gelir dağılımı dengesizliklerin görece olarak daha az, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde bölgeler arasındaki gelir eşitsizliklerinin fazla olduğu görülmektedir (Çiftlikli, 1995: 11).

1.1.2.4. Sektörel Gelir Dağılımı

Sektörel gelir dağılımı ise bir ülkede yaratılan değerın sektörler arasında nasıl paylaşıldığını göstermektedir. Tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin milli gelirden aldıkları paylar sektörel gelir bölüşümü sayesinde ortaya konulmaktadır (Öztürk, 2009: 20).

Tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin gelirden aldıkları pay, bu sektörlerin uzun vadede gelişimleri, gelirdeki değişimlerin hangi sektörlerin lehine değişiklik yarattığı sektörel gelir dağılımı türü ile izlenir (Aktan ve Vural, 2002a: 2).

Üretim sürecine katkı sağlayan her bir sektörün gelirden elde ettiği pay ile o sektörde bulunan nüfus ve istihdamın orantılı olması adaletli bir sektörel dağılımın varlığını göstermektedir (Üzümcü ve Korkat, 2014: 138).

Ülkede yaşanan ekonomik gelişmeler sektörlerin ekonomi içerisindeki payını değiştirmektedir. Ülkelerde genellikle sektör paylarındaki değişim; ekonomik kalkınmanın hızlanması sonucu tarımın aldığı payın azalması, sanayi ve hizmet sektörlerinin paylarının artması şeklinde görülmektedir. Az gelişmiş ülkeler gelişim süreçlerini hızlandırmak için sanayi sektörünün payını artırma eğilimindedirler. Gelişmiş ülkelerde ise sanayi

sektörünün rolünün sona erdiği, bununla birlikte hizmet sektörünün ön plana çıktığı görülmektedir (Öztürk, 2009: 21-22).

1.1.3. Gelir Dağılımı Ölçme Yöntemleri

Gelir dağılımı eşitsizliğini ölçmek için kullanılan ölçme yöntemlerinin yerine getirmesi gereken bazı ilkeler bulunmaktadır. Ölçüm yöntemleri bu ilkelere uymak durumundadır. Bu ilkeler gelir ölçeğinden bağımsızlığı ilkesi, nüfus ilkesi, simetri ilkesi, ayrıştırılabilirlik ilkesi ve Pigou-Dalton transfer ilkesi olarak sıralanabilmektedir (Aktan ve Vural, 2002a: 13):

- *Gelir ölçeği bağımsızlığı ilkesi:* Bu ilke ise ele alınan ölçütün, gelir ölçeğinden bağımsız olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bir toplumda yaşayan bireylerin gelirleri toplu olarak aynı oranda artıyorsa gelir eşitsizliği ölçütü değişmemelidir.
- *Nüfus ilkesi:* Nüfusun yansımaları eşitsizliğin ölçüm değerini değiştirmemelidir. Gözlem sayısı ve eşitsizlik oranı eşit olan iki dağılımın birleştirilmesi eşitsizlik düzeyini değiştirmemelidir. Bu ilke, ortalama geliri aynı olan farklı dağılımların karşılaştırılabilmesini sağlamaktadır.
- *Simetri ilkesi:* Simetri ilkesine göre eşitsizlik ölçütünün kişilerin, gelirleri haricindeki özelliklerinden bağımsız olması gerekmektedir.
- *Ayrıştırılabilirlik ilkesi:* Nüfusun dağılımında oluşturulan sınıflardaki eşitsizliğin değişmesi durumunda genel eşitsizlik ölçütü de değişmelidir. Alt grupta eşitsizlikte artış görülüyorsa genel eşitsizlik ölçütü de artmalıdır.
- *Pigou-Dalton transfer ilkesi:* Bu ilke, zengin ile yoksul kesim arasındaki gelir transferinin ölçüm yöntemi üzerindeki etkisini dikkate almaktadır. Daha zengin bir bireyden yoksul bir bireye yapılan gelir transferi, gelir eşitsizliğini düşürmeli veya en azından arttırmamalıdır. Daha yoksul bir bireyden daha zengin bir bireye yapılan gelir transferi ise gelir eşitsizliğini arttırmalıdır veya en azından düşürmemelidir (Doğanoğlu ve Gülcü, 2001: 48).

Gelir dağılımı ölçüm yöntemleri pozitif ve normatif ölçüm yöntemleri olmak üzere iki sınıfa ayrılmaktadır. Pozitif veya diğer adıyla objektif ölçüm yöntemleri refah fonksiyonunu dikkate almadan gerçekleştirilen ölçüm yöntemleridir. Bu ölçüm türünde

gelirin dağılımı istatistiksel metotlar ile ölçülmektedir. Lorenz eğrisi, Gini katsayısı, değişim aralığı, yüzdeler paylar yöntemi ve Theil endeksi gibi ölçütler pozitif ölçüm yöntemleri olarak sıralanabilmektedir. Normatif ölçüm yöntemlerinde ise toplumsal refah fonksiyonu dikkate alınmaktadır. Gelir dağılımında görülen eşitsizliğin toplumsal refahta bir kayıp yaratacağı düşünülmektedir. Dalton ve Atkinson endeksileri bu ölçüm yöntemlerine örnek gösterilebilir (Kaya, 2008: 18-25; Kurtipek, 2011: 10).

Bu bölümde gelir dağılımı ölçme yöntemlerinden en çok kullanılan Lorenz eğrisi ve Gini katsayısı yöntemleri ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Bu iki yöntem haricinde gelirin nasıl dağıldığını ölçmek adına geliştirilen diğer yöntemler ise diğer ölçme yöntemleri başlığı altında incelenmiştir.

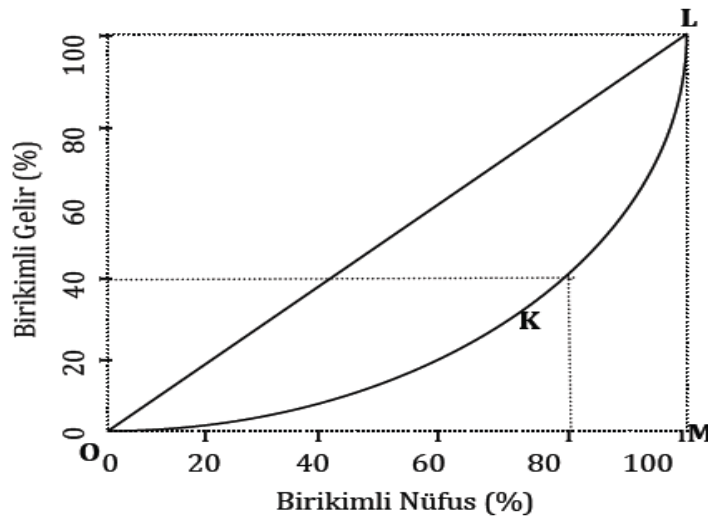
1.1.3.1. Lorenz Eğrisi

Amerikan İstatistikçi M. O. Lorenz (1905: 209), servetin dağılımının önemi konusunda geniş bir görüş farklılığı olabileceğini ancak dağılımın giderek daha adaletsiz hale gelip gelmemesinin asıl önemli konu olduğunu savunmaktadır. Bu amaçla Lorenz, (1905), bir ülkenin gelir dağılımını farklı dönemleriyle kıyaslamak veya farklı ülkeler arasında gelir adaletsizliği konusundaki yerini göstermek amacıyla grafiksel bir eğri ortaya koymuştur.

Lorenz eğrisi, kişisel gelir adaletsizliğinin boyutunu ölçmek için kullanılan en popüler yöntemlerinden biridir. Lorenz eğrisi, nüfusun kümülatif yüzde değerlerinin kullanıldığı bir kutu diyagramı yoluyla oluşturulmaktadır (Dinler, 2010: 296).

Şekil 1.1'de görüldüğü gibi kutu diyagramının yatay ekseninde nüfusun 0'dan 100'e kadar kümülatif yüzdeler değerleri, dikey ekseninde ise elde edilen gelirin 0'dan 100'e kadar kümülatif değerleri bulunmaktadır. Nüfusun yüzde kaçlık kısmının gelirden yüzde ne kadar pay aldığı işaretlendiğinde Lorenz eğrisi oluşmaktadır. Şekilde görülen 45 derecelik açıyla kutu diyagramını ikiye bölen OL doğrusu ise mutlak eşitlik doğrusunu, bir diğer adıyla eş bölüşüm doğrusunu göstermektedir.

Şekil 1.1: Lorenz Eğrisi

Kaynak: (Elveren, 2013: 37).

Bir ülkede gelir dağılımında eşitsizlik söz konusu ise; eş bölüşüm doğrusunun yanında gerçek (fiili) dağılımı gösteren ikinci bir eğri oluşmaktadır. Bu eğri Lorenz eğrisidir. Bu eğri ülkedeki yüzdeler grupların toplam gelirden aldıkları payları göstermektedir. Ülkedeki mevcut gelir dağılımı eşitlikten ne derecede uzaksa, fiili gelir dağılımını gösteren Lorenz eğrisi de mutlak eşitlik doğrusundan o derece uzaklaşır. Lorenz eğrisi ne kadar sağa doğru sarkmışsa o ekonomide gelir dağılımı o derecede adaletsiz hale gelmiş demektir (Dinler, 2010: 297).

1.1.3.2. Gini Katsayısı

Gelir eşitsizliğini ölçme yöntemlerinden bir diğeri ise Gini (1912) tarafından ortaya koyulan Gini katsayısıdır. Gini katsayısı, ülkelerin gelir dağılımları arasında karşılaştırma yapılabilmesi veya bir ülkedeki gelir eşitsizliğinin zaman içerisindeki seyrinin izlenilebilmesi için en çok kullanılan dağılım ölçütüdür.

Lorenz eğrisi gelir dağılımını gösteren geometrik bir yöntemken Gini, bir katsayıdır. Bu katsayı ekonomilerdeki gelir adaletsizliğinin nasıl değiştiğinin gözlemlenebilmesi açısından önem taşımaktadır. Gini katsayısı gelir dağılımını bir katsayı ile gösterir ve eşitsizliğin derecesini ölçer. Şekil 1.1'e göre Lorenz eğrisi ile eş bölüşüm doğrusu arasında kalan OKL alanının, hipotenüsü eş bölüşüm doğrusu olan OML ikizkenar üçgenin alanına bölünmesiyle (OKL/OML) Gini katsayısı elde edilmektedir. Gelir

eşitsizliği arttığında Lorenz eğrisi aşağıya doğru sarkacak ve bunun sonucunda OKL/OML oranı ve dolayısıyla Gini katsayısı artış gösterecektir (Dinler, 2010: 297).

Gini katsayısı sıfır ile bir arasında bir değer almaktadır. Gini katsayısının sıfır olması ülkede mutlak eşitliğin olduğunu göstermektedir. Gini katsayısının düşerek sıfıra yaklaşması gelir eşitsizliğinin azaldığını, Gini katsayısındaki artış ise ülkedeki gelir eşitsizliğinin arttığını ifade etmektedir. Bir ekonomide Gini katsayısı ne derece yüksekse gelir eşitsizliği o derece fazladır.

$$\text{Gini} = (1/2n^2\mu) \sum_i^n (\sum_j^n |Y_i - Y_j|) \quad (1.1)$$

Alternatif bir yaklaşım, Gini katsayısını göreceli ortalama mutlak farkın yarısı olarak tanımlamaktır. 1.1 denkleminde Y_i ; i. hanenin gelirini, Y_j ; j. hanenin gelirini, n; hane sayısını, μ ise dağılımın aritmetik ortalamasını ifade etmektedir. Gini katsayısının istatistiksel tanımı tüm gelir ikililerinin arasındaki farkların ($Y_i - Y_j$) ortalamasına göre belirlenmektedir. Ortalama farkın dağılımın aritmetik ortalamasına (μ) bölünmesiyle göreceli ortalama fark elde edilir. Gini katsayısı göreceli ortalama farkın yarısını ifade etmektedir (Kubar, 2011: 232).

1.1.3.3. Diğer Ölçme Yöntemleri

Gelir adaletsizliğini ölçme yöntemleri arasında Lorenz eğrisi ve Gini katsayısı en sık kullanılan ölçme yöntemleridir. Bu yöntemlerin yanında gelir eşitsizliğini hesaplayan birçok yöntem ortaya atılmıştır. Değişim aralığı, yüzdelik paylar yöntemi gibi yöntemlerin yanında Theil endeksi, Dalton ölçütü ve Atkinson endeksi gibi ölçme yöntemleri de bulunmaktadır.

Değişim aralığı yöntemi en yüksek gelir ile en düşük gelir arasındaki farkı ortaya koyan bir ölçü birimidir. Değişim aralığının en büyük dezavantajı serideki tüm birimlerin seyrinden ziyade sadece iki değişken ile bir sonuca ulaşılmasıdır (Başar ve Oktay: 2009: 55). En yüksek gelirlilerin daha fazla gelir etmesi durumunda aradaki makasın açılması gelir eşitsizliğinin arttığını göstermektedir. Ancak bu yöntem sadece uç noktalar hakkında bilgi verdiği için arada kalan gelirin dağılımı konusunda bir tespit yapılamamaktadır (Özdemir ve İslamoğlu, 2017: 83).

Yüzdellik paylar yöntemi, kişisel gelir dağılımının ölçülmesinde kullanılan bir diğer yöntemdir. Bu yöntemde bir ekonomideki tüm bireyler yüzdellik sınıflara ayrılmakta ve her bir yüzdellik sınıfın gelirden aldığı pay gösterilmektedir. Dolayısıyla bu yöntem bir ülkedeki en yoksul veya en zengin yüzdellik dilimin zaman içindeki seyri veya diğer ülkelere göre durumu hakkında bilgi verebilmektedir (Elveren, 2013: 36).

Gelir eşitsizliğini ölçmede kullanılan bir diğer ölçüt birimi ise bilgi teorisindeki entropi kavramından türeyen Genelleştirilmiş Entropi (GE) ölçütüdür. Genelleştirilmiş Entropi ölçütünün formülü 1.2 denkleminde belirtilmiştir:

$$GE(\alpha) = \frac{1}{\alpha^2 - \alpha} \left[\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \left(\frac{Y_i}{\mu} \right)^\alpha - 1 \right] \quad (1.2)$$

Formülde n birey sayısını Y_i ise i . birimin gelirini ifade etmektedir. α değişkeni ise dağılımda yer alan farklı gelir noktaları arasındaki uzaklıkları ortaya koyan bir ağırlıktır. Bu parametrenin düşük değerlerinde GE değişimlere karşı daha duyarlıdır. GE değeri sıfır ile sonsuz arasında değişmektedir. Sıfır, dağılımın eşit olduğunu ve tüm gelirlerin özdeş olduğunu gösterirken değerlerin büyümesi eşitsizliğin arttığını göstermektedir. α değeri en sık 0, 1 ve 2 şeklinde kullanılmaktadır (Aktan ve Vural, 2002a: 17-18). Genel entropi endeksinde α değerinin aldığı değerlere göre farklı yöntemler ortaya konulmuştur. α değerinin sıfıra eşit olması logaritmik standart sapma endeksinin, değer 2 olması varyans katsayısının karesinin yarısını göstermektedir. α değerinin bire eşit olması ise Theil endeksinin oluşturmaktadır. Bu sebeple Theil endeksi 1.3 denklemindeki gibi yazılabilmektedir (İpek ve Sekmen, 2016: 363):

$$T = GE(1) = \left[\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \frac{Y_i}{\mu} \log \frac{Y_i}{\mu} \right] \quad (1.3)$$

T değerinin sıfıra eşit olması toplumdaki tüm kişilerin aynı gelire sahip olması anlamına gelmektedir. T değerinin bire eşit olması ise toplumdaki tüm gelirlerin bir kişinin elinde toplandığını ifade etmektedir (Taştan ve Akar, 2013: 22).

Dalton ve Atkinson endeksleri ise toplumsal refah fonksiyonunu dikkate alan normatif ölçüm yöntemlerindedir. Dalton ölçütü herkes için aynı fayda fonksiyonunu dikkate alır ve fayda fonksiyonlarının toplamı toplumsal refah fonksiyonunu vermektedir. Ölçüt, gelir arttıkça gelirin marjinal faydasını azaltacağı varsayımı üzerinden hareket etmektedir. Gerçekleşen sosyal refahın, maksimum sosyal refaha bölünmesi ile eşitlik

ölçülmektedir. Dalton ölçütünün denklemi 1.4'de ifade edilmektedir. Denklemde $U(Y_i)$ i. nci bireyin veya hanehalkının fayda fonksiyonunu ifade etmektedir (Aktan ve Vural, 2002a: 18):

$$D = \frac{\sum_{i=1}^n U(Y_i)}{n \cdot U(\mu)} \quad (1.4)$$

Atkinson endeksi İngiliz Ekonomist A.B. Atkinson (1970) tarafından geliştirilen bir ölçme yöntemidir. Toplumsal refah fonksiyondan türetilen endeksin değeri, gelirin eşit dağıtılmaması sebebiyle ortaya çıkan refah kaybı hakkında bilgi vermektedir (Gürsel vd. 2000: 181). Atkinson endeksi 1.5 denkleminde formüle edilmektedir (Öztürk ve Meral, 2016: 631):

$$A = 1 - \left[\frac{1}{N} \sum_{i=1}^N \left(\frac{Y_i}{\mu} \right)^{1-\varepsilon} \right]^{\frac{1}{1-\varepsilon}} \quad (1.5)$$

Atkinson'un oluşturduğu toplumsal refah fonksiyonunda toplumun eşitsizliğe duyarlılığı (ε) dikkate alınmaktadır. Sıfır ile sonsuz arasında olan bu ağırlığın sıfır olması, toplumun gelir eşitsizliğine karşı duyarsız olduğunu, önem vermediğini göstermektedir. Ağırlığın sonsuz değerini alması ise toplumun sadece en düşük gelirli kesimin eşitsizliğine önem verdiğini ifade etmektedir. ε katsayısının büyümesi toplumun gelir eşitsizliğine verdiği önemin arttığını göstermektedir. ε parametresi biliniyorken Atkinson endeksinde görülen artış gelir eşitsizliğinin arttığı anlamına gelmekte ve gelir eşitsizliği sebebiyle uğranılan refah kaybının arttığını göstermektedir (Champernowne ve Cowel, 1998:107; Kurtipek, 2011: 15). Örneğin toplam gelirin 100 birim olması durumunda Atkinson endeksinin 0.46 olması; gelirin adaletsiz dağıtılması sonucu 46 birim refah kaybının oluştuğunu ortaya koymaktadır (Gürsel vd. 2000: 181).

1.1.4. Gelir Dağılımını Etkileyen Faktörler

Her ne kadar gelir eşitsizliği faktörleri hakkında çok sayıda literatür bulunsa da gelir eşitsizliğinin tüm varsayımsal faktörlerini içeren karmaşık bir teori bulunamamıştır. Bu alandaki makalelerin çoğu tek bir faktöre veya birkaç faktöre odaklanmaktadır (Kaasa, 2005: 5). Bu bölümde gelir dağılımını etkileyen makroekonomik faktörlerden ekonomik büyüme, işsizlik, enflasyon, küreselleşme, kamu gelirleri ve teknoloji faktörleri ele alınmaktadır.

1.1.4.1. Ekonomik Büyüme

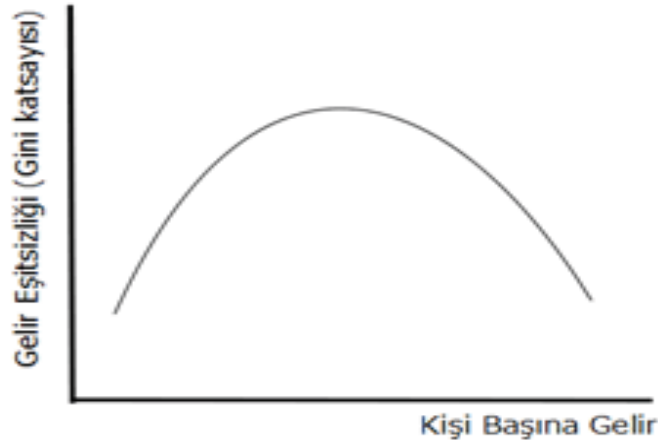
Makroekonomik açıdan bakıldığında en temel ve en önemli iktisadi konulardan biri ekonomik büyümedir. Bu konudaki çalışmalar, bir ekonominin, insanların kişi başına düşen reel çıktı düzeylerinde iyileştirmeler sağlayan ekonomik faaliyetlere ve sürdürülebilir bir büyüme düzeyine nasıl ulaşılabileceğine odaklanmaktadır (Doyle, 2005: 322).

Bir ekonomide yeni üretilen mal ve hizmetlerin toplam üretimi zamanla arttığında ekonomik büyüme ortaya çıkar. Bununla birlikte, ekonomistlerin ekonomik büyüme perspektifleri son yıllarda kaymıştır. Bazı iktisatçılar, ekonomik büyümenin ancak kişi başına GSYH ile ölçülen kişi başına milli gelir arttığında gerçekleştiğine inanmaktadır. Diğerleri ise ekonomik büyümeyi hem nicel hem de niteliksel olarak görmektedir. Bu nedenle, bu iktisatçılar ekonomik büyümeyi sadece kişi başına düşen yükselen dolar değeriyle değil, aynı zamanda insanların yaşam kalitesinde ölçülebilir iyileşmelerle de ilgili olduğunu ifade etmektedirler (O'Connor, 2004: 223). Bu iktisatçılara göre ekonomik büyüme ile ilgili bilgiler, yaşam standartlarına ancak kısmi bir bakış açısı getirmektedir çünkü ekonomik büyüme, ortalama bir ölçektir. Bir ekonomideki bazı insanların yaşam standartları ortalamanın üstünde, diğerlerinin yaşam standardı ise altındadır. Bu durum gelirin, nüfusa eşit bir şekilde bölünmediğini göstermektedir (Doyle, 2005: 349).

Ekonomik büyüme sonucu bir ülkedeki kişi başına gelir artışının gelir dağılımını nasıl etkilediği sorusu Kuznets (1955) tarafından sorulmuş ve Kuznets'in ortaya koyduğu ilişki literatüre Kuznets Hipotezi olarak geçmiştir. Kuznets (1955), kişi başına gelir artışı ile gelir eşitsizliği arasında ters U şeklinde bir ilişki ortaya koymuştur.

Kuznets'e (1955) göre sanayileşmenin getirdiği gelir artışından ilk aşamada azınlıktaki bir kesim yararlanmaktadır. Bu sebeple gelişmekte olan ekonomilerde kişi başına gelir artışı öncelikle gelir eşitsizliğini arttıracaktır. Kalkınmanın ileri aşamalarında nüfusun önemli bir kısmının gelirden aldığı pay artacak ve kişi başına gelir artışı, gelir eşitsizliğini iyileştirici yönde etki yaratacaktır. Şekil 1.3'deki gibi ters U şeklinde bir ilişki ortaya çıkacaktır.

Şekil 1.2. Kuznets Eğrisi

Kaynak: (Aydınolat, 2014).

Kuznets'in (1955) ortaya koyduğu hipotez literatürde önemli bir tartışma konusu olmuştur. Piketty (2015), Kuznets teorisine hem sınırlı verilerden oluşması hem de kapsadığı dönemin siyasi getirilerini sebep göstererek karşı çıkmıştır. Piketty'e (2015) göre; Kuznets'in yüksek gelirli ülkelerde gelir eşitsizliğinin düştüğü sonucuna ulaşması doğal bir süreçten kaynaklanmamakta aksine 1930'larda görülen kriz ve İkinci Dünya Savaşı'nın tetiklediği çok sayıdaki şokun ortaya çıkardığı etkiden kaynaklanmaktadır (Piketty, 2015: 14-15).

Piketty gibi Kuznets hipotezini reddeden çalışmalar ((Bowman (1997), Mah (2001), Deininger ve Squire (1998), Cook and Ushida (2008), Angeles (2010), Desbordes ve Verardi (2012), Huang, Lin ve Yeh (2012)) yanında bu hipotezi destekleyen araştırmalar da (Paukert (1973), Ahluwalia (1976), Dawson (1997), Barro (2000), Thornton (2001), Huang (2004), Ongan (2004), Topuz ve Dağdemir (2016), Deyshappriya (2017), Papanek ve Kyn (1986), Eusufzai (1997) Treillet (1999), Kravis (1960), Chenery and Syrquin (1975); Campano and Salvatore (1988) Tsakoglou (1988), Randolph and Lott (1993); Jha (1996) Mbaku (1997), Barro (2008), Utari ve Cristina (2015)) oldukça fazladır.

Öte yandan bu iki ekonomik gösterge arasında farklı bir ilişki şekli olduğunu savunan çalışmalar da literatürde yerini almıştır. Gallup (2012), kişi başına gelir ile gelir eşitsizliği arasında Kuznets'in bulduğu ters U ilişkisi yerine U şeklinde bir ilişki olduğunu savunmaktadır. Gallup (2012), gelir artışının düşük gelirli ülkelerde gelir eşitsizliğini düşürdüğünü, yüksek gelirli ülkelerde ise gelir eşitsizliğini artırıcı yönde etki yarattığını savunmaktadır. Tribble (1999) ise ülkelerin tarımdan sanayiye geçişten sonra sanayiden

hizmete geçiş döneminde tekrarlanan bir ters U ilişkisinin var olduğunu ve bu sebeple kişi başına gelir ile gelir eşitsizliği arasında S şeklinde bir ilişkinin olduğunu iddia etmektedir.

1.1.4.2. İşsizlik

Bir ekonominin boş veya atıl kaynaklara sahip olması durumu, o ülkede üretim olanakları sınırının içinde üretim yapıldığını göstermektedir (Dodge, 2005: 165). Emek faktörünün atıl kalması ise işsizliği doğurur. İşsizlik, hem işsiz kalanlar için hem işsiz kişilerin aileleri ve içinde yaşadıkları topluluklar için olumsuz bir durumdur. Bu sebeple göreceli eksikliğine rağmen işsizliği yoksulluğa ve eşitsizliğe bağlayan ampirik kanıtların tartışmasız olduğu görülmektedir (Saunders, 2002: 25).

Bir toplumun ve onun refahının en önemli yönü, üretken istihdam olgusu ve işsizliğin toplumun farklı kesimleri arasındaki büyüklük dağılımıdır (Rao, 2015: 7). Ekonomide üretime dahil olmayan işsiz kesim, doğrudan gelir kaybına uğramaktadır. Üretim dışında kalan bu kesimin uğradığı gelir kaybı sonucu gelir eşitsizliği bu kişilerin aleyhine bozulmaktadır (Çalışkan, 2010: 95).

İşsizliğin yüksek olması sendikaların etkinliğini azaltmakta, taşeron işçi çalıştırma ve kayıt dışı gibi yollara eğilimi arttırmaktadır (DPT, 2001: 76). Öte yandan yüksek işsizlik oranları, devlet gelir destek programlarına yapılan harcamaları arttırmakta ve daha yüksek bütçe açığı ve kamu borcu seviyesine yola açabilmektedir (Rao, 2015: 12).

Doğrudan işsiz olanların yaşadığı kayıpların ötesinde, işsizlik oranlarındaki değişiklikler aynı zamanda istihdam edilen işçilerin göreceli kazançlarını etkileyebilmektedir (Blank ve Blinder, 1985: 24). Baumol ve Blinder'e (1988: 830) göre emeğin eşitsiz dağılımının bazı sebepleri bulunmaktadır. Bu sebeplerden ilki bireyler arasındaki beceri farklılıklarıdır. Tüm bireyler farklı beceri ve kabiliyetlere sahiptirler. Hangi becerilerin daha yüksek gelir elde etmede etkili olacağı konusu tartışmalıdır. Ancak genel kanı üstün kabiliyetlere sahip olan bireylerin daha yüksek gelir elde edebildikleri yönündedir. Bir diğer sebep çalışma şartlarındaki farklılıklardır. Bazı işlerde emek faktörü ön plana çıkabilmektedir. Bazı işler diğerlerine göre daha tehlikeli olabilmekte ve bu sebeple emek faktörüne bu tür işlerde çalışmaları için teşvik verilebilmektedir. Çalışma şartlarındaki değişiklikler bu nedenle daha yüksek gelir elde edilmesine sebep olabilmektedir. Bir diğer etken ise bireylerin risk alma konusundaki farklı davranışlarıdır. Tehlikeli ve riskli işlere paralarını yatırıp daha yüksek gelir elde edebilen bireylerin

yanında risk almaktan kaçınan bireyler benzer davranışı göstermeyebilirler. Bu sebeple gelir farklılıkları ortaya çıkmaktadır. Bireylerin aldıkları eğitim farklılıkları, iş tecrübeleri arasındaki farklılıklar ve şans faktörü de gelir dağılımı farklılıklarına sebep olan diğer etmenlerdendir (Baumol ve Blinder, 1988: 830; Aktan ve Vural, 2002a: 5).

Blinder ve Esaki (1978), 1947-1974 dönemi Amerika Birleşik Devletleri'nin verilerini ele alarak işsizlik ve enflasyonun gelir eşitsizliği üzerine etkilerini analiz etmişlerdir. Çalışmada işsizlik oranındaki %1'lik artışın gelir dağılımında en düşük paya sahip olan %40'lık gruptan en zengin %20'lik gruba doğru %0.26-%0.30 oranları arasında bir gelir kaymasına sebep olacağı ortaya konulmuştur.

Tüm bu sebeplerden dolayı işsizlik oranındaki artışın gelir dağılımını bozucu bir etki yaratacağı literatürde genel kanıdır. İstihdamın artırılıp işsizlik oranının düşürülmesi, işgücünün örgütlenmesi, sendikal hakların geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması gelir dağılımı üzerinde doğrudan bir etki göstermesi beklenmektedir (Çalışkan, 2010: 95-96).

1.1.4.3. Enflasyon

Enflasyon, fiyatlar genel düzeyindeki artışı ifade etmektedir. Enflasyon sebebiyle nominal ücretlerin fiyat artışlarına yetişmemesi durumunda, tüketicilerin satın alma gücü bozulmaktadır (Dodge, 2005: 163). Enflasyon, sağlıklı ve istikrarsız bir ekonomik ortamın göstergesidir. Gelir eşitsizliğini arttıran temel etkenlerden biridir. Emek faktörünün geliri ile sermayenin geliri arasındaki uçurumu sermaye lehine arttıran en önemli araçtır (DPT, 2001: 62).

Enflasyonun yaşandığı bir ekonomide fiyatlar genel düzeyindeki artışın nominal ücretlerdeki artıştan daha fazla olduğuna inanılmaktadır. Bu durumda enflasyon, ücretli kesimden kar sahiplerine doğru bir gelir kaymasına sebep olmaktadır (Li ve Zou, 2002: 87).

Enflasyon, ücret veya gelir eşitsizliğini, gelir endekslenmesi yoluyla etkilemektedir. Çünkü gelir dağılımının en üstündeki bireyler, çalışanlara göre gelirlerini enflasyondan daha güçlü bir şekilde koruyabilmektedirler (Maestri & Roventini, 2012: 13). Yüksek gelire sahip kesim enflasyona karşı gelirini koruma olanağına sahipken sabit gelire sahip olan kesim enflasyon karşısında direnç gösterememektedir. Dar gelirlilerin, gelirlerini arttırma imkanlarının olmaması, satın alma gücünün düşerek reel gelirlerinin azalması sonucu gelir eşitsizliği bu kesimin aleyhine bozulmaktadır (Pehlivan, 2010: 28). Öte

yandan gelir dağılımının en altındaki hanehalklarının tüketim sepetlerindeki daha fazla mal etkilenebileceği için enflasyon, tüketim eşitsizliği de oluşturabilmektedir (Maestri ve Roventini, 2012: 13).

Enflasyon ile gelir dağılımı arasında herhangi bir ilişki olmadığını savunan çalışmalar da (Sarel (1997) ve Yue (2011)) literatürde yer edinmiştir. Maestri ve Roventini (2012) ise birçok ülke için enflasyonun gelir dağılımını bozduğunu sonucuna ulaşmış, bu durumun Kanada için tam tersi şeklinde gerçekleştiğini ortaya koymuşlardır. Bu çalışmaya göre Kanada’da enflasyon gelir dağılımını iyileştirmektedir. Öte yandan Bulir’e (2001) göre fiyatlar genel düzeyi ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişki doğrusal değildir. Bulir (2001), enflasyonun hiperenflasyon düzeylerinden düşmesinin gelir eşitsizliğini önemli ölçüde azalttığını, çok düşük bir enflasyon düzeyindeyken görülen düşüşün ise Gini katsayısında önemsiz bir artışla sonuçlandığını savunmaktadır.

1.1.4.4. Küreselleşme

Küreselleşme; mal ve hizmetlerin, işgücünün, teknolojinin, reel sermayenin ve finansal sermayenin bütünleşik ve birbirine bağımlı bir küresel ekonomi yaratmak için daha serbest, sınır ötesi hareket etmelerini ifade eder (O’Connor, 2004: 273). Çağdaş uluslararasılaşma süreci, Orta Çağ’ın sonlarında Avrupa’daki kapitalizmin ortaya çıkışına, Rönesans’ın şekillendirdiği yeni bilimsel ve kültürel düşünceye ve büyük Avrupa uluslarının ve imparatorluklarının kurulmasına dayanmaktadır (Ocampo ve Martin, 2003: 2). Küreselleşme, ülkelerin birbirine entegre olmasını ülkeler arası beş farklı akışın gerçekleşmesi ile sağlamaktadır. Bunlar; teknoloji ve bilgi, ticaret, finans ve yatırım, üretim ve uluslararası göçtür (Keeley, 2015: 43). Küreselleşme ile ülkeler hem birbirleriyle hem de dünya ekonomisi ile daha entegre olmaktadır. Bunun sonucunda ülkeler arası ekonomik ve sosyal ilişkiler, milli sınırlar, zaman ve mekan gibi boyutlardan giderek daha da bağımsızlaşmaktadır (Pehlivan, 2010: 28).

Küreselleşmenin gelir dağılımı üzerine etkisi literatürde oldukça tartışılan bir konudur. Neoliberal görüşü destekleyen çalışmalar küreselleşmenin gelir dağılımını olumlu etkileyeceğini savunurken, Neoliberal görüşe karşı çıkanlar küreselleşme sürecinin artması sonucu gelir eşitsizliğinin daha da artacağını öne sürmektedirler.

Serbest uluslararası ticaret koşullarında sermaye ve teknoloji politik sınırlardan geçebilir. Bu durum Neoliberal görüşe göre kaynakların yeniden dağıtımını ile çıktının

verimliliğini artıracak ve dünya çapında geliri arttıracaktır (Han, 2008:102). Dünya geliri hep eşitsiz dağılacaktır. Ancak dünya ekonomisine tam entegrasyon durumunda bu eşitsizlik daha az olacaktır. Tüm etkiler dikkate alındığında, daha fazla küreselleşme, daha az dünya eşitsizliğini ifade etmektedir (Lindert ve Williamson, 2001: 228).

Heckscher-Ohlin modeli, ülkelerde ticaret faktörleri arasındaki farklı faktör varlık varsayımları ve üretimde hangi faktörlerin kullanıldığı konusunda ortaya çıkan farklılıklardan yola çıkılarak oluşturulmuştur. Bu teoriye göre ülkeler karşılaştırmalı üstünlüklerini yansıtan üretim sektörlerinde uzmanlaşmıştır. Dolayısıyla, nispeten sermayesi bol olan ülkeler, emek yoğun olan ülkelere emek yoğun olan mallar karşılığında sermaye yoğun mal ihraç etme eğiliminde olacaktır. Geleneksel ticaret teorisine göre sermayesi bol olan ülkelerde emeğin gelirden aldığı pay düşmeli, emeği bol olan ülkelere ise artmalıdır. Stolper-Samuelson teoremine göre, faktör fiyatları ticari liberalizasyon ile eşitlenmektedir (Dünhaupt, 2013: 16). Öte yandan global entegrasyon, maliyetleri düşürebilmekte, ürün çeşitliliğini artırabilmekte ve tüketicilere yönelik hizmetleri iyileştirebilmektedir. Şirketler uluslararası ücret tahkiminde bulunabilirken, kalifiye işçiler de aynı şeyi yapma şansına sahip olabilmektedir (Sturgeon, 2013: 49). Küreselleşmenin gelir dağılımına olumlu etkisini savunan Dollar ve Kraay'a (2004: 22) göre küreselleşme ile birlikte ticaretin artması, tarifelerde düşüşün yaşanması sonucu gelişmekte olan ülkelere zengin ekonomileri yakalayabilmektedir. Ekonomik büyümede görülen artış yurt içinde düşük gelirli kesimin de gelirini orantısız olarak arttıracaktır. Böylece gelir eşitsizliği giderek azalacaktır.

Küreselleşme karşıtları ise küreselleşme süreciyle birlikte gelir eşitsizliğinin artacağını öne sürmektedir. Az vasıflı veya vasıfsız işçilerin ikame edilebilir olması sebebiyle küreselleşme ile birlikte faktör hareketlerinin serbestleşmesi, bu emek sahiplerinin aleyhinde bir gelir eşitsizliğine yol açabilmektedir (Pehlivan, 2010: 29). Ticaret entegrasyonu, vasıflı ve vasıfsız işçilerin göreceli talebini ve dolayısıyla nispi ücretleri değiştirebilmekte, sermaye ve işgücü arasındaki gelir dağılımını etkileyebilmektedir. Çünkü sermaye ve beceriler genellikle tamamlayıcılığı nedeniyle birlikte çalışmaktadır. Küreselleşme, teknolojik ilerlemenin dağılımsal etkisini de büyütebilir. Öte yandan küreselleşme ile gelen mali entegrasyon düşük gelirli kesimin finansmana erişimini kolaylaştırırsa da finansal kriz riskini arttırabilmektedir (Zhuang vd., 2014: 8). Küreselleşme karşıtlarına göre, küreselleşme ile birlikte oligopolistik yapı

artacak, fiyat mekanizması otomatik olarak işlemeyecektir. Öte yandan korumacı politikaların ve devletin piyasadaki rolünün azalması, ülkeleri sosyal devlet anlayışından uzaklaştıracaktır. Bu sebepler sonucu küreselleşme dar gelirliler aleyhine gelir dağılımını bozacaktır.

1.1.4.5. Kamu Gelirleri

Mali politika, gelirin yeniden dağıtılması konusunda devletin ekonomiye müdahale edebileceği bir politika aracıdır. Devlet, piyasaya dolaylı veya doğrudan müdahalelerde bulunarak yapacağı harcamaların finansmanı için vergi toplamaktadır. Bu vergi süreci de gelir dağılımını doğrudan etkilemektedir (Sönmez, 2001: 153-154). Firmaların karlarına uygulanan yüksek vergiler, çok uluslu firmaların konum kararlarını etkiler. Aynı zamanda yüksek işveren vergileri, bu firmaların işgücü kapasitelerini artırma teşviklerini azaltır (Doyle, 2005: 326).

Vergi sisteminin gelir dağılımına etkisi verginin tekniğine göre değişiklik göstermektedir. Verginin dolaylı veya dolaysız vergi olup olmadığı, gelire göre artan, azalan veya sabit oranlı olup olmadığı veya muafiyet ve istisna içerip içermediği gelir dağılımını olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Pehlivan, 2010: 32). Kişi ve kurumlardan elde edilen gelir düzeyine göre alınan vergi türü dolaysız vergidir. Dolaylı vergiler ise mal ve hizmet harcamalarından alınan vergi türüdür. Dolaylı vergi, kişilerin gelir düzeylerine bakılmaksızın herkesten eşit oranda alınmaktadır (Temiz, 2008: 3).

Genellikle vergilerin dolaylı vergi olması durumunda vergi yükünü düşük gelirlilerin taşıdığı, dolaysız vergi olması durumunda ise yüksek gelirli kesimin vergi yükünü üstlendiği konusunda görüş birliği bulunmaktadır (Pehlivan, 2010: 32). KDV (katma değer vergisi) ve özel tüketim vergisi gibi tüm bireylerden alınan dolaylı vergilerin kamu gelirleri içerisindeki payının yüksek olması, düşük gelirli kesimin aleyhinde gelir eşitsizliğini arttırabilmektedir (Netswera ve Ngwakwe, 2013: 383). Öte yandan kurumlar vergisi, gelir vergisi, emlak vergisi gibi dolaysız vergiler, servet ve gelir üzerinden alındığı için yoksul kesimin üstlenmediği, gelir dağılımını daha adil hale getiren vergi türüdür.

Adaletsizliğe sebep olan dolaylı vergilerin olumsuz etkilerini gidermek isteyen devlet, gelir ve servet üzerinden alınan dolaysız vergileri arttırabilmekte veya daha çok yüksek gelirli kesimin kullandığı lüks mal ve hizmetlerin dolaylı vergi oranlarını arttırabilmektedir (Bağdadioğlu, 2000: 54).

Dolaylı vergilerin boyutu ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre değişiklik gösterebilmektedir. Gelişmiş ülkeler en az, gelişmekte olan ülkeler ise en çok bu vergi türüne dayanmaktadır. Mal ve hizmetler ile uluslararası ticarete ilişkin vergileri içeren dolaylı vergiler, gelişmekte olan ülkelerin çoğunda toplam vergi gelirlerinin yaklaşık yarısını oluşturmaktadır; bu oran gelişmiş ülkeler için çok daha küçüktür (Prasad, 2008: 7).

Kamu gelirleri içerisindeki dolaylı ve dolaysız vergi gelirlerinin payları gelir dağılımı açısından önem arz etmektedir. Dolaylı vergilerin gelir dağılımını olumsuz etkilediği, dolaysız vergilerin ise gelir dağılımını iyileştirici bir etki gösterdiği literatürde genel kanıdır. Ülkelerin kamu gelirleri içerisindeki dolaylı vergi gelirlerinin payının dolaysız vergi gelirlerine oranla yüksek olması gelir dağılımını olumsuz etkileyen adaletsiz bir vergi sistemine işaret etmektedir.

1.1.4.6. Teknoloji

Sanayi Devrimi'nden itibaren bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler ülkelerin ekonomik ve sosyal anlamda değişime uğramasına sebep olmuştur. Teknoloji bireylerin yaşamlarını kolaylaştırmakta, gelir ve verimliliğin artmasını sağlamakta, toplumda yaşayan kişilerin hayat standartlarını arttırmaktadır. Bunun yanında teknoloji, ülkelerin büyüme ve gelişmeleri üzerinde de etkili olan bir faktördür (Yıldırım ve Kantarcı, 2018: 661).

Romer (1986), Lucas (1988) ve birçok iktisatçının içsel büyümeye yönelik öncü çalışmaları, üretimde teknoloji ve bilginin girdi olarak rolünü vurgulamaktadır. Bu modellerde uzun vadeli büyümeyi sağlayan teknolojik gelişme ve endüstriyel yeniliktir. Öte yandan Schumpeter (1932) de büyümede teknolojik gelişimin önemine değinmekte, girişimcilerin teknolojik değişime ayak uydurmaları gerektiğini öne sürmektedir (Hasan ve Tucci, 2010: 1264). Schumpeter'in yaratıcı yıkım görüşü, ekonomide yaratılan yeniliklerin eski modelleri yıkacağını öngörmektedir.

Teknolojik gelişmenin gelir dağılımı üzerine etkisi literatürde tartışmalıdır. Birtakım çalışmalar teknolojinin gelir dağılımını olumlu etkilediğini veya hiç etkilemediğini öne sürmektedir. Genel kanı ise teknolojinin gelir eşitsizliğini arttıracığı yönündedir.

İlk görüşü savunanlar teknolojik değişimin toplumdaki tüm gruplar için faydalı olduğunu, değişikliklerin doğada devrimci olmaktan çok evrim geçirdiğini ve teknolojinin

nihayetinde işsizlikten daha fazla iş yarattığını ileri sürmektedir (Mark, 1987: 26). Özellikle bilgi teknolojisi ve internet konusundaki gelişim, mevcut olanları gölgede bırakan yeni iş modelleri yaratmakta ve bu da Schumpeter'in yaratıcı yıkım olarak nitelendirdiği duruma yol açmaktadır. (Lawrence, 2015: 2). Bu görüşe göre teknolojik değişim, aslında toplam faktör verimliliğini ve dolayısıyla işgücü verimliliğini artırmaya yardımcı olur. Emek verimliliğinin artması, mutlak tasarruf düzeylerinin artmasına ve dolayısıyla yatırımlar için mevcut mali kaynak stoğunun artmasına yol açmaktadır. Ek mali kaynaklar, türetilmiş sermaye talebinin pozisyonunu değiştirir ve böylece faiz oranlarının düşmesine yol açar. Faiz oranlarının azaltılması, gelir dağılımındaki asimetrik etkileri azaltır ve ücretlerin görece artmasını hızlandırır. Nitekim, servetten kaynaklanan gelir düzeyleri azalmakta ve eş zamanlı ücret artışlarıyla daha da azalan gelir eşitsizliklerinin azaltılmasına yardımcı olmaktadır (Antonelli ve Gehringer, 2016: 18).

Diğer görüş ise teknolojik değişimin hızının arttığını ve daha az emek isteyen inovasyonların yayılmasıyla fabrika ve ofislerde çalışan binlerce işçinin etkilendiğini savunmaktadır (Mark, 1987: 26). Bu görüşe göre teknoloji, vasıflı emeği tercih ederse gelir adaletsizliğini arttırabilmektedir (Zhuang vd., 2014: 8). Ürün talebinin yapısındaki değişiklikler, artan uluslararası rekabet ve beceri yanlı teknolojik değişim, işgücü talebini daha az eğitilmiş işgücü aleyhine değiştiren nedenler arasındadır (Katz ve Murphy, 1992: 54). Teknolojinin kullanımı arttıkça, yüksek vasıflı işgücüne olan talep artmakta ve düşük vasıflı işgücüne olan talep azalmaktadır. Bu da yüksek (düşük) vasıflı işçiler için artan (düşen) ücretleri beraberinde getirmektedir (Stockhammer, 2009: 11). Niteliksiz işgücü yerine daha eğitilmiş veya daha deneyimli olan bireylerin göreceli verimliliğini arttırması beceri primini arttıracak ve gelir dağılımını bozacaktır. Teknolojik değişim, emek ile sermaye arasındaki gelir dağılımını da etkileyebilir. Sermaye lehine bir teknolojik değişim söz konusu olduğunda sermayenin milli gelirden aldığı pay artacak ve gelir adaletsizliği artış gösterecektir (Zhuang vd., 2014: 8).

1.2. Teorik Çerçeve

İlkel toplumlardan günümüze kadar tarihin her döneminde ilgi çeken bir konu olan gelir dağılımı, özellikle sanayicilerin elde ettikleri karların arttığı, işçiler ile işverenler arasındaki ilişkinin azaldığı, yabancılaşmanın yaşandığı 19. yüzyılın sanayi kapitalizmi döneminden itibaren daha büyük bir problem haline gelmiştir. İşçiler ile sermaye sahipleri

arasındaki gelir farklılıkları artış göstermiş, bu durum huzursuzluk, ayaklanmalar ideolojik tartışmalar gibi sosyal ve politik sorunların çıkmasına sebep olmuştur (Aksu, 1993: 1-2). 19. yüzyıldan itibaren toplum arasındaki gelir farklılıklarının giderek artması gelir dağılımı probleminin önemini de arttırmıştır. İktisat ekolleri, gelir dağılımının sebepleri ve çözüm önerileri konusunda farklı yaklaşımlar öne sürmüşlerdir. Teorik çerçevede gelir dağılımı konusunda öne sürülen bu yaklaşımlar ve öneriler ele alınmaktadır.

1.2.1. Fizyokratların Gelir Dağılımına Bakışı

Fizyokrazi terimi, yasa veya doğanın kuralı anlamına gelmektedir. François Quesnay önderliğinde Fizyokrazi Okulu, 1756'dan 1770'lerin başına kadar olan dönemde Fransa'daki ekonomik politika meseleleri üzerinde etkili olmuştur. Daha önemlisi Fizyokrasinin, gelişmekte olan politik ekonomi alanı üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir (Steckel, 2008: 266).

Fizyokratlar doğal düzeni savunmakta, devlet müdahalesine karşı çıkmaktadırlar. Doğal düzenin etkin bir şekilde işleyebilmesi için devlet müdahalesinin en düşük düzeye indirilmesi gerektiğini öne sürmektedirler (Yılmaz, 2009: 64). Fizyokratlara göre tarım sektörü ekonominin temel kaynağı ve artık ürün yaratan tek üretim koludur (Öztürk, 2009: 67). Bu sebeple diğer kesimlerden vergi alınsa bile bu vergiler, vergi yansımaları ile tarım sektörüne yüklenecektir. Tarım sektörü üzerinde vergi yükünün ağırlığı sebebiyle tek vergi sistemine geçilmeli ve vergi sadece tarım sektöründen alınmalıdır (Yılmaz, 2009: 65).

Fizyokratlar, gelirin bölüşümü üzerinde duran ilk bilimsel okuldur. Quesnay 'Ekonomik Tablo' adlı çalışmasında bir gelir şeması ortaya koymuştur. Bu çalışmaya göre toplum üç sınıfa ayrılmaktadır. Bu sınıflara bakıldığında birinci grupta verimli sınıf olarak kabul edilen çiftçiler, ikinci grupta toprak sahipleri ve üçüncü grup ise kısır sınıf olduğu savunulan tüccarlar ve zanaatkarlar yer almaktadır (Ersoy, 2008: 245). Tarımda kiracılar yani çiftçi grubu toprağı işleyen üretken kesimdir. Çünkü üretimlerinin safi değerleri, hem kendilerinin hem diğer gruptakilerin geçimlerini sağlamaktadır (Kazgan, 2011: 65).

Quesnay'in ortaya koyduğu Ekonomik Tablo'ya göre; tarımın gayrisafi hasılası 5 milyardır. Bu tutarın 3 milyarı üretim maliyetleridir. Çiftçiler, 2 milyarlık kısmını döner sermaye için kullanır ve bu tutar tarım sektörüne geri dönmektedir. Çiftçinin net hasılası 3 milyardır. 1 milyarlık tutar sabit sermayenin yenilenmesi için zanaatkarlara ödenmektedir. 2 milyar ise toprak sahiplerine kira olarak ödenmektedir. Toprak sahipleri ellerine geçen 2

milyarlık kira tutarının 1 milyarını gıda maddelerine, 1 milyarını ise mamul mallara harcamaktadır. Bu sebeple bu 2 milyarlık tutar çiftçiler ile zanaatkarlar arasında eşit olarak bölünmüş olmaktadır. Zanaatkarlar 1 milyar çiftçilerden 1 milyar ise toprak sahiplerinden gelir elde etmektedir. Bu geliri ise hammadde ve gıda almak için çiftçilere ödemektedir. Bu döngü sonunda çiftçilerin eline 2 milyarı zanaatkarlardan 1 milyarı toprak sahibinden olmak üzere 3 milyar geçmektedir. Öte yandan kısır sınıf olan tüccar ve zanaatkarların üretime etkisi hiç bulunmamaktadır. 1 milyar çiftçilerden 1 milyar ise toprak sahiplerinden toplayan kısır sınıf, 2 milyarı çiftçilere vermektedir. Bu durum, kısır sınıfın mal ve hizmetlerine yapılan harcamaların artması durumunda gayri safi yurtiçi hasılanın azalacağını göstermektedir (Kazgan, 2011: 66).

Özetle çiftçiler topraktan elde ettikleri hasılayı toprak sahiplerine rant olarak ödemektedirler. Toprak sahipleri, bu hasılatı toprağın işletilmesinin karşılığında almaktadırlar. Kısır sınıf olarak tanımlanan zanaatkarlar ve tüccarlar ise hammaddeyi işleyip nihai ürüne dönüştürmektedirler. Bu sebeple bu grubun elde ettiği gelir, iki grup arasında bölüşülmektedir. Quesnay'ın ortaya koyduğu bu bölüşüm tablosu, genel denge modellerinin başlangıcı varsayılmaktadır (Ersoy, 2008: 245).

Quesnay'ın Ekonomik Tablosu'ndan hareketle bazı iktisat politikaları ortaya koyulmuştur. Fizyokratlara göre üretken olan tek alan tarımdır. Artık ürünü sadece tarım yarattığına göre vergi tek olmalı ve sadece tarım alanından vergi alınmalıdır (Kazgan, 2011: 66).

1.2.2. Klasik İktisadın Gelir Dağılımına Bakışı

Klasikler sadece fonksiyonel gelir dağılımına değinmişlerdir. Adam Smith, zenginliğin kaynağı üzerine çalışmalarda bulunmuş, gelirin ücret, kar ve rant olarak dağılımı konusunda açıklamalar yapmış ancak gelir dağılımının sebepleri konusunda bir teori geliştirmemiştir (Kurtipek, 2011: 16). David Ricardo ise ulusal üretimin bölünmüş olduğu üç sosyal sınıf arasında ayırım yapar; toprak sahipleri kira alır, kapitalistler kâr alır ve işçiler ücret alır (Dünhaupt, 2013: 6).

Ricardo gelirin bölüşümünün önemine dikkat çekmektedir. Keynes (1936), İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi adlı çalışmasında David Ricardo'nun 9 Ekim 1820 tarihinde dönemin bir diğer iktisatçısı Thomas Robert Malthus'a yazdığı mektuptan gelir dağılımının önemine değindiği bir kısmı aktarmaktadır. Ricardo, bu mektupta iktisat

biliminin asıl amacının üretimin nasıl paylaşılacağı olduğunu savunarak gelir dağılımının önemine değinmiştir:

“Sizin düşündüğünüz politik iktisat, servetin doğası ve nedenlerine ilişkin bir araştırmadır. Ben politik iktisadın, sanayi üretiminin oluşumuna razı olan sınıflar arasındaki dağılımını belirleyen kanunların araştırılması olarak tanımlanması gerektiğini düşünüyorum. Günden güne, birinci araştırma biçiminin nafîle ve yanültücü, ikinci araştırma biçiminin ise bilimin temel amacı olduğuna giderek inanmaktayım.” Keynes (1936:15).

Ricardo gelir dağılımı analizini üç varsayım altında yapmaktadır. Bu varsayımlara göre (Aktan ve Vural, 2002b: 1):

- Malthus’un nüfus teorisinde ortaya koyduğu gibi ücretlerin artması nüfusu arttıracaktır.
- Tarımda azalan verimler söz konusudur.
- Kar, sermaye birikimi için önemli bir unsurdur.

Ricardo, analizlerini dönemin iktisatçısı Malthus’un karamsar nüfus teorisinden etkilenerek ortaya koymuştur. Malthus’un (1798) nüfus teorisine göre nüfus geometrik oranda artış gösterirken gıda üretimi aritmetik olarak artmaktadır. Bu sebeple belirli bir süre sonunda gıda maddeleri, geometrik olarak artan nüfusun ihtiyaçları karşısında yetersiz kalacaktır. Gıda üretimi ile nüfus arasındaki bu fark bazı bireylerin ölümüyle sonuçlanır ve bu şekilde denge sağlanır. Bu sebeple Malthus, gelir dağılımını düzeltmek için yoksul kesime yardım etmenin durumu daha da kötüleştireceğini ve nüfus artışı sonucu büyük bir felakete yol açacağını savunmaktadır (Akin, 2015: 14).

Ricardo’ya göre ücret oranı, mısırdaki ölçülen emeğin arz fiyatı ile belirlenir. Doğal ücret oranı bir geçim ücretidir (Dünhaupt, 2013: 6). Doğal ücret seviyesi, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri ve fizyolojik ihtiyaçlarını giderebilmelerini sağlayan ücret düzeyidir. Bu asgari ücret düzeyi gelenek, görenek ve toplumun farklı kesimleri için değişiklik gösterebilmektedir (Doğruyol ve Aydınlar, 2015: 268; Kurtipek, 2011: 17). Ricardo, Malthus gibi doğal ücret oranının üzerindeki bir ücret seviyesinin doğum oranını arttıracığını savunmaktadır. Bu durum da işgücü artışlarına yol açacaktır (Dünhaupt, 2013: 6). Ücretlerin artması nüfusun artmasını teşvik edeceği gibi ücretler azaldıkça nüfus

düşecek ve böylece ücretler tekrar asgari seviyesine geri gelecektir (Doğruyol ve Aydınlar, 2015: 268; Kurtipek, 2011: 17).

Bir diğer varsayım ise tarımda azalan verimler varsayımıdır. Ricardo, 1817 yılında Siyasal İktisadın ve Vergilendirmenin İlkeleri adlı çalışmasında toprağın fiyatı ve toprak rantının uzun vadedeki değişimini esas sorun olarak ele almıştır. Ricardo'ya göre rantın sebebi artan nüfusa karşı verimli toprağın artış göstermemesidir. Rant, doğal kaynakların kıt olmasının sonucudur (Piketty, 2015: 6; Öztürk, 2009: 80).

Uzun vadede, ücret fonu ve nüfus aynı anda büyür. Bu da artan mısır ve kira fiyatlarına yol açar (Dünhaupt, 2013: 6). Tarımda çıktı düzeyi arttıkça daha fazla kar ortaya çıkmaktadır. Karların artması sermaye birikimini arttıracaktır. Çıktı düzeyinin artması emek talebini artırır ve bu sebeple ücretler doğal ücret düzeyinin üzerine çıkar. Ücretlerin yükselmesi nüfusu arttıracak, tarım ürünlerine olan talebi ve tarım ürünlerinin çıktı düzeyini yükseltecektir (Aktan ve Vural, 2002b: 2). Nüfus ve üretim artmaya başladığında toprak giderek daha kıt hale gelmektedir. Arz talep yasası gereği toprağın fiyatı ve toprak sahiplerine ödenen kiralara her geçen gün artacaktır. Ricardo'nun bu çıkarımına göre toprak sahiplerinin milli gelirden aldıkları pay her geçen gün giderek artacak, nüfusun kalan kısmının milli gelirden aldığı pay ise giderek azalış gösterecektir. Bu sebeple Ricardo, bu bölüşüm sorununa çözüm olarak toprak kirası üzerindeki vergilerin düzenli olarak artırılması gerektiğini savunmaktadır (Piketty, 2015: 6).

1.2.3. Marksist İktisadın Gelir Dağılımına Bakışı

Klasik iktisat görüşünü eleştiren Karl Marx, gelir dağılımını belirleyen temel unsurun üretim ilişkileri olduğunu savunmaktadır. Fizyokratlara ve Klasiklere göre toplum üç gruba ayrılırken Marx'a göre toplumda kapitalistler ve işçiler olmak üzere iki sınıf bulunmaktadır. Bunun sebebi kapitalizmin gelişmesi sonucu toprak sahipleri sınıfının ağırlığının göreceli olarak düşmesidir. Gelir dağılımı sorununu sınıfsal olarak ele alan Marx'ın hareket noktası artık değerdir. Bu oran, iki sınıfın gelirden aldıkları payları belirlemektedir (Öztürk, 2009: 100).

Emek değer teorisine göre mallar arasındaki değişim oranları o malın üretimine harcanan emek-zamana bağlıdır (Kurtipek, 2011: 18). İşçi sınıfının yarattığı değer ile kapitalistlerin işçi sınıfına ödediği değer arasında daima bir fark bulunmaktadır. İşçiler ürettikleri değer bir kısmını elde edebilirler. Marx'a göre işçilerin ürettikleri değer ile

kazandıkları ücretler arasındaki fark; artık değeri vermektedir (Boratav, 1976: 26). Artık değer, işçilerin asgari geçim düzeylerinin üzerinde bir değer üretmesi sonucu ortaya çıkmakta ve karı yaratan artık değerdir. İşgücü maliyetleri veya reel ücretlerin artması artık değeri azaltmaktadır. Kapitalistler üretim araçlarına sahip olmaları sebebiyle bu artık değeri sömürmektedirler. Ricardo'daki kar, Marx'ın sömürü oranına eşit olmaktadır (Kurtipek, 2011: 18).

Marx'a göre bir malın değeri üç bileşimden oluşmaktadır. Bu bileşimler; işgücünün değerini niteleyen (v), hammadde ve sabit sermayeyi niteleyen bileşen (c) ve elde edilen karı (artık değeri) niteleyen (s) şeklindedir. Bir malın değeri bu üç bileşimin toplamından ($c + v + s$) oluşmaktadır. Marx'a göre kar payının ücret oranına bölümü (s/v) sömürü değerini ifade etmektedir. Aynı zamanda bu oran kar ve ücret arasındaki gelir dağılımını da gösterir. Bu sömürü oranında görülen bir artış, karın gelirden aldığı payın arttığını, ücretlerin payının ise düştüğünü göstermektedir. Bu durum ücret elde edenlerin aleyhine gelir dağılımını bozmaktadır (Aktan ve Vural, 2002b: 5).

Marksist anlayışa göre kapitalist sistem, emek faktörünün ürettiği değer emekçiye gitmesine engel olmaktadır. Artık değer kapitalistin eline geçmektedir ve bunun sebebi kapitalizmin işleyişidir. Aynı zamanda bu görüş, gelir ve servet dağılımının büyüme ve sermaye birikimi sebebiyle giderek kötüleşeceğini, üretim araçlarına sahip olan zengin kesimin daha da zenginleşirken yoksul kesimin daha yoksul hale geleceğini öne sürmektedir (Tuncer, 1970: 9).

Marksist iktisat, üretim ilişkilerini sistemli bir biçimde eleştirerek çözüm önerileri geliştirmektedir. Düzene karşı kısmi itirazlar yerine mevcut sistemi reddetmekte ve kökten değişmesi gerektiğini savunmaktadır. Marx'a göre kapitalist sistem, doğası gereği içinde sömürüyü barındırmaktadır. Bu sebeple eşitsizlik yaratmakta ve eşitsizliği daha da derinleştirmektedir. Çünkü bu sistem içerisinde bir grubun zenginleşmesi bir diğerinin yoksullaşmasına bağlıdır. Üretim araçlarına sahip olan kapitalistler gelirlerini arttırmak için emeklerini satan işçi sınıfının yoksullaşmasına sebep olmaktadır. Sistem içi değişiklik gelirin daha adil bölüşümünü sağlamayacak ve sistemin işleyişine engel olacaktır. Bu sebeple Marksist iktisat, sistemde değişiklik yerine sistemi reddetmektedir. Gelirin adil dağılımı ancak kapitalist sistemin reddi ve mülkiyet ilişkilerinin değiştirilmesiyle mümkündür. Marksist anlayışa göre özel mülkiyet yerine toplumsal mülkiyet benimsenmelidir (Ulutürk ve Ersezer, 2005: 103).

1.2.4. Keynesyen Gelir Dağılımı Teorisi

Keynesyen iktisata göre gelirin bölüşümü önemli bir problemdir. Ancak bu soruna kısmi bir çözüm önerisinde bulunmaktadır. Keynesyen anlayışa göre gelir dağılımı sorununa devlet müdahale ederek gelirin daha adil dağılımı sağlanabilir. Bu devlet müdahalesi ise maliye politikası yoluyla gerçekleştirilebilir (Ulutürk ve Ersezer, 2005: 103).

Keynes, üretim düzeyinin toplam talep tarafından belirlendiğini savunmaktadır. Efektif talep tüketim ve yatırım harcamalarının toplamını ifade etmektedir. Elde edilen gelirin bir kısmı tüketilirken tüketilmeyen kısım tasarruf edilmektedir. Milli gelirden tüketime ayrılan pay, gelir bölüşümüne bağlıdır. Yüksek gelir düzeyindeki kişilerin marjinal tasarruf oranı yüksek ve marjinal tüketim eğilimleri düşükken düşük gelir gruplarının marjinal tüketim eğilimleri yüksek ve marjinal tasarruf oranları düşüktür. Yüksek marjinal tüketim eğilimine sahip olan ücretli kesimin tüketim düzeyi gelir düzeylerine bağlıdır. Bu kesimin elde ettikleri gelirin düşmesi, toplam talebin azalmasına ve bunun sonucunda üretim ve istihdamın daralmasına sebep olmaktadır. Keynesyen görüş, eksik istihdam durumunda ücretli kesimin gelirlerinin düşürülmemesini aksine gelirin yeniden dağılımı için gerekli politikaların uygulanmasını savunmaktadır. Talep yetersizliği sonucu ekonomik daralma dönemi yaşandığında devlet müdahalesi ile düşük gelirlielerin lehine uygulanan politikalar sonucu gelirin yeniden dağılımı sağlanarak tüketim düzeyi artış gösterecektir (Öztürk, 2009:160-161).

Sonuç olarak Keynesyen İktisat gelirin bölüşümü sorununu kabul etmekte ancak doğrudan bir çözüm üretmemektedir. Liberal öğretilerden farklı olarak devletin ekonomiye müdahalesine karşı çıkmamaktadır. Bu yaklaşım, gelir dağılımının iyileştirilmesi için devletin iktisat politikaları ile müdahalesinin gerekli olduğunu öne sürmektedir (Ulutürk ve Ersezer, 2005: 98).

1.2.5. Neo-Klasik İktisadın Gelir Dağılımına Bakışı

Kapitalizmin hayatta kalması için işçi sömürsünün belirleyici bir rol oynamış olduğu Marx'ın aksine, Neoklasik teori her türlü sömürüyü dışlar. Neoklasiklere göre her bir faktör, toplam üretime katkısına karşılık gelen gelir miktarını alır (Dünhaupt, 2013: 7).

Neoklasik İktisat, marjinal ürüne göre bir gelir bölüşümünü benimsemektedir. Neoklasiklere göre üretim faktörlerinin üretim sürecine katkıları oranında gelir elde etmesi

sonucunda ekonomide artık kalmayacak ve gelir kendiliğinden adil olarak dağıtılacaktır (Ulutürk ve Ersezer, 2005: 102-103). Neoklasikler, tam rekabet koşulları içinde her bir üretim faktörünün üretime sağladığı ilave hasıla kadar gelir elde ettiğini ve adil olanın bu olduğu öne sürmektedirler (Tuncer, 1970: 9).

Neoklasikler bölüşümü üretim paylarının belirlenmesi olarak görmüşlerdir. Her bir üretim faktörü üretime sağladığı marjinal katkı oranında gelir elde etmektedir. Bu koşulda gelir adil dağılmaktadır. Fiyat mekanizması sayesinde üretim faktörleri marjinal verimliliklerine göre fiyatlanacak ve oluşan bu fiyat üretim faktörlerinin elde ettikleri payları belirleyecektir. Üretime dahil olan son emeğin ücreti, o üretimde yarattığı fiziki ürünün değerine göre belirlenecektir. İşçiler emeklerinin karşılığında üretime sağladığı marjinal fiziki ürünün piyasa fiyatıyla çarpımı kadar bir değeri ücret olarak elde edecektir (Akın, 2015: 15). Kâr maksimizasyonu yapan bir firma, ancak emeğin marjinal ürünü gerçek ücreti aşarsa daha çok işçi istihdam eder ve eğer sermayenin marjinal ürünü faiz oranını aşarsa daha fazla sermaye kullanır. Dolayısıyla, denge halinde, emeğin marjinal ürünü reel ücret oranına eşittir ve sermayenin marjinal ürünü faiz oranına eşittir. Neoklasik dağıtım teorisi, tüm mallar ve faktör piyasaları üzerinde bir denge fiyatı olduğunu belirten mikroekonomik temellere dayanmaktadır. Tam rekabet varsayımının altında, tüm mallar ve faktör piyasalarında denge fiyatlarının ve miktarlarının simetrik bir tedavisi vardır. Arz ve talep süreci, fiyatların talebe göre ayarlanmasını ve tüm faktörlerin kullanılmasını sağlar. Bu nedenle ödeme, faktörlerin görece kıtlığına ve verimliliğine bağlıdır (Dünhaupt, 2013: 7). Faktörlerin marjinal ürün geliri marjinal faktör gelirlerine eşit olana kadar faktör alımı arttırılmaktadır. Azalan marjinal teknik ikame kanunu sebebiyle aynı faktör sürekli olarak arttırılamamakta ve bu sebeple gelir dağılımının tek bir faktör lehine bozulması mümkün olmamaktadır (Öztürk, 2009: 112).

Sonuç olarak Neoklasik İktisat, Klasik yaklaşımda görüldüğü gibi gelir dağılımını bir sorun olarak görmemektedir. Neoklasiklere göre her bir faktör üretime sağladığı ilave katkı değeri kadar gelir elde ettiği için piyasada artık kalmamakta ve gelir adil olarak dağıtılmaktadır. Bu durumda devletin gelir dağılımını iyileştirmek için piyasaya müdahalesini gerektirecek bir sebep bulunmamaktadır (Ulutürk ve Ersezer, 2005: 95).

1.2.6. Monetarist Okulun Gelir Dağılımına Bakışı

Monetarist okul, maliye politikasını ön plana çıkaran Keynesyen okulun teorilerine karşı çıkararak para politikasının önemine değinmektedir (McConnell ve Brue, 1996: 320). Monetaristlere göre bütçe ve maliye politikaları geliri ancak kısa süreli olarak etkileyebilmektedir. Kamu borçlanması ve vergiler ile finanse edilen kamu harcamalarının dışlama etkisi sebebiyle özel sektör harcamalarını engelleyeceğini savunan Monetaristler, maliye politikasının etkisiz olduğunu öne sürmektedirler (Aftalion ve Poncet, 1995: 80-81).

Monetarizmin temel felsefesini özetleyen cümle Monetarist akımın öncüsü Milton Friedman tarafından ortaya konan “*enflasyon her zaman ve her yerde parasal bir olgudur*” cümlesidir. Monetarizm enflasyonun ve enflasyon sebebiyle ortaya çıkan gelir adaletsizliğinin sebebini para arzındaki artışlar olarak görmektedir. Bu sebeple Monetaristler para arzının belirli bir kurala göre sabit olarak artırılması gerektiğini savunmaktadırlar (Aktan, 2004: 178).

Milton Friedman gelir ile ilgili birçok çalışma yapmasına rağmen gelir dağılımına çok fazla değinmemektedir. Friedman, gelirin dağılımı konusunda devlet müdahalesinin olumsuz sonuçlar doğuracağını savunmaktadır (Ulutürk ve Ersezer, 2005: 96). Devletin bireylerin özgürlüklerini aşındırdığını ve ekonomiye zarar verdiği görüşünü savunan Monetaristler, devletin ekonomideki payının küçülmesi gerektiğini öne sürmektedirler (McConnell ve Brue, 1996: 320). Monetaristlere göre ekonomiyi dengeye getirici güç piyasa mekanizmasıdır ve devletin ekonomiye müdahalesi kaynak ve gelir dağılımını kötüleştirir (Yay, 2001: 197).

Monetaristler gelir dağılımının bozukluğu için negatif gelir vergisi uygulamasını önermektedirler. Bu sistem, hükümetin gelirin bir kısmını talep ettiği ve ödenen miktarın gelir arttığında arttığı pozitif gelir vergisine muhalefetten kaynaklanmaktadır. Negatif gelir vergi sisteminde devlet, vergi mükellefine para gönderir ancak gelirin yükselmesiyle ödemeyi azaltır. Hükümet, gelir sıfır olsa bile belirli bir düzeyde fayda sağlar ya da ters vergi ödemesi sağlar, ancak daha sonra bu kazançlar gelir kazancı arttıkça tedricen geri çekilir (Moffitt, 2003: 119).

1.2.7. Post Keynesyen Teoride Gelir Dağılımı

Post Keynesyen Okul, Neoklasik İktisata tepki olarak doğmuş ve 1970'li yıllarda yaşanan kriz ile birlikte gücünü hissettirmeye başlamıştır (Erim, 2014: 203). Post Keynesyen İktisatçılardan Kalecki ve Kaldor'un gelir dağılımı ile ilgili teorileri ön plana çıkmaktadır (Özdemir ve İslamoğlu, 2017: 52).

Standart gelir dağılımı teorileri, rekabeti önleyen engelleri ve rekabetçi piyasada ikincil öneme sahip tekel gücünü ihmal etmektedir. İş piyasasının segmentasyonu biçimindeki rekabete ilişkin engeller ve tekel gücü, kazançların boyut dağılımının analiz etmekte büyük öneme sahiptir (Cowell, 2007: 4). Kalecki'ye göre, dağıtım teknelci pazarlardaki firmaların fiyatlama davranışlarına bağlıdır (Dünhaupt, 2013: 1).

Kalecki, eksik rekabet koşullarında istihdamın üretim düzeyine göre belirlendiği ve firmaların eksik kapasite ile çalıştığı varsayımına dayanarak analizini gerçekleştirmektedir. Kalecki'ye göre firmalar eksik rekabet piyasası sebebiyle ortalama maliyetlere ve rakip firmaların fiyatlarına göre malların fiyatlarını saptamaktadırlar (Çiftçi, 2018: 29). Kalecki'ye göre üretim maliyetleri arttığında firmalar iki şekilde hareket edebilir. Firmalar, kar paylarından feragat etmek istememeleri durumunda üretim maliyetlerindeki artışı fiyatlara yansıtabilirler veya pazar paylarını kaybetmemek adına maliyet artışını fiyatlara yansıtılmayı tercih edebilirler. Firmalar bu kararı mallarına olan talebin esnekliğine göre verirler. Ürettikleri mala talebin esnek olması durumunda firmalar, pazar paylarını kaybetmemek adına fiyatlarda bir artışa gitmemeyi tercih ederler (Özdemir ve İslamoğlu, 2017: 52). Kalecki (1938), gelir dağılımı sorununa firmaların monopolcü gücü ile yanıt vermektedir. Eksik rekabet koşullarında firmaların monopolcü gücünün fazla olması yani üretilen mallara talebin esnek olmaması durumunda firmalar üretim maliyetleri artışını malın fiyatlarına yansıtacaktır. Malların fiyatlarındaki artış reel ücretleri düşürecektir. Kalecki'ye (1938: 103) göre monopolcü gücünün artması emeği, sermaye karşısında zayıflatacak ve emeğin gelirden aldığı payı azaltacaktır.

Kaldor'un dağıtım teorisi, ekonomik büyümenin kaynağı ve yatırım hacminin tasarruf miktarından bağımsızlığı olarak Keynesyen yatırım varsayımına dayanmaktadır. Kaldor'a göre, tasarruf miktarı aslında gelir düzeyini ve işsizliği belirleyen yatırım hacmiyle belirlenmektedir. Kaldor ücretler ve karlar arasındaki milli gelir dağılımını ve toplumun maaşlı işçilere ve sermaye sahiplerine bölünmesini temel almaktadır. Kaldor'un

dağıtım teorisi, kazanç alıcılarının (sermaye sahipleri), maaş alanlarına (emek sahiplerine) kıyasla daha büyük bir tasarruf eğilimine sahip oldukları fikrine dayanmaktadır. Aynı zamanda Kaldor, eksik istihdam yerine tam istihdam varsayımını kabul etmektedir. Bu nedenle, girişimcilerin tam istihdam düzeyine karşılık gelen yatırımları gerçekleştirdikleri bir ekonomik sistem, kârlar ve ücretler arasında bir gelir dağılımı içerir (İsa, 2006: 27).

Kaldor'a (1955) göre, ücretlilerin ve kapitalistlerin tasarruf etme eğilimleri göz önünde bulundurulduğunda yatırımın çıktıya oranı, kârın gelirdeki payını belirler (Dünhaupt, 2013: 9). Gelir dağılımını belirleyen temel unsur yatırımlardır. Ekonomide tam istihdam durumunun olduğu varsayımı altında analiz yapan Kaldor'a göre yatırımların gelire oranındaki değişiklik kar ve ücretlerin gelirden aldıkları payı belirlemektedir. Kar ve ücret sahipleri arasındaki temel fark, marjinal tüketim ve tasarruf eğilimleri arasındaki farklılıktır. Ücretlilerin marjinal tasarruf eğilimleri sermayedarlara göre daha düşüktür (Çiftçi, 2008: 29).

Tam istihdam düzeyinde yatırımların çıktıya oranının artması fiyatları arttıracaktır. Parasal ücretler sabit varsayıldığı için fiyatların artması reel ücretleri düşürecek ve gelir dağılımı ücretlilerin aleyhine bozulacaktır (Ataman, 1996: 56). Bu sebeple yatırımlarda bir artış olması durumunda tasarruf yatırım eşitliği bozulacak ve tasarruflar yatırımlara tekrar eşit oluncaya kadar kar marjları artış gösterecektir (Alkın, 1969:134). Yatırımlardaki aşırı artış sonucu görülen fiyat artışları, sendikaların parasal ücretlerin artması için baskı yapmalarına sebep olacak ve ücretlerin artması sonucunda ücret fiyat sarmalı oluşabilecektir. Sonuç olarak Kaldor'a göre tasarruf yatırım dengesinin sağlanmasında yatırımlardaki aşırı artış enflasyona ve gelir dağılımının bozulmasına sebep olacaktır (Ataman, 1996: 57).

İKİNCİ BÖLÜM

GELİR DAĞILIMI VE MAKROEKONOMİK FAKTÖRLERİN GELİŞİMİ VE GELİR EŞİTSİZLİĞİ İLE MÜCADELE POLİTİKALARI

İkinci bölümün ilk kısmında makroekonomik faktörlerin ve gelir dağılımının ülkeler bazında gelişimi ele alınmaktadır. İkinci kısımda ise gelir dağılımı eşitsizliği ile mücadelede uygulanan ekonomik ve sosyal politikalar incelenmektedir.

2.1. Gelir Dağılımı ve Makroekonomik Faktörlerin Gelişimi

Çalışmanın ikinci bölümünde ülkelerin makroekonomik faktörleri ve gelir dağılımları incelenmektedir. Çalışmaya konu olan yüksek gelirli, üst orta gelirli ve alt orta gelirli ülkelerin makroekonomik verileri ve bu verilerin gelir dağılımı ile hareketi irdelenmektedir.

2.1.1. Gelir Dağılımının Gelişimi

Gelir dağılımının gelişimi yüksek gelirli, üst orta gelirli ve alt orta gelirli ülkeler olmak üzere üç ayrı ülke grubunda üç farklı başlık altında ele alınmaktadır.

2.1.1.1. Yüksek Gelirli Ülkelerde Gelir Dağılımı

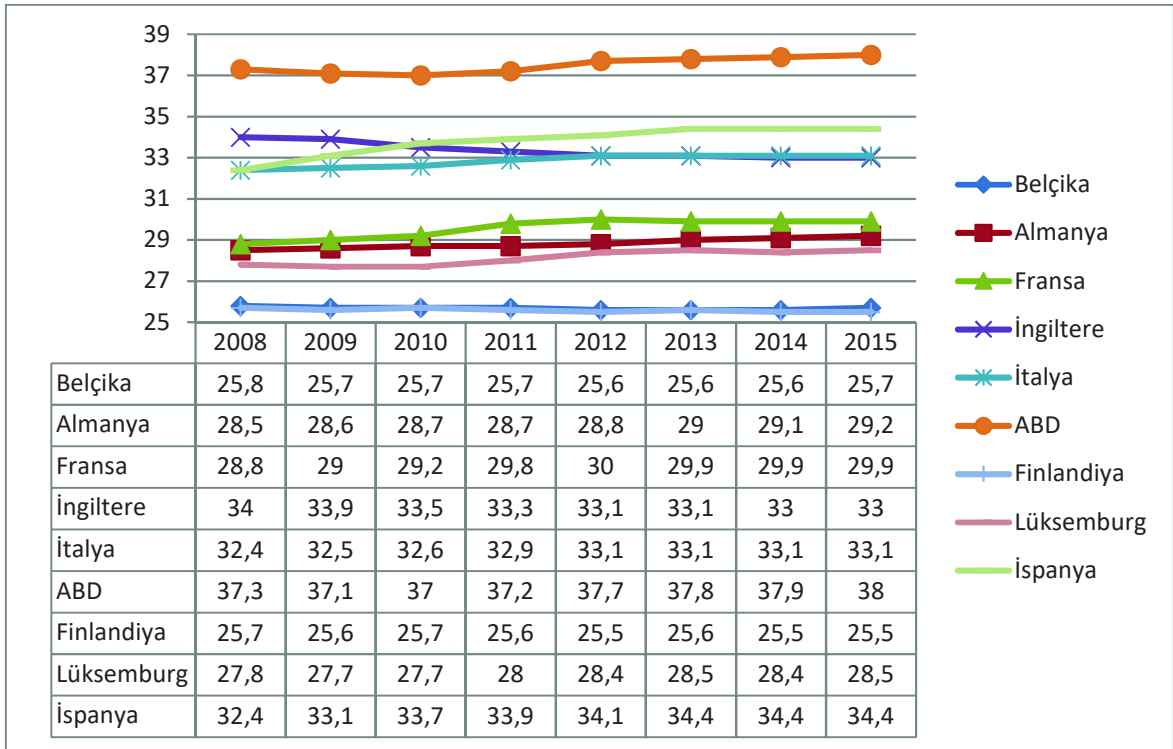
Dünya Bankası, kişi başına geliri 12.235 doları aşan ülkeleri yüksek gelirli ülkeler olarak tanımlamaktadır. Çalışmada dokuz yüksek gelirli ülke verileri ele alınmış, bu ülkelerin verileri analiz edilmiştir. Belçika, Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Finlandiya, Lüksemburg ve İspanya verilerin uygunluğuna göre seçilen yüksek gelirli ülkelerdir.

OECD'nin raporuna göre 1980'lerde gini katsayısı 0.29 ortalamaya sahip olan OECD ülkelerinde bu oran 2000'li yıllarda yüzde 10'luk bir artışla 0.316'ya kadar yükselmiştir. OECD, içlerinde Finlandiya, Almanya, ABD ve Lüksemburg'un olduğu 17 OECD ülkesinde önemli oranlarda bir artış olduğunu ortaya koymaktadır (OECD, 2011: 22).

Şekil 2.1'de seçilen yüksek gelirli ülkelerin gelir dağılımını gösteren gini katsayıları paylaşılmaktadır. Grafiğe göre diğer yüksek gelirli ülkeler arasında gelir dağılımının en adaletsiz olduğu ülke Amerika Birleşik Devletleri'dir. 2008 yılında gini

katsayısı 0,373 olan ABD’de, sonraki yıllarda düşüş gözlene de gini katsayısı 2011 yılından itibaren tekrar artma eğilimine girmiş ve 2015 yılında 0,38 değerine yükselmiştir. 2008 yılına bakıldığında ABD’den sonra en adaletsiz gelir dağılımına sahip olan ülkenin İngiltere olduğu görülmektedir. İngiltere’nin gini katsayısı 2008 yılında 0,34 olsa da ülke, gelir dağılımı konusunda ilerleme kaydetmiş ve 2015 yılına gelindiğinde gini katsayısı 1 puan düşerek 0,33’e gerilemiştir. Bu durum, 2008-2015 döneminde İngiltere’nin gelir dağılımının daha adil hale geldiğini göstermektedir.

Şekil 2.1: Yüksek Gelirli Ülkelerde Gini Katsayısı

Kaynak: SWIID

İspanya’nın bu dönem aralığında İngiltere’nin aksine bir gelişme yaşadığı görülmektedir. 2008 yılında 0,324 olan İspanya gini katsayısı, giderek artış göstermiş ve 2015 yılına gelindiğinde 0,344’e ulaşmıştır. İspanya’da bu yıl aralığında gelir dağılımının giderek daha da bozulduğu gözlemlenmektedir. İtalya ise 2008 yılında 0,324 olan gini katsayısını daha da arttırarak gelir dağılımının daha adaletsiz hale geldiği ülkeler arasına girmiştir. 2015 yılında 0,331 gini katsayısına ulaşan İtalya, gelirin daha adaletsiz dağılımı konusunda İngiltere’nin önüne geçmiştir.

Fransa ise 2008 yılında 0,288 gini katsayısına sahipken 2012 yılına kadar ülkede bu katsayı artış gösterip 0,30'a ulaşmıştır. 2013 yılıyla birlikte tekrar düşüşe geçmiş ve 2015 yılında Fransa gini katsayısı 0,299'a ulaşmıştır. Almanya'da gelir dağılımı konusunda İtalya'da yaşanan durumun bir benzeri görülmektedir. Almanya gini katsayısı 2008-2015 döneminde sürekli artış göstermiştir. Bu durum, Almanya'da zengin kesim ile yoksul kesim arasındaki uçurumun giderek arttığını ve gelir dağılımının giderek daha adaletsiz hale geldiğini göstermektedir. Lüksemburg ise seçilen dokuz yüksek gelirli ülke arasında gelirin en adil dağıtıldığı üçüncü ülkedir. 2008 yılında 0,278 gini katsayısına sahip olan Lüksemburg, 2011 yılından itibaren gini katsayısında 0,28 sınırını aşmış, 2015 yılında ülkenin gini katsayısı 0,285 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik incelendiğinde Belçika ve Finlandiya'nın yakın gini katsayılarına sahip olduğu ve gelir dağılımında dokuz ülke arasında en adil ülkeler olduğu görülmektedir. Gelirin en adil dağıtıldığı ülke olan Finlandiya'da 2008 yılında 0,257 olan gini katsayısı 2015 yılında 0,255'a gerilemiştir. Belçika ise 2008 yılında 0,258 olan gini katsayısını 2014 yılında 0,256'ya kadar düşürmüş, 2015 yılına gelindiğinde ise bir puanlık bir artışla 0,257 oranına ulaşarak Finlandiya'dan sonra en adil gelir dağılımına sahip ülke olmuştur.

2.1.1.2. Üst Orta Gelirli Ülkelerde Gelir Dağılımı

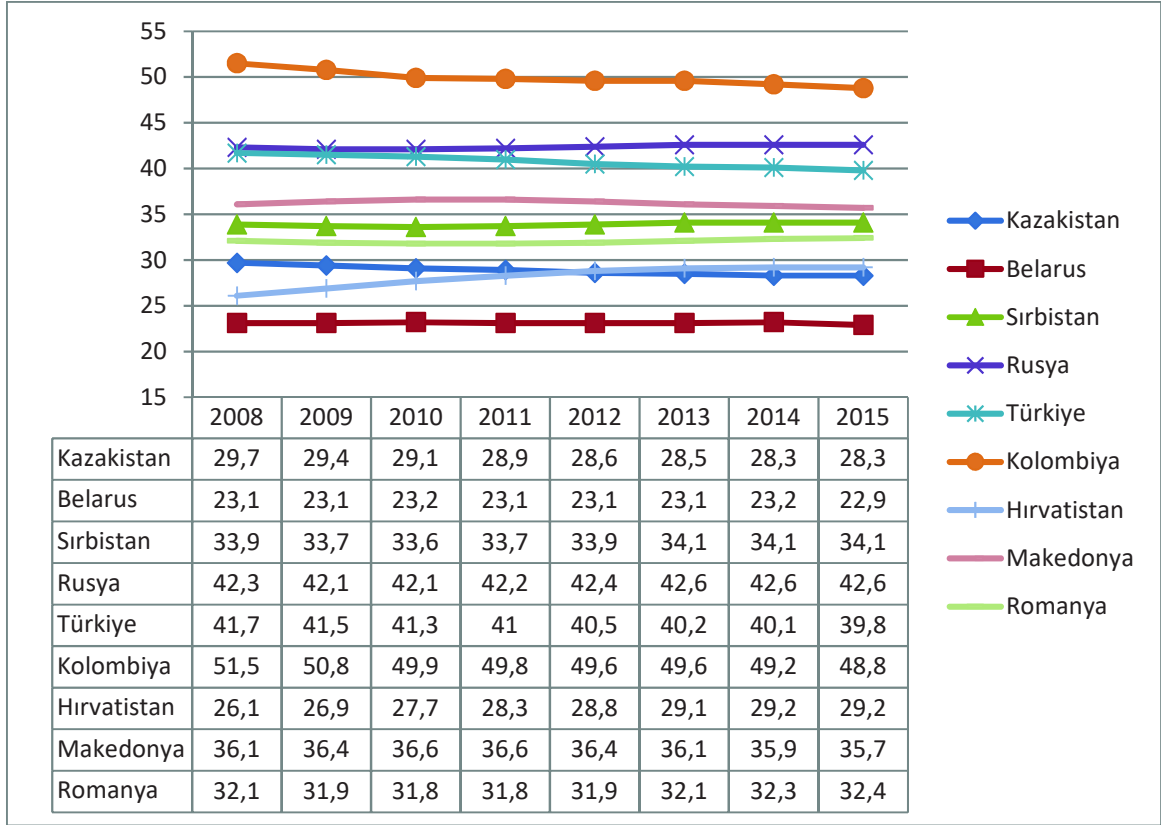
Dünya Bankası, kişi başına geliri 12.236 dolar ile 3.955 dolar arasında olan ülkeleri üst orta gelirli ülkeler olarak tanımlamaktadır. Çalışmada dokuz üst orta gelirli ülke verileri ele alınmış, bu ülkelerin verileri analiz edilmiştir. Rusya, Türkiye, Belarus, Kazakistan, Sırbistan, Kolombiya, Hırvatistan, Makedonya, Romanya verilerin uygunluğuna göre seçilen yüksek gelirli ülkelerdir.

Üst orta gelirli ülkelerin gini katsayıları incelendiğinde Kolombiya'nın en yüksek gelir adaletsizliğine sahip ülke olduğu görülmektedir. 2008 yılında 0,515 gini katsayısına sahip olan Kolombiya'da yıllar itibariyle gelir dağılımında iyileşme görülmüştür. 2015 yılına gelindiğinde ülkenin gini katsayısı 0,488'e düşmesine rağmen Kolombiya, seçilen dokuz üst orta gelirli ülke arasında en fazla gelir eşitsizliğinin yaşandığı ülke olmaya devam etmektedir.

Kolombiya'yı Rusya ve Türkiye takip etmektedir. Rusya 2008 yılında 0,423, Türkiye ise 0,417 gini katsayısına sahiptir. Gelir eşitsizliğinin ele alınan dönem içerisinde

Türkiye’de giderek azalmasına rağmen Rusya’da bu oran 2015 yılına gelindiğinde 0,426 seviyesine ulaşmıştır.

Şekil 2.2: Üst Orta Gelirli Ülkelerde Gini Katsayısı

Kaynak: SWIID

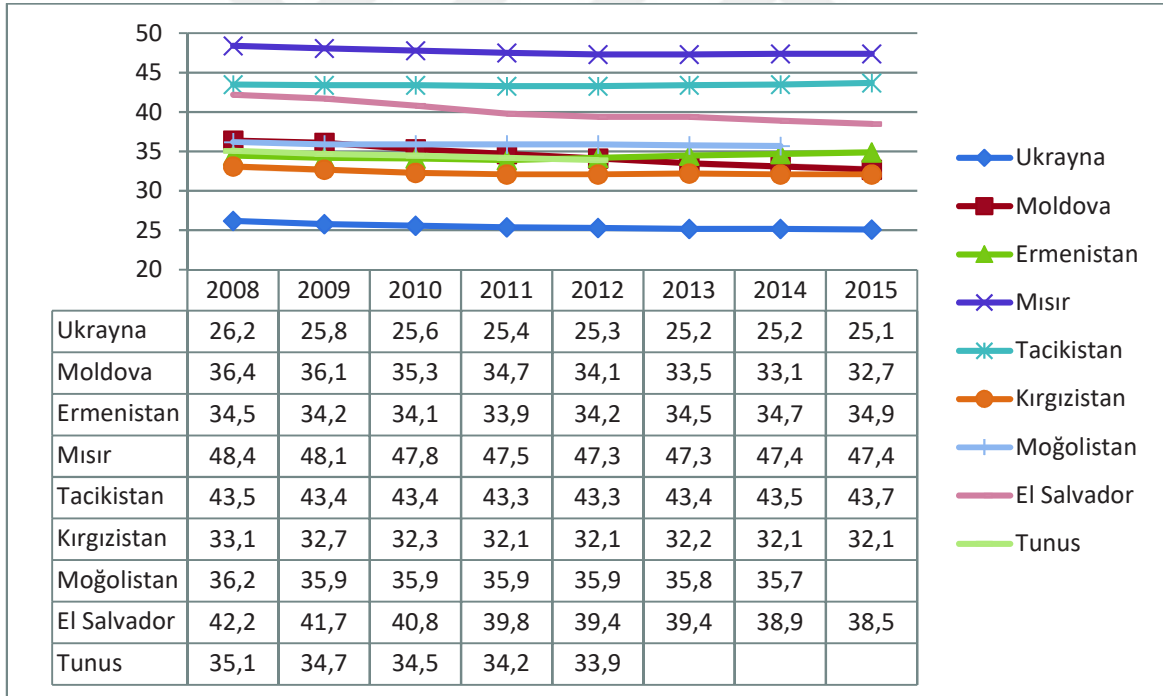
Seçilen ülkeler arasında Türkiye’den sonra gelir dağılımı en eşitsiz üst orta gelirli ülkenin Makedonya olduğu görülmektedir. Makedonya’yı Sırbistan ve Romanya ülkeleri izlemektedir. Kazakistan ise 2008 yılında 0,297 olan gini katsayısını 2015 yılına gelindiğinde azaltmayı başarmış ve 0,283 seviyesine getirmiştir. Hırvatistan’da ise durum Kazakistan’ın tam tersidir. Ülkede gelir adaletsizliği giderek artış göstermiştir. 2008 yılında 0,261 gini katsayısına sahip olan Hırvatistan’da gelir dağılımı giderek bozulmuş ve 2015 yılına gelindiğinde gini katsayısı 0,292 oranına ulaşmıştır. Seçilen üst orta gelirli ülke grubunda gelirin en adil dağıtıldığı ülke ise Belarus’tur. 2008 yılında 0,231 seviyesindeki gini katsayısı ülkede 2015 yılında 0,229’a gerilemiştir.

2.1.1.3. Alt Orta Gelirli Ülkelerde Gelir Dağılımı

Dünya Bankası alt orta gelirli ülkeleri ise kişi başına geliri 3.956 dolar ile 1.006 dolar arasında olan ülkeler olarak sınıflandırmaktadır. Çalışmada dokuz alt orta gelirli ülke verileri ele alınmış, bu ülkelerin verileri analiz edilmiştir. Verilerin uygunluğuna göre Ukrayna, Moldova, Ermenistan, Mısır, Tacikistan, Kırgızistan, Mongolia, El Salvador ve Tunus seçilen alt orta gelirli ülkelerdir.

Alt orta gelirli ülke grubunda bulunan dokuz ülke arasında gelir dağılımının en eşitsiz dağıldığı ülkenin Mısır, gelirin en adil dağıtıldığı ülkenin ise Ukrayna olduğu görülmektedir. 2008 yılında 0,484 gini katsayısına sahip olan Mısır'da 2015 yılında bu oranın 0,474'e gerilemesine rağmen diğer ülkelere göre en eşitsiz gelir dağılımına sahip ülke olmaya devam etmektedir.

Şekil 2.3: Alt Orta Gelirli Ülkelerde Gini Katsayısı

Kaynak: SWIID

Mısır'ı Tacikistan ve sonrasında El Salvador izlemektedir. El Salvador Cumhuriyeti'nde belirlenen dönem içerisinde gelir dağılımında gözle görülür bir iyileşme yaşanmıştır. 2008 yılında 0,422 olan gini katsayısı 2015 yılında 0,385'a gerilemiştir. Moldova'da da benzer bir trend görülmektedir. Moldova'nın gini katsayısı 2008 yılında

0,364 iken gelir dağılımı giderek iyileşmiş ve 2015 yılında gini katsayısı 0,327 seviyesine gerilemiştir.

Ukrayna ise alt orta gelirli ülke grubunda gelirin en adil dağıtıldığı ülkedir. 2008 yılında gini katsayısı 0,262 olan ülkede zengin ve fakir kesim arasındaki uçurum giderek azalmış ve bu oran 2015 yılında 0,251 seviyesine düşmüştür.

2.1.2. Ekonomik Büyümenin Gelişimi

Ekonomik büyümenin gelir dağılımı üzerine etkisi literatüre Kuznets Hipotezi ile konu olmuştur. Kuznets (1955), ekonomik büyüme ile gelir dağılımı ilişkisinin ters U şeklinde olduğunu savunmaktadır. Ülkelerde ilk aşamada görülen gelir artışından azınlık faydalanacaktır. Bu sebeple ekonomik büyüme gelir eşitsizliğini arttıracaktır. Ancak belirli bir gelir düzeyine ulaşan ekonomilerde gelir artışından giderek daha fazla insanın faydalanacağını öne süren Kuznets (1955), bu gelir düzeyinden sonra ekonomik büyümede görülen artışın gelir dağılımını iyileştireceğini öne sürmektedir. Kuznets Hipotezinin doğruluğu literatürde tartışmalıdır. Bu hipotezi destekleyen çalışmaların yanında hipoteze karşı bulgular elde eden çalışma sayısı da oldukça fazladır. Bu bölümde ekonomik büyümenin gelişimi yüksek gelirli, üst orta gelirli ve alt orta gelirli ülkeler olmak üzere üç ayrı ülke grubunda üç farklı başlık altında ele alınmaktadır.

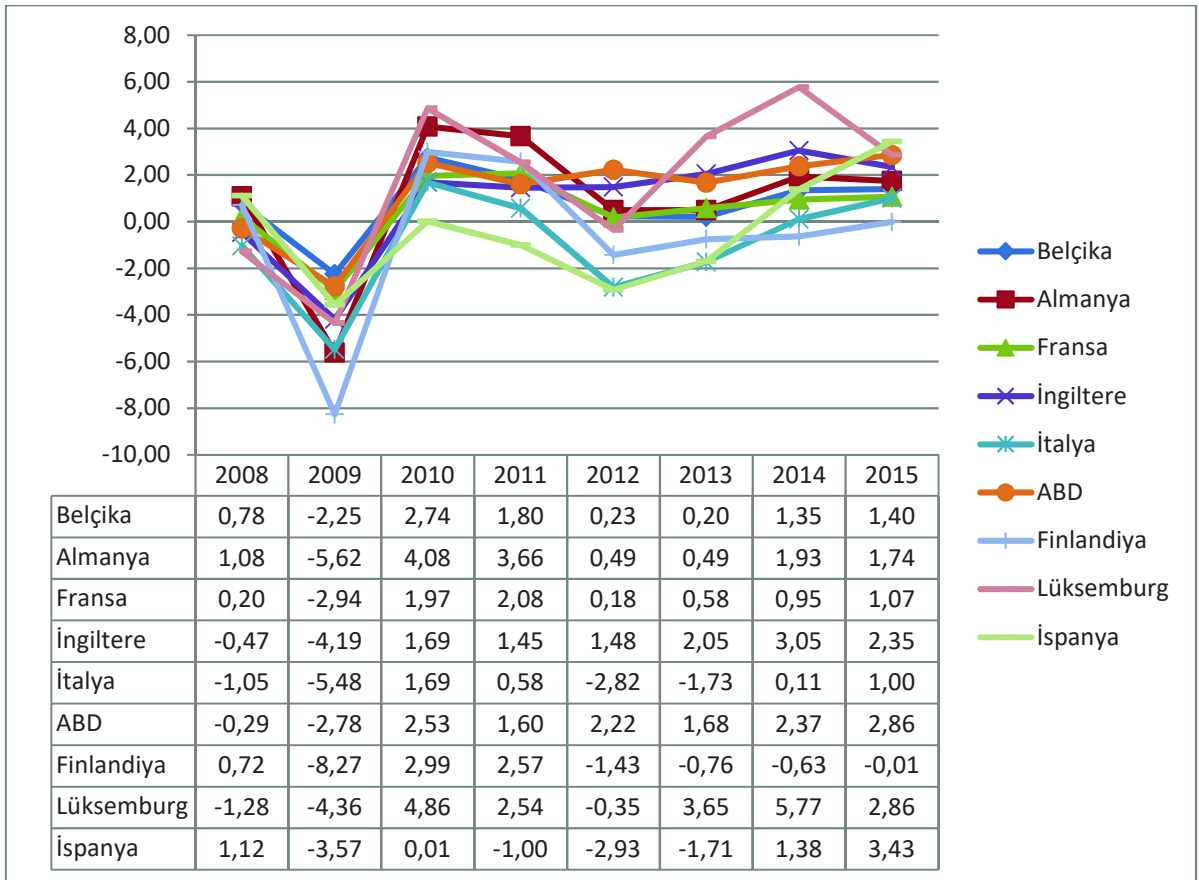
2.1.2.1. Yüksek Gelirli Ülkelerde Ekonomik Büyüme

Çalışmaya tabi tutulan dokuz yüksek gelirli ülkenin ekonomik büyüme verileri Şekil 2.4.'de grafiksel olarak gösterilmiştir. Grafikte tüm yüksek gelirli ülkelerin ekonomik büyüme verilerinde 2008 Küresel Krizin etkisi görülmektedir. Amerika'da mortgage kredi piyasasında başlayan ve 15 Eylül 2008 tarihinde Lehman ve Brothers adlı yatırım şirketinin iflasıyla derinleşen ve uluslararası düzeye ulaşan küresel kriz, birçok ülke ekonomisini etkisini altına almıştır. 2008 yılının etkisi 2009 yılının verilerine yansımış ve 2009 yılında Şekil 2.4'de görüldüğü gibi seçilen dokuz yüksek gelirli ülke ekonomisinde daralmaya sebep olmuştur.

Küresel krizin etkisi sebebiyle 2009 yılında Euro bölgesinde en büyük daralma Finlandiya'da görülmüştür. Finlandiya'da ihracatın azalması sebebiyle görülen GSYH'daki %8,2 oranındaki küçülmenin benzeri bir başka ülkede görülmemiştir (Avrupa Komisyonu, 2011: 101).

Almanya ekonomisinde 2009 yılındaki küçülmeden sonra 2010 yılında güçlü bir toparlanma görülmektedir. 2010 yılında yatırım mallarına olan talebin ve dünya ticaretinin artması Almanya'nın ihracatını arttırmış ve ithalatın daha az artması sonucu GSYH değerinde artış görülmesine sebep olmuştur. Almanya'daki büyümenin esas kaynağı ise iç talep artışıdır. Kriz sebebiyle askıya alınan projelerin faaliyete sokulması ve kapasite kullanımındaki artış, yatırımları arttırmıştır (Avrupa Komisyonu, 2011: 94).

Şekil 2.4: Yüksek Gelirli Ülkelerde Ekonomik Büyüme

Kaynak: Dünya Bankası

2010 yılı ile birlikte tüm yüksek gelirli ülkeler toparlanma sürecine girmiş ancak krizin etkileri seçilen ülke grubu içerisinde İtalya, İspanya ve Finlandiya'da görülmeye devam etmiştir. Her üç ülkenin üretim kapasitesi 2012 ve 2013 yıllarında daralmıştır. 2012 yılında negatif büyümeye sahip olan bir diğer ülke ise Lüksemburg olmuş ancak ülke kısa sürede pozitif büyümeye geçerek 2014 yılında 5.77, 2015 yılında ise 2.86 oranında üretim kapasitesini arttırmıştır.

İnsanlık tarihinde modern çağ; nüfus patlamasının yaşandığı, yaşam beklentisinin yükseldiği, kentleşmenin hızlandığı ve dünyanın tamamı için kişi başına gelirin sürekli arttığı bir dönem olmuştur. 19. yüzyılın başından itibaren dünya ekonomisi, gelir farklılıkları açısından büyük iraksama dönemine girmiştir (Snowdon,2012: 514). Dünyanın önde gelen gelişmiş ekonomileri kişi başına gelir düzeylerini giderek arttırmışlardır. Kuznets Hipotezine göre kişi başı GSYH oranı büyüdükçe belirli bir gelişmişlik düzeyine erişen ülkelerde gelir dağılımı iyileşecektir. Bu hipoteze göre yüksek gelirli ülkelerde görülen ekonomik büyümenin gelir eşitsizliğini azaltacağı beklenmektedir. Ancak yıllar boyu gelişmiş ülkelerde artan ekonomik büyümenin yanında gelir eşitsizliğinin de arttığı görülmektedir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde görülen gini katsayısı düzeyi, ülkede ekonomik büyümenin artmasına rağmen gelir eşitsizliğinin yıllar itibariyle giderek arttığını göstermektedir. ABD, benzer gelişmişlik düzeyine sahip olan yüksek gelirli ülkeler arasında en yüksek gini katsayısına sahip olan ülke konumundadır. Ülkede gelir eşitsizliği düzeyi sadece yüksek gelirli ülkelere değil, gelişmekte olan birçok ülkedeki eşitsizlikten daha fazladır. 157 ülkenin gelir eşitsizlik düzeylerinin dikkate alındığı listeye göre ABD'nin en kötü gelir eşitsizliğine sahip olan 39. ülke konumunda olduğu görülmektedir (CIA, The World Factbook). Bu durum ülkelerin gelişmişlik düzeyleri arttıkça gelir eşitsizliğinin bir süre sonra azalacağını öne süren Kuznets hipotezinin geçerliliği konusunda tartışmalara sebep olmaktadır. Çalışmada ele alınan dönem içerisinde ise ekonomik büyüme verilerinin inişli çıkışlı bir seyir izlediği görülmektedir. Bu durumda 2008 yılının son döneminde başlayan ve 2009 yılı verilerine yansıyan küresel krizin etkileri görülmektedir. Küresel krizin etkilerini gideren ülkeler sonraki yıllarda toparlanma sürecine girmiş ve GSYH büyüme oranlarını arttırmışlardır. Aynı dönem içerisinde birçok ülkede gelir eşitsizliğinin arttığı görülmektedir.

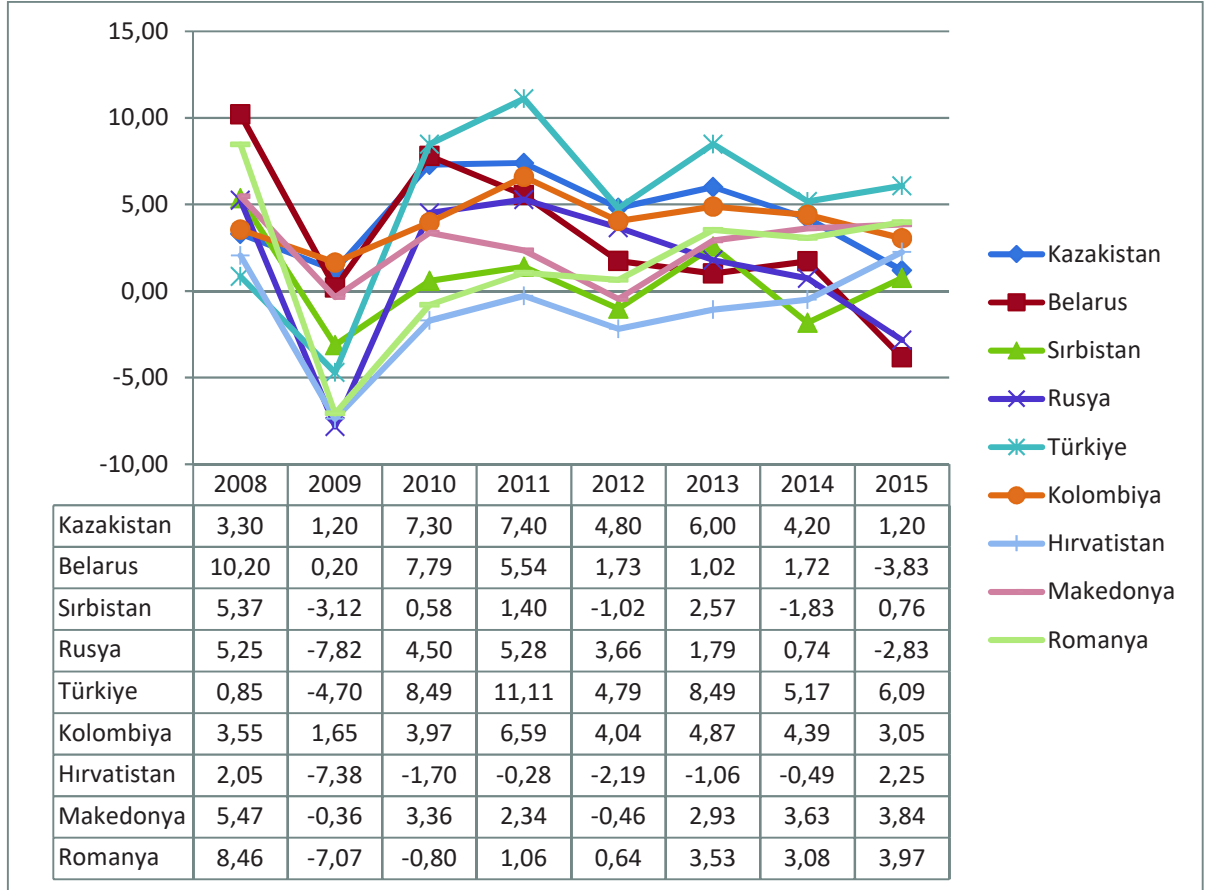
2.1.2.2. Üst Orta Gelirli Ülkelerde Ekonomik Büyüme

Küresel krizin etkisi üst orta gelirli ülkelerde de görülmektedir. Özellikle Rusya, Romanya ve Hırvatistan krizden en çok etkilenen üst orta gelirli ülkeler olmuşlardır. Kazakistan ve Belarus hariç tüm ülkelerin GSYH değerleri 2009 yılında daralmıştır. Rusya'da 2009 yılında 7.82, Romanya'da 7.06, Hırvatistan'da ise 7.38 oranında küçülme yaşanmıştır. Rusya 2010 yılında toparlanma sürecine girmiş ancak 2014 yılına gelindiğinde Ukrayna ile yaşadığı siyasi gerginlikler, diğer ülkeler tarafından ekonomik yaptırımlara uğramasına sebep olmuştur. Ülkenin ekonomik büyüme hızı, uygulanan

ekonomik yaptırımlardan etkilenmiş ve Rusya ekonomisi 2015 yılında ülke durgunluğa sürüklenmiştir.

Şekil 2.5: Üst Orta Gelirli Ülkelerde Ekonomik Büyüme

Kaynak: Dünya Bankası

Belarus ise 2008 yılında seçilen ülke grubu içerisinde en yüksek büyüme oranına sahipken dönem sonunda en düşük büyüme oranına sahip olan ülke olmuştur. Ülkede 2008 yılında yüzde 10 oranında reel büyüme gözlenmiş, krizin iç ve dış piyasalardaki olumsuz etkisi sebebiyle 2009 yılında bu oran 0.19'a gerilemiştir. 2010 yılında yüzde 7.7'ye çıkan ekonomik büyüme hızı 2011 yılında 5.5 olarak gerçekleşmiştir. Dünyada yaşanan olumsuzluklara rağmen Belarus, iç talebe, inşaat ve ticaret sektörlerine ve Rusya'dan aldığı yardımlar sebebiyle ekonomik büyüme oranını korumuştur (DEİK, 2012:4-5). Ancak ülkede sonraki yıllarda ekonomik büyümenin seyri tam tersi bir yön izlemiştir. Rusya'da görülen durgunluk ve düşük emtia fiyatları, Belarus ekonomisinde önemli bir etki yaratmış, 2015 yılında ülkede yirmi yıl sonra ilk kez durgunluk yaşanmıştır (Dünya Bankası, 2016a: 1).

Türkiye’de ise krizin etkisi 2009 yılında yaşanan 4.7 oranında daralma ile gözlenmektedir. Sonraki yıllar ekonomik büyüme hızını arttıran Türkiye, ülke grubu içerisinde en yüksek ekonomik büyüme hızına sahip ülke olmuştur. 2010 yılında Hırvatistan ve Romanya haricindeki tüm ülkeler büyümeye geçmişlerdir. Hırvatistan, 2015 yılına kadar daralmaya devam etmiş, dönem sonunda ülke 2.24 oranında ekonomik büyüme oranını yakalamıştır.

1930’ların Büyük Buhran’ı ve 1970’lerin Büyük Enflasyonu’na ilave olarak 20. yüzyılda makroekonomi tarihine hükmeden üçüncü olgu ekonomik büyümenin dünya ekonomilerine yayılmasıdır (Snowdon,2012: 525). Kişi başına gelirlerini arttıran gelişmiş ekonomilerin yanında gelişmekte olan ekonomilerde de hızlı bir büyüme oranı gözlenmiştir. Üst orta gelirli ülkelerin ekonomik büyüme verileri ile gini katsayılarının seyri birlikte incelendiğinde doğrusal olmayan bir ilişkinin varlığı görülmektedir. Üst orta gelirli ülkelerde en yüksek gini katsayısına sahip olan Kolombiya, belirtilen dönem içerisinde gelir eşitsizliğini giderek azaltmıştır. Ancak ülkenin ekonomik büyüme hızı inişli çıkışlı bir seyir izlemektedir. OECD, Kolombiya’da gelir eşitsizliğinde görülen azalışın olumlu olduğunu ancak ülkede verimliliği artırmanın esas olduğunu vurgulamaktadır. OECD’ye göre Kolombiya’da gelirin yeniden dağılımı için vergi ve transfer sistemi uygulamalarının artırılması, bunun yanında özel yatırımların teşvik edilmesi gerekmektedir (OECD, 2017: 2). Gelir eşitsizliğinin giderek azaldığı Kazakistan’da da ekonomik büyüme oranlarında doğrusal bir seyir görülmemektedir. Öte yandan Hırvatistan’da da ele alınan dönem içerisinde gelir eşitsizliği giderek artmış ancak Hırvatistan ekonomisi dönem içerisinde farklı oranlarda küçülmüştür.

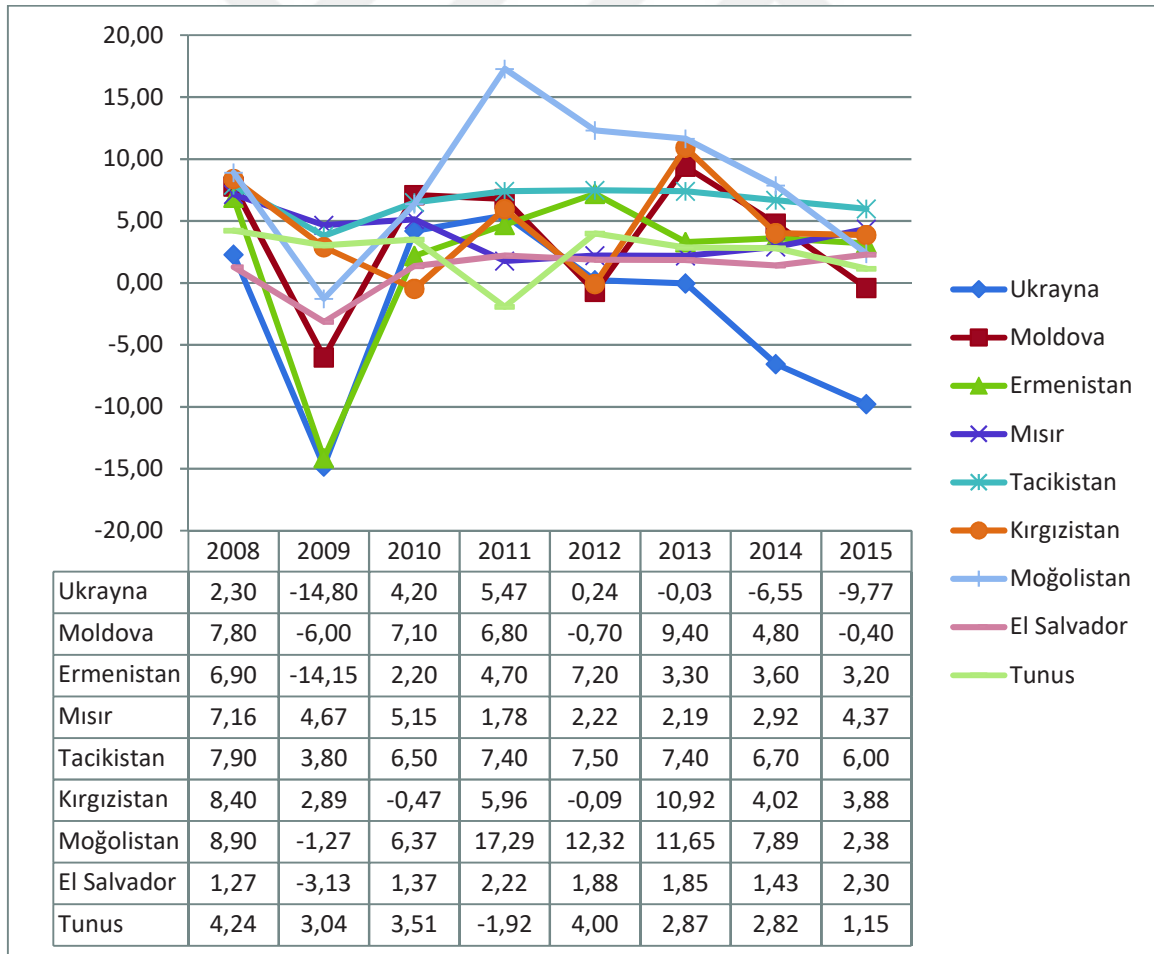
Üst orta gelir grubundaki ülkeler gelişmekte olan ülkelerdir. Bu sebeple Kuznets’in ortaya koyduğu hipoteze göre bu ülkelerde gerçekleşen kişi başına gelir artışı gelir dağılımını olumsuz etkileyecektir. Kuznets hipotezine karşı çıkan birçok çalışmanın yanında Rehman vd. (2008) gibi üst orta gelirli ülkeler için kişi başına düşen gelir artışının gelir eşitsizliği üzerinde önemli bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşan çalışmalar da bulunmaktadır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ekonomik büyümenin üst orta gelirli ülkelerde gelir dağılımı üzerinde etkili olup olmadığı ampirik olarak ortaya koyulacaktır.

2.1.2.3. Alt Orta Gelirli Ülkelerde Ekonomik Büyüme

ABD’de başlayan Küresel Krizin etkisi alt orta gelirli ülkeleri de etkisi altına almıştır. 2009 yılında Ukrayna 14.8, Ermenistan ekonomisi ise yüzde 14.15 oranında küçülmüştür. Ermenistan ekonomisi üzerinde görülen bu güçlü etki, inşaat sektöründeki yabancı yatırımlara ek olarak döviz cinsine olan bağımlılıktan kaynaklanmıştır (Venue, 2014: 2).

Demir çelik ve tarım sektörlerinde ön plana çıkan Ukrayna’da ise ulusal para birimi değer kaybetmiş, ihracat pazarları azaldığı için üretim azalmış, ülke krizin etkisiyle güç kaybetmiştir (Kobal, 2014). Ermenistan sonraki yıllarda toparlanma sürecine girmiş, Ukrayna ekonomisi ise ülkede yaşanan siyasi gerilimlerin de etkisiyle 2014 ve 2015 yıllarda sırasıyla 6.55 ve 9.77 oranında küçülmüştür.

Şekil 2.6: Alt Orta Gelirli Ülkelerde Ekonomik Büyüme

Kaynak: Dünya Bankası

Ukrayna'da dış çevrede meydana gelen değişiklikler ve Doğu Ukrayna'daki çatışmaların tetiklediği şiddetli bir durgunluk yaşanmıştır. Ekonomik büyümede 2014 - 2015 döneminde %16'lık bir düşüş görülmüştür. Ülke, makroekonomik istikrarın yeniden sağlanmasında ve büyük yapısal dengesizliklerin azaltılmasında çeşitli önlemler almıştır. Mali düzenlemeler, enerji tarifeleri ile ilgili politikalar hükümet açığını azaltmıştır. Bu adımlar, makroekonomik düzenlemeyi destekleyici önlemlerle birlikte -özellikle esnek bir döviz kurunun uygulanmasında- durgunluktan sonra ekonominin dengelenmesine yardımcı olmuştur (Dünya Bankası, 2017: 1). Ukrayna ve Ermenistan'dan sonra 2009 yılında ekonomisi en çok daralan ülke yüzde 6 oranıyla Moldova olmuştur. Tacikistan, Kırgızistan, Tunus ve Mısır'da ise 2009 yılında büyüme gerçekleşmiştir. Moğolistan 2009 yılında yüzde 1.26 oranında küçülmesine rağmen 2011 yılında yüzde 17.29 ile yüksek bir büyüme hızına ulaşmış ve bunu takip eden yıllarda da hızlı büyüme performansını sürdürmüştür. Büyümedeki bu artış madencilik ve hizmetler sektöründen kaynaklı bir artıştır. Öte yandan dünyada bakır fiyatlarının yükselmesi ve ülkeye gelen doğrudan yabancı sermaye yatırımları da Moğolistan'daki ekonomik performansı olumlu yönde etkilemiştir (Terzi, 2016: 93).

Kuznets hipotezine göre alt orta gelirli ülkelerde görülen gelir artışının gelir eşitsizliğini arttırması beklenmektedir. Ancak alt orta gelirli ülkelerin ekonomik büyüme ve gelir dağılımı verileri incelendiğinde üst orta gelir grubundaki gibi doğrusal olmayan bir ilişki görülmektedir. En adil gelir dağılımına sahip olan Ukrayna'da gelir eşitsizliği giderek azalmasına rağmen hem küresel kriz hem de Rusya ile yaşanan gerginlikler sebebiyle ekonomik büyüme oranlarında inişli çıkışlı bir hareket gözlenmektedir. Benzer bir durum Moğolistan, El Salvador ve Moldova'da da görülmektedir. Ülkelerin gelir eşitsizliği ele alınan dönem içerisinde giderek azalmış ancak ekonomik büyüme oranları doğrusal olmayan bir seyir izlemiştir. Bu durum Kuznets hipotezinin sorgulanmasına sebep olmaktadır. Bu hipotezi alt orta gelirli ülkeler için sorgulayan Rehman vd. (2008)'a göre bu ülke grubunda kişi başına düşen gelir artışı işareti pozitif olmakla birlikte, istatistiksel olarak anlamsızdır. Bu da kişi başına düşen gelir artışının alt orta gelirli ülkeler için gelir eşitsizliği üzerinde önemli bir etkisi olmadığı anlamına gelmektedir. Çalışmanın üçüncü bölümünde alt orta gelirli ülkelerin büyüme verileri ile gelir dağılımı arasında ilişki analiz edilecektir.

2.1.3. Enflasyonun Gelişimi

Fiyatlar genel düzeyindeki artışı ifade eden enflasyon, ücretli kesimden alınan en adaletsiz vergi türü olarak bilinmektedir. Fiyatlar genel düzeyinde görülen artış, nominal ücretlerdeki artıştan daha fazla olduğunda reel gelir düşmektedir. Dar gelirli kesimin reel geliri düşerken yüksek gelirliler enflasyona karşı kendilerini koruyabilmekte ve bunun sonucunda gelir dağılımı bozulmaktadır. Enflasyonun reel geliri düşürmesi sonucu gelir dağılımını olumsuz etkilediği görüşü literatürde genel kanıdır. Ancak bunun aksini savunan veya enflasyon ile gelir dağılımı arasında doğrusal olmayan bir ilişki olduğunu öne süren çalışmalar da bulunmaktadır. Bu bölümde enflasyonun göstergesinin gelişimi yüksek gelirli, üst orta gelirli ve alt orta gelirli ülkeler olmak üzere üç ayrı ülke grubunda üç farklı başlık altında ele alınmaktadır.

2.1.3.1. Yüksek Gelirli Ülkelerde Enflasyon

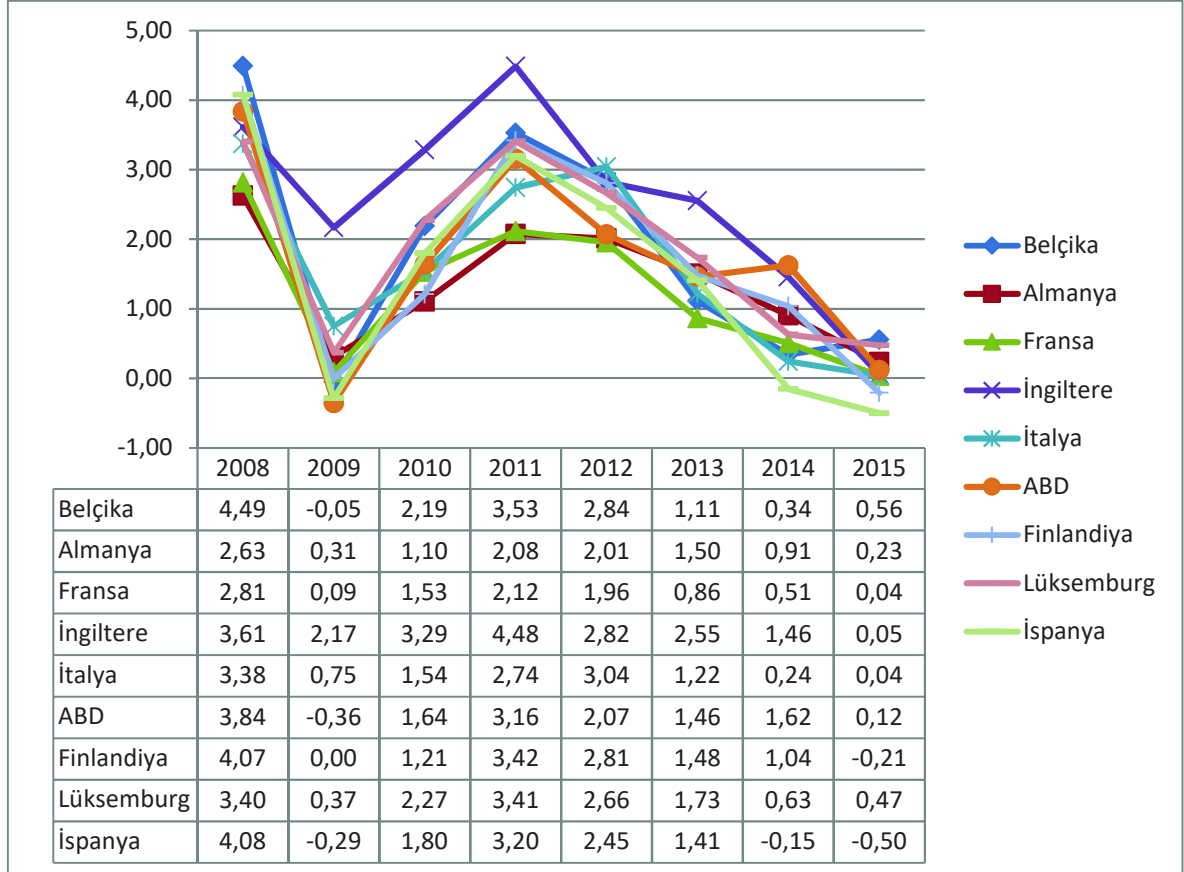
Gelişmiş ülkeler grubunda ele alınan dokuz ülkenin enflasyon verileri Şekil 2.7’de paylaşılmıştır. Grafik, 2008 yılında yüzde 4.48 ile en yüksek enflasyon oranına sahip ülkenin Belçika olduğunu göstermektedir. Ancak Küresel Kriz ile birlikte ekonomideki daralma deflasyonist süreci beraberinde getirmiş ve 2009 yılında birçok ülkenin enflasyon oranları bir önceki yıla göre azalmış, ABD, Belçika ve İspanya’da deflasyonun yaşandığı gözlemlenmiştir.

ABD’de 2008 yılında 3.8 oranında olan enflasyon, 2009 yılında -0.35 olarak deflasyona dönüşmüş, 2010 yılından itibaren ülkenin fiyatlar genel düzeyindeki artışları devam etmiştir. Belçika’da 2008’de 4.48 olan oran, 2009’da yaşanan deflasyon sonrası 2015 yılına gelindiğinde 0.55 olarak gerçekleşmiştir. İspanya’da 2008 yılında fiyatlar genel düzeyindeki artış yüzde 4.07 iken 2009 yılı fiyatlar yüzde 0.2 oranında düşmüştür. Takip eden yıllarda düşük enflasyon oranlarının görüldüğü ülkede 2014 ve 2015 yıllarında fiyatlar tekrar düşüşe geçmiş, ülkede deflasyonist bir süreç yaşanmıştır.

Fiyatlar genel düzeyindeki artış nominal ücretlerdeki artıştan fazla olması durumunda ücretli kesimin satın alma gücünü düşürmektedir. Yüksek gelire sahip bireyler kendilerini enflasyondan koruyabilirken düşük gelirli kesim koruyamamakta ve gelir dağılımı olumsuz etkilenmektedir. Literatürde genel kanı bu yönde olmasına rağmen enflasyonun gelir dağılımını olumlu etkilediği veya hiçbir etkisinin olmadığını savunan çalışmalar da bulunmaktadır. Öte yandan bazı ekonomilerde enflasyona endeksli

sözleşmeler ile işçi kesimin enflasyonun etkilerinden korunması sağlanabilmektedir. Monnin'e (2014) göre, yüksek gelirli ülkelerde enflasyon ile gelir eşitsizliği arasında U şeklinde bir ilişki bulunmaktadır. Maestri ve Roventini (2012) yaptıkları ampirik analizde enflasyonun Almanya, İsveç ve Amerika Birleşik Devletleri'nde gelir eşitsizliğini arttırırken, Kanada'da eşitsizliği azalttığı sonucuna ulaşmışlardır.

Şekil 2.7: Yüksek Gelirli Ülkelerde Enflasyon Verileri

Kaynak: Dünya Bankası

Yüksek gelirli ülkelerde enflasyon verilerinin ele alınan dönem içerisinde ekonomik büyüme verileriyle doğrusal bir seyir izlediği görülmektedir. Fiyat istikrarı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki konusu literatürde oldukça tartışılmış bir konudur. Enflasyonun ekonomik büyümeyi negatif veya pozitif yönde etkilediğini savunan çalışmalar bulunmaktadır. Çalışmada ele alınan dokuz yüksek gelirli ülkenin enflasyon verilerinin ekonomik büyüme ile benzer bir seyir izlediği görülmektedir. Bu sebeple yüksek gelirli ülkelerde enflasyon ve ekonomik büyüme verilerinin gelir dağılımı üzerine etkilerinin benzer sonuçlar doğurması beklenmektedir. Ele alınan dönem içerisinde enflasyon verilerinde küresel krizin etkileri görülmektedir. 2009 yılında başta ABD olmak

üzere krizden etkilenen gelişmiş ekonomiler, daralma ile birlikte deflasyonist bir sürece sürüklenmişlerdir. Sonraki dönemlerde alınan önlemler ile fiyatlar genel düzeyinde artışlar yaşandığı görülmektedir. ABD’de kriz sonrası artan fiyatlar ile birlikte gelir eşitsizliği de artış göstermiştir. İngiltere ve Almanya’da ise kriz sonrası dönemde gini katsayısı düşerken enflasyon oranlarında da düşüş yaşandığı gözlenmektedir. Öte yandan ele alınan dönem içerisinde Belçika’nın gelir eşitsizliği giderek azalmasına rağmen enflasyon oranları değişken bir seyir izlemektedir.

2.1.3.2. Üst Orta Gelirli Ülkelerde Enflasyon

Üst orta gelirli ülkelerde enflasyon verileri Şekil 2.8’de gösterilmiştir. Şekilde en çok dikkat çeken enflasyon verisinin Belarus ülkesinde olduğu görülmektedir. Belarus, 2011 yılında döviz krizi ile sarsılmış, ülkede gerçekleştirilen devalüasyonlar ve dolaşımdaki nakit paranın artış göstermesi sonucu enflasyon oranları ciddi şekilde yükselmiştir (DEİK, 2012: 6). Grafikte de görüldüğü gibi Dünya Bankası verilerine göre 2011 yılında ülkedeki yıllık tüketici fiyatları %53.2, 2012 yılında ise %59.21 artış göstermiştir. Sonraki yıllar %18 seviyelerine inen enflasyon oranı 2015 yılında %13.53 olarak gerçekleşmiştir.

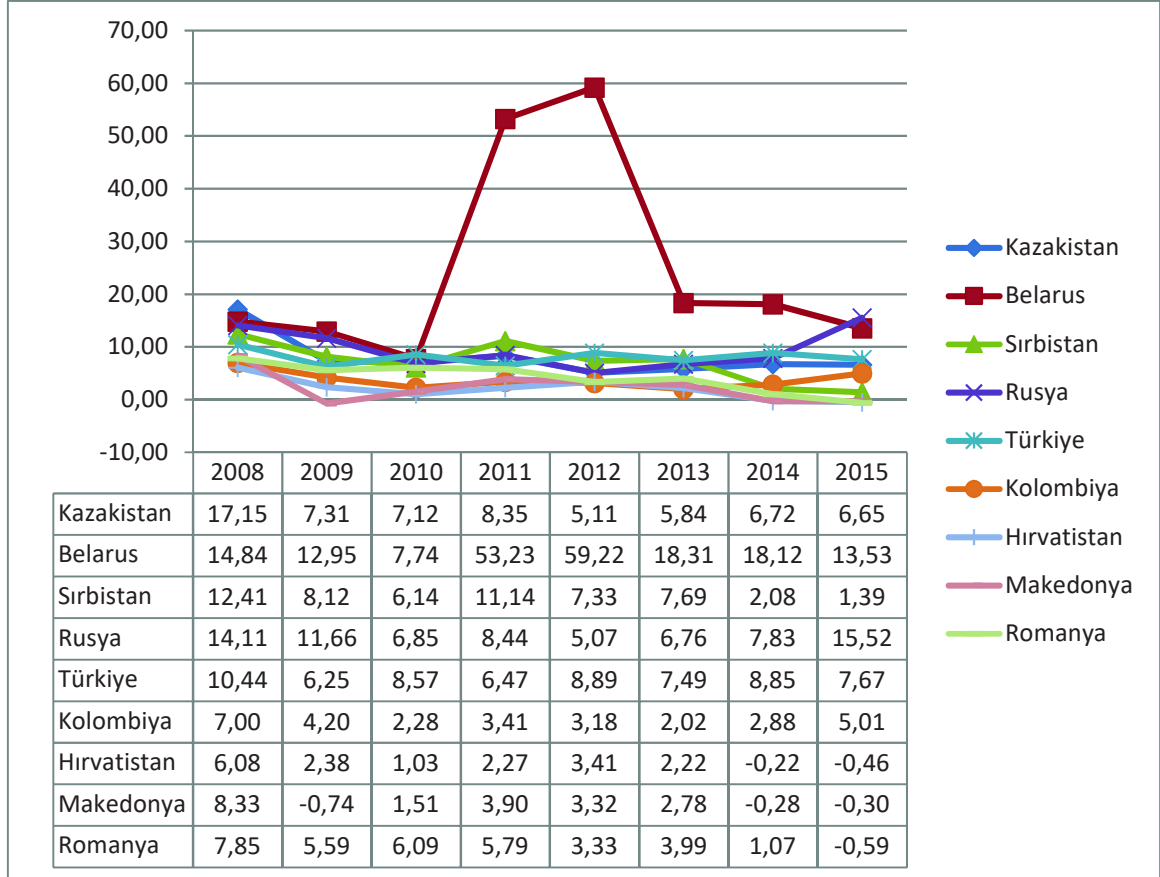
Diğer üst orta gelirli ülkelere bakıldığında ise Kazakistan’ın 2008 yılında %17.15 olan enflasyon oranının giderek azalarak 2015 yılında %6.6 seviyesine gerilediği görülmektedir. Dönem başında %14.11 enflasyon oranına sahip olan Rusya da dönem içerisinde enflasyon oranını tek hanelere indirmiş ancak 2015 yılında fiyat genel düzeyindeki artış tekrar çift hanelere çıkarak %15.5 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’de ise 2008 yılında %10.44 olan oran ele alınan dönem içinde tek hanelerde kalmış, 2013 yılında %7.4 seviyelerine gerilemiş, 2014’te oran tekrar yükselerek %8 düzeyine çıkmıştır.

Romanya, Hırvatistan ve Makedonya’da belirlenen dönem aralığında tek haneli enflasyon oranları görülmektedir. Romanya’da giderek azalan fiyat artışları 2015 yılında negatif enflasyon oranına dönüşmüştür. Hırvatistan ve Makedonya’da da benzer bir durum görülmekte, her iki ülkede de 2014 ve 2015 yıllarında deflasyon yaşanmıştır.

Enflasyonun gelir eşitsizliğini arttırdığı görüşü literatürde genel kanı olsa da aksini iddia eden veya enflasyon ile gelir eşitsizliği arasında doğrusal olmayan ilişki olduğu savunan araştırma sayısı da oldukça fazladır. Üst orta gelirli ülkelerin enflasyon verileri incelendiğinde dikkat çeken ülkenin Belarus olduğu görülmektedir. Belarus’ta, yaşanan

döviz krizi sonucu enflasyon oranı yüksek düzeylere çıkmasına rağmen ülkede gelir dağılımını ölçen gini katsayıları bu durumdan etkilenmemiş, 2014 yılında gini katsayısı sadece küçük bir artış yaşamıştır.

Şekil 2.8: Üst Orta Gelirli Ülkelerde Enflasyon Verileri

Kaynak: Dünya Bankası

Üst orta gelirli ülkeler arasında en yüksek gelir adaletsizliğine sahip olan Kolombiya'da ise gelir eşitsizliği dönem içinde giderek azalırken enflasyon oranlarında %2 ile %7 arasında değişen iniş çıkışlı bir hareket görülmüştür. Benzer durum diğer tüm üst orta gelirli ülkelerde görülmektedir. Enflasyon oranları hiçbir ülkede artma veya azalma şeklinde tek yönlü bir seyir izlememiş, her ülkede dalgalı hareket etmiştir. Bu sebeple bu ülke grubunda gelir eşitsizliği ile enflasyon verileri arasında bir ilişki bulunmadığı veya ilişkinin doğrusal bir ilişki olmadığı beklenmektedir.

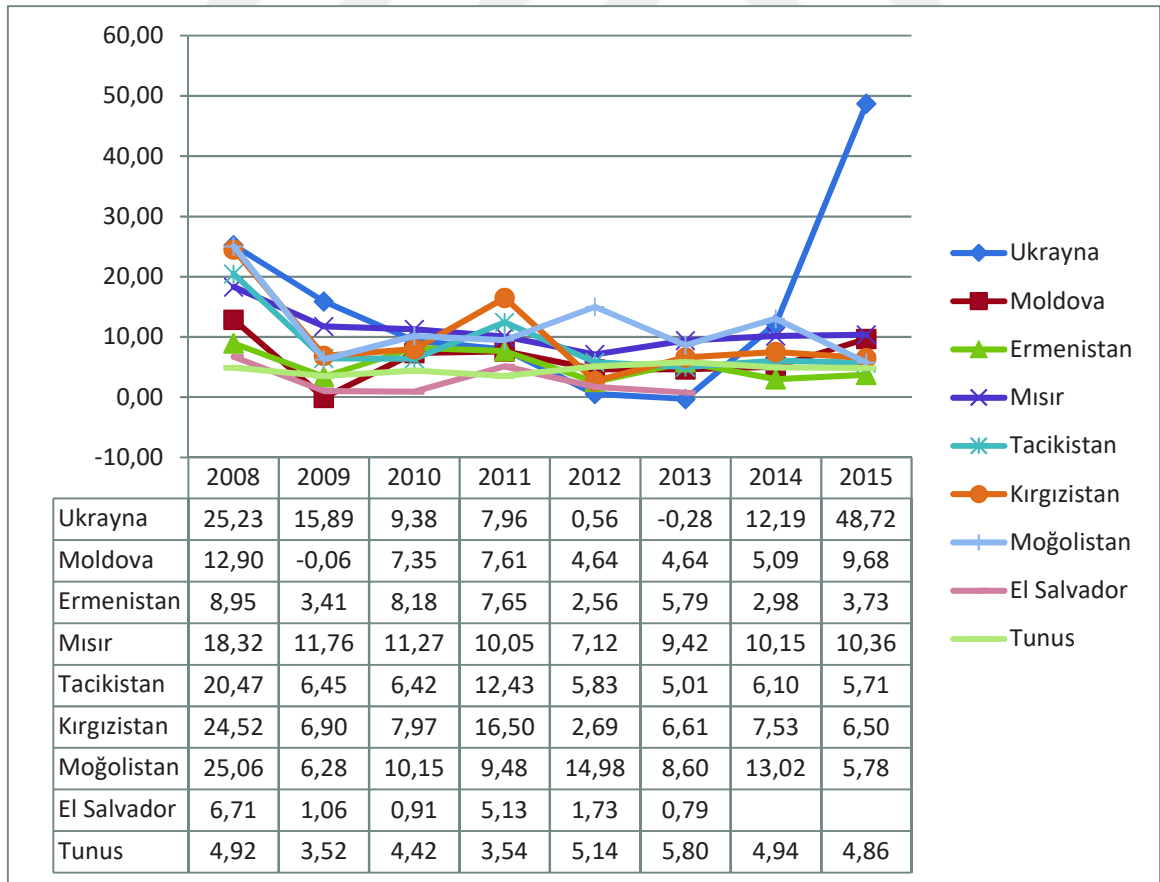

2.1.3.3. Alt Orta Gelirli Ülkelerde Enflasyon

Alt orta gelirli ülkelerde enflasyon verileri Şekil 2.9'da yansıtılmıştır. Ukrayna 2008 yılında %25 yıllık enflasyon oranına sahipken ülkedeki fiyat artışları yıllar itibariyle giderek azalmış ve 2013 yılında ülkede %0.2 oranında deflasyon yaşanmıştır. 2014 yılında Ukrayna ekonomisinde derinleşen kriz sebebiyle fiyatlar genel düzeyinde ciddi oranda artışlar görülmüştür (Kiev Büyükelçiliği, 2016: 17). 2014 yılında %12.18 enflasyon oranına sahip olan ülkenin 2015 yılında tüketici fiyatlarının %48.7 düzeyinde artış yaşadığı görülmektedir.

2008 yılında yüksek enflasyon oranı gösteren diğer alt orta gelirli ülkeler ise Tacikistan, Kırgızistan, Mısır ve Moğolistan olmuştur. Ülkelerin enflasyon oranları 2008 yılında sırasıyla %20.4, 24.5, 18.3, 25.05 olarak gerçekleşmiştir. Tacikistan, Kırgızistan ve Moğolistan dönem sonunda enflasyon oranlarını tek haneli rakamlara düşürmeyi başarmış, Mısır ise fiyat artışlarını %10.3 seviyesine getirmiştir.

Şekil 2.9: Alt Orta Gelirli Ülkelerde Enflasyon Verileri

Kaynak: Dünya Bankası

Enflasyonun gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi alt orta gelirli ülkeler için de karmaşıktır. Ukrayna’da gelir eşitsizliğinin yıllar itibariyle azaldığı gözlenirken enflasyon oranının önce düştüğü son yıllarda ise arttığı gözlenmektedir. Moğolistan’da da giderek azalan gini katsayısı gözlemlenirken enflasyon verileri dalgalı seyir izlemektedir. El Salvador ve Tunus ülkelerinde de benzer bir durum görülmektedir. Bu durum üst orta gelirli ülke grubunda olduğu gibi alt orta gelirli ülkelerde de enflasyon – gelir eşitsizliği ilişkisinin belirsiz olduğunu göstermektedir. Bu ülke grubunda da enflasyon ile gelir eşitsizliği arasında belirli ve doğrusal bir ilişki olmadığı sonucu beklenmektedir. İki değişken arasındaki ilişki çalışmanın üçüncü bölümünde ampirik analize tabii tutulacaktır.

2.1.4. İşsizliğin Gelişimi

İşsizlik ile gini katsayısı arasında doğru yönlü bir ilişki söz konusudur. İşsizlik oranının artması gini katsayısını arttırmakta ve gelir dağılımını daha adaletsiz hale getirmektedir. Bunun sebebi işsiz kalan kişilerin üretim süreci dışında kalmaları ve gelir elde etme olanağından yoksun olmalarıdır. Bu bölümde işsizliğin gelişimi yüksek gelirli, üst orta gelirli ve alt orta gelirli ülkeler olmak üzere üç ayrı ülke grubunda üç farklı başlık altında ele alınmaktadır.

2.1.4.1. Yüksek Gelirli Ülkelerde İşsizlik

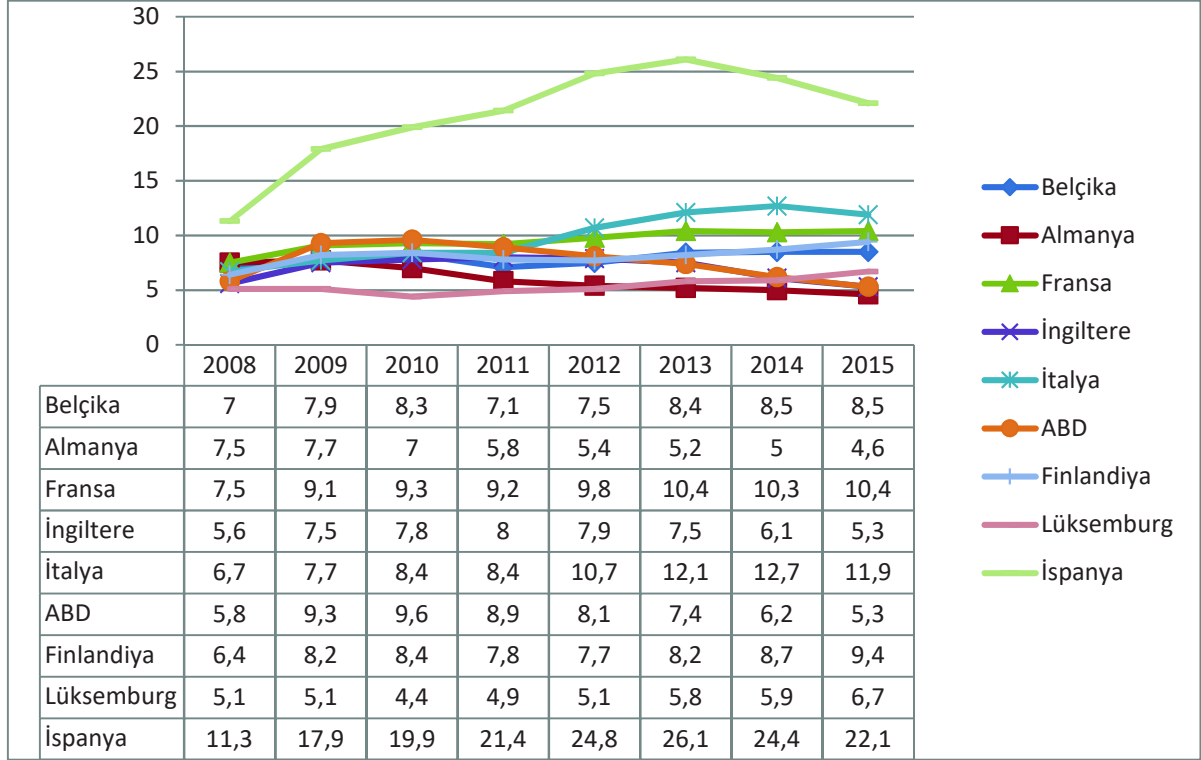
2009 yılında Küresel Krizin etkisiyle Avrupa Birliği’nin finans piyasası ve üretim düzeyinde ciddi kayıplar gerçekleşmiştir. Yunanistan, İrlanda ve Portekiz’in yanında İspanya da kamu borcunun yüksek seviyelere çıktığı ve borçlanmanın sürdürülemez duruma geldiği riskli ülkeler arasına girmiştir (Ersin, 2016: 84). Ülkelerde yaşanan bu ekonomik sorunlar işsizlik oranlarına da yansımıştır.

İspanya’da işsizlik oranının yaşanan kriz sebebiyle diğer seçilen ülkelere göre çok daha yüksek seviyelerde olduğu görülmektedir. 2008 yılında %11.3 olan ülkedeki işsizlik oranı küresel krizin etkisiyle 2009 yılında 17.9 seviyesine çıkmış, sonraki yıllar giderek artış göstererek 2013 yılında %26.1 oranına ulaşmıştır. 2014 yılında %24.4 olarak gerçekleşen işsizlik oranı 2015 yılına gelindiğinde ancak %22.1 seviyesine düşebilmiştir.

Küresel krizden etkilenen bir diğer Avrupa ülkesi ise İtalya olmuştur. 2008 yılında %6.7 oranına sahip ülkenin işsizlik oranı 2009 yılında %7.7’ye çıkmış, giderek artarak 2014 yılına gelindiğinde %12.7 seviyesine yükselmiştir. Ele alınan yüksek gelirli ülkelerden Almanya, İngiltere ve ABD haricindeki ülkelerin işsizlik oranlarında 2015

yılına gelindiğinde artışlar yaşandığı görülmektedir. Almanya, İngiltere ve ABD’de ise küresel krizin etkisiyle ortaya çıkan işsizlik artışı dönem içerisinde giderek azalmış, 2015 yılında gerçekleşen işsizlik oranları 2008 yılı verilerinin gerisine düşmüştür.

Şekil 2.10: Yüksek Gelirli Ülkelerde İşsizlik verileri

Kaynak: Dünya Bankası

İşsizliğin gelir eşitsizliği üzerine olumsuz bir etki yaratması literatürde genel kanıdır. İşsizlik oranının artması sonucu gelirden yoksun kalınması sebebiyle işsiz kalan kesimin aleyhine gelir dağılımı bozulmaktadır. Rehman vd. (2008), yüksek gelirli ülkelerde işsizliğin gelir eşitsizliğini arttırdığını ampirik olarak kanıtlamaktadır. Yüksek gelirli ülkelerin işsizlik verileri incelendiğinde gini katsayıları ile benzer bir seyir izlendiği görülmektedir. İspanya’da krizin etkilerinin işsizlik verilerine yansımaları ve işsizlik oranının ciddi oranda artması gelir eşitsizliğini de beraberinde getirmiştir. Diğer gelişmiş ülkelerde de durum benzer bir seyir izlemektedir. İtalya’da ve Fransa’da artan işsizlik oranıyla beraber gelir eşitsizliği de artış göstermektedir. ABD’de ise küresel kriz sebebiyle alınan önlemler sonucu işsizlik oranları düşüş eğilimine girmesine rağmen gelir eşitsizliği artmaya devam etmiştir.

2.1.4.2. Üst Orta Gelirli Ülkelerde İşsizlik

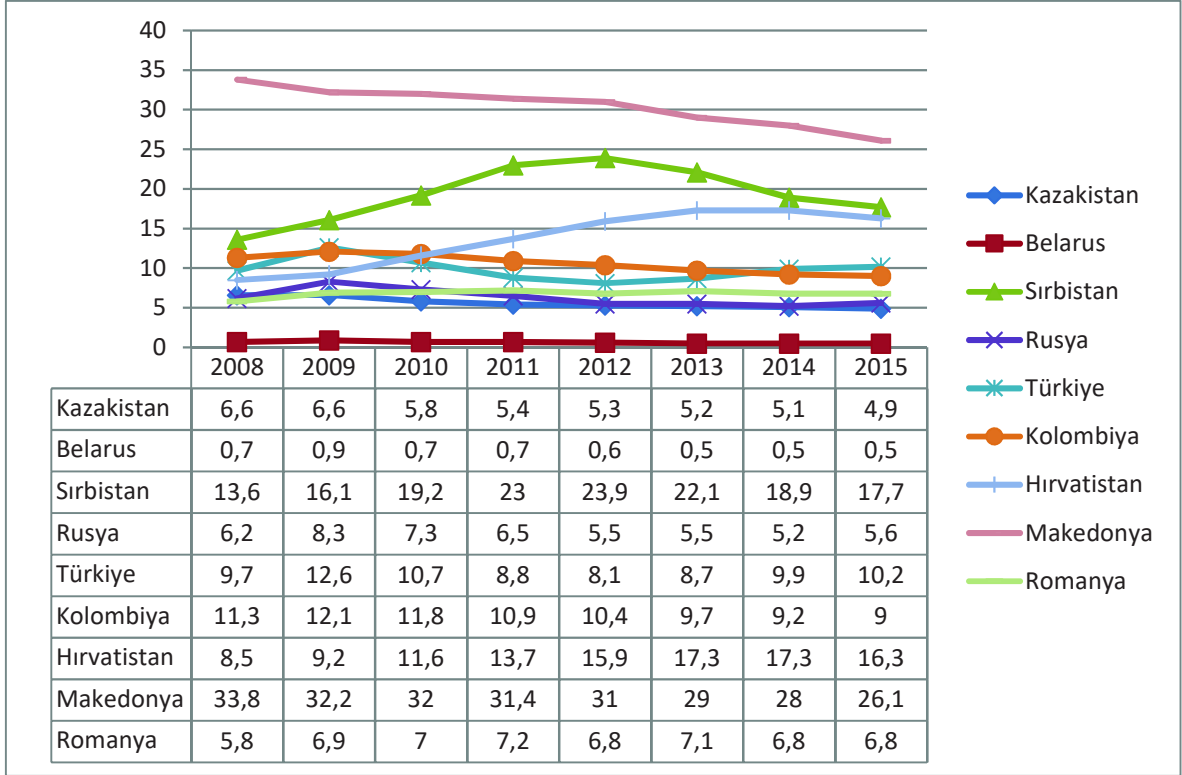
Üst orta gelirli ülkeler grubunda işsizlik oranları incelendiğinde en yüksek işsizlik oranının Makedonya'ya ait olduğu görülmektedir. Üretim teknolojisi eski, sermaye birikimi yetersiz ve girişimci gücü zayıf olan Makedonya'da bağımsızlık sonrası özelleştirilen işletmelerin birçoğu kapanmış ve bu sebeple ülkede üretim kapasitesinde kayıplar yaşanmıştır. Avrupa Birliği'ne üye olma yolunda ülkenin en büyük sorunlarından biri işsizlik sorunudur (MATTO, 2016: 1-2). Ülkedeki işsizlik oranı 2008 yılında %33.8 seviyesindeyken yabancı yatırımların katkısıyla giderek azalmış 2015 yılında ancak %26.1 seviyesine kadar gerileyebilmiştir.

Makedonya'dan sonra en yüksek işsizlik oranına sahip olan ülke Sırbistan'dır. 2008'de %13.6 olan oran giderek artarak 2012 yılında %23.9'a yükselmiş, sonraki yıllarda ise düşüşe geçerek 2015 yılında %17.7 olarak gerçekleşmiştir.

Rusya'da ise Küresel Krizin etkisiyle işsizlik oranları dönem başında yükselmiş, sonraki yıllarda düşme eğilimine girmiştir. Ancak ele alınan dönemin son yıllarında ülkedeki işsizlik sayısında artış görülmektedir. Rusya'da bu dönemde jeopolitik sorunlardan kaynaklanan ekonomik politika belirsizliği ve yaptırım rejiminin devam etmesi sermaye maliyetlerini yükseltmiş, tüketici talebini ve özel yatırımları düşürmüştür. Tüketici talebindeki azalış, reel ücretlerdeki hızlı daralmadan kaynaklanmıştır. Reel ücretlerin bozulması, işgücü piyasasında talebin azalmasına yol açmış ve işsizlik, 2014'te %5.2 düzeyinden 2015 yılında %5.6 düzeyine yükselmiştir (Dünya Bankası, 2015: 3).

Şekil 2.11.'de dikkat çeken bir diğer ülke Hırvatistan'dır. Ülkede sosyalist ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçişin yarattığı yapısal problemler tam olarak aşılamamıştır. Ülkedeki en büyük makroekonomik sorun işsizlik oranlarıdır (KTO, 2016: 5-6). 2008 yılında %8.5 olan işsizlik oranı 2015 yılına gelindiğinde %16.3 seviyesine ulaşmıştır. Seçilen üst orta gelirli ülkeler arasında en düşük işsizlik oranına sahip olan ülke Belarus'tur. 2008'de %0.7 olan işsizlik oranı 2015 yılında %0.5 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 2.11: Üst Orta Gelirli Ülkelerde İşsizlik verileri

Kaynak: Dünya Bankası

İşsizlik sadece yüksek gelirli ülkelerde değil, üst orta gelirli ülkelerde de gelir eşitsizliği üzerinde etkili olmaktadır. Kazakistan'da işsizlik oranı düştükçe gelir daha adil dağılmaya başlamıştır. Sırbistan'da yükselen işsizlik, gelir eşitsizliğini arttırmış ancak dönemin sonlarına doğru işsizlik oranının düşmesi gelir dağılımının iyileşmesini sağlayamamıştır. Hırvatistan bağımsızlık sonrası serbest piyasa ekonomisine geçişte bazı sorunları aşamamış, özelleştirme ve yeniden yapılanma konusunda yapısal sorunları aşamamıştır. Bu durum ülkenin işsizlik oranlarına yansımış, artan işsizlik oranları, gelir dağılımının bozulmasına ve gini katsayısının yükselmesine sebep olmuştur. Yüksek işsizlik oranına sahip olan Makedonya ise yabancı yatırımların katkısıyla işsizlik oranlarını düşürebilmiş ve bu sayede ülkede gelir eşitsizliği azalma eğilimine girmiştir. Benzer bir durum Kolombiya için de geçerlidir. Ülkede ekonomik büyüme hızlandıkça işsizlik oranları azalmış bu durum da gini katsayılarına olumlu bir şekilde yansımıştır. OECD (2017: 2) raporuna göre Kolombiya'da yoksul bölgelere daha fazla iş olanağı götürülmeli, altyapıyı iyileştirilmeli ve ticaret maliyetleri düşürülmelidir. Bunun için ülkede daha yüksek kamu yatırımları gerekmektedir. İşsizlik ve gelir dağılımı verileri benzer şekilde hareket ettiği için üst orta gelirli ülkelerde işsizliğin gini katsayısı üzerinde etkili olduğu ve

işsizliği azaltıcı politikaların gelir dağılımı üzerinde olumlu bir etki yaratması beklenmektedir.

2.1.4.3. Alt Orta Gelirli Ülkelerde İşsizlik

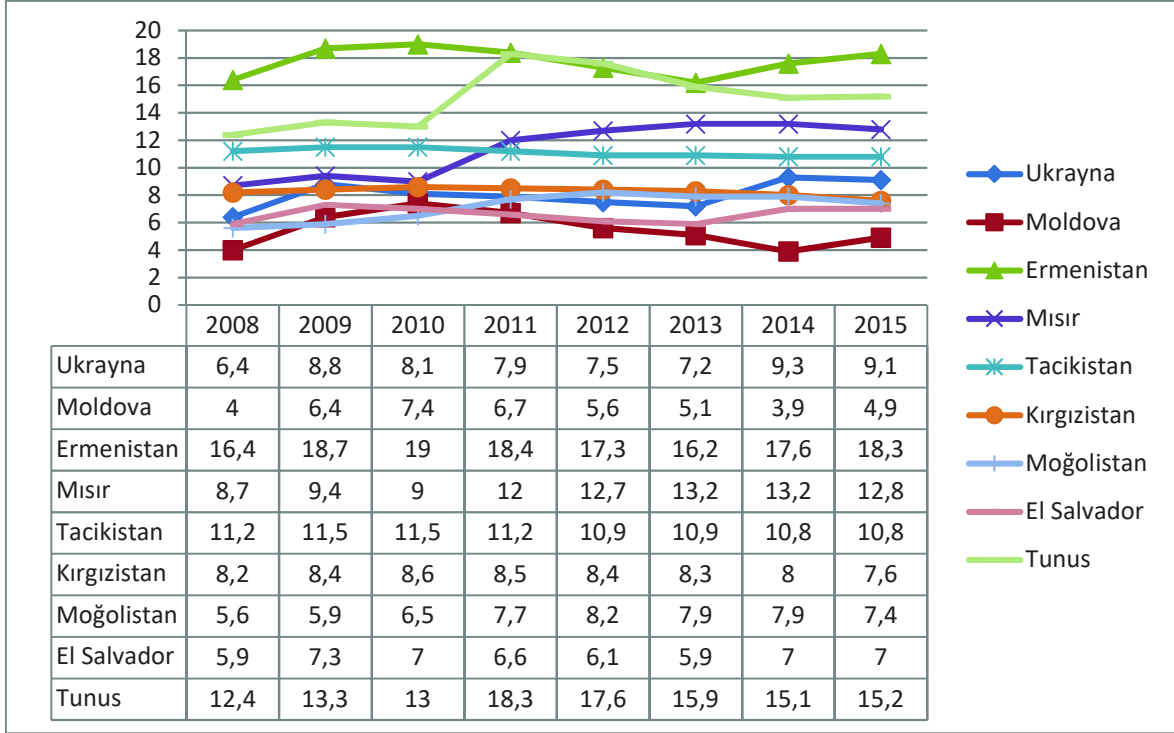
Seçilen dokuz alt orta gelirli ülkenin işsizlik verileri incelendiğinde en yüksek işsizlik oranının Ermenistan ülkesinde gerçekleştiği görülmektedir. 2008 yılında %16.4 işsizlik oranına sahip olan Ermenistan ekonomisinin 2009 yılında küresel krizin etkisiyle önemli düzeyde daralmasının sonucu işsizlik oranlarında da görülmektedir. Ülkenin 2009 yılı işsizlik oranı %18.7, 2010 yılı işsizlik oranı ise %19 olarak gerçekleşmiştir. İzleyen yıllarda düşüşe geçen işsizlik oranı son iki yılda tekrar artış eğilimine girmiş ve 2015’de %18.3 düzeyine ulaşmıştır.

Ermenistan ekonomik aktivite ve istihdam düzeyi düşük olan bir ülkedir. Ülkede tarım önemli bir rol oynamakta, yüksek verimlilik ve yüksek maaş sağlayan endüstrilerin payı az kalmaktadır. Ermenistan’da istihdam, üretken ve rekabetçi özel sektörün küçük bir rol oynadığı koşullar altında tarım, kamu sektörü ve rekabetçi olmayan endüstriler tarafından sağlanmaktadır. Nüfus, çoğunlukla düşük verimlilik ve düşük maaşlı sektörlerde kullanılmaktadır. Ülkenin işsizlik oranı ise dünyadaki en yüksek işsizlik oranlarından biridir (EDRC, 2013: 59).

Ermenistan’dan sonra işsizlik oranı en yüksek alt orta gelirli ülkenin Tunus olduğu görülmektedir. Tunus’ta 2008 yılında %12.4 olan işsizlik oranı 2011 yılında %18.3 düzeyine yükselmiş, sonraki yıllarda ise düşme eğilimine girmiştir. 2015 yılı Tunus işsizlik oranı ise %15.2 düzeyindedir. Mısır’da da 2011 yılı işsizlik oranında ciddi bir artış görülmektedir. 2010 yılında %9 olan ülkenin işsizlik oranı 2011’de %12 seviyesine yükselmiş ve bu seviyelerde kalmaya devam etmiştir. En düşük işsizlik oranına sahip alt orta gelirli ülke ise Moldova’dır. 2008 yılında %4 oranında işsizliğe sahip olan Moldova’da sonraki yıllar artan eğilimde işsizlik oranı görülmesine rağmen 2012 yılından sonra tekrar azalma eğilimine girmiş ve 2015 yılına gelindiğinde ülkenin işsizlik oranı %4.9 olarak gerçekleşmiştir.

İşsiz kalan kesim gelir elde edemediği için ülkelerde işsizlik oranı arttığında işsiz kalan kesimin aleyhine gelir dağılımının bozulması beklenmektedir. Rehman vd. (2008), yüksek gelirli ülkelerde olduğu gibi alt orta gelirli ülkeler için yaptığı analizde de işsizliğin yüksek gelir eşitsizliğine yol açtığını ortaya koymaktadır.

Şekil 2.12: Alt Orta Gelirli Ülkelerde İşsizlik verileri

Kaynak: Dünya Bankası

Çalışmada ele alınan alt orta gelirli ülkeler grubu için durum değişikliği göstermektedir. Belirlenen dönem ve ülkeler bazında alt orta gelirli ülkelerin işsizlik ve gelir dağılımı verilerinin birbirleriyle doğrusal bir şekilde hareket etmediği görülmektedir. Tacikistan'da işsizlik oranı düşerken gelir eşitsizliği dalgalı bir seyir izlemiş, son yıllarda ise farklı değişkenlerin etkisiyle gelir eşitsizliği artış göstermiştir. El Salvador'da gelir dağılımı düşüş eğiliminde iken işsizlik oranları önce yükselip sonra düşmüş sonrasında tekrar yükselmiştir. Mısır'da ise işsizlik oranları yükselirken gelir eşitsizliği dalgalı bir seyir izlemektedir. Bu durum alt orta gelirli ülkelerde işsizlik oranlarının yanında farklı değişkenlerin gelir dağılımı üzerinde daha etkili olduğunu göstermektedir.

2.1.5. Küreselleşmenin Gelişimi

Küreselleşmenin gelir dağılımı üzerine etkisi literatürde tartışmalı bir konudur. Bir görüş küreselleşme sayesinde kaynakların yeniden dağıtılacağını, piyasa mekanizmasının işleyeceğini, verimliliğin artacağını, rekabet sonucu fiyatların düşeceğini ve gelir dağılımını olumlu etkileyeceğini savunmaktadır. Bir diğer görüş ise sermaye ve teknolojinin politik sınırları aşması sonucu oligopolleşmenin artacağını ve sermaye

sahiplerinin gelirlerinin yükseleceğini öne sürmekte ve küreselleşmenin gelir eşitsizliğini arttıracaklarını savunmaktadır.

Ülkelerin küreselleşme endeksleri, KOF (Ekonomik Enstitü – Konjunkturforschungsstelle) İsviçre Ekonomi Enstitüsü tarafından yayınlanan bir endekstir. Bu endeksler ekonomik küreselleşme, politik küreselleşme, sosyal küreselleşme ve global küreselleşme endeksleri olarak yayınlanmaktadır. Çalışmada makroekonomik faktörlerin etkisi analiz edildiğinden ülkelerin ekonomik küreselleşme endeksleri ele alınmıştır. Bu bölümde ülkelerdeki ekonomik küreselleşme endekslerinin gelişimi yüksek gelirli, üst orta gelirli ve alt orta gelirli ülkeler bazında incelenmiştir.

2.1.5.1. Yüksek Gelirli Ülkelerde Küreselleşme

Ekonomik küreselleşme endeksi; ülkelerin dış ticaret hacmi, yabancı yatırımlar, ithalat kısıtlamaları, ortalama tarife oranı gibi verilerin baz alınarak hesaplandığı endekstir.

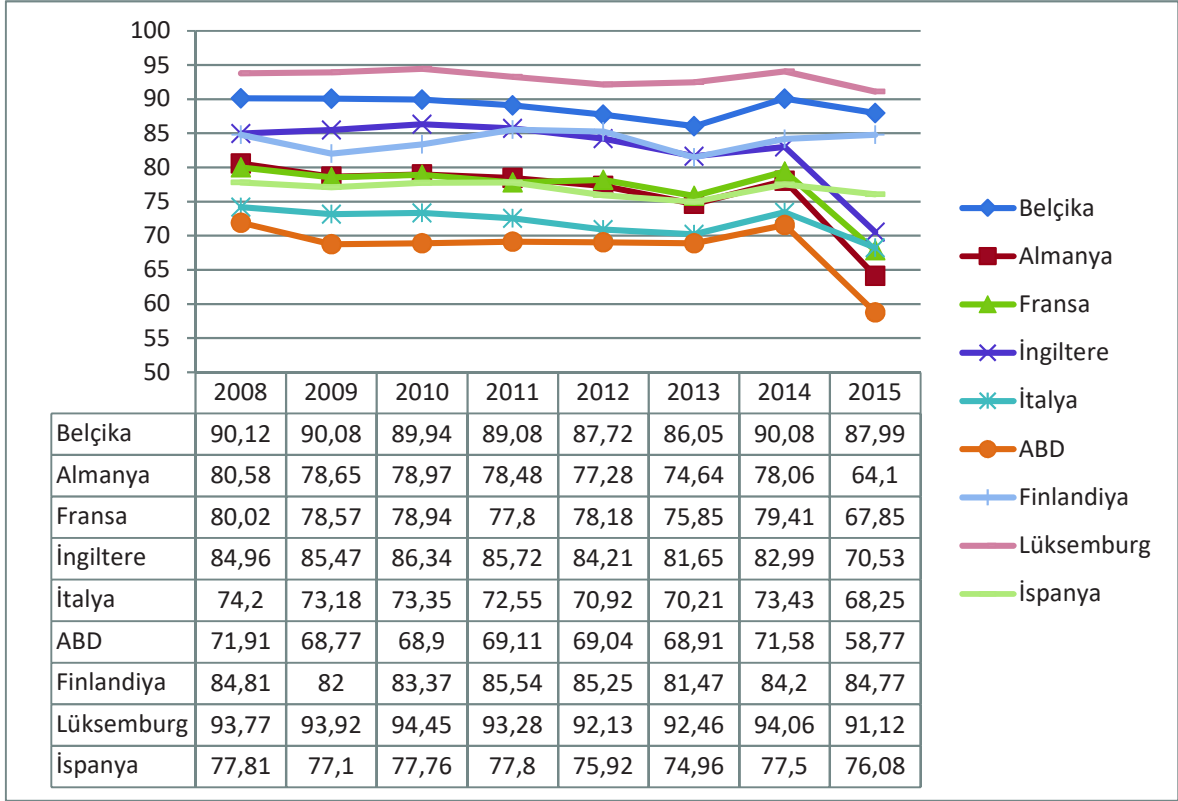
Yüksek gelirli ülkelerin ekonomik anlamda küreselleşme düzeyleri incelendiğinde Lüksemburg'un ilk sırada, Belçika'nın ise ikinci sırada olduğu görülmektedir. Lüksemburg Avrupa'nın en fazla dışa açık ülkesi olmakla birlikte dünyada da dışa açıklık konusunda ilk sıralarda yer almaktadır. Lüksemburg'da üretilen mal ve hizmetlerin yüzde 80'inden fazlası ihraç edilmektedir ve ihracatının büyük bir kısmını oluşturan ürünler arasında; imal edilmiş metal ürünler, makine, teçhizat ve nakliye ekipmanları yer almaktadır (Lüksemburg Ticaret Odası, 2017: 38).

İngiltere, Fransa, Almanya ve Finlandiya da ekonomik küreselleşme endeksleriyle Lüksemburg ve Belçika'yı takip etmektedir. Seçilen dokuz yüksek gelirli ülke arasında en düşük ekonomik küreselleşme endeksine sahip ülkenin ABD olduğu görülmektedir. ABD'de 2008 yılında 71.9 seviyesinde olan endeks, 2014 yılında 71.5 düzeyinde gerçekleşirken 2015 yılında 58.7 düzeyine gerilemiştir.

Dünya ekonomisi zayıf toplam talep, emtia fiyatlarının düşmesi ve büyük ekonomilerde finansal piyasa volatilitésinin artması nedeniyle 2015 yılında sekteye uğramıştır (Birleşmiş Milletler, 2016: 1). Özellikle gelişmekte olan ekonomilerdeki aktivitenin daha da yavaşlaması, 2015 yılında yüksek gelirli ülkelerde büyük bir toparlanmayı gölgede bırakmıştır (Dünya Bankası, 2016a: 3). Şekil 2.13.'den de görüldüğü üzere ülkelerin ekonomik küreselleşme endeksleri 2015 yılında düşüş göstermiştir.

Şekil 2.13: Yüksek Gelirli Ülkelerde Ekonomik Küreselleşme

Kaynak: KOF İsviçre Ekonomi Enstitüsü

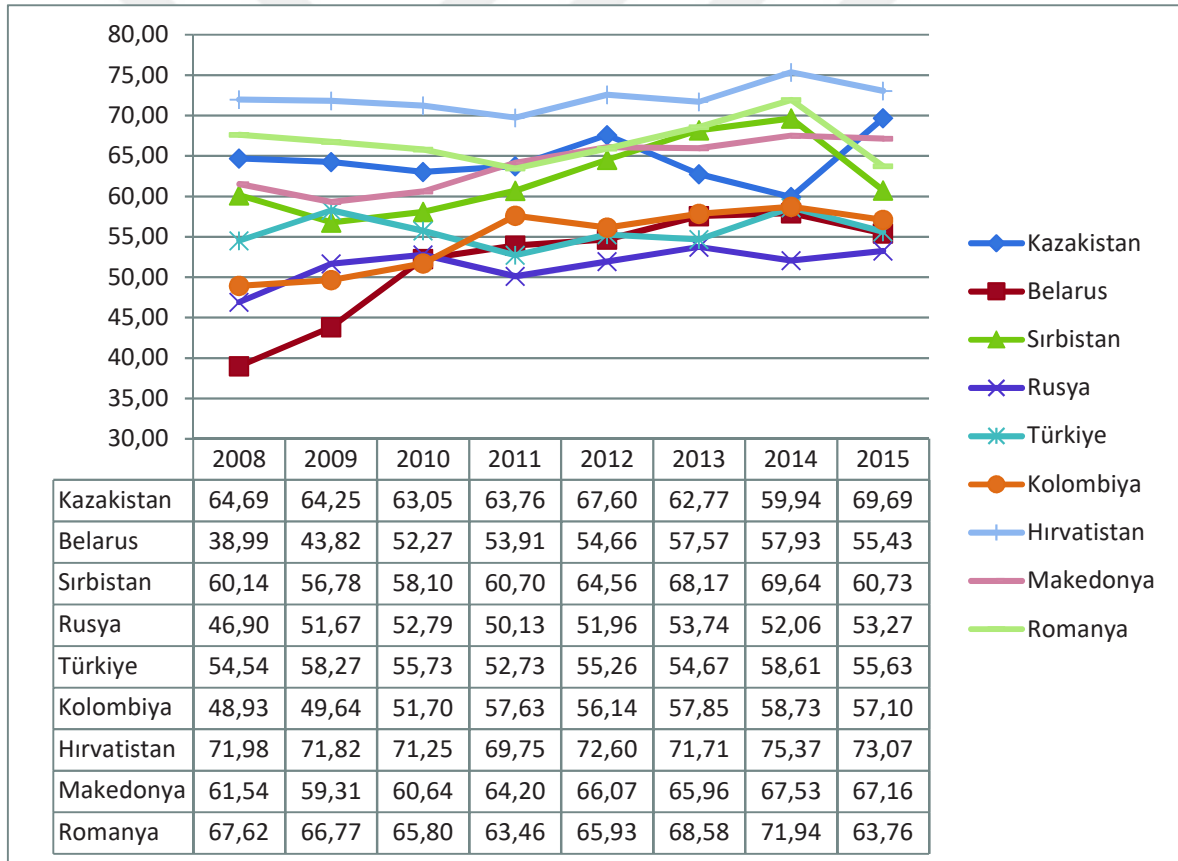
Küreselleşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki nedensel etkisi önemli bir akademik ilgi konusudur. Küreselleşmenin bir yandan küresel ekonomik büyümeyi ve sosyal ilerlemeyi teşvik ettiği düşünülmekte, diğer yandan küreselleşme artan gelir eşitsizliği ve çevresel bozulma nedeniyle, sosyal yozlaşmaya ve rekabet zorluğuna neden olmakla suçlanmaktadır (Atif vd., 2012: 2). Tartışmanın bir kısmı gelişmiş ekonomilerde gelir eşitsizliğine odaklanmaktadır. Küreselleşmenin giderek arttığı yüksek gelirli ülkeler arasında Amerika Birleşik Devletleri, gelir eşitsizliğinde en belirgin artışı yaşayan ülke olarak görülmektedir. ABD'nin yanında diğer sanayileşmiş ülkelerde de zengin ve yoksul arasında artan bir farklılık olduğu görülmektedir (Dorn vd., 2017: 5). ABD'nin en yüksek gelir eşitsizliğine sahip olan ülke olmasına rağmen ekonomik küreselleşme endeksi en düşük ülke olduğu gözlenmektedir. Ülkede özellikle son yıllarda gelir eşitsizliği giderek artış göstermiştir. Öte yandan ürettiğinin büyük çoğunluğunu ihraç eden ve dünyada en fazla dışa açıklık düzeyine sahip ülkelere olan Lüksemburg, gelir eşitsizliğinin en düşük olduğu ülkelere biridir. Benzer bir durum Belçika ve Finlandiya'da da görülmektedir. Ekonomik küreselleşme endeksleri oldukça yüksek olan bu ülkelere gelir, diğer ülkelere

nazaran çok daha adil dağılmaktadır. ABD’de de durum tam tersidir. Tüm bunlar yüksek gelirli ülkeler için küreselleşmenin gelir dağılımı üzerinde olumlu etki yarattığına işaret etmektedir. Gelişmiş ülkelerde artan gelir eşitsizliklerinin küreselleşmeden kaynaklanıp kaynaklanmadığı çalışmanın üçüncü bölümünde ortaya koyulacaktır.

2.1.5.2. Üst Orta Gelirli Ülkelerde Küreselleşme

Üst orta gelirli ülkelerin ekonomik küreselleşme endeksleri incelendiğinde ise belirlenen dönem içerisinde artan bir trendin varlığı göze çarpmaktadır. Romanya haricindeki ülkeler 2015 yılında yaşanan düşüşe rağmen 2008 yılına kıyasla küreselleşme endekslerini arttırmışlardır.

Şekil 2.14: Üst Orta Gelirli Ülkelerde Ekonomik Küreselleşme

Kaynak: KOF İsviçre Ekonomi Enstitüsü

Belarus’un 2008 yılında 38.9 seviyesinde olan ekonomik küreselleşme endeksi dönem boyunca hızlı bir artış göstermiş ve 2014 yılında 57.9 seviyesine kadar yükselmiştir. 2015 yılında gelişmekte olan ülkelerde ekonomik aktivite yavaşlamış, bu yavaşlamaya emtia fiyatlarındaki düşüş, küresel ticaretin baskısı, finansal piyasa

dalgalanmaları ve zayıflayan sermaye akımları eşlik etmiştir (Dünya Bankası, 2016b: 3). Belarus'un ekonomik küreselleşme endeksi de düşüşe geçmiş ve 2015 yılında yüzde 55.4 olarak gerçekleşmiştir.

Ülke grubu içerisinde ekonomik küreselleşme endeksi en yüksek olan ülkenin Hırvatistan olduğu görülmektedir. 2008 yılı 71.9 ekonomik küreselleşme endeksine sahip olan ülke 2013 yılında AB'nin 28. üyesi olmuş ve bu durumun olumlu yanı 2014 yılı ekonomik küreselleşme endeksine yansımıştır. 2015 yılında küresel ticaretin durgunlaşması sebebiyle endeks düşüşe geçmiştir.

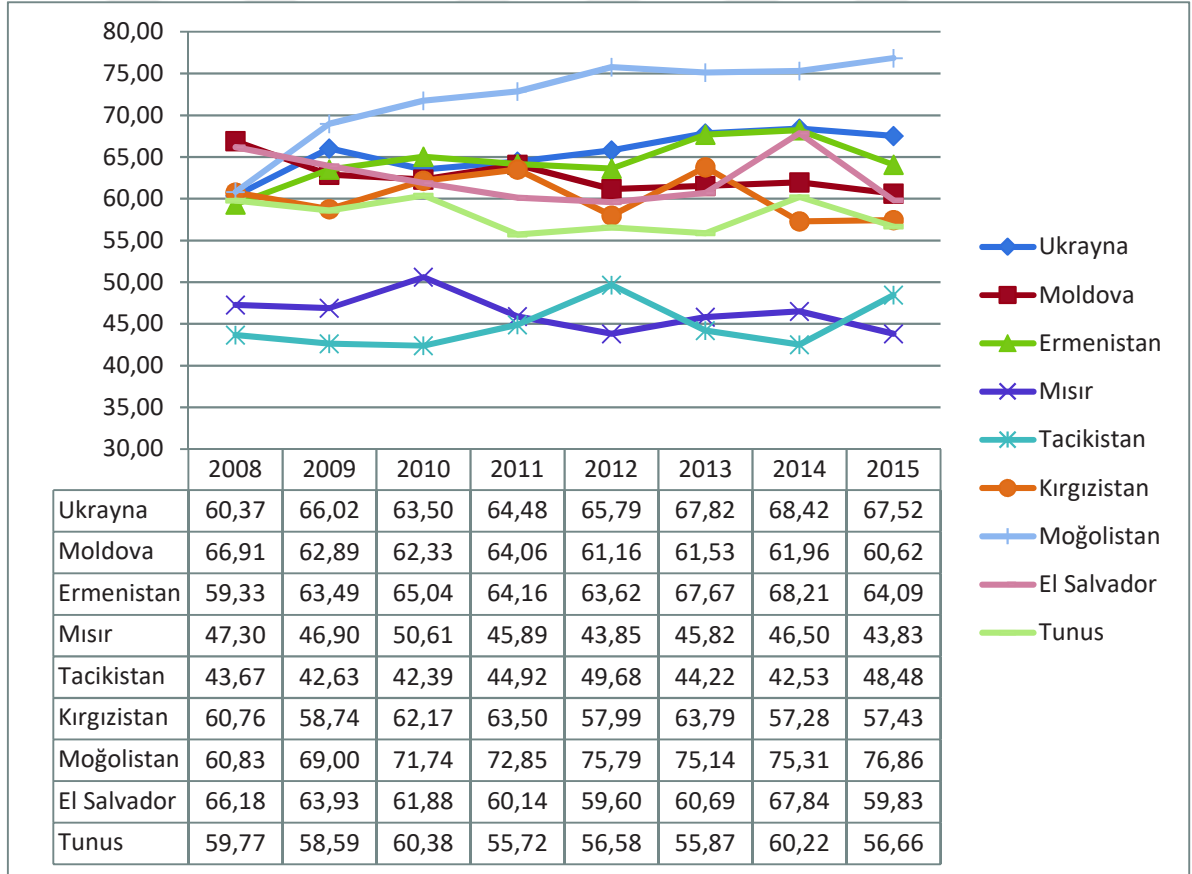
Tarihsel sürece bakıldığında gelişmekte olan birçok ülkenin küreselleşme sürecinde gelişmiş dünyayı yakaladığı görülmektedir. Bu konudaki temel kaygı, küreselleşmenin bu ülkeler üzerindeki etkisidir. Küresel ekonomiye entegrasyonun ekonomik büyümeyi desteklediği bunun da yoksulluk, eşitsizlik, demokrasi eksikliği ve kirlilik gibi sorunların çözülmesine yardımcı olduğu ve bazı ampirik çalışmaların sonucunda küreselleşmenin bazı ülkelerde yoksullukta kayda değer bir azalma yarattığını öne sürülmektedir. Ancak bu görüş evrensel olarak kabul edilmemektedir ve muhalif düşünce görüşü, küreselleşmenin ekonomik güvensizliğe neden olduğunu ve hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde artan eşitsizliğe katkıda bulunduğunu savunmaktadır (Atif vd., 2012: 2). Örneğin; Bhagwati (2004) ve Zhou vd. (2011); Hindistan ve Çin ülkelerinde küreselleşme sayesinde yoksulluğun azaldığını savunurken Hung and Kucinskas (2011), Çin ve Hindistan ülkelerini ele aldığı çalışmada eşitsizliğin küreselleşmeden kaynaklanmadığını iddia etmektedir. Bourguignon ve Morrisson (1990) ise küreselleşmenin gelir eşitsizliği üzerine olumsuz etkisinin giderilmesi için ticaretin korunması gerektiğini savunmaktadır.

Üst orta gelirli ülkelerde ekonomik küreselleşmenin yıllar boyunca artma eğiliminde olduğu görülmektedir. Bunun yanında bu ülkelerin gelir dağılımı verileri incelendiğinde ülkelerin bir kısmında gelir eşitsizliklerinin arttığını, birtakım ülkelerde ise dönem boyunca gelir eşitsizliğinin azaldığı görülmektedir. Çalışmada ele alınan üst orta gelirli ülkelerin küreselleşme ve gelir dağılımı verileri analize tabii tutulacak ve küreselleşmenin bu ülke grubu için gelir dağılımı üzerinde bir etkisi olup olmadığı üçüncü bölümde ortaya koyulacaktır.

2.1.5.3. Alt Orta Gelirli Ülkelerde Küreselleşme

Dış ticaret hacmi, gümrük tarife kısıtlamaları gibi verilerin baz alınarak hesaplandığı ekonomik küreselleşme endeksi verileri alt orta gelirli ülkelerde Şekil 2.15'deki gibi seyretmektedir. Grafiğe göre seçilen dokuz ülke arasında 2008 yılı en yüksek ekonomik küreselleşme endeksine sahip olan ülke Moldova'da bu oranın yıllar boyu giderek düştüğü görülmektedir. Ülkenin ekonomik küreselleşme endeksi 2008 yılında 66.9 iken 2015 yılında 60.6 seviyesine gerilemiştir. Moğolistan'da ise tam tersi şekilde endeksin dönem içinde giderek arttığı görülmektedir. Ülkede 2008 yılında 60.8 düzeyinde olan endeks, 2015 yılına gelindiğinde 76.8 seviyesine yükselmiştir.

Şekil 2.15: Alt Orta Gelirli Ülkelerde Ekonomik Küreselleşme

Kaynak: KOF İsviçre Ekonomi Enstitüsü

Grafik incelendiğinde Tacikistan ve Mısır'ın ekonomik küreselleşme konusunda diğer ülkelere göre geride kaldığı gözlenmektedir. İniş çıkışlı seyir izleyen iki ülkenin verileri diğer ülkelere göre düşük seyretmektedir.

2015 yılında gelişmekte olan ülkelere yönelik kötüleşen beklentiler, küresel ticarete keskin bir yavaşlama, finansal piyasadaki dalgalanmaların ve sermaye girişlerindeki önemli bir düşüşle çakışması, ülkelerin küreselleşme endekslerine yansımıştır (Dünya Bankası, 2016b: 3). Tacikistan, Kırgızistan ve Moğolistan haricindeki ülkelerin ekonomik küreselleşme endeksleri 2015 yılında azalmıştır.

Küreselleşmenin gelir dağılımı üzerine etkileri literatürde tartışmalıdır. Daha fazla ihracat, ithalat yapan ve korumacı politikalardan uzaklaşan ülkelerin gelir dağılımı verilerinin iyileştiğini savunanların yanında tam aksini iddia eden veya gelir eşitsizliklerinin sebebinin küreselleşme olmadığını vurgulayan çalışmalar da oldukça fazladır. Meschi ve Vivarelli (2007), yüksek gelirli ülkelerle ticaret yapan gelişmekte olan ülkelerin gelir dağılımının kötüleştiğini öne sürmektedir. Atif vd. (2012) de gelişmekte olan ekonomilerde gelir eşitsizliğinin artmasının küreselleşmeden kaynaklandığını savunmaktadır. Alt orta gelirli ülkeler grubunun küreselleşme eğilimleri incelendiğinde ülkelerin ekonomik küreselleşme endekslerinin gelir eşitsizliği ile doğru yönlü bir hareket halinde olduğu görülmektedir. Mısır'da küreselleşme endeksinin yıllar itibariyle azaldığı ve bununla birlikte gini katsayısının da azalma eğilimine girdiği gözlenmektedir. Ekonomik küreselleşme endeksi artan bir trend gösteren Moldova'da da gelir bir önceki dönemden daha adil dağılmaktadır. Ermenistan ise daha fazla ihracat ve ithalat yaparak küreselleşme endeksini arttırırken ülkede gelir dağılımı daha adaletsiz hale gelmiştir. Benzer seyir, diğer alt orta gelirli ülkeler için de geçerlidir. Bu durum, alt orta gelirli ülkelerde küreselleşmenin gelir dağılımını bozucu etki yarattığını göstermektedir. Çalışmanın üçüncü bölümünde alt orta gelirli ülkelerin gelir dağılımı verileri üzerinde küreselleşmenin etkili olup olmadığı ampirik analiz ile ortaya koyulacaktır.

2.1.6. Kamu Gelirlerinin Gelişimi

Kamu gelirleri ile gelir dağılımı arasındaki ilişki kamu gelirleri içerisinde ağırlıkta olan verginin türüne göre farklılık göstermektedir. Harcamalar üzerinden alınan dolaylı vergiler hem dar gelirli hem de yüksek gelirliden aynı oranda alınmaktadır. Bu sebeple kamu gelirleri içerisinde dolaylı vergilerin payının yüksek olması dar gelirlilerin aleyhine gelir dağılımını olumsuz etkilemektedir. Öte yandan gelir ve servetten alınan dolaysız vergilerin kamu gelirleri içerisindeki payının artması ise gelir dağılımını olumlu etkilemektedir. Bu bölümde kamu gelirlerinin gelişimi yüksek gelirli, üst orta gelirli ve alt

orta gelirli ülkeler olmak üzere üç ayrı ülke grubunda üç farklı başlık altında ele alınmaktadır.

2.1.6.1. Yüksek Gelirli Ülkelerde Kamu Gelirleri

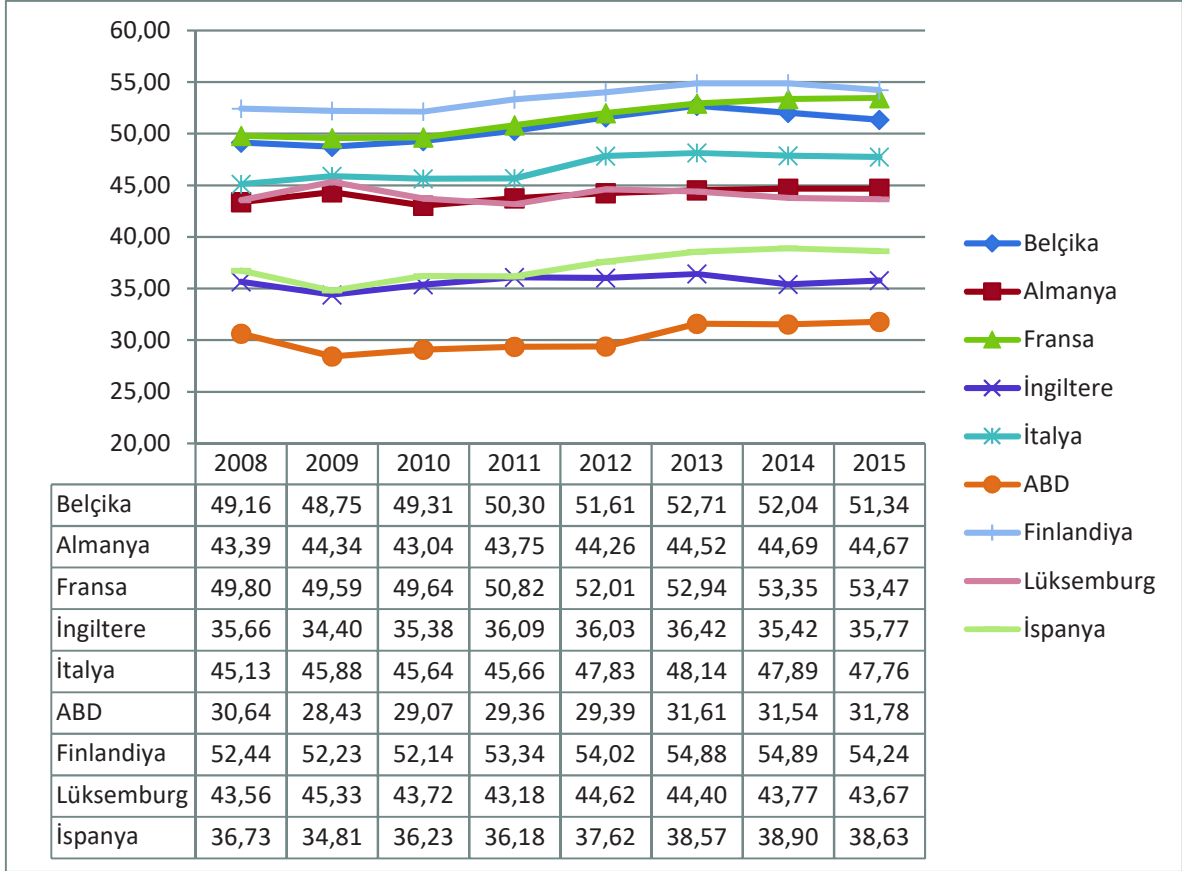
Yüksek gelirli ülkelerde kamu gelirlerinin GSYH içerisindeki payları Şekil 2.16'da gösterilmiştir. IMF'den sağlanan verilere göre seçilen ülkeler içerisinde Finlandiya kamu gelirleri oranının en yüksek olduğu ülke konumundadır.

OECD raporuna göre Finlandiya'da belediyeler, gelirleri üzerinde önemli bir özerkliğe sahiptir. Merkezi hükümetle yalnızca kurumlar vergisi paylaşılmaktadır. Ülkenin ana gelir kaynağı, OECD ortalamasının ve OECD üniter ülke ortalamasının üzerinde bir seviyeye sahip olan vergilerden oluşmaktadır. GSYH'nın bir payı olarak yerel vergiler ve kamu vergi geliri, OECD ortalamasının üzerinde seyretmektedir (OECD, 2016: 2). Ülkede kamu maliyesi 2010 yılındaki ekonomik toparlamadan olumlu etkilenmiş, 2008 yılı 52.4 seviyesinde olan kamu gelirlerinin GSYH içindeki payı giderek artış göstererek 2015 yılında 54.2 olarak gerçekleşmiştir. Fransa'da da benzer bir durum gözlenmiştir. 2008 yılında kamu gelirleri / GSYH oranı 49.8 olan ülkede bu oran giderek artış göstermiş ve 2015 yılına gelindiğinde 53.4 seviyesine ulaşmıştır.

ABD ise seçilen ülkeler arasında kamu gelirlerinin milli gelir içerisindeki oranı en düşük olan ülkedir. 2008 yılında ülkede baş gösteren büyük resesyon sonucu önlemler alınmıştır. Vergi indirimleri yoluyla ülke içindeki talebi canlandırmak alınan önlemler arasındadır (Karaca, 2014: 271). Alınan önlemler etkisi 2009 yılında görülmüştür. 2008 yılında 30.6 olan kamu gelirleri oranı 2009'da 28.4 düzeyine gerilemiştir. Sonraki yıllarda toparlanma sürecine giren ABD ekonomisinde 2015 yılına gelindiğinde kamu gelirlerinin GSYH içindeki payı 31.7 seviyesine çıkmıştır.

İspanya'da ise 2008 yılında 36.7 düzeyinde olan GSYH içinde kamu gelirlerinin payı, 2009 yılında 34.8'e düşmüş 2015 yılında ise yüzde 38.6'ya yükselmiştir. Dönem süresince ülkenin içinde bulunduğu durgunluk sebebiyle İspanya Hükümeti ekonomik aktiviteyi artırmak için vergi teşvikleri getirme konusunda sınırlı bir kapasiteye sahip olmuştur. Öte yandan kurumlar vergisi tahsilatları 2007 ve 2012 arasında yüzde 60 oranı civarında düşmüştür ve bu nedenle hükümet, oluşan kamu açığını finanse etmek için vergi gelirlerini arttırmak durumunda kalmıştır. Bu dönemden sonra kamu gelirlerinin GSYH içindeki payı artış göstermiştir (PricewaterhouseCoopers, 2014: 104-105).

Şekil 2.16: Yüksek Gelirli Ülkelerde Kamu Gelirleri

Kaynak: IMF

Yüksek gelirli ülkelerin GSYH içindeki kamu gelirleri payları ile gelir dağılımı verileri incelendiğinde iki değişken arasında bir ilişki olabileceği düşünülmektedir. ABD'nin verileri incelendiğinde kamu gelirlerinin payının artması ile birlikte gelir eşitsizliğinin de artış gösterdiği görülmektedir. Bu durum, ABD'de devletin ekonomideki payı arttıkça elde ettiği kamu gelirlerini gelir dağılımını iyileştirici yönde kullanmadığını göstermektedir. İtalya ve Fransa'da da kamu gelirlerinin GSYH içindeki payının artmasıyla birlikte gelir eşitsizliği artış göstermektedir. Diğer ülkelerde de gini katsayıları ile kamu gelirleri oranı arasında doğrusal bir ilişki yaşandığı görülmektedir. Bu iki değişkenin benzer eğilim göstermesi, yüksek gelirli ülkelerde kamu gelirlerinin gelir dağılımını bozucu etki yarattığına işaret etmektedir.

2.1.6.2. Üst Orta Gelirli Ülkelerde Kamu Gelirleri

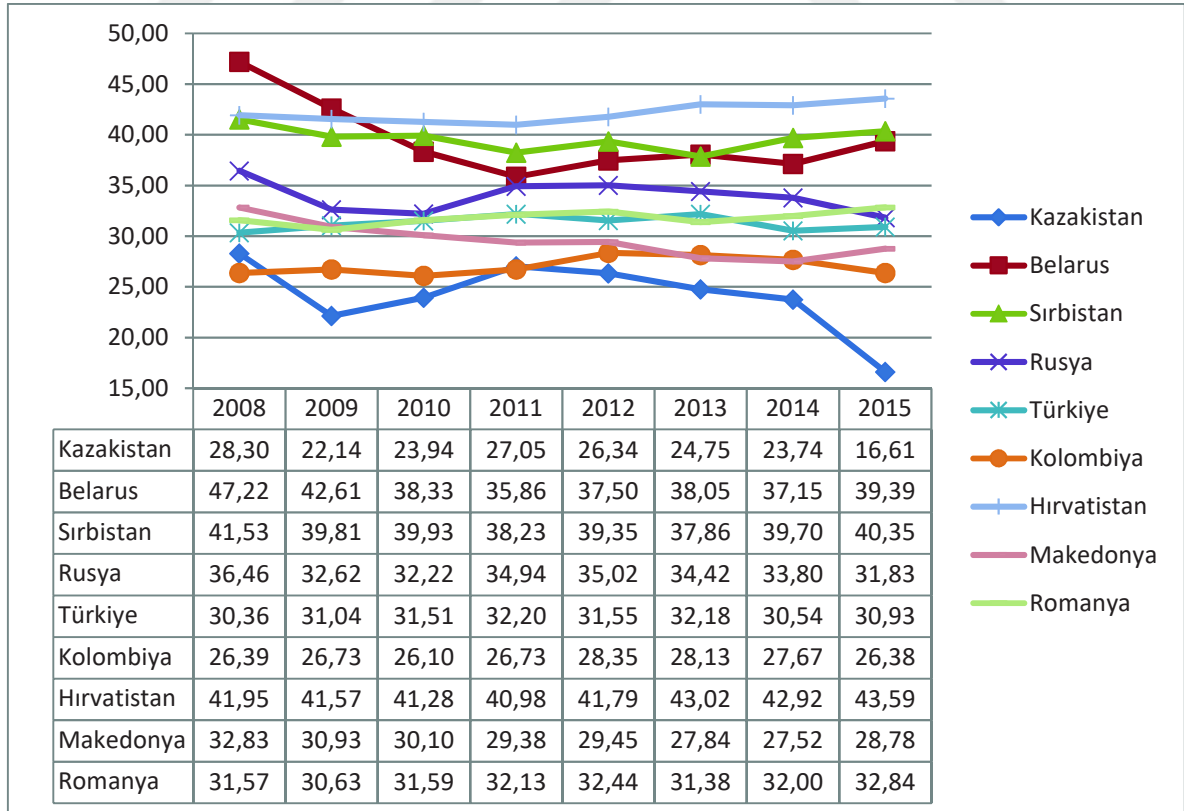
Üst orta gelirli ülkelerde kamu gelirlerinin seyri Şekil 2.17.'de gösterilmiştir. 2008 yılında kamu gelirlerinin GSYH içindeki payı 47.2 olan Belarus'ta yıllar itibariyle iniş

çıkışlı bir seyir izlemiştir. Dönem içerisinde ülkenin en düşük kamu gelirleri/GSYH oranı 2011 yılında 35.8 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranın 2015 yılına gelindiğinde 39.3 seviyesine yükseldiği görülmektedir.

Hırvatistan ülke grubu içinde en yüksek kamu gelirleri payına sahip ülkedir. 2008 yılında GSYH'sının 41.9'u oranında kamu gelirlerine sahip olan ülkenin, bu oranı artan bir trendle 2015 yılında 43.5 seviyesine yükselttiği görülmektedir.

Seçilen üst orta gelirli ülke grubu içerisinde son yıllarda kamu gelirleri / GSYH oranı en düşük ülke Kazakistan olmuştur. Ülkede 2008 yılında kamu gelirleri oranı 28.2 olarak gerçekleşmiş, bu oran ile ülke, Kolombiya'nın kamu gelirleri oranını geçmiştir. Ancak 2009 yılına gelindiğinde Kazakistan'ın kamu gelirlerinin GSYH içindeki oranının 22.1 seviyesine kadar düştüğü görülmektedir. Krizin etkisini atlatan ülke kamu gelirlerini sonraki yıllarda arttırsa da 2012 yılında bu oran tekrar düşüş eğilimine girmiş, 2015 yılında bu düşüş ciddi oranda hızlanmıştır. Ele alınan dönem içerisinde ülkenin en düşük kamu gelirleri / GSYH oranı 2015 yılında 16.6 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 2.17.: Üst Orta Gelirli Ülkelerde Kamu Gelirleri

Kaynak: IMF

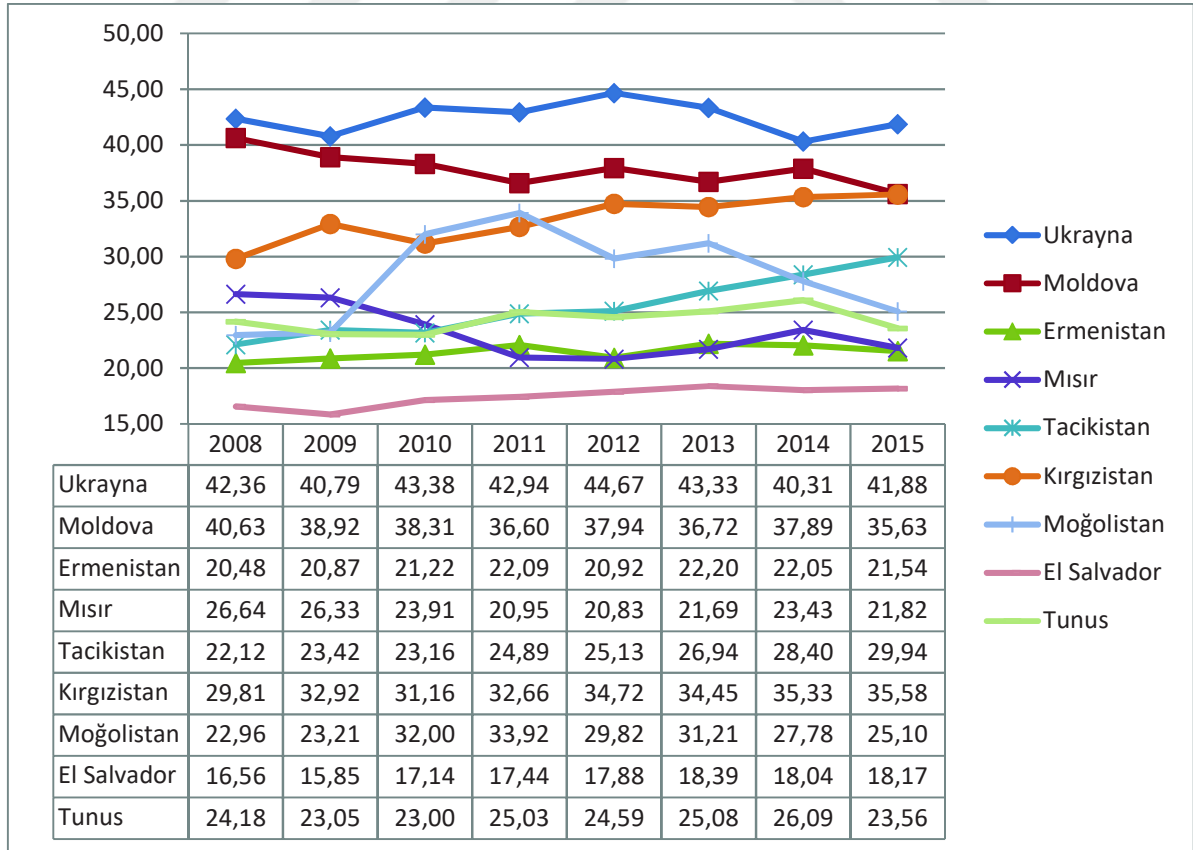

Üst orta gelirli ülke grubunun kamu gelirleri verileri ile gini katsayıları incelendiğinde her ülkede farklı seyirler görülmektedir. Hırvatistan'da kamu gelirleri oranı artış gösterirken gelir eşitsizliği de artış göstermiştir. Kolombiya'da ve Kazakistan'da kamu gelirleri oranı dalgalı bir seyir izlerken gini katsayısının düştüğü görülmektedir. Makedonya'da ise kamu gelirleri oranı düşme eğilimindeyken gini katsayıları dalgalı bir seyir izlemektedir. Bu sebeple üst orta gelirli ülke grubunda kamu gelirleri ile gini katsayıları arasında direkt olarak bir ilişki olduğu söylenememektedir. Üst orta gelirli ülkelerin gelir dağılımını etkileyen faktörler çalışmanın üçüncü bölümünde ampirik olarak ortaya koyulacaktır.

2.1.6.3. Alt Orta Gelirli Ülkelerde Kamu Gelirleri

Alt orta gelirli ülkelerde ise kamu gelirlerinin GSYH içindeki payı en yüksek ülke Ukrayna'dır. Şekil 2.18'den de görüldüğü gibi Ukrayna'nın kamu gelirlerinin GSYH'ya oranı 2008 yılında 42.3 iken, bu oran dönem içinde inişli çıkışlı bir seyir izleyerek 2015 yılında 41.8 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 2.18: Alt Orta Gelirli Ülkelerde Kamu Gelirleri

Kaynak: IMF

Ukrayna'yı Moldova takip etmektedir. 2008 yılında Moldova'da 40.6 seviyesinde olan kamu gelirleri oranı 2015 yılında 35 seviyesine gerilemesine rağmen ülke, seçilen ülke grubu içerisinde en yüksek ikinci kamu gelirleri/GSYH oranına sahip ekonomi olmayı sürdürmüştür.

Şekil 2.18'de kamu gelirleri seyri dikkat çeken bir diğer ülke Moğolistan'dır. Moğolistan'ın 2008 yılı kamu gelirlerinin GSYH içindeki payı 22.9 seviyesindeyken 2010 ve 2011 yıllarında bu oranın sırasıyla 32 ve 33.9 seviyelerine yükseldiği görülmektedir. Sonraki yıllarda ise ülkenin GSYH içindeki kamu gelirlerinin oranı giderek azalmış 2015 yılında 25.1 seviyesine gerilemiştir. Seçilen ülke grubu içerisinde en düşük kamu gelirleri oranına sahip olan ülke El Salvador'dur. El Salvador'da 2008 yılında GSYH'nın 16.5'u oranında kamu gelirleri toplanmış, bu oran giderek artsa da 2015 yılında ancak 18.16 düzeyine yükselbilmiştir.

Alt orta gelirli ülkelerde kamu gelirleri/GSYH oranı ile gini katsayısının doğrusal bir şekilde hareket ettiği görülmektedir. Ermenistan'da kamu gelirleri arttıkça gelir dağılımı bozulmaktadır. Bu durum bu ülkede devletin ekonomideki rolünün arttığını ancak devletin elde ettiği gelirleri gelir dağılımını iyileştirici yönde harcamadığını göstermektedir. Mısır ve Moldova'da da kamu gelirleri oranı düştükçe gelir adaletsizliğinin azaldığı görülmektedir. Bu ülke grubunda da yüksek gelirli ülkelerde olduğu gibi kamu gelirleri ile gini katsayılarının birlikte hareket ettiği görülmekte, bu sebeple iki değişken arasında bir ilişki olması beklenmektedir. Bu durum, çalışmanın üçüncü bölümünde ampirik uygulama ile analiz edilecektir.

2.1.7. Teknolojinin Gelişimi

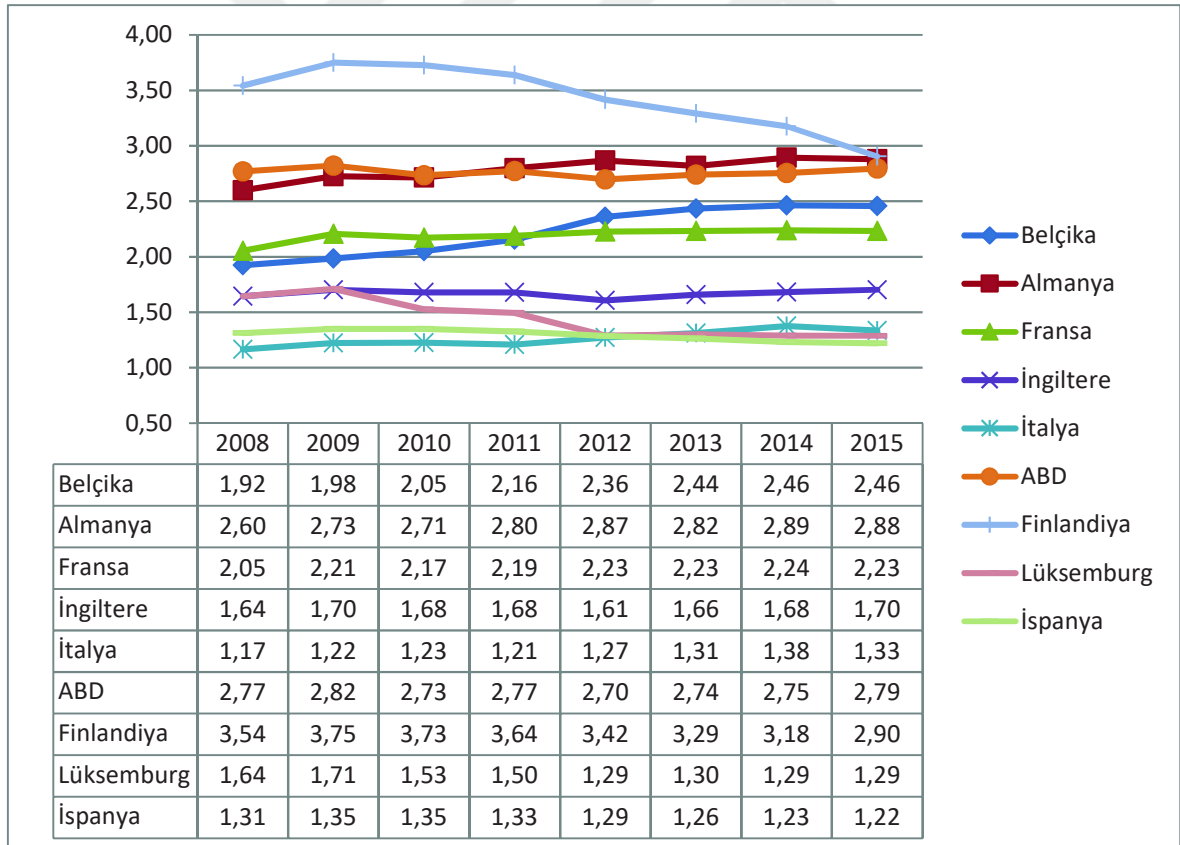
Dünyada teknolojinin özellikle son yıllarda çok hızlı bir şekilde gelişmesi, teknolojinin etkileri konusunda araştırmalara teşvik etmiştir. Teknolojinin gelir dağılımı üzerine etkisi küreselleşmede olduğu gibi tartışmalıdır. Bir görüş teknoloji sayesinde verimliliğin artacağını, beşeri sermayenin gelişeceğini, yeni pazarlar ve yeni iş imkanlarının oluşacağını ve bu sebeple gelir dağılımını olumlu etkileyeceğini savunmaktadır. Bir diğer görüş ise teknolojinin getirdiği makineler ve araç gereçlerin insan gücünün yerini alacağını, üretilen teknolojiyi kullanabilecek kalifiye işçi ihtiyacının artacağını ve uyum sağlayamayan vasıfsız işçinin aleyhine gelir dağılımının bozulacağını öngörmektedir. Bu bölümde teknolojinin gelişimi yüksek gelirli, üst orta gelirli ve alt orta

gelirli ülkeler olmak üzere üç ayrı ülke grubunda üç farklı başlık altında incelenmiştir. Çalışmada teknoloji verisi olarak ülkelerin yurtiçi hasıllarından AR-GE harcamalarına ayırdığı pay ele alınmıştır.

2.1.7.1. Yüksek Gelirli Ülkelerde Teknoloji

Yüksek gelirli ülkelere bakıldığında araştırma geliştirme harcamalarının GSYH içindeki payının en yüksek olduğu ülkenin Finlandiya olduğu görülmektedir. Finlandiya’da 2008 yılında AR-GE/GSYH oranı 3.54 olarak gerçekleşmiş, bu oran 2009 yılında 3.74 düzeyine çıkmıştır. Bu artışta küresel krizin etkisiyle Finlandiya ekonomisinin %8.2 oranında daralmasının da payı bulunmaktadır. Ülkedeki AR-GE harcamaları oranı giderek azalmış bu oran 2015 yılında 2.9’a gerilemesine rağmen ülke, seçilen ülke grubu içerisinde en yüksek AR-GE harcaması yapan ülke olmayı sürdürmüştür.

Şekil 2.19: Yüksek Gelirli Ülkelerde ARGE/GSYH

Kaynak: Dünya Bankası

Finlandiya’dan sonra ABD ve Almanya ülkelerinin AR-GE harcamalarına önem verdiği görülmektedir. ABD’de 2008 yılında AR-GE harcamalarının GSYH içindeki oranı

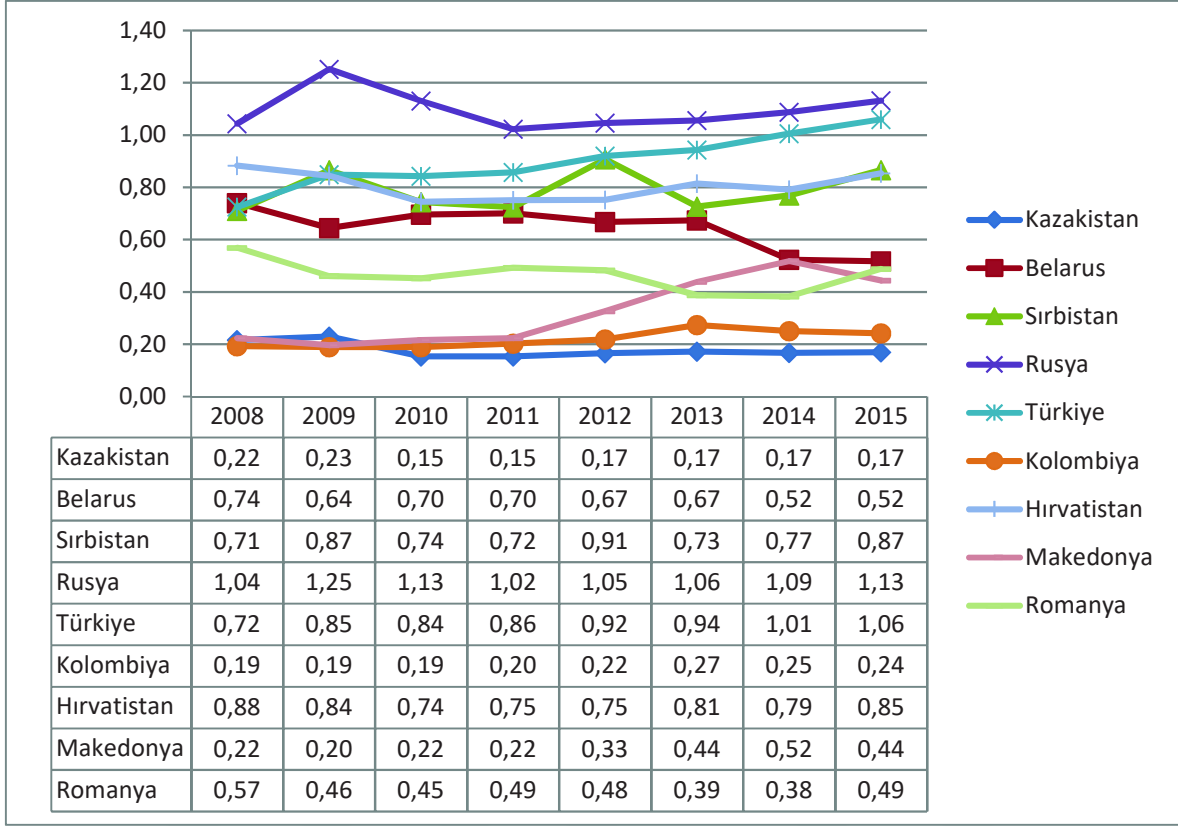
2.77 iken Almanya’da bu oran 2.59 olarak gerçekleşmiştir. 2010 dönemi sonrası Almanya’da AR-GE harcamaları oranı artış göstermiş ve 2015 yılında bu oran 2.87 seviyesine yükseltilmiştir. ABD’de ise AR-GE harcamalarının GSYH içindeki payı Almanya’ya göre düşük seyretmiş, 2015 yılında 2.77 olarak gerçekleşmiştir. Fransa ve Belçika’da da bu oranlar dönem boyunca yüzde 2 civarında seyretmiştir. Diğer ülkelerde ise AR-GE harcamalarının GSYH içindeki payının 1 dolayında olduğu görülmektedir. İtalya dönem başında en düşük AR-GE/GSYH oranına sahip ülke iken bu oranın giderek artması sonucu İspanya ve Lüksemburg’u geride bırakmıştır.

Teknolojinin gelir dağılımı üzerine etkisi küreselleşme değişkeninde olduğu gibi tartışmalı bir konudur. Son yıllarda teknolojik gelişmelerin artması ve dünyada her geçen gün gelirin daha adaletsiz dağılması, teknolojinin gelir dağılımı üzerinde olumsuz etki yarattığı kanısını beraberinde getirmektedir. Włodarczyk (2017), 30 gelişmiş ülke için 2005-2014 dönemini kapsayan bir araştırma yapmıştır. Çalışmada AR-GE harcamalarının GSYH’ya oranı ile gini katsayıları kullanılmıştır. Bulgulara göre, AR-GE harcamalarının artması eşitsizliği artırıcı yönde etki yaratmaktadır. Ancak bunun aksine gelir eşitsizliğindeki artışın sebebinin teknoloji olmadığını savunan veya teknolojinin gelir dağılımı için olumlu bir sonuç doğurduğunu, teknolojinin artmasıyla oluşan işsizlikten daha fazla iş imkanı yaratıldığını iddia eden çalışmalar da bulunmaktadır. Yüksek gelirli ülkeler bazında AR-GE harcamaları ve gelir dağılımı verileri incelendiğinde gelir eşitsizliğinin en yüksek olduğu ve giderek artış gösterdiği Amerika’da AR-GE harcamalarının GSYH içindeki payının dalgalı bir seyir izlediği gözlenmektedir. Fransa ve Belçika’da AR-GE harcamaları artış eğilimine girse de gelir dağılımı iniş çıkışlı hareket etmektedir. Almanya’da ise AR-GE harcamalarının artmasıyla gini katsayısı doğrusal bir seyir izlemiştir. Farklı ülkelerde farklı bir seyir oluşması sebebiyle yüksek gelirli ülke grubunda AR-GE harcamalarının gelir dağılımı üzerine direkt bir etkisi olup olmadığı söylenememektedir.

2.1.7.2. Üst Orta Gelirli Ülkelerde Teknoloji

Üst orta gelirli ülkelerdeki AR-GE harcamaları seyri yüksek gelirli ülkelere göre daha düşüktür. Seçilen ülke grubu arasında Rusya’nın en çok AR-GE harcaması oranına sahip olan ülke olduğu görülmektedir. Rusya’yı giderek artan oranda takip eden ülke ise Türkiye’dir. Türkiye’de 2008 yılında AR-GE/GSYH 0.72 oranındayken son yıllarda bu oran %1 düzeylerine yükseltilmiştir.

Şekil 2.20: Üst Orta Gelirli Ülkelerde ARGE/GSYH

Kaynak: Dünya Bankası

Türkiye'yi Hırvatistan ve Sırbistan takip etmektedir. Bu ülkelerde 2008 yılında AR-GE harcamalarının GSYH içindeki payı sırasıyla %0.88 ve %0.71 düzeyindedir. Dönem içerisinde ülkelerin AR-GE harcamalarına ayırdığı pay dalgalı bir seyir izlemiş 2015 yılına gelindiğinde Hırvatistan'da bu oran %0.85 düzeyine düşmüş, Sırbistan'da ise %0.86 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Üst orta gelirli ülke grubu içerisinde en düşük AR-GE harcamaları oranına sahip ülkeler Kazakistan ve Kolombiya'dır. Kolombiya'da AR-GE harcamaları her ne kadar artış gösterse de 2015 yılına gelindiğinde GSYH'nın ancak %0.24'ünü oluşturabilmektedir. Kazakistan'da ise durum tam tersi şekilde ilerlemiştir. ARGE harcamaları 2008 yılında GSYH'nın %0,22'si düzeyindeyken bu oran giderek düşmüş ve 2015 yılında %0.16 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Teknolojinin vasıfsız işçiye olan talebin azalmasına sebep olduğu için gelir dağılımını bozacağını savunan oldukça fazla çalışma bulunmaktadır. Bunun yanında Antonelli ve Gehringer (2016) ve Chu ve Cozzi (2017) gibi yazarlar, Schumpeter'in

yaratıcı yıkım teorisinden dolayı teknolojinin artmasının gelir dağılımını iyileştireceğini savunmaktadırlar. Bu görüşe göre teknoloji, oluşan işsizlikten daha fazla yeni iş alanı yaratacak, beşeri sermayeyi geliştirecek ve böylece gelir dağılımını olumlu etkileyecektir. Üst orta gelirli ülkelerin teknoloji verileri ile gini katsayılarının birlikte hareket ettiği görülmektedir. Türkiye’de AR-GE harcamaları artma eğilimindeyken gelir eşitsizliği giderek azalmıştır. Benzer bir durum Kolombiya için de geçerlidir. Ülkede AR-GE harcamaları artış eğilimi gösterdiği süreçte gelir eşitsizliğinin azaldığı görülmektedir. OECD raporuna göre Kolombiya’da gelir eşitsizliğinin ve yoksulluğun azaltılması için hükümetin daha etkili müdahalelerde bulunması gerekmektedir. Bunun yanında firmaların AR-GE’ye yatırım yapmaları için daha iyi teşvikler ve iş sektörü ile araştırma kurumları arasındaki daha güçlü bağlantılar inovasyonu teşvik edecektir. Demiryolu, elektrik ve karayolu gibi sektörlerde, özel yatırımı desteklemek için daha fazla rekabet ve daha az düzenleme gerekmektedir (OECD, 2017: 2). Makedonya’da da AR-GE harcamaları arttığında gelir eşitsizliği azalmaktadır. Bu durum üst orta gelirli ülke grubunda araştırma geliştirme harcamalarının yeni iş alanları yaratma konusunda etkili olduğunu ve gelir dağılımı üzerinde olumlu bir etki yarattığını göstermektedir.

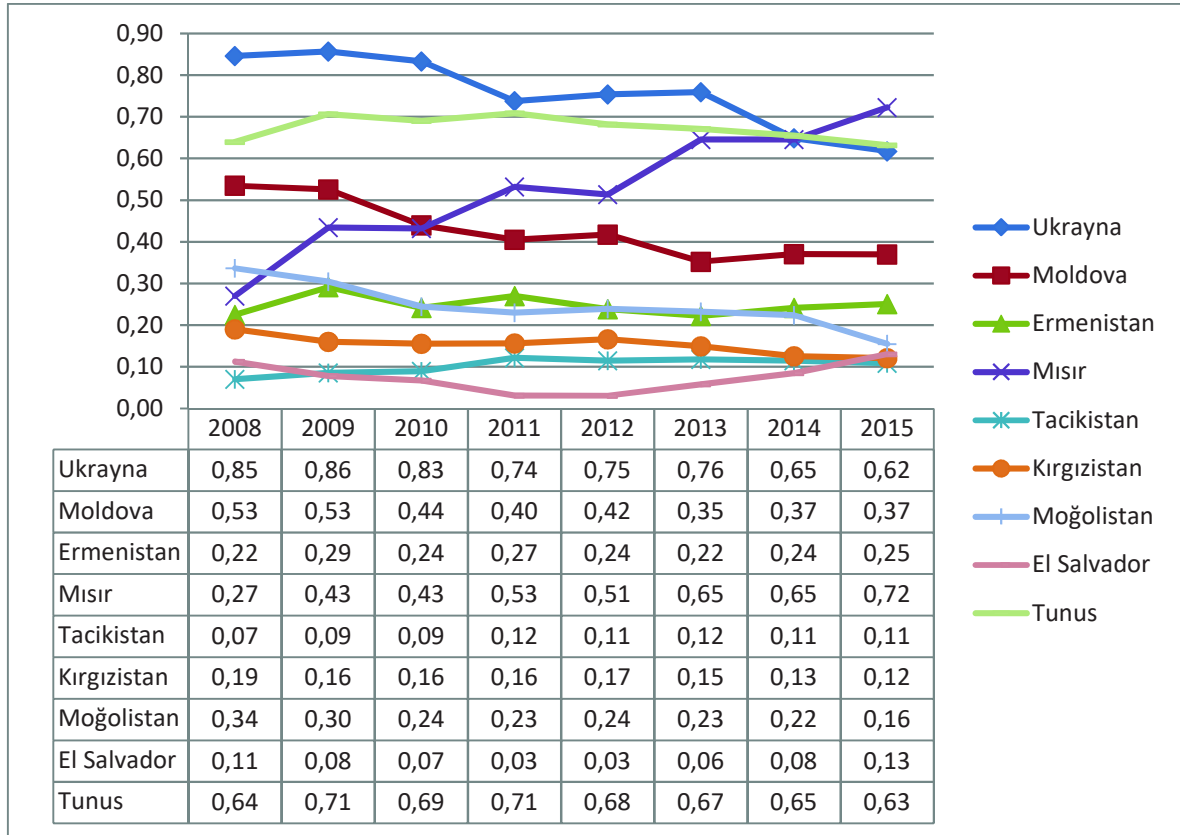
2.1.7.3. Alt Orta Gelirli Ülkelerde Teknoloji

Alt orta gelirli ülkelerin GSYH içindeki AR-GE harcamaları verileri Şekil 2.21.’de gösterilmiştir. Seçilen ülke grubu içerisinde Ukrayna’nın belirlenen dönem aralığının başında yurtiçi hasılasına oranla en çok AR-GE harcaması yapan ülke olduğu görülmektedir. 2008 yılı başında Ukrayna’da ARGE/GSYH oranı %0.8 iken 2015 yılına gelindiğinde bu oran %0.6 seviyesine gerilemiştir.

Grafikte dikkat çeken bir diğer ülke Mısır’dır. Mısır GSYH içindeki AR-GE harcamaları payını yıllar itibariyle yüksek hızda arttırmıştır. 2008 yılı ARGE/GSYH oranı %0.27 olan ülkenin 2015 yılında bu oranı %0.7 seviyesine yükselttiği görülmektedir.

Moldova’da ise durum tam tersidir. Ülkedeki AR-GE harcamalarının payı yıllar itibariyle azalış göstermiştir. Seçilen alt orta gelirli ülkeler arasında en düşük ARGE/GSYH payına sahip ülkelerin ise El Salvador, Tacikistan ve Kırgızistan olduğu görülmektedir.

Şekil 2.21: Alt Orta Gelirli Ülkelerde ARGE/GSYH

Kaynak: Dünya Bankası

Ülkelerde gelirin daha eşitsiz hale gelmesinin sebebinin teknoloji olup olmadığı tartışmalıdır. Ancak genel kanı teknolojinin vasıflı elemana ihtiyacı artırıp gelir dağılımını vasıfsız işçi aleyhine bozacağı yönündedir. Gelir eşitsizliğinde küreselleşme ve teknoloji değişkenlerinden hangisinin daha fazla etkili olduğu da farklı bir tartışma konusudur. Jaumotte vd. (2013), teknolojik ilerlemenin, eşitsizliğe olan etkisinin küreselleşmeden daha fazla olduğu ortaya koyarken, Stockhammer (2009) bu görüşü reddederek eşitsizliğinin sebebinin teknolojik değişimden ziyade küreselleşme olduğunu öne sürmektedir. Alt orta gelirli ülkelerin gini katsayılarının küreselleşme endeksleriyle birlikte hareket ettiği görülmektedir. Teknoloji verilerinin grafiği incelendiğinde teknolojinin de küreselleşmede olduğu gibi alt orta gelirli ülke grubu için olumsuz bir durum yarattığı görülmektedir. Bu ülke grubunda ülkelerin AR-GE harcamalarının GSYH içindeki payları ile gini katsayıları arasında doğrusal bir ilişki görülmektedir. AR-GE harcamalarını arttıran alt orta gelirli ülkelerde gelir dağılımının bozulma eğilimine girmektedir. Öte yandan Moğolistan ve Ukrayna'da görüldüğü gibi AR-GE harcamaları süreç içerisinde azalış gösterdiğinde ülkelerde gelir dağılımı iyileşme eğilimine girmiştir. Alt orta gelirli ülkelerde yapılan AR-

GE harcamalarının gelir dağılımı üzerine etkileri çalışmanın üçüncü bölümünde ampirik analize tabii tutulacaktır.

2.2. Gelir Eşitsizliği ile Mücadele Politikaları

2.2.1. Ekonomik Politikalar

Gelir dağılımının eşitsiz dağıtıldığı ülkelerde çeşitli ekonomi politikaları uygulanarak bu eşitsizliğin azaltılması sağlanabilmektedir. Daha adil bir gelir dağılımı için uygulanan genel programlar; maliye politikası fiyat politikası ve ücret politikalarından oluşmaktadır. Ülkeler bazında gelir dağılımının iyileştirilmesi amacıyla geliştirilen programlar ise özel politikalar başlığı altında incelenmiştir.

2.2.1.1. Genel Politikalar

Ekonomik düzenleri ve gelişmişlik seviyeleri ne olursa olsun tüm ülkelerde devlet, çeşitli yollarla ekonomiye müdahale etmektedir (Tuna, 1998: 349). Hükümetin gelir dağılımındaki rolüne ilişkin literatürde vergi ve harcamalara çok önem verilmiştir. Bunun yanında rant ve fiyat kontrolü, toprak reformu gibi birçok düzenlemeyle hükümet, gelir ve servetin dağıtımını üzerinde güçlü etkilere sahip olabilmektedir (Tanzi, 1998: 15). Genel politikalar başlığı altında gelir dağılımının iyileştirilmesi için uygulanan maliye, fiyat ve ücret politikaları incelenecektir.

2.2.1.1.1. Maliye Politikası

Devlet vergiler, kamu harcamaları ve transfer harcamaları gibi maliye politikası araçlarıyla gelirin tekrar dağılımını sağlayabilmektedir. Vergi politikaları yüksek gelirli kesim ile dar gelirli kesim arasındaki gelir akışının sağlanması etkili bir maliye politikasıdır. Vergi politikaları uygulanarak düşük gelirli kesimden daha az vergi alınıp bu kesimin harcanabilir gelir düzeyleri yükseltilmektedir. Yüksek gelirli kesimden daha çok vergi alınması sonucu da yüksek gelire sahip kesimin harcanabilir gelirini düşürerek gelirin yeniden dağılmasını sağlamaktadır (Cural, 2009: 87). Dolaylı vergiler toplumdaki tüm kesimlerden aynı oranda alındığı için dolaylı vergilerin artışı vergi yükünün dar gelirli gruba kaymasına sebebiyet verecektir. Bunun yerine gelir ve servetten alınan dolaysız vergilerin arttırılması, dar gelirli kesimin lehine olacaktır. Özetle vergi politikalarının gelir dağılımını iyileştirme amacıyla uygulanabilmesinin şartı; dolaylı vergilerin azaltılarak gelir, servet ve kazançtan alınan dolaysız vergilerin arttırılmasıdır (Çelik, 2004: 75). Bunun

yanında devlet, iş kurmak isteyen girişimcilere çeşitli teşvikler ve vergi muafiyetleri uygulayarak yeni iş imkanları yaratılmasını ve böylelikle işsizliğin düşürülerek gelirin daha adil dağılmasını sağlayabilmektedir.

Devletin diğer bir maliye politikası aracı kamu harcamalarıdır. Kamu harcamaları; cari harcamalar, yatırım harcamaları ve transfer harcamalarından oluşmaktadır. Kamu harcamalarının gelir dağılımı üzerine etkisi, yapılan harcamalardan hangi kesimin ne düzeyde faydalandığına göre değişim göstermektedir. Cari harcamalar personel maaş ve sigorta giderleri, tüketilen mal ve hizmetler için yapılan ödemeleri kapsamaktadır. Üretim altyapısını güçlendirmek amacıyla devletin yaptığı harcamalar ise yatırım harcamaları kapsamında değerlendirilmektedir. Kamunun piyasada önemli rol aldığı bir ekonomi modelinde, cari harcamalar ile ücret düzeyleri arttırılabilir veya yatırım harcamalarıyla üretim teşvik edilerek işsizlik oranı düşürülebilir. Bunun yanında bir diğer harcama kalemi transfer harcamalarıdır. Transfer harcamaları çoğunlukla devletin karşılık beklemeden gelirin yeniden dağılımını sağlamak amacıyla yaptığı harcamalardır. Devlet işsizlere, sakatlık veya yaşlılık gibi nedenlerle geçimlerini sağlayamayanlara, yeterli gelir elde edemeyen kesime transfer harcamaları yoluyla karşılıksız yardımlarda bulunabilmektedir. Bu yardımlar, vergi gelirlerinin bu kesime doğrudan aktarılması şeklinde olabileceği gibi, zorunlu sosyal sigorta şeklinde primli rejim yardımları da olabilmektedir. Devletin uyguladığı transfer politikaları ile dar gelirli grubun lehine gelir dağılımı iyileştirilmektedir (Pehlivan, 2010: 38). Devletin kamu gelirleri ile kamu harcamaları arasında kuracağı denge ülke ekonomisini etkilemektedir. Harcamaları gelirlerini aşan ve bütçe açığı veren kamu kesimi, borçlanma gereğinin ve faiz oranlarının artmasına sebep olacaktır. Faizlerdeki artış özel kesimin yatırımlarını olumsuz etkileyecek, işsizliğin artmasına ve gelir dağılımının bozulmasına sebep olacaktır.

Maliye politikasının gelir dağılımı üzerine etkileri aşağıdaki gibi özetlenebilir (DPT, 2001: 74):

- Dolaylı vergilerin ağırlığının arttırılması marjinal tüketim eğilimi yüksek olan dar gelirli grupların aleyhine bir sonuç ortaya çıkarmaktadır.
- Girişimcilere uygulanan muafiyetlerin arttırılması bu kesimin lehine bir durum oluşturmaktadır.

- Ücretli gruptan alınan vergi oranlarının yüksekliği emek faktörünün aleyhine sonuçlar yaratmaktadır.
- Kamu kesiminde görülen açıklar kamu borçlanma gereğini arttırarak kamunun piyasadan borçlanmasına ve faizlerin yükselmesine sebep olacaktır. Özel sektörün yatırımlarının yavaşlaması ve işsizliğin artması sonucu borçlanma politikası, dar gelirliilerin aleyhine bir sonuca yol açmaktadır.

2.2.1.1.2. Fiyat Politikası

Tarımsal destekleme fiyatları, KİT ürünlerine uygulanan fiyatlar veya piyasa mallarının fiyatlarının belirlenmesine yönelik politikalar ise ekonomi politikaları kapsamında uygulanan fiyat politikalarıdır.

Ülkelerin ekonomik gelişme süreçleri içerisinde tarımın önemi giderek azalmaktadır. Ancak zaruri gıda ihtiyacının karşılanması, dengeli kalkınmanın sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi ve diğer sektörler için uygun bir pazarın oluşturulabilmesi açısından tarım sektörü hala önem arz etmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde nüfusun çoğunluğu tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Bu sebeple tarım sektörünün gelişmesi bu kesimde çalışan bireylerin gelirlerini de olumlu yönde etkilemektedir. Tarım sektörü, sanayileşme için de önemlidir. Sanayinin gelişmesi için diğer ülkelerden ithal edilmesi gereken mal miktarı, ihraç edilen tarım ürünlerinin miktarına bağlıdır (Tuna, 1998: 349).

Devlet, destekleme politikası kapsamında piyasadaki tarım ürünlerinin fiyatlarına müdahalelerde bulunabilmektedir. Bazı dönemlerde piyasada belirlenen fiyatlar, üreticinin maliyeti düzeyinde veya maliyetinin altında olduğu için devlet, fiyatlara müdahale etmektedir. Bu müdahale tarım ürünleri için taban fiyat belirlenmesi ve ürünün bu fiyatın altında satılmaması şeklinde olmaktadır. Devlet, tarımsal destekleme fiyat politikası ile tarım üretimini arttırmaya çalışmakta, tarım ürünlerinin ve girdilerin piyasa fiyatının çok üstünde veya aşağısında olmasının önüne geçmektedir (Hacitahiroglu ve Aydoğan, 2017: 161). Devletin bu uygulama ile çiftçileri ve üreticileri korumak amacıyla piyasa fiyatlarına müdahale etmesi, gelir dağılımının çiftçiler ve üreticilerin lehine yeniden dağılmasını sağlamaktadır.

Devletin fiyat politikası kapsamında uygulayabileceği bir diğer müdahale yöntemi ise Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) tarafından üretilen ürünlerin fiyatları üzerine

uygulanan politikalardır. KİT, devletin kamusal alanda sosyal faydayı temin etmek, kamu yararını gerçekleştirmek ve sosyal devlet anlayışının gerektirdiklerini sağlamak amacıyla iktisadi mal ve hizmet üreten işletmelerdir (Köroğlu, 2012: 454). Düşük gelirli kesimin daha çok tükettiği KİT ürünleri belirlenerek bu kesimi koruyucu politikalar güdülebilmektedir (Hacıtahiroglu ve Aydoğan, 2017: 161). Toplumun düşük gelirli kesiminin tükettiği KİT ürünlerine getirilen fiyat müdahalesi, bu kesimin lehine gelir dağılımını olumlu etkilemektedir.

Devlet tarım ürünleri ve KİT ürünlerinin fiyatlarına müdahale edebildiği gibi piyasa mallarının fiyatlarının belirlenmesine yönelik de benzer politikalar uygulayabilmektedir. Reel gelirlerin belirlenmesinde ülkedeki malların fiyatları önem arz etmektedir. Nominal gelirlerin ürün fiyatlarındaki artıştan daha az artması durumunda reel gelirler düşecektir. Fiyatlardaki değişim kişilerin reel gelirlerini farklı oranlarda etkileyebilmektedir. Devlet uyguladığı fiyat politikası ile düşük gelirli kesimin lehine gelir dağılımını iyileştirilmektedir. Toplumun büyük çoğunluğunun tükettiği temel gıda ürünlerinin fiyatlarına yapılan müdahale dar gelirli olanların reel gelirlerini olumlu yönde etkilemekte, gelir dağılımını iyileştirmektedir.

2.2.1.1.3. Ücret Politikası

Gelir dağılımını ile mücadele hususunda devletin ücret politikaları da önemli bir rol oynamaktadır. Devlet, ücret politikası ile asgari ücret düzeyini belirlemektedir. Asgari ücret, bir işverenin, belirli bir süre içinde yapılan işler için ücretlilere ödemesi gereken, toplu sözleşmeyle veya bireysel bir sözleşmeyle azaltılamayan minimum ücret tutarıdır (ILO, 2017: 4). Asgari ücret düzeyi uygulaması ile istihdamda olan kişilerin hayatlarını devam ettirebilmeleri için belirli bir gelir seviyesinden daha düşük ücretle çalıştırılmalarının önüne geçilmektedir (Hacıtahiroglu ve Aydoğan, 2017: 161).

Asgari ücret konusunda literatürde tartışmalar bulunmaktadır. Bir kısım iktisatçı serbest piyasa ekonomisine müdahale olduğu gerekçesiyle asgari ücretin olumsuz sonuçlar doğuracağını, üretim maliyetlerinde artışa yol açacağını, verimsizliğe neden olacağını ve rekabetçiliğe zarar vereceğini savunmaktadır. Asgari ücretin, piyasa ücretinin üzerinde sabitlenmesi durumunda daha az iş, daha yüksek işsizlik, tüketiciler için daha yüksek fiyatlar, şirketler için karların azaltılması, kayıt dışı sektörde daha düşük ücretler, kaynakların yanlış dağılımı ve verimlilik kaybı ile sonuçlanacaktır. Bir diğer görüşe göre

piyasadaki başarısızlık, hükümetin serbest piyasaya müdahalesini haklı çıkarmaktadır. Bu nedenle, serbest piyasaya müdahale etmek gerekmektedir. Müdahale ile birlikte aynı zamanda bir ekonomideki politika önlemlerinin sonuçlarını da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Asgari ücret politikasının savunucuları, asgari ücretin sadece yoksulluğu azaltmanın sosyal bir aracı olmadığını, ekonomik büyümeyi ve verimlilik artışlarını arttırmanın da mali bir aracı olduğunu savunmaktadır. Bu görüşe göre asgari ücret politikası uzun vadede tüketimi teşvik edecektir. Düşük gelirli tüketicilerin eline daha fazla gelirin geçmesi onların yaşam standartlarını yükseltir. Bu durum, hükümetin sosyal refah hizmetleri için yaptığı ödeme oranını düşürür. Öte yandan ücret, emeğin verimliliğindeki artış için önemli bir teşviktir. Makul ücret artışı bireylerin yaşam kalitesini ve becerilerini arttırmayı teşvik eder ve işçi devir hızını düşürerek kesintisiz üretimi sağlar (Karim vd., 2016: 1729-1730).

2.2.1.2. Özel Politikalar

Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF), 1945 yılında kurulan Bretton Woods kurumlarıdır. Dünya Bankası, gelişmekte olan ülkelere kredi vermekte ve yoksulluğun azaltılması için çeşitli politika tavsiyelerinde bulunmaktadır. Dünya Bankası bunu iki kurumu ile sağlamaktadır. Banka bünyesindeki Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası (IBRD), orta gelirli ve kredi değerliliği düşük olan ülkeler için kredi sağlamaktadır. Öte yandan Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA) ise en fakir ekonomilere faizsiz kredi imkanı sunmaktadır. IMF'nin rolü ise dünya ekonomisinin sağlığını geliştirmektir. Bu kuruluş, üyesi olan ülkeler için parasal işbirliği ve ülkeler arasındaki ticaretin genişletilmesi, döviz kuru istikrarı ve ödemeler dengesi istikrarı gibi amaçlar gütmektedir. Aynı zamanda IMF, hükümetlere sağlam makroekonomik politikalar konusunda tavsiyelerde bulunmakta, krizlerin yönetilmesine yardımcı olmakta, hükümetlerin ödemeler dengesi sorunlarını yönetmelerine yardımcı olacak krediler sağlamaktadır. 1999 yılında IMF, ekonomik istikrarın yanı sıra yoksulluğun azaltılmasını da bir amaç olarak benimsemiştir. IMF'nin Dünya Bankası ile ortak olarak yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olma stratejisi şunları içermektedir (Panos, 2002: 3-4):

- Borçların hafifletilmesi
- Ekonomik büyümenin desteklenmesi
- Hedeflenen sosyal sektör harcamaları

Dünya Bankası ve IMF'nin yoksulluğun azaltılmasına yönelik kamu faaliyetlerinin planlanması, uygulanması ve izlenmesini iyileştirmek amacıyla 1999 yılında başlattığı halen devam etmekte olan strateji, Yoksulluğu Azaltma Stratejisi (PRS) girişimidir. Girişimin temel amacı düşük gelirli ülkelere yoksulluğa karşı mücadele etmek için daha etkili stratejiler geliştirme ve bu stratejilerin uygulanmasında yardımcı olmaktır. Girişim, ülke bazında sonuç odaklı, uzun vadeli, kapsamlı bir PRS sürecini desteklemeye odaklanmaktadır (World Bank, 2003: 1-2). Bunların yanında Dünya Bankası'nın önerileri ile özellikle gelişmekte olan ülkelerde sivil toplum kuruluşu anlayışı her geçen gün giderek yaygınlaşmıştır. Yoksulluğa karşı mücadele kapsamında gelişmekte olan ekonomilere tavsiye edilen sivil toplum kuruluşları, topluma hizmet etmek ve toplum içinde dayanışmayı arttırmak gibi amaçları gütmektedir (Aren, 1992: 226).

Ücret politikası konusunda ise ülkelerde çalışmalar Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) öncülüğünde sürmektedir. 1990'ların başından beri sekiz Avrupa ülkesi yasal olarak asgari ücret uygulamasını getirmiş ve Brezilya, Çin ve Güney Afrika dahil olmak üzere gelişmekte olan ekonomilerde asgari ücretler oluşturulmuş veya güçlendirilmiştir. Günümüzde asgari ücret uygulaması, ILO'ya üye devletlerinin % 90'ından fazlasında bulunmaktadır. Avrupa ülkelerinin % 100'ünde, Amerika ülkelerinin % 97'nde, Asya ve Pasifik ülkelerinin % 91'nde, Afrika ülkelerinin %89'nda ve Arap ülkelerinin % 73'nde asgari ücret uygulaması bulunmaktadır (ILO, 2017: 1-3).

Dünya tarımının önde gelen ülkeleri ABD ve Avrupa Birliği (AB) ülkeleridir. ABD ve AB, hem zirai ürün üretim miktarı hem de dünya siyasetinde ağır rol oynamaları sebebiyle önde gelmektedir. Her iki ülke de korumacı politikalar uygulayarak çiftçilerine gelir sağlama konusunda diğer ekonomileri geride bırakmaktadır (Acar, 2003: 104-105).

Orta gelirli ve yüksek gelirli bireyler zaman içinde önemli miktarda finansal varlık biriktirmektedirler. Bu varlıklar kısa vadeli finansal krizlere karşı bir tampon oluşturmaktadır. Aynı türden varlıkları nadiren biriktiren düşük gelirli kişiler ise geçici finansal aksiliklere karşı aşırı derecede savunmasız hale gelmektedirler. Bu sorunu gidermek için bir takım müdahaleler kullanılmaktadır (Loewen, 2009: 18):

- Bireysel Gelişim Hesapları (IDA - Individual Development Accounts): Bireysel gelişim hesapları düşük gelirli bireyleri gelecekteki kullanımlar için gelirlerinin bir kısmını korumaları amacıyla motive eden ve yardımcı olan eşleşmiş tasarruf

programlarıdır. IDA'lar, düşük gelirli hane halklarının tasarruflarını çeşitli özel ve kamu kaynaklarından elde edilen fonlarla eşleştiren tasarruf hesapları olarak çalışır. IDA programlarına katılanlara finansal okuryazarlık eğitimi verilmekte ve bir banka hesabı açmaları için yardım edilmektedir. Katılımcılar her ay belirli miktarda para biriktirmeyi taahhüt etmektedirler. Katılımcının eşleştirilen kısmı bir varlık üzerinde harcaması gerekir. Tipik olarak, varlık büyük bir araç, bir ev için peşinat, bir eğitim için harç ücreti veya küçük bir işletme için başlangıç sermayesi olmaktadır. Bu program ABD'de ve gelişmiş dünyada daha fazla öne çıkmasına rağmen gelişmekte olan ülkelerde de görülmektedir.

- **Konut Kiralama - Satın Alma Programı (Rent-to-own Housing):** Bu program, hane halklarının peşinat ödemeye gerek kalmadan bir ev satın almalarını sağlamaktadır. Bir evde kiracı olarak yaşadıktan sonra program, peşinat gerekliliğini yerine getirmek için kira ödemelerinin mortgage anapara ödeme bölümünü kiracıya geri iade etmektedir. Ayrıca bu programlar kapsamında evi inşa etmek, satın almak veya yenilemek için genellikle sübvansiyon alınmaktadır.
- **Kazanılmış Gelir Vergisi Kredisi (EITC - Earned Income Tax Credit):** ABD'de orta ve düşük gelir elde eden insanlar için verilen iade edilebilir bir vergi kredisidir. EITC ödeneği miktarı, alıcının gelirine ve çocuk sayısına bağlıdır.

Ülkelerde son yıllarda gelişen bir diğer uygulama mikrofinans uygulamalarıdır. Mikrofinans, düşük gelirli bireylere fayda sağlamayı amaçlayan bir ekonomik kalkınma yaklaşımı olarak gelişmiştir. Bu terim, serbest meslek sahipleri de dahil olmak üzere toplumun düşük gelirli kesimine finansal hizmetlerin sağlanmasını ifade etmektedir (Ledgerwood, 2000: 1). Mikrofinans hizmetleri kapsamında birçok ülkede mikrokredi uygulamaları başlamıştır. Mikrokredi, resmi finans kuruluşlarına erişemeyen düşük gelirli kesimlerin üretim faaliyetleri, çok küçük olan firmalarını büyütme, tüketimlerini istikrarlı duruma getirmeleri sebepleriyle çok küçük miktarlarda verilen krediler veya tasarruf hesabı açılması gibi küçük çaplı finansal hizmet uygulamalarını kapsamaktadır. Bu uygulama sayesinde toplumun en yoksul kesimine ulaşmak hedeflenmektedir. Düşük gelirli kesime bu uygulamayla teminatsız kredi sağlanmakta ve çeşitli finansal tavsiyelerde bulunmaktadır. Mikrokredi uygulamaları; Afrika, Bangladeş, Endonezya, Ermenistan, Gürcistan, Kırgızistan, Pakistan, Hindistan, Orta ve Latin Amerika Ülkeleri, Doğru Avrupa ülkeleri, ABD gibi çeşitli ülkelerde uygulanmaktadır (DPT, 2007: 25).

2.2.2. Sosyal Politikalar

Gelirin daha adil dağıtımı için uygulanan ekonomik politikalar haricinde sosyal politikalar da bulunmaktadır. Bu bölümde istihdam politikası, eğitim politikası, nüfus politikası ve sosyal güvenlik politikası uygulanan genel politikalar başlığı altında incelenmiştir. Özel politikalar kısmında ise gelir dağılımı ve yoksullukla mücadelede ülkeler bazında gerçekleştirilen sosyal programlar ele alınmıştır.

2.2.2.1. Genel Politikalar

Bu bölümde gelirin yeniden dağıtılması için uygulanan sosyal politikalar genel çerçevede ele alınmıştır.

2.2.2.1.1. İstihdam Politikası

Gelir dağılımı eşitsizliği ile ilgili uygulanan istihdam politikaları sosyal politikalar içerisinde toplanmıştır. Bireylerin yaratılan gelirden pay alabilmeleri için öncelikle bir işe sahip olmaları, istihdam edilmeleri gerekmektedir. Bu sebeple istihdamı teşvik eden politikalar devletin öncelikli uygulaması gereken politiklardır.

İyi tasarlanmış işgücü piyasası kurumları ve politikaları eşitsizliği azaltmaktadır. İşgücü piyasası kusurlarını ve iş yaratımını etkileyen kurumsal başarısızlıkları azaltan politikalar, düşük ve orta gelirli çalışanların desteklenmesine yardımcı olmaktadır (Dabla-Norris vd., 2015: 32). İstihdamı arttırmak amacıyla aktif ve pasif olmak üzere iki farklı politika uygulanmaktadır. Pasif istihdam politikaları işsiz kalan kesimlere yaşadıkları gelir kaybını telafi etmek adına ödenen işsizlik maaşları, işsizlik sigortası gibi uygulamalardır. Bireylerin niteliklerini geliştirmeyi hedefleyen ve daha kolay iş bulmalarını sağlayan politikalar ise aktif istihdam politikalarıdır. Bu politika çerçevesinde devlet, istihdam teşvikleri sağlamakta, mesleki eğitim programları ortaya koymakta, iş bulmayı kolaylaştırıcı hizmetlere yönelik yasal düzenlemeler yapmakta ve belirlenen öncelikli gruplara yönelik programlar uygulamaktadır (Sapançalı, 2008: 24). Uygun şekilde belirlenmiş asgari ücretler, iş arama ve beceri eşleştirmeyi desteklemeyi amaçlayan iyi tasarlanmış aktif işgücü piyasası politikalarına harcama yapılması gelir eşitsizliklerinin azaltılmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca özellikle genç işçiler ve göçmenler olmak üzere sürekli ve geçici işçiler arasında istihdamın korunması sağlanmalıdır. İşgücü piyasası dualizmini azaltan politikalar pazar esnekliğini daha fazla artırırken eşitsizliği azaltmaya yardımcı olmaktadır (Dabla-Norris vd., 2015: 32).

İşgücünün örgütlenmesi, sendikalaşma oranı ve yasal düzenlemeler, işçilerin hak ve özgürlükleri ve sendika sahibi işçilerin yaygınlaşması da gelir dağılımı üzerinde etkilidir. Sendikası olan işçilerin sendikası olmayan işçilere nazaran daha iyi şartlarda çalışması, sendikalaşma oranını arttıracak ve gelir eşitsizliğini işçilerin lehine iyileştirecektir (Çalışkan, 2010: 95-96).

İşgücü piyasalarını daha kapsayıcı hale getirmek ve kayıt dışılığın azaltılması için teşvikler oluşturmak, ülkeler tarafından alınması gereken bir diğer önlemdir. Gelişmekte olan ülkelerdeki işçiler üretken iş fırsatlarına eşit erişime sahip olmamakla birlikte ekonomik büyümeden eşit olarak yararlanamamaktadır. Özellikle düşük vasıflara sahip birçok kişi genellikle kayıt dışı ekonomide güvencesiz işlerde çalışmak durumundadır. Bu tür işlerde tam zamanlı istihdam bile aileleri yoksulluktan kurtarmakta yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle erişilebilir, üretken ve ödüllendirici işler yaratmak, yoksulluktan kurtulmanın ve eşitsizliği azaltmanın anahtarıdır. Kayıt dışı çalışanların, kayıtlı sektör istihdamına erişmek için gerekli yasal, finansal ve eğitim olanaklarına sahip olmaları gerekmektedir. Daha yüksek kayıtlı sektör istihdamı ve firmaların resmi işçi alımı yapmaları için daha iyi teşvikler gerekmektedir. Vergi, mali ve düzenleyici kısıtlamaları azaltma politikaları, resmi sektöre katılımın faydalarını artırıp maliyetlerini azaltarak firmaların gayri resmi olarak çalışma teşviklerini azaltacak ve resmi sektörel istihdamı arttıracaktır (Dabla-Norris vd., 2015: 32).

2.2.2.1.2. Eğitim Politikası

Bazı ülkelerde nüfusun varlıklı azınlığı, kendileri ve aileleri için iyi bir eğitim alma olanağına sahip olsa da nüfusun çoğunluğu eğitim imkanlarından faydalanmamakta, yüksek eğitime erişememekte veya eğitim kalitesinin düşmesinden muzdarip olmaktadır (Hiltunen, 2017: 11). Bu durumun değişmesi, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi ve bunun sonucunda gelir dağılımının olumlu etkilenmesi için uygulanabilecek bir diğer sosyal politika eğitim politikasıdır.

Teknolojik değişimin verimliliği arttırdığı, işleri mekanikleştirdiği bir dünyada beceri seviyelerini yükseltmek, kazanç dağılımındaki eşitsizliği azaltmak için kritik öneme sahiptir (Dabla-Norris vd., 2015: 31). Eğitim ve öğretim müdahaleleri çok büyük bir faaliyet alanıdır ve gelir eşitsizliği ile mücadeleye yönelik güçlü bir politika olarak görülmektedir. Bireyin istihdam için rekabet edebilirliğini geliştirme ile ilgili olan eğitim

ve öğretim politikaları, kişinin yaşam koşulları üzerindeki kontrol duygusunu artırma eğilimindedir (Loewen, 2019: 17).

Gelir eşitsizliğini azaltmada iki farklı eğitim politikası etkili olmaktadır. İlki eğitimde fırsat eşitsizliğinin giderilmesi, bir diğeri ise ortalama eğitim seviyesinin artırılmasıdır. Elde edilen gelir ile eğitim seviyesi arasında doğru orantı bulunmaktadır. Bu sebeple eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, düşük gelirli kesimin de eğitim fırsatlarından yararlanmasını sağlayacak beşeri sermaye yatırımlarının artırılması gerekmektedir (Miynat, 2004: 77). Eğitimin devletin temel bir hizmeti haline getirilerek ücretsiz temininin sağlanması, geliri düşük olan kesime burslar verilmesi, eğitimdeki fırsat eşitsizliğinin azalmasını ve böylelikle emek gelirleri arasındaki farklılıkların giderilmesini sağlayacaktır (Pehlivan, 2010: 31). Bu sayede düşük gelirli kesimin daha nitelikli ve vasıf sahibi olması sağlanarak bu kesimin gelirleri arttırılabilecektir.

Eğitim kalitesini arttırmak, yükseköğretimin finansal engellerini ortadan kaldırmak ve çıraklık programlarına destek sağlamak beceri seviyelerini yükseltmenin anahtarıdır. Bu politikalar ayrıca, eğitilmiş bireylerin verimlilik düzeylerini doğrudan etkileyen teknolojik ve diğer değişikliklerle daha iyi başa çıkabilmeleri nedeniyle gelecek nesillerin gelir potansiyellerini arttırmaya yardımcı olmaktadır (Dabla-Norris vd., 2015: 31). Tarımdan sanayi toplumuna ve bilgi toplumuna geçilmesi aşamalarında bu verimlilik artışının ücretlere yansımaya eğilimi sebebiyle eğitim düzeyi artan bireylerin gelirlerinin de artacağı beklenmektedir. Fırsat eşitsizliklerini gidermeyi ve eğitim kalitesini arttırmayı amaçlayan eğitim politikaları gelir dağılımını iyileştirici etkiye sahiptir (Altınışık ve Peker, 2008: 116).

Gelişmiş ekonomilerde, çalışma çağındaki nüfus arasında orta ve yüksek lisans mezunlarının payı daha fazladır. Gelişmekte olan ülkelerde ise eğitim seviyesinin düşük olduğu görülmektedir. Bu sebeple gelişmekte olan ülkelerde temel eğitime daha eşit erişimi teşvik eden politikalar (örneğin; ilkokullara devam etmeyi teşvik etmeyi amaçlayan nakit transferleri veya yoksullara yarar sağlayan kamu eğitim harcamaları), eğitim olanaklarını sosyoekonomik koşullara daha az bağımlı hale getirerek beşeri sermaye birikimini kolaylaştırmakta ve eşitsizliğin azaltılmasına yardımcı olmaktadır (Dabla-Norris vd., 2015: 31).

2.2.2.1.3. Nüfus Politikası

Nüfus planlaması, insan nüfusunun büyüme oranını kontrol etme çalışmalarıdır. Bir ekonomide toplam nüfus, çalışan nüfusun büyüklüğü ve nüfusun artış hızı ekonomik değişkenler üzerinde etkili olan faktörlerdir. Toplumdaki dar gelirli kesimin artan gelirden daha çok pay almamalarının sebeplerinden biri de nüfusun hızlı artmasıdır. Nüfusun hızlı artması üretilen mal ve hizmetlerin daha fazla bireye paylaşılmasına sebep olmakta ve insanların niteliklerini ve hayat standartlarını yükseltecek yatırımların yapılmasının önüne geçmektedir. Nüfusun çok hızlı arttığı toplumlarda yatırımlar bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yetmemekte, kaynaklar refah düzeyini artıracak sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik alanlarına aktarılamamaktadır (Altınışik ve Peker, 2008: 109).

Nüfus artışının gelişim düzeyinden daha fazla artması; işgücünü arttırmakta, ülkelerin istihdam yaratma kapasitesi yetersiz kalmakta ve emek piyasasında işsizlik oranının artmasına sebep olmaktadır (Karacan, 2014: 42). Özellikle genç nüfus artış hızının yüksek olması istihdam yaratma konusunda bazı ülkelerin önemli sorunu haline gelmektedir. Bu sebeple nüfus artış hızının normal düzeylerde tutulması, hem genç nüfusa istihdam sağlama imkanları açısından hem de istihdamda olan kesimin gelirlerini artırma açısından önemlidir (DPT, 2001: 57).

Aşırı nüfus artışı, çeşitli ekonomik sorunları beraberinde getirmektedir. Ancak nüfus artış hızının çok düşük olması da ülkelerin varlıklarını ve geleceklerini tehdit etmektedir. Bu sebeple farklı nüfus politikaları uygulayan ülkeler bulunmaktadır. Uygulanan nüfus politikaları üç farklı başlık altında toplanabilir (Doğan, 2011: 296):

- Nüfus artış hızını azaltma amacı güden politikalar
- Nüfus artış hızını artırma amacı güden politikalar
- Nüfusun nitelik ve niceliğini iyileştirmek amacı güden politikalar

Üretim ve gelişim düzeyi baz alınarak nüfus başına maksimum verimliliğin sağlandığı nüfus, optimum nüfus olarak tanımlanmaktadır (Doğan, 2011: 304). Bu sebeple ülkeler optimum nüfus düzeylerini belirlemeli, nüfus artışının ekonomik ve sosyal olarak olumsuz etkiler yaratmasının önüne geçecek optimum nüfus düzeyine göre politikalarını uygulamalıdır.

Dünyadaki nüfusun 2050 yılına gelindiğinde 7 milyardan 9 milyara çıkacağını öngören Worldwatch Enstitü Başkanı Robert Engelman, nüfus artış hızının önüne

geçebilmek adına uygulanabilecek politikaları şu şekilde sıralamaktadır (Worldwatch Institute, 2012):

- Özellikle kız çocukları için ortaokuldan eğitim garantisi
- Her iki cinsiyet için güvenli ve etkili doğum kontrol seçeneklerine erişim
- Cinsiyet önyargısının yok edilmesi
- Tüm öğrencilere yaşa uygun cinsellik eğitimi
- Ebeveynleri ödüllendiren tüm politikaları sahip oldukları çocuk sayısına göre sonlandırmak
- Nüfus, çevre ve kalkınma ile ilgili derslerin okul müfredatına dahil edilmesi
- Fiyatlara çevresel maliyetleri ve etkileri eklemek
- Devlet teşvikleri ve programları aracılığıyla çocuk doğurmayı artırmak yerine yaşlanan bir nüfusa uyum sağlamak
- Liderleri, insan hakları ve insani gelişmeyi kullanarak nüfus artışını istikrara kavuşturma taahhüdünde bulunmaya ikna etmek

Sonuç olarak nüfus politikaları, toplumların gelecekteki demografik gelişimini büyük ölçüde belirlemektedir. Bu sebeple küresel gıda güvenliği ve dolayısıyla yetersiz beslenme düzeyleri gibi hedeflerin ve doğurganlık seviyelerine bağlı olan tüm amaçların gerçekleştirilmesi, nüfus politikalarının başarısına bağlıdır (May, 2012: 10).

2.2.2.1.4. Sosyal Güvenlik Politikası

Sosyal güvenlik politikası, vatandaşların sağlığını ve geleceğini güvence altına alabilmeleri için devletin ortaya koyduğu düzenlemelerdir. Sosyal güvenlik sistemi, toplumda görülen gelir eşitsizliklerini ve yoksulluğu azaltmada, toplumsal barışı sağlamada önemli bir rol üstlenmektedir. Toplumda sosyal güvenliği sağlayan kurumların varlığı, bağımsız ve modern bir ülke olmanın ön koşulu olduğunu göstermektedir. Sosyal güvenlik uygulamaları sosyal yardımlar ve sosyal sigortalar şeklinde yapılmaktadır (Süngü, 2006: 47).

Sosyal yardımlar, bir toplum içinde kendisinin veya bakmakla yükümlü olduğu kişilerin geçimini sağlayamayan bireylere devlet tarafından sağlanan bir destek mekanizmasıdır (Şener, 2010: 2) Sosyal yardımlar kapsamında gerçekleştirilen sosyal

hizmetler, toplumdaki bireylerin maddi ve manevi yoksunluklarının giderilmesi, sosyal fonksiyonlarını başarıyla yetine getirebilmeleri, başkalarına bağımlı olmanın önlenmesi, gereksinimlerinin karşılanması, hayat standartlarının iyileştirilmesi amacıyla yapılan koruyucu-önleyici, iyileştirici-rehabilitate edici, değiştirici-geliştirici nitelikteki sistemli ve düzenli faaliyetleri içermektedir (Süngü, 2006: 47). Sosyal yardımlar primsiz ödemeler ve genel yardımlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bireylerin yaşlılık ve engel gibi sebeplerle aldıkları aylıklar primsiz ödemeler içinde yer almaktadır. Genellikle düzensiz ve geçici olarak ayni veya nakdi olarak yapılan yardımlar ise genel yardımlardır (Şener, 2010: 2). Sosyal sigortalar ise kişilerin işgücünü korumak ve geleceğini teminat altına almak amacıyla kazançlarından prim kesilerek verilen bir güvencedir. Sosyal sigorta, risk sonucu oluşan gereksinimleri önceden ödenen primler sayesinde belirli ölçüde giderilmesini sağlayan bir sistemdir (Ayhan, 2012: 46-47). Sosyal güvenlik çalışmaları, gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerde kaynakların yeniden dağılımını sağlayarak sosyal riskleri önlemeyi amaçlayan bir sistemler bütünü olması sebebiyle düşük gelirli lehine gelir dağılımını iyileştirmektedir.

Tüm bu politikaların yanında önyargı, ayrımcılık ve sosyal dışlanma bir toplumun sosyal, ekonomik ve politik süreçlerine derinden gömülüdür. Bireylerin ve sosyal olarak dışlanmış grupların kendi seçtikleri bir hayatı sürdürmelerini engellemek fırsat eşitsizliğini güçlendirmeye hizmet etmektedir. Ayrımcılık karşıtı yasalar ve evrensel hizmet sunumu fırsat eşitliğinin teşvik edilmesine yardımcı olabilecektir. Önyargı ve sosyal dışlanma ile mücadelede ise dışlanan grupların sesi duyurulmalı, politik katılımları sağlanmalı, çevrelerini şekillendirmek için yetkilendirilme yapılmalı ve refahları için önemli olan karar alma süreçleri faaliyete koyulmalıdır (UNDP, 2013: 227).

2.2.2.2. Özel Politikalar

Gelir eşitsizliği ve yoksullukla mücadele kapsamında sosyal kalkınma politikaları ile sağlık ve eğitim hizmetlerinden toplumun tüm kesiminin faydalanması sağlanmalı, daha etkin bir nüfus politikası uygulanmalı, sosyal koruma yönünde alınan önlemler ile düşük gelirli ve yoksulların zararları en aza indirilmelidir (Karacan, 2014: 91).

Birleşmiş Milletler, yoksulluk ve gelir eşitsizliği konusunda Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Birleşmiş Milletler Kalkınma Yardımları Çerçevesi Rehberliği (UNDAF), Dünya Gıda Programı (WFP) ve Birleşmiş Milletler Kalkınma

Programı (UNDP) gibi kuruluş ve programların yürütülmesinde etkin rol oynayan bir kuruluştur (Tireli, 2009: 131). 2000 yılında Birleşmiş Milletler'in öncülüğünde 189 ulusun temsilcilerinin katıldığı ve Bin Yıllık Kalkınma Hedeflerinin belirlendiği tarihi bir zirve gerçekleşmiştir. Bu zirvede yoksulluk ve açlık ile mücadele adına Bin Yıl Bildirgesi ortaya koyulmuştur. Bildirgede yoksulluğun bir insan hakları problemi olduğu vurgulanmış, gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerde görülen yoksulluk probleminin giderek daha da artacağı endişesi gündeme getirilmiştir. Kalkınma hedeflerinde belirlenen sekiz amaç aşağıdaki gibidir (DPT, 2010: 9-12; Karacan, 2017: 107):

- Mutlak Yoksulluk ve Açlığı Ortadan Kaldırmak
- Herkesin Temel Eğitim Almasını Sağlamak
- Kadınların Konumunu Güçlendirmek ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Geliştirmek
- Çocuk Ölümlerini Azaltmak
- Anne Sağlığını İyileştirmek
- HIV/AIDS, Sıtma ve Diğer Salgın Hastalıklarla Mücadele Etmek
- Çevresel Sürdürülebilirliğin Sağlanması
- Kalkınma için Küresel Ortaklıklar Geliştirmek

Birleşmiş Milletler'e üye olan ülkeler 2015 yılında bir araya gelip Bin Yıllık Kalkınma Hedeflerinin üzerine inşa edilen 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini ortaya koymuşlardır. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 17 ana hedef ve 169 alt başlık çerçevesinde oluşturulmuştur. 17 ana hedef; yoksulluğun tüm biçimlerinin her yerde ortadan kaldırılması, açlığın sona erdirilmesi, gıda güvenliği ve daha iyi beslenme güvencesinin sağlanması; sürdürülebilir tarımın desteklenmesi, sağlıklı yaşamların güvence altına alınması ve her yaşta esenliğin desteklenmesi, kapsayıcı ve eşitlikçi, nitelikli eğitimin güvence altına alınması ve herkes için yaşam boyu öğrenimin desteklenmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve tüm kadınların ve kız çocuklarının güçlenmesi, herkes için suyun ve sıhhi koşulların erişilebilirliği ve sürdürülebilir yönetiminin güvence altına alınması, herkesin uygun fiyatlı, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerjiye erişiminin güvence altına alınması, kesintisiz, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin, tam ve üretken istihdamın ve herkes için insana

yakıştır işlerin desteklenmesi, dayanıklı altyapıların inşası, kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşmenin desteklenmesi ve yenilikçiliğin güçlendirilmesi, şehirlerin ve insan yerleşimlerinin kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir kılınması, sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıplarının güvence altına alınması, iklim değişikliği ve etkileri ile mücadele konusunda acilen eyleme geçilmesi, sürdürülebilir kalkınma için okyanuslar, denizler ve deniz kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir kullanımı, karasal ekosistemlerin sürdürülebilir kullanımının korunması, geliştirilmesi ve desteklenmesi, ormanların sürdürülebilir yönetimi, çölleşme ile mücadele, karasal bozulmanın durdurulması ve iyileştirilmesi ve biyoçeşitlilik kaybının engellenmesi, sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve kapsayıcı toplumların desteklenmesi, herkes için adalete erişimin sağlanması ve her düzeyde etkili, hesap verebilir ve kapsayıcı kurumların inşası, uygulama araçlarının güçlendirilmesi ve sürdürülebilir kalkınma için küresel ortaklığın canlandırılması olarak belirlenmiştir (UNDP, 2015: 1-24).

Birleşmiş Milletler'in hedeflerin gerçekleşmesi için çalışmaları sürmektedir. Bu hedefler doğrultusunda ülkeler ulusal çapta çeşitli uygulamalar ortaya koymaktadırlar. Birçok gelişmiş ekonomide işgücüne katılımın teşvik edilmesi ve düşük gelir gruplarına gelir desteği sağlanması için iş içi yardım (In-work benefits) programı uygulanmaktadır. Bu program kapsamında haftada 16 saatten az çalışan ve düşük gelir elde eden bireylere gelir desteği sağlanmakta, çeşitli ödenekleri alma hakkı vermekte, konut ve vergi yardımı yapılmaktadır. Bu ödenekler gelir arttıkça azalmaktadır. İşgücüne katılım hedefini vurgulayan ülkelerde (Belçika, Finlandiya, Almanya, Hollanda ve İsveç) sosyal yardımlar genellikle bireysel gelirle aşamalı olarak azaltılmaktadır. Gelir desteği hedefini vurgulayan ülkelerde ise (Kanada, Fransa, Kore, Yeni Zelanda, Slovak Cumhuriyeti, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri) sosyal yardımlar dağıtılırken genellikle çocuklu ailelere öncelik verilir ve yardımların yüksek gelirli ailelere gitmesini önlemek ve maliyeti azaltmak için gelir arttıkça sosyal yardımlar bu ülkelerde çok daha hızlı bir şekilde azalmaktadır (IMF, 2014: 25).

Sosyal transferler, özellikle uluslararası bağlamda birbirlerinden farklıdır ancak nakit transferleri ve aynı transferler olarak iki ana kategoride toplanabilmektedir. Ülkeler nakdi yardımların haricinde gıda sübvansiyon programları, desteklenmiş eğitim, sağlık veya su kullanım ücretleri, okula devam eden çocukların katılımıyla bağlantılı yardımlar, istihdam garantili programlar yoluyla da gelir eşitsizliğinin azaltılması yönünde önlemler

alabilmektedirler (Anderson vd., 2003: 13). Avrupa Birliğinde nakit olarak verilen sosyal yardımlar şu şekilde sınıflandırılmıştır (Baldini vd., 2017: 5):

- İşsizlik yardımları
- Yaşlılık ve varis yardımları
- Hastalık yardımları
- Engellilik yardımları
- Eğitim ile ilgili ödenekler
- Aile / çocuklar ile ilgili ödenekler
- Konut ödenekleri
- Sosyal dışlanma yardımları

Nakit olarak yapılan transferlerin birçoğu çeşitli koşullar gerektirmektedir. Koşullu nakit transferi programları, yararlanıcıların eylemlerine bağlı refah programları oluşturarak yoksulluğu ve gelir eşitsizliğini azaltmayı amaçlamaktadır. Hükümet (veya bir yardım kuruluşu) parayı yalnızca belirli kriterleri karşılayan kişilere transfer etmektedir. Kolombiya’da 2002 yılında “Familias en Accion” adlı uygulama; okula devam eden ve temel koruyucu sağlık hizmet gereksinimlerini karşılayan düşük gelirli ailelere yapılan ve nakit transferlerinden oluşan bir programdır (Alkistis, 2011: 2). Filipinler’de ise Pantawid Pamilya Pilipino Programı olarak bilinen koşullu nakit transferi programı, Filipinler'deki yoksul bireylere koşullu nakit bağıışı sağlayan bir hükümet programıdır. Program, 0-18 yaş arası çocukları sağlıklı ve okulda tutarak yoksulluk döngüsünü kırmayı ve böylece daha iyi bir geleceğe sahip olmalarını hedeflemektedir. Çocukların okula gitmeye ve düzenli sağlık kontrolleri yaptırmaya devam etmeleri, ebeveynlerin aylık bilgilendirme programlarına katılmaları durumunda haneler nakit yardımı almaya devam etmektedirler (World Bank, 2017).

Benzer şekilde Brezilya’da başlatılan Bolsa Familia Programı, fakir Brezilyalı ailelere finansal yardım sağlamaktadır. Çocukları olan aileler bu program kapsamında yardım alabilmek için çocukların okula gitmesini ve aşılmasını sağlamalıdır. İzin verilen okul devamsızlıklarının toplamının aşılması durumunda bireyler programdan çıkarılır ve fonları askıya alınır. Brezilya’da Eğitim için Gıda Programı ise sadece çocuk açlığını ve yetersiz beslenmeyi azaltmakla kalmayıp besinlerin yerel ve aile çiftliklerinden temin edilmesi ile kırsal kalkınmayı teşvik eden bir programdır. Meksika’da sağlık ve eğitim

kazanımının iyileştirilmesi amacıyla uygulanan Progresia (Oportunidades) programı da gelir eşitsizliğinin azaltılmasını amaçlamaktadır. Hindistan'da 2005 yılında başlatılan Ulusal Kırsal İstihdam Üretim Şeması (NREGS- National Rural Employment Generation Scheme), 18 yaşından büyük ve çalışmaya istekli kişilere 100 gün garantili ücret karşılığı iş sağlayan bir istihdam programıdır. Arjantin'deki Trabajar Programı ise hanehalkı gelirindeki düşüşü azaltmayı ve işsiz bireylere geçici iş sağlamayı hedefleyen bir programdır. Şili'deki Solidario Programı, Çin'de başlatılan Di Bao uygulaması ve Güney Kore'nin Minimum Yaşam Standartları Programı gibi çalışmalar ülkelerin gelir eşitsizliği ve yoksulluğu azaltma yönünde uyguladığı sosyal programlardır (Anderson vd., 2003: 13; Barrientos, 2018: 9).

Türkiye'de ise şartlı nakit transferi programı 2001 krizinin etkilerini minimum düzeye indirmek için Dünya Bankası ile yapılan anlaşma ile uygulamaya konulmuştur. Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP) olarak adlandırılmış olan bu anlaşma ile nüfusun en düşük gelirli kesimine sosyal yardımlarda bulunmakta, eğitim ve sağlık alanlarında verilen desteklerle yoksulluğun azaltılması amaçlanmaktadır. Ülkede bu program Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir (Esenyel, 2009: 43-46). Türkiye'de şartlı nakit programı haricinde gelir eşitsizliği ve yoksulluk ile mücadele etmek amacıyla güden çeşitli programlar ve kuruluşlar bulunmaktadır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı toplumsal değerler çerçevesinde bireyi ve aileyi güçlendiren sosyal hizmetler sunmak, istihdamı artıran, çalışma hayatını düzenleyen, denetleyen tedbirler almak ve sosyal güvenlik sisteminin etkinliğini sürdürmeyi misyon edinmiştir. Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü çocuk haklarını savunmak, çocukların korunmaya ve bakıma muhtaç hale gelmesini engelleyici sosyal politikalar üretmek gibi hedefler ile çalışmalarını sürdürmektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü, hayır hizmetleri kapsamında muhtaç aylığı, aşevi ve kuru gıda yardımı, vakıf evi ve burs hizmeti gibi yardımlarda bulunmaktadır.

Ukrayna'da da sosyal yardım sistemi, çeşitli nakit yardımı, sosyal ödemeler, imtiyazlar gibi birçok desteği kapsamaktadır. Ülkede çocuklu aileler, sosyal yardım sisteminde ayrı bir kategoride değerlendirilmektedir. Çocuklar için tüm sosyal yardım ödemelerini içeren Çocuklu Ailelere Devlet Yardımı Programı, Ukrayna Kanunu ile yasalaşmıştır. Diğer tüm ödemeler, sübvansiyonlar, sosyal haklar ve vergi indirimleri genel nitelikte olan sosyal yardımlardır. Çocuklu ailelere devlet yardımı programı kapsamında

yapılan beş farklı yardım türü; annelik yardımı, doğum yardımı, üç yaşın altındaki çocuklar için yardımlar, bekar annelere çocuk bakımı yardımı, bakım veya vesayet altındaki çocuklara yardım başlıkları altında uygulanmaktadır (UNICEF, 2010: 203-206).

İngiltere, özellikle 1536 yılına dayanan İngiliz yoksul yasalarını da içeren uzun bir refah geçmişine sahiptir. İngiltere hükümeti tarafından 2020-2021 yılına kadar sonsuza dek çocuk yoksulluğunu ortadan kaldırmayı hedefleyen 2010 Çocuk Yoksulluğu Yasası (Child Poverty Act) çıkarılmıştır. 2010 Çocuk Yoksulluğu Yasası ile çocuk yoksulluğunun ortadan kaldırılmasıyla ilgili hedefler belirlemek ve çocuk yoksulluğuyla ilgili hükümler koymak amaçlanmaktadır. Yasada 2020-2021'e kadar yerine getirilmesi gereken dört çocuk yoksulluk hedefi belirlenmiştir. Bu hedefler; göreceli yoksulluk, maddi yoksulluk, mutlak yoksulluk ve kalıcı yoksulluğu azaltmak olarak sıralanmıştır (Gordon ve Nandy, 2016: 31-32).

Ülkelerin nüfus politikalarına bakıldığında ise dünyada Çin, Hindistan, Bangladeş, Nijerya, Endonezya ve Pakistan gibi yüksek nüfuslu ülkelerin nüfuslarını azaltmak adına politikalar yürüttükleri görülmektedir. 1951 yılında aile planlaması için önlem alan ilk ülke Hindistan olmuştur. Dünyadaki en önemli nüfus planlama sistemi ise birden fazla çocuğa sahip olunmaması amacını güden Çin'in tek çocuk politikasıdır. Bu uygulamayla Çin'de birden fazla çocuğu olan ailelere para cezası uygulanmış, tek çocuklu aileler ise ödüllendirilmiştir. Dünyadaki en büyük nüfus planlaması olan ve tartışmalara konu olan Çin'in tek çocuk uygulaması 1 Ocak 2016 itibarıyla resmi olarak kaldırmıştır. Uygulamanın kaldırılmasından sonraki dönemde Çin'de doğan bebeklerin yarısından fazlasının ikinci çocuk olduğu görülmüştür (BBC, 2017). Çin'in aksine Danimarka, İspanya ve Rusya gibi nüfus artışını teşvik eden politikaları ortaya koyan birçok ülke bulunmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MAKROEKONOMİK FAKTÖRLERİN GELİR EŞİTSİZLİĞİ ÜZERİNE ETKİSİ: PANEL VERİ ANALİZİ

Çalışmanın üçüncü bölümü literatür taraması ve amprik analizin uygulandığı bölümdür. Bu bölümde geçmişte uygulanan çalışmaları içeren literatür taranmış, araştırma verilerinin tanım ve kaynakları paylaşılmış, uygulanacak araştırma yöntemi açıklanmış ve makroekonomik değişkenlerin gelir eşitsizliği üzerine etkisi panel veri yöntemiyle analiz edilmiştir. Bölümün son kısmında analizin bulguları paylaşılmıştır.

3.1. Literatür Taraması

Gelir dağılımı ile ilgili verilerin eksikliği, tarihsel olarak eşitsizliğe bağlı araştırmaların yapılmasını kısıtlamıştır. Son dönemde eşitsizlik verilerinin geliştirilmesi, araştırmacıların analizlerini daha esnek bir ortamda yapabilmelerini mümkün kılmaktadır (Deyshappriya, 2017: 4).

3.1.1. Gelir Dağılımı – Ekonomik Büyüme İlişkisi

Literatürde gelir dağılımı ile ilgili yapılan çalışmalar genellikle kişi başı gayri safi yurtiçi hasıla ile gelir dağılımı ilişkisini konu alan Kuznets (1955) hipotezini test etmeye yönelik çalışmalardır. Kuznets (1955), ülkelerin kişi başı gelir arttıkça öncelikle gelir eşitsizliğinin arttırdığını, bir aşamadan sonra ise gelir arttıkça ülkelerin gelir eşitsizliğinin düştüğünü öne sürmüştür. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre kişi başı gayrisafi yurtiçi hasıla ile gelir adaletsizliği arasında ters U şeklinde bulunan bu ilişki literatüre Kuznets hipotezi olarak girmiştir.

Kuznets hipotezinde temel fikir; tarımdan sanayiye ve hizmetlere geçişleri içeren ekonomik kalkınma ve yeni teknolojilerin benimsenmesi sürecinin başlangıçta nüfusun azınlığından yararlanmasıdır. Yeni üretim yöntemleri yaygınlaştıkça, ekonomik kalkınmanın faydaları daha eşit olarak paylaşılmakta ve kişi başına düşen GSYH, eşitsizliği azaltma eğilimine girmektedir (Barro, 2008:2).

Literatürde Kuznets'i destekleyen çok sayıda çalışma (Kravis (1960), Paukert (1973), Chenery ve Syrquin (1975), Ahluwalia (1976), Papanek ve Kyn (1986), Campano ve Salvatore (1988), Tsakloglou (1988), Randolph ve Lott (1993), Jha (1996), Mbaku (1997), Dawson (1997), Eusufzai (1997) Treillet (1999), Barro (2000), Thornton (2001),

Huang (2004), Ongan (2004), Barro (2008), Utari ve Cristina (2015), Topuz ve Dağdemir (2016), Deyshappriya (2017)) bulunmaktadır. Frazer (2006), yatay kesit verileri kullanıldığında Kuznets eğrisinin desteklenmesine yönelik kanıtlar olduğunu, ancak ülkeler içinde parametrik olmayan regresyon kullanıldığında Kuznets hipotezinin azaldığını ortaya koymaktadır.

Kuznets hipotezini reddeden çalışmalar da (Bowman (1997), Deininger ve Squire (1998), Mah (2001), Cook ve Ushida (2008), Angeles (2010), Desbordes ve Verardi (2012), Huang, Lin ve Yeh (2012)) literatürde oldukça fazladır.

Öte yandan kişi başına gelir ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi farklı şekillerde bulan çalışmalar da söz konusudur. Tribble (1999), 1947–1990 döneminde Amerika Birleşik Devletleri ekonomisi için kişi başına düşen GSYH ile gelir eşitsizliği ilişkisinin Kuznets'in tersine çevrilmiş U eğrisi yerine S eğrisi hipotezi tarafından en iyi şekilde açıklandığını ortaya koymaktadır. Tribble (1999) ülkelerin tarımdan-sanayiye geçiş döneminden sonra sanayiden-hizmete geçiş döneminde de tekrarlayan bir ters U eğrisinin olduğunu, bu sebeple ekonomik gelişme sürecinin doğasında var olan yapısal değişimlerle Kuznets'in ters U eğrisinin tekrar ettiğini göstermektedir. List ve Gallet (1999) de 71 ülkenin 1961–92 dönemi verilerini ele alarak kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla ile gelir adaletsizliği verilerini incelemişlerdir. Çalışmada az gelişmiş ekonomilerde ve orta düzey gelişmişlik düzeyine sahip ülkelerde Kuznets'in ters U eğrisinin geçerli olduğu ortaya konulmuş, daha gelişmiş ülkeler için gelir eşitsizliği ile kişi başına düşen gelir arasındaki ilişkinin yeniden pozitifleştiğini savunmuşlardır. Gallup (2012), Kuznets'in ters U eğrisinin geçerli olmadığını, gelir adaletsizliği ile kişi başı GSYH arasında Kuznets'in savunduğunun tam tersi şeklinde bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Gallup'a (2012) göre, düşük gelirli ülkelerde gelir eşitsizliği düşüşü, yüksek gelirli ülkelerde ise gelir eşitsizliğinin arttığını gösteren U şekilli model geçerlidir.

Theyson ve Heller (2015), Kuznets'in ülkelerin gelişmişlik düzeylerini kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla oranına göre karar vermesine değinmiş, kalkınma ölçütü olarak kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla yerine daha boyutlu bir değişken olan insani gelişmişlik endeksinin kullanılmasını önermişlerdir. 147 ülkenin 1992-2007 dönemi verilerini kullanarak Kuznets teorisi insani gelişmişlik endeksi ile gelir adaletsizliğini ölçen gini verileri ele alınarak analiz edilmiştir. Çalışmada, gelişmişliğin farklı ölçütlerinin kullanılması durumunda Kuznets eğrisinin şeklinin etkilendiği ortaya konulmuştur.

Sonuçlara göre bir ülkenin gelişiminin en erken aşamalarında insani gelişimindeki büyüme gelir eşitsizliği ile sonuçlanmakta, ardından gelir eşitsizliği artmakta ve tekrar düşüğe geçmektedir. Bu sebeple ortaya S eğrisi çıkmaktadır.

3.1.2. Gelir Dağılımı – İşsizlik ve Enflasyon İlişkisi

Literatürde genel kanı işsizliğin gelir adaletsizliğini arttırdığı yönündedir. Birçok çalışma (Nolan(1986), Bjorklund (1991), Cardoso (1993), Jantti (1994), Cardoso vd. (1995), Mocan (1999), Garcia vd. (2013), Deyshappriya (2017)) işsizlik ile gelir eşitsizliği arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

Benzer şekilde; fiyatlardaki artışın ücretlerdeki artıştan fazla olması ve bunun sonucunda reel ücretin düşmesi sebebiyle enflasyonun da gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucuna varan çalışmalar da (Blejer ve Guererro (1990), Dolmas vd. (2000), Jantti and Jenkins (2001), Erosa and Ventura (2002), Li ve Zou (2002), Albanesi (2002), Deyshappriya (2017)) oldukça fazladır.

Enflasyona karşı sert bir tutum sergileyenler, enflasyonun “en acımasız vergi” olarak yoksulların diğer gruplara oranla daha fazla mağdur olmasına sebep olduğunu ve böylece bir anti-enflasyon politikasının faydalı olabileceğini düşünmektedirler. Öte yandan işsizlikle ilgili daha fazla endişe duyanlar ise işsizliğin sistemden çıkarılması için yüksek işsizlik kullanıldığında yoksulun, yükün büyük payını taşıdığını ileri sürmektedirler (Blank&Blinder, 1985: 1). Bunun üzerine enflasyon ve işsizlik faktörlerinden hangisinin gelir dağılımı üzerinde daha etkili olduğuna tartışmalar literatürde yer bulmaktadır. Blinder ve Esaki (1978), 1947-1974 dönemi Amerika Birleşik Devletleri’nin verilerini ele alarak işsizlik ve enflasyonun gelir eşitsizliği üzerine etkilerini analiz etmişlerdir. İşsizlik oranındaki yüzde 1’lik artışın gelir dağılımında en düşük paya sahip olan %40’lık gruptan en zengin %20’lik gruba doğru %0.26-%0.30 arasında bir gelir kayması yaşanacağını ortaya koymuşlardır. Enflasyonun ise gelir adaletsizliği üzerinde işsizlikten çok daha az etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buse (1982) ise Kanada ülkesinde 1947-1978 dönemi için enflasyon oranının ve işsizlik seviyesinin gelir dağılımı üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığını, dengeleyici etkilerinin olduğunu ortaya koymaktadır. Blank and Blinder (1985) tarafından yapılan çalışmada da işsizliğin yoksullar üzerinde çok büyük ve olumsuz etkileri olduğunu gösterirken, enflasyonun çok az etkisi olduğu görülmektedir.

Bulir'e (2001) göre enflasyonun hiperenflasyon düzeylerinden düşmesi gelir eşitsizliğini önemli ölçüde azaltırken, çok düşük bir enflasyon düzeyindeyken görülen düşüş, gini katsayısında önemsiz bir artışla sonuçlanmaktadır.

Jantti and Jenkins (2001), Birleşik Krallık'ın 1961-1991 dönemi verilerini analiz ederek makroekonomik faktörlerin gelir adaletsizliği üzerine etkilerini incelemişlerdir. Çalışmada işsizlik ve enflasyon oranlarının gelir adaletsizliğini olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmış, değişkenlerin etki düzeylerinin ise modele eklenen diğer değişkenlere bağlı olduğu ortaya konulmuştur. Sarel (1997) ve Yue (2011) ise enflasyonun gelir dağılımı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını savunmaktadırlar. Maestri ve Roventini (2012) yaptıkları ampirik analizde enflasyonun Almanya, İsveç ve Amerika Birleşik Devletleri'nde gelir eşitsizliğini arttırırken, Kanada'da eşitsizliği azalttığı sonucuna ulaşmışlardır.

3.1.3. Gelir Dağılımı – Küreselleşme İlişkisi

Küreselleşme konusunda literatürde görüş ayrılığı söz konusudur. Ana akım iktisat görüşüne göre; serbest uluslararası ticaret koşullarında sermaye ve teknoloji, politik sınırlardan geçebilir. Bu durum, kaynakların yeniden dağıtımı ile çıktının verimliliğini arttıracak ve dünya çapında gelir artacaktır (Han, 2008:102).

Lindert ve Williamson'a (2001) göre mal ve faktör piyasalarının küreselleşmesi dünya ekonomisine entegre olan ülkeler için gelir eşitsizliğini azaltmaktadır. Ancak işgücü kıtlığı yaşayan ülkelerde küreselleşme, eşitsizliği arttırmaktadır. Dollar ve Kraay'a (2004) göre küreselleşen ekonomilerde görülen büyüme, orta ve uzun vadede gelir eşitsizliğini ve yoksulluğu azaltmaktadır. Uluslararası ticarete açıklık, gelişmeyi hızlandırmaktadır ve bu sebeple küreselleşen ülkelerde yoksulluk azalacaktır.

Hussain vd. (2009), 1972-2005 dönemi Pakistan verilerini incelemiş ve küreselleşmenin gelir dağılımı üzerine olumlu bir etkisi olduğunu savunmuşlardır. Zhou vd. (2011) ise 60 ülkeyi ele almış ve her bir ülke için küreselleşme ile gelir eşitsizliğini ölçen gini katsayısı ilişkisini analiz etmişlerdir. İki değişken arasında negatif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşan çalışma, küreselleşmenin gelir eşitsizliğini azalttığını savunan çalışmalar arasındadır.

Küreselleşmenin gelir eşitsizliğini arttırdığını savunan çalışmalar da literatürde oldukça fazladır. Bourguignon ve Morrisson (1990) gelir eşitsizliğini analiz ettiği

çalışmasında ticaretin korunmasını desteklemektedirler. Meschi ve Vivarelli (2007), yüksek gelirli ülkelerle ticaretin hem ithalat hem de ihracat yoluyla gelişmekte olan ülkelerde gelir dağılımını kötüleştirdiğini öne sürmektedir. Barro (2008), Kuznets hipotezinin varlığını doğruladığı çalışmasında uluslararası ticareti de ele almış ve uluslararası ticaretin gelir eşitsizliğini arttırdığını ortaya koymuştur.

Park (2013), Amerika Birleşik Devletleri'nde ekonomik küreselleşme ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi analiz etmiş ve ekonomik küreselleşmenin gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucuna ulaşmıştır. Atif vd. (2012) 68 gelişmekte olan ülkenin verilerini incelemiş ve küreselleşmenin gelir eşitsizliği üzerine etkisini analiz etmişlerdir. Çalışmada gelişmekte olan ekonomilerde küreselleşmenin artmasının gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Munir ve Sultan (2017), küreselleşme endeksinin gelir eşitsizliği üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuç da küreselleşmenin gelir eşitsizliğini artırdığını göstermektedir. Mergulhao (2017), 157 ülkenin 1960-2015 dönemi verilerini analiz ederek küreselleşmenin gelir eşitsizliği üzerine etkisini ölçmüştür. Çalışmanın sonucuna göre sosyal ve politik küreselleşme eşitsizliği azaltırken, genel küreselleşme endeksi ve finansal sistemlerin genişletilmesi eşitsizliği artırıcı rol oynamaktadır.

Gelir eşitsizliğinin sebebinin küreselleşme olmadığını ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır. Mugerwa (2001) artan yoksulluk ve eşitsizlikten dolayı küreselleşmenin tamamen sorumlu tutulamayacağını savunmaktadır. Hung and Kucinskas (2011) ise 1980-2005 dönemi Çin ve Hindistan ülkelerini ele almış ve eşitsizliğin neoliberallerin savunduğu gibi küreselleşmeden kaynaklanmadığını ortaya koymuşlardır.

Jaumotte vd. (2013), 1981-2003 dönemini ele alarak 51 ülkede hem küreselleşmenin hem de teknolojik gelişiminin gelir eşitsizliğine etkisini incelemiştir. Çalışmada finansal küreselleşmenin gelir eşitsizliğini artırırken ticari küreselleşmenin gelir eşitsizliğini olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan teknolojik ilerlemenin, eşitsizliğe olan etkisinin küreselleşmeden daha fazla olduğu ortaya koyulmaktadır. Stockhammer (2009) ise bu görüşü reddederek eşitsizliğin sebebinin teknolojik değişimden ziyade küreselleşme olduğunu öne sürmektedir.

3.1.4. Gelir Dağılımı – Kamu Gelirleri İlişkisi

Mali politika, gelirin yeniden dağıtılmasında etkili olmaktadır. Devlet, vergi oranlarıyla ve yaptığı kamu harcamalarıyla ülke içindeki gelir dağılımını etkileyebilmektedir. Literatürde mali politikanın etkisi çoğunlukla vergi gelirleri, kamu harcamaları, transfer harcamaları gibi değişkenler üzerinden analize tabii tutulmuştur.

Scully (2003), 1960-1990 dönemi boyunca ABD için bulduğu kanıtlar, nispeten yüksek vergi-düşük büyüme rejiminden düşük vergi-yüksek büyüme rejimine geçişin, gelir eşitsizliğinde önemli ama çok küçük bir artışla ilişkili olduğunu göstermektedir. Cornia ve Martorano (2012)'ya göre ise doğrudan vergilendirmenin gelir eşitsizliğine karşı güçlü ve kayda değer bir şekilde ilişkiliyken, sosyal koruma üzerindeki harcamaların toplam kamu harcamaları üzerindeki payı önemli değildir.

Prasad (2008) vergi ve harcamaların gelir eşitsizliği üzerindeki etkisine ilişkin altı Latin Amerika ülkesi ve OECD ülkelerini incelemiştir. Bu çalışmaya göre, doğrudan vergilerin eşitsizliğe katkısı, Gini katsayısında sadece %0,6'lık bir düşüş olmuştur. Katma değer vergisi, gümrük vergileri ve ithalat vergileri gibi dolaylı vergiler ise gelir eşitsizliğini 0,5 puan artırmıştır. Martinez-Vazquez vd. (2012), 150 ülkenin 1970-2009 verilerini ele alarak vergilerin ve kamu harcamalarının gelir eşitsizliği üzerine etkisini incelemiştir. Çalışmada kişisel gelir vergisi ve kurumlar vergisinin gelir eşitsizliğini azalttığı görülmektedir. Aynı zamanda genel tüketim vergileri ve gümrük vergilerinin gelir eşitsizliğini bozucu yönde bir etkisi olduğu ortaya konulmaktadır. Yazarlara göre doğrudan vergilendirmenin olumlu, tüm bireylerden alınan dolaylı vergilerin ise gelir dağılımı üzerinde olumsuz etkisi görülmektedir. Prasad (2008) ve Martinez-Vazquez vd. (2012) tarafından yapılan çalışmalarda görüldüğü gibi toplumun tüm kesiminin harcamalarından alınan dolaylı vergiler, gelir eşitsizliğini arttırmaktadır. Gelir ve servetten alınan doğrudan vergilerin ise gelir adaletsizliğini düşüreceği görüşü beklenmektedir.

Benzer şekilde Netswera ve Ngwakwe (2013) da Güney Afrika'da dolaylı vergilerin gelir eşitsizliği üzerine etkisini incelemiş ve çalışmanın sonucunda dolaylı vergilerin alınan ücretler üzerinde aşındırıcı bir etki gösterdiğini, bu sebeple düşük gelire sahip grupların aleyhine gelir dağılımının bozulacağını ortaya koymuşlardır.

Ilaboya ve Ohonba (2013), 1980-2011 Nijerya verilerini ele almış ve Nijerya'da toplam vergi gelirleri ile gelir eşitsizliği arasında negatif ve güçlü bir ilişki bulmuşlardır.

Bu durum Nijerya’da uygulanan vergi sisteminin gelir eşitsizliğini olumlu yönde etkilediği sonucunu doğurmaktadır.

3.1.5. Gelir Dağılımı – Teknoloji İlişkisi

Literatürde küreselleşmede olduğu gibi teknolojinin gelir eşitsizliğine etkisi konusunda da görüş ayrılığı söz konusudur. Bir kısım araştırmacı teknolojinin gelir eşitsizliğini azalttığını savunurken bir kısım çalışmalar bunun aksini ortaya koymaktadır. Katz ve Murphy (1992), Amerika’da 1963’ten 1987’ye kadar olan kazanç dağılımını incelemiştir. Çalışmaya göre kazançlardaki gözlenen değişimler ve gelir eşitsizliği daha vasıflı işçiler için göreceli talep artışının sonucunda oluşmaktadır. Göreceli taleplerdeki bu artışın nedeni ise teknolojik değişimdir. Berman vd. (1994), Amerika’da imalat sektöründe vasıfsız işgücünden vasıflı işgücüne doğru kayan talep artışını araştırmaktadır. Endüstri içi gelişim ile araştırma geliştirme harcamaları ve bilgisayar yatırımları arasında korelasyon bulunmuştur. Çalışmada vasıflı işçilere talebin artmasının sebebinin beceriye dayalı teknolojik değişim olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Card ve DiNardo (2002), gelir eşitsizliğindeki değişimi beceri eğilimli teknik değişime bağlayan kanıtların zayıf olduğunu öne sürmektedirler. Iacopetta (2008), teknik ilerlemenin ücret eşitsizliğini genişletmediğini bunun ancak teknik ilerlemenin ürün geliştirme şeklini alması durumunda olacağını ortaya koymaktadır. Iacopetta’ya (2008) göre maliyet düşürücü yeniliklerin gelir eşitsizliğini azaltma olasılığı daha yüksektir.

Lee ve Wie (2014), Endonezya’da 1990–2009 dönemi teknolojik değişim ve eşitsizlik ilişkisini araştırmışlardır. Araştırmanın sonucuna göre imalat sektöründe yabancı teknolojilerin ithalat ve doğrudan yatırım yoluyla yayılarak talebin, daha nitelikli işgücüne doğru kaymasına ve eşitsizliğin artmasına sebep olmaktadır.

Antonelli ve Gehringer (2016) de teknolojik değişimin gelir eşitsizliğini azalttığını savunmaktadırlar. Schumpeter’in ortaya koyduğu yaratıcı yıkımın güçlü etkilerinden dolayı teknolojik değişimin oranı, zenginlikte azalma ve yüksek oranda çarpık olan eşitsizlikleri azaltmakta ve sonuç olarak gelir eşitsizliğini sınırlamaktadır.

Tunalı ve Şahan (2016), 1999-2014 dönemi için 18 gelişmiş AB ülkesi verilerini analiz etmişlerdir. Sonuçlar teknolojik ilerlemenin, en yüksek gelir paylarına sahip kişilerin zararına çalıştığını göstermektedir. Chu ve Cozzi (2017), AR-GE harcamalarının

arttırılmasının gelir eşitsizliğini azaltacağı, patent korumanın güçlendirilmesinin ise gelir eşitsizliğini arttıracığı sonucuna ulaşan bir çalışma sunmuştur.

Wlodarczyk (2017), 30 ülke için 2005-2014 dönemini kapsayan bir araştırma yapmıştır. Çalışmada AR-GE harcamalarının GSYH'ya oranı ile gini katsayıları kullanılmıştır. Bulgulara göre, AR-GE harcamalarının artması eşitsizliği arttırıcı yönde etki yaratmaktadır. Daha fazla sayıda patent başvurusu ve yaratıcı ekonomi endeksinin daha yüksek değeri ise eşitsizliğe tam tersi yönde etki yaratmaktadır.

Zhang vd. (2017) ise 1978-2012 yılları arasında Çin'de teknolojinin gelir eşitsizliği üzerine etkilerini araştırmışlardır. Çalışmada Çin'deki teknolojik değişimin sermaye yanlısı olduğu ve gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.1.6. Diğer Toplu Çalışmalar Literatürü

Gelir dağılımını etkileyen faktörleri toplu olarak analiz eden çalışmalar da literatürde yer edinmektedir. Sarel (1997) çalışmasında yüksek büyüme hızı, yüksek gelir düzeyi, yüksek yatırım oranı, gelişmiş ticaret koşullarının gelir dağılımını iyileştirdiği sonucuna ulaşmış, enflasyon oranı ve kamu tüketim harcamaları gibi değişkenlerin gelir dağılımı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını savunmuştur.

Bulir'e (2001) göre gelişim düzeyi, kamu istihdamı, mali yeniden dağılım ve fiyat istikrarı belirli bir ülkede gelir eşitsizliğini iyileştirmektedir. Fiyat istikrarının gelir dağılımı üzerindeki olumlu etkisi doğrusal değildir. Enflasyonun hiperenflasyon düzeylerinden düşmesi gelir eşitsizliğini önemli ölçüde azaltırken, çok düşük bir enflasyon düzeyindeyken görülen düşüş, Gini katsayısında önemsiz bir artışla sonuçlanmaktadır.

Rehman vd. (2008), çalışmasında gelir dağılımının sebeplerini ülke grupları bazında araştırmıştır. Devlet tüketimi, finansal gelişme, enflasyon, işsizlik, nüfus ve okuryazarlık oranlarının bağımsız değişken olarak alındığı çalışmada yüksek gelirli ülkelerde nüfus artışı ve işsizliğin gelir eşitsizliğini arttırdığını, devlet tüketimi, enflasyon ve okuryazarlık oranı değişkenlerinin gelir eşitsizliğini azalttığını ortaya koymaktadır. Üst orta gelirli ülkelerde finansal gelişmeler, devlet tüketimleri ve okuryazarlık oranı, gelir eşitsizliğini azaltmaktadır. Nüfus artışı ise üst orta gelirli ülkelerde gelir eşitsizliğini arttırıcı etki yaratmaktadır. Alt orta gelirli ülkelerde ise analiz sonuçları dışa açıklık ve finansal kalkınmanın gelir eşitsizliğini azalttığını, işsizliğin yüksek gelir eşitsizliğine yol açtığını göstermektedir.

Faustino ve Vali (2011), 1995-2007 dönemi OECD ülkelerinde gelir eşitsizliğinin sebeplerini araştırmışlardır. Çalışmanın sonuçlarında ticaret açıklığının eşitsizliği azalttığını, doğrudan yabancı yatırımların ise eşitsizliğe pozitif olarak bağlı olduğunu ileri sürmektedir. İşsizlik ve enflasyon gibi bazı kontrol değişkenleri de eşitsizliği arttırmaktadır. Çalışmada ekonomik büyüme de eşitsizliği arttıran faktörler arasında bulunmuştur.

Skare ve Stjepanovic (2014) gelir dağılımının dinamiklerini araştırdığı çalışmanın sonucuna göre enflasyon, işsizlik, ihracat, işgücü ve nüfus gelir dağılımının temel belirleyicilerdir. Cevik ve Correa-Caro (2015), 1980-2013 dönemi verilerini ele alarak hem Çin'i hem de BRIC+ ülkelerini toplu olarak incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda Kuznets hipotezi desteklenmektedir. Çin'de devlet harcamalarının gelir dağılımı üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu görülürken, vergilendirme gelir dağılımını iyileştirmektedir. Çin'de maliye politikasının yeniden dağıtım etkisi BRIC+ ülkelere göre daha güçlüdür.

Utari ve Cristina (2015), Endonezya için gelir adaletsizliğini araştırmışlardır. Ampirik analizin sonuçlarına göre Endonezya için kişi başına gelir ile gelir eşitsizliği arasında ters U ilişkisini savunan Kuznets hipotezi geçerlidir ve kişi başına gelirin 17.000\$ düzeyine ulaşmasından sonra gelir adaletsizliğinin azalacağı beklenmektedir. Öte yandan çalışmada enflasyon oranı, kentsel nüfus oranı ve tarım sektörünün payının gelir adaletsizliğini arttırdığı, yüksek düzeydeki eğitimin ve sanayi sektörünün payının ise gelir eşitsizliği üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisi olduğu ortaya koyulmuştur.

Balseven ve Tugcu (2017), 17 gelişmekte olan ve 30 gelişmiş ülkenin 1990-2014 dönemi verilerini incelemişlerdir. Bulgulara göre, gelişmekte olan ülkelere vergi gelirleri gelir eşitsizliğini azaltmakta, gelişmiş ülkelere ise sosyal yardımlar gelir eşitsizliğini azaltıcı etki göstermektedir. Ayrıca, ekonomik büyümenin gelişmekte olan ülkelere gelir dağılımı üzerinde olumsuz etkisi olurken, gelişmiş ülkelere ekonomik büyüme ve enflasyonun gelir dağılımı üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.

Munir ve Sultan (2017), 1973-2015 dönemi Hindistan ve Pakistan ülkeleri için gelir eşitsizliğinin belirleyicilerini araştırmışlardır. Sabit etkiler modelinin tahminlendiği panel analizin sonucuna göre gelir eşitsizliğinin belirleyici faktörleri; kişi başına düşen GSYH, küreselleşme, devlet tüketim harcamaları, doğurganlık oranı, tarım sektörüne katma değer, kişi başına tarım arazisi ve kentsel nüfus olarak ortaya koyulmuştur.

Deyshappriya (2017), 1990–2013 dönemi 33 Asya ülkesinin makroekonomik değişkenlerini ele almış ve gelir adaletsizliği üzerine etkisini incelemiştir. Çalışmada Kuznets hipotezinin geçerli olduğu sonucuna ulaşılmış, enflasyon, ticaret koşulları ve işsizlik gibi makroekonomik faktörlerin Asya ülkelerindeki eşitsizliği artırdığı ortaya konulmuştur. Ayrıca, çalışma gelir eşitsizliği ile sermaye oluşumunun büyüme hızı, borç büyüme oranı, yolsuzluk ve nüfus artış hızı gibi faktörler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığını vurgulamıştır. Makroekonomik faktörlere ek olarak, politik ekonomik değişkenler de ele alınmış ve ülkelerin politik risklerindeki artışın, resmi kalkınma yardımlarını azaltırken gelir eşitsizliğini artırdığı ampirik olarak doğrulanmıştır. Çalışmada demografik açıdan ise eğitimin, gelir eşitsizliğini engelleyen temel faktör olduğu ortaya konulmuş, işgücüne katılım ve eğitimin eşitsizliği azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.2. Araştırma Verileri

Dünya Bankası, ülkeleri gelir düzeylerine göre dört gruba ayırmaktadır. Yüksek gelirli ülkeler, üst orta gelirli ülkeler, alt orta gelirli ülkeler ve düşük gelirli ülkeler şeklinde yapılan bu ayırım; ülkelerin kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla düzeylerine göre belirlenmiştir.

Tablo 3.1: Uygulamada Ele Alınan Ülkeler

Yüksek Gelir Grubu (KBGSYH > 12.235\$)
Belçika, Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, ABD, Finlandiya, Lüksemburg, İspanya
Üst Orta Gelir Grubu (12.236\$ > KBGSYH > 3.955\$)
Rusya, Türkiye, Belarus, Kazakistan, Sırbistan, Kolombiya, Hırvatistan, Makedonya, Romanya
Alt Orta Gelir Grubu (3.956\$ > KBGSYH > 1.006\$)
Ukrayna, Moldova, Ermenistan, Mısır, Tacikistan, Kırgızistan, Mongolia, El Salvador, Tunus

Kaynak: World Bank Country and Lending Groups (2017)

Dünya Bankasının 2017 yılı sınıflandırmasına göre; kişi başına hasıla düzeyi 12,235 dolardan fazla olan ülkeler yüksek gelirli ülkeler grubuna girmektedir. Kişi başına GSYH değeri 3,956 ile 12,235 dolar arasında olan ülkeler üst orta gelirli ülkeler grubuna

dahil edilirken kişi başında geliri 1,006 ile 3,955 dolar arasında olan ülkeler alt orta gelirli ülke grubunda sayılmaktadır. Kişi başına gelir düzeyi 1,005 dolardan az olan ekonomiler ise düşük gelirli ülkeler olarak değerlendirilmektedir. Çalışmada ele alınan yatay kesitler Dünya Bankası ayırımına göre belirlenmiş ve seçilen üç gelir grubu içerisindeki ülkeler Tablo 3.1.'de paylaşılmıştır. Ülke gruplarının dokuz ülkeden oluşturulmasının ve düşük gelirli ülke grubunun analize dahil edilmemesinin sebebi ülkelerin gelir eşitsizliğini ölçen gini verilerine erişimin sınırlı olmasından kaynaklanmaktadır. Dengeli bir panel veri analizi için gini katsayıları açıklanan ve eksik olmayan ülkeler seçilmiştir*¹. 2008-2015 dönemi ele alınarak 9 ülkeden oluşan her bir ülke grubu ayrı ayrı analize tabii tutulmuştur. Bunun yanında tüm ülkeler birleştirilerek 27 ülkeden oluşan toplu gruba da aynı analiz uygulanmıştır. Böylelikle hem tüm ülkelerde gelir eşitsizliğine sebep olan faktörlerin incelenmesi hem de yüksek, üst orta ve alt orta gelir grupları arasında bir karşılaştırma yapılabilmesi sağlanmıştır.

Tablo 3.2: Değişkenlerin Tanım ve Kaynakları

Değişken	Sembol	Tanım	Veri Kaynağı
Gini Katsayısı	GINI	Gini katsayısı, bir ekonomide milli gelirin o ülkede yaşayan bireyler arasındaki dağılımını ölçen istatistiksel bir hesaplama.	SWIID
Ekonomik büyüme	GDP	Reel gayri safi yurtiçi hasılda görülen yıllık yüzdelik artış oranıdır.	Dünya Bankası
İşsizlik	UN	İşsizlik oranı; kurumsal olmayan nüfus içerisinde 15 ve daha yukarı yaşta olup iş arayan ve iş başı yapmaya hazır olan işsiz nüfusun işgücü içindeki oranını ifade etmektedir.	Dünya Bankası
Enflasyon	CPI	Fiyatlar genel düzeyinde görülen yıllık artışları ifade eden orandır.	Dünya Bankası
Kamu Gelirleri / GSYH	PR	Devletin yıllık kamu gelirlerinin GSYH içindeki payını ifade eden orandan oluşmaktadır.	IMF
AR-GE Harcamaları / GSYH	RD	Yıl bazında toplam AR-GE harcamalarının GSYH içindeki payını ifade etmektedir.	Dünya Bankası
Ekonomik Küreselleşme Endeksi	EGI	Dış ticaret hacmi, yabancı yatırımlar, ithalat kısıtlamaları, ortalama tarife oranı gibi verilerin baz alınarak hesaplandığı endekstir.	KOF İsviçre Ekonomi Enstitüsü

Panel veri analizinin uygulandığı araştırmada gelir eşitsizliğini ölçen gini katsayısı, bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Bağımsız değişkenler ise; ekonomik büyüme oranı, enflasyon, işsizlik, kamu gelirlerinin GSYH içindeki payı, AR-GE harcamalarının GSYH

¹ *Alt-orta gelir grubu; 6 adet verinin eksik olması sebebiyle bu ülke grubunun verileri dengesiz panel veri setinden oluşmaktadır.

içindeki payı ve ekonomik küreselleşme endeksi şeklindedir. Değişkenlerin analizde kullanılan sembolleri, tanımları ve veri kaynakları Tablo 3.2’de paylaşılmıştır.

Her ülkenin gini katsayısı, o ülkede gelir eşitsizliğinin düzeyini ölçmektedir. Katsayının bire yaklaşması gelir eşitsizliğinin arttığını ifade etmektedir. Ülkelerin gini katsayıları SWIID (The Standardized World Income Inequality Database) veri tabanından elde edilmiştir. Gini katsayıları, vergi ve transferler sonrası harcanabilir gelir üzerinden hesaplanan gini katsayılarıdır. Ekonomik büyüme, işsizlik ve enflasyon verileri ise Dünya Bankası’ndan temin edilmiştir.

Mali politikanın gelir eşitsizliğine etkisini ölçmek amacıyla ülkelerin yıllık kamu gelirlerinin GSYH’ya oranı, teknoloji değişkeninin etkisini ölçmek için ise ülkelerin yıllık AR-GE harcamalarının GSYH içindeki payı dikkate alınmıştır. Kamu gelirleri serisi IMF’den, AR-GE harcamaları ise Dünya Bankası veri tabanından elde edilmiştir.

Küreselleşme endeksleri ise KOF İsviçre Ekonomi Enstitüsü^{*2} tarafından hesaplanmaktadır. 1 ile 100 arasında bir değere sahip olan endeksler; ekonomik küreselleşme, sosyal küreselleşme, politik küreselleşme ve küreselleşme endeksi şeklinde sınıflandırılmaktadır. Çalışmada gelir eşitsizliğine etki eden makroekonomik faktörler araştırıldığı için ülkelerin ekonomik küreselleşme endeksleri ele alınmıştır. Ekonomik küreselleşme endeksi; ülkelerdeki dış ticaret hacmi, doğrudan yabancı ve portföy yatırımları, ithalat kısıtlamaları, ortalama tarife oranı gibi verilerin ağırlıklandırılmasıyla hesaplanan bir endekstir.

Ülkelerin bağımsız değişkenlerinin tarihsel gelişimi incelendiğinde 2008 yılının sonunda başlayan Küresel Krizin etkisinin 2009 yılında ülkelerin verilerine yansıdığı görülmektedir. Bu sebeple Tablo 3.2’de belirtilen değişkenlerin haricinde krizin etkisinin giderilmesi için modele bir gölge değişken (dummy) eklenmiştir.

3.3. Araştırma Yöntemi ve Bulgular

Panel veri, aynı yatay kesitin (örneğin, bir aile veya bir firma) zaman içinde araştırıldığı özel havuzlanmış bir veri türüdür (Gujarati, 2004: 28). Bir panel veri regresyonu, düzenli bir zaman serisinden veya yatay kesit regresyonundan farklıdır. Panel veri, değişkenleri üzerinde bir çift altdizine sahiptir (Baltagi, 2005: 11).

² * KOF İsviçre Ekonomi Enstitüsü: <https://www.kof.ethz.ch/en/>

$$Y = \beta_{1it} + \beta_{2it} \cdot X_{2it} + \beta_{3it} \cdot X_{3it} + \dots + \beta_{kit} \cdot X_{kit} + e_{it} \quad (3.1)$$

$$i = 1, \dots, N \quad t = 1, \dots, T$$

Denklemden i harfi hanehalkı, birey, firma ülke gibi birimleri temsil ederken, t harfi zamanı ifade etmektedir. Bu nedenle i alt ölçeği kesitsel boyutu, t ise zaman serisi boyutunu göstermektedir. N, modelde yer alan birimlerin sayısı, T birimlere ait gözlem sayısını, e ise hata terimini ifade etmektedir.

Çalışmada 2008-2015 dönemi verileri ele alınmaktadır. Her bir ülke grubu için 9 ülke birimi seçilmiştir. Çalışmada kullanılan model aşağıdaki gibidir:

$$GINI = \beta_{1it} + \beta_{2it} \cdot GDP_{it} + \beta_{3it} \cdot CPI_{it} + \beta_{4it} \cdot UN_{it} + \beta_{5it} \cdot PR_{it} + \beta_{6it} \cdot RD_{it} + \beta_{7it} \cdot EGI_{it} + \beta_{8it} \cdot DUMMY + e_{it} \quad (3.2)$$

Gini katsayıları bağımsız değişken olarak alınmış, GDP, CPI, UN, PR, RD ve EGI bağımsız değişkenler olarak modele alınmıştır. 2009 yılında etkisi görülen Küresel Kriz için bu yıla ait gölge değişken (DUMMY) modele eklenmiştir. Üç ayrı ülke grubu için yapılan analizlerde her bir grupta dokuz ülkenin olması ve sekiz yılın baz alınması sebebiyle denklemden N=9 ve T=8 şeklindedir. Toplu ülke grubu için oluşturulan panel veri setinde ise aynı dönem aralığı için 27 ülkenin verisi ele alınmıştır. Bu sebeple toplu analizde N=27, T=8 şeklinde analize tabii tutulmuştur.

3.3.1. Yatay Kesit Bağımlılığı

Birimler arası korelasyon ilişkisinin varlığı yatay kesit bağımlılığı testi ile ortaya konulmaktadır. Yatay kesit bağımlılığı testleri analize konu olan yatay kesit sayısı (N) ve zaman serisi sayısına (T) göre farklılık göstermektedir. Zaman serilerinin birim sayılarından büyük olması durumunda (T>N) Breusch-Pagan (1980) tarafından ortaya konulan LM testi ile birimler arasında korelasyon olup olmadığı analiz edilir. Yatay kesit sayısının zaman serisi sayısına eşit olması durumunda ise (T=N) yatay kesit bağımlılığı Pesaran (2004) LM testi ile ortaya konulur. Birim sayısının zaman serisinden büyük olması durumunda (N>T) ise kullanılan test Pesaran (2004) CD testidir (Yıldırım vd.,2013: 86).

Pesaran (2004), T zaman serisinin küçük ve N birim sayısı büyük olan çeşitli panel modelleri için CD Testini önermektedir. Monte Carlo deneyleri, N>T panelleri için standart Breusch-Pagan LM testinin kötü performans gösterdiğini, Pesaran'ın CD testinin

küçük T ve büyük N için iyi performans gösterdiğini ortaya koymaktadır (Baltagi, 2005: 247). Çalışmada $N > T$ durumu söz konusu olduğu için Pesaran CD yatay kesit bağımlılığı testi dikkate alınmıştır. Pesaran CD test istatistiği 3.3 denkleminde verilmektedir. ρ_{ij} değeri, i ve j. birimler arası korelasyon katsayısını göstermektedir.

$$CD = \sqrt{\frac{2T}{N(N-1)} \left[\sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \rho_{ij} \right]} \quad (3.3)$$

Testin hipotezi şu şekildedir;

H0: Birimler arası korelasyon bulunmamaktadır.

H1: Birimler arası korelasyon bulunmaktadır.

Yatay kesit bağımlılığı testinde boş hipotez birimler arası korelasyonun bulunmadığını, alternatif hipotez ise birimler arası yatay kesit bağımlılığının var olduğunu göstermektedir. Testin sonucuna göre yatay kesit bağımlılığının olmaması durumunda birinci nesil birim kök testleri, yatay kesit bağımlılığının var olması durumunda ise ikinci nesil birim kök testleri uygulanmaktadır.

3.3.1.1. Yüksek Gelir Grubu için Yatay Kesit Bağımlılığı

Yüksek gelir grubunda bulunan 9 ülkenin verileri ele alınarak yatay kesit bağımlılığı sınanmıştır. Yapılan test sonucu aşağıdaki Tablo 3.3'de paylaşılmıştır. $N > T$ olduğu için Pesaran CD testi dikkate alınmaktadır. Pesaran CD test istatistiği 1.164 olarak bulunmuş, olasılık değeri ise 0.24 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3.3 : Yüksek Gelir Grubu için Yatay Kesit Bağımlılığı

Test	İstatistik	Olasılık
Pesaran CD	1.164389	0.2443

Testin olasılık değeri 0.05 değerini aştığı için yatay kesit bağımlılığının olmadığını öne süren boş hipotez reddedilememektedir. Bu durum, yüksek gelirli ülkeler için oluşturulan yatay kesitler arasında herhangi bir ilişkinin olmadığını göstermektedir. Bu sebeple serilerin durağanlığının tespiti için birinci nesil birim kök testleri uygulanacaktır.

3.3.1.2. Üst Orta Gelir Grubu için Yatay Kesit Bağımlılığı

Yatay kesit bağımlılığının üst orta gelir grubuna dahil olan 9 ülkeye uygulandığı testin sonuçları Tablo 3.4.'de verilmiştir. Test sonucuna göre Pesaran CD istatistik 2.09

olarak gerçekleşmiş, olasılık değeri ise 0.03 olarak bulunmuştur. Olasılık değerinin yüzde 5 değerinden yüksek olması boş hipotezin reddedilemediğini göstermektedir.

Tablo 3.4: Üst Orta Gelir Grubu için Yatay Kesit Bağımlılığı

Test	İstatistik	Olasılık
Pesaran CD	-1.364874	0.1723

Bu sonuç, üst orta gelir grubuna uygulanan yatay kesit bağımlılığı testinin sonucunda birimler arasında korelasyon olmadığını, bu ülke grubunda yatay kesit bağımlılığının bulunmadığını ortaya koymaktadır. Bu sebeple serilerin durağanlığının tespiti için birinci nesil birim kök testleri uygulanacaktır.

3.3.1.3. Alt Orta Gelir Grubu için Yatay Kesit Bağımlılığı

Benzer şekilde alt orta gelir grubu için de yatay kesit bağımlılığı testi uygulanmıştır. Analiz bulguları Tablo 3.5.'de paylaşılmıştır. $N > T$ olduğu için Pesaran CD değerinin dikkate alındığı testte, istatistik değeri 1.13, olasılık değeri ise 0.25 olarak bulunmuştur.

Tablo 3.5: Alt Orta Gelir Grubu için Yatay Kesit Bağımlılığı

Test	İstatistik	Olasılık
Pesaran CD	1.131328	0.2579

Pesaran CD testi alt-orta gelir grubu için de H_0 hipotezi reddedilememiş, birimler arası korelasyonun olmadığı ortaya koyulmuştur. Yatay kesitler arasında bağımlılığın bulunmaması bu ülke grubu için de birinci nesil birim kök testlerinin uygulanmasını gerektirmektedir.

3.3.1.4. Toplu Ülke Grubu için Yatay Kesit Bağımlılığı

Üç ayrı ülke grubunun yanında tüm ülkeler tek bir veri setinde toplanmış ve tüm analizler bu veri setine de uygulanmıştır. 27 ülkenin tüm verilerinin toplu olarak ele alındığı bu veri setinde de N yatay kesit sayısı 27, T zaman kesiti sayısı 9 yıldan yüksek olduğu için Pesaran CD testi dikkate alınmıştır. Pesaran CD test istatistiği 0.89, olasılık değeri ise 0.37 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3.6: Toplu Ülke Grubu için Yatay Kesit Bağımlılığı

Test	İstatistik	Olasılık
Pesaran CD	0.890885	0.3730

Olasılık değerinin yüksekliği sonucu H_0 hipotezinin reddedilemediğini göstermektedir. H_0 hipotezinin kabul edilmesi, seriler arasında yatay kesit bağımlılığının bulunmadığını ve bu sebeple, 27 ülkeyi içeren toplu ülke grubuna da birinci nesil birim kök testi uygulanması gerektiğini ortaya koymaktadır.

3.3.2. Birim Kök Testi

Bir serinin durağanlığı analizin doğru sonuçlara ulaşması açısından önem arz etmektedir. Serilerin durağan olup olmadığı ise birim kök testleri ile sınılanmaktadır. Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) birim kök testleri içerisinde en bilinenidir. Testin zayıf yönleri tespit edilmiş ve literatüre birçok yeni birim kök testi eklenmiştir.

Birim kök testleri birinci nesil ve ikinci nesil birim kök testleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Birimler arası korelasyonun görülmediği bir seride birinci nesil birim kök testleri kullanılmakta, birimler arası korelasyonun varlığı durumunda ise ikinci nesil birim kök testleri uygulanmaktadır. Çalışmada yatay kesit bağımlılığının olmadığı görülmüş ve bu sebeple birinci nesil birim kök testlerinden PP-Fisher Ki-Kare birim kök testi kullanılmıştır.

PP birim kök testinin asimtotik dağılımı ADF testi ile aynıdır. Bu sebeple ortaya çıkan test istatistiği MacKinnon kritik değerleri ile karşılaştırılır (Güvenek vd., 2010: 7). PP birim kök testleri, ADF testlerinden temel olarak otokorelasyon ve hatalarda değişen varyans sorunu ile başa çıkma yöntemleri konusunda farklılık gösterir. PP birim kök testinin temel denklemi şu şekildedir:

$$\Delta y = \beta_0 D_t + \pi y_{t-1} + u_t \quad (3.4)$$

Birim kök testlerinin hipotezleri aşağıdaki gibidir:

H_0 : Seri durağan değildir. Birim kök içermektedir.

H_1 : Seri durağandır. Birim kök içermemektedir.

Boş hipotezin reddedilmesi durumunda serinin durağan olduğu, boş hipotezin reddedilememesi durumunda ise serinin durağan olmadığı, birim kök içerdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

3.3.2.1. Yüksek Gelir Grubu için Birim Kök Testi

Çalışmada yüksek gelirli ülke grubu için yatay kesit bağımlılığının test edilmesinin ardından birinci nesil birim kök testlerinin kullanılmasına karar verilmiştir. Yüksek gelirli ülkeler için uygulanan PP birim kök testinin sonuçları Tablo 3.7.'de paylaşılmıştır.

Tablo 3.7: Yüksek Gelir Grubu için Birim Kök Testi

	Sabitsiz	Sabitli	Sabitli ve Trendli
GINI	0.8566	0.0013*	0.2024
GDP	0.0000*	0.0046*	0.0004*
CPI	0.0000*	0.0301*	0.5543
UN	0.3633	0.0219*	0.0004*
RD	0.7011	0.0999**	0.0000*
PR	1.0000	0.6005	0.0004*
EGI	0.0285*	0.2598	0.0000*

* %5 düzeyinde anlamlı

PP Fisher birim kök test sonucuna göre her bir serinin birim kök içerdiğini öne süren boş hipotez reddedilmiştir. Alternatif hipotezin kabul edilmesi tüm seriler durağan olduğunu göstermektedir. Seriler durağan oldukları için farklarının alınarak durağanlaştırılmasına gerek duyulmamaktadır.

3.3.2.2. Üst Orta Gelir Grubu için Birim Kök Testi

Üst orta gelirli ülkeler için de benzer şekilde PP Fisher birim kök testi uygulanmış, sonuçlar Tablo 3.8'da paylaşılmıştır. Test sonucuna göre her bir seride sabitsiz, sabitli, sabitli ve trendli olarak oluşturulan modellerde olasılık değerinin 0.05'in altında olduğu gözlenmektedir.

Tablo 3.8: Üst Orta Gelir Grubu için Birim Kök Testi

	Sabitsiz	Sabitli	Sabitli ve Trendli
GINI	0.0001*	0.0242*	0.0011*
GDP	0.0000*	0.0001*	0.0000*
CPI	0.0002*	0.0000*	0.0002*
UN	0.0044*	0.2399	0.0048*
RD	0.7960	0.0064*	0.1756
PR	0.3599	0.0080*	0.8235
EGI	0.9994	0.0003*	0.1607

* %5 düzeyinde anlamlı

Bu durum; serilerin durağan olmadığını öne süren Ho hipotezinin reddedildiğini ve tüm serilerin durağan olduğunu ortaya koymaktadır. Seriler durağan oldukları için farklarının alınarak durağanlaştırılmasına gerek duyulmamaktadır.

3.3.2.3. Alt Orta Gelir Grubu için Birim Kök Testi

Alt orta gelir grubu için uygulanan PP-Fisher birim kök test sonuçları Tablo 3.9.'da verilmiştir. İşsizlik haricindeki serilerde (GINI, GDP, CPI, RD, PR, EGI) olasılık değerinin 0.05'in altında olduğu görülmekte, işsizlik serisinde ortaya çıkan değerlerde ise bu durumun gerçekleşmediği görülmektedir.

Tablo 3.9: Alt Orta Gelir Grubu için Birim Kök Testi

	Sabitsiz	Sabitli	Sabitli ve Trendli
GINI	0.0000*	0.0000*	0.1903
GDP	0.0001*	0.0001*	0.0015*
CPI	0.0002*	0.0000*	0.0000*
UN	0.9853	0.3401	0.2607
RD	0.0006*	0.1999	0.0001*
PR	0.8394	0.3236	0.0283*
EGI	0.4494	0.0000*	0.0000*

* %5 düzeyinde anlamlı

Serilerin birim kök içerdiği varsayımına dayanan boş hipotez işsizlik serisi için reddedilememektedir. Bu sonuç, işsizlik serisinin durağan olmadığını, işsizlik haricindeki tüm serilerin durağan olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sebeple işsizlik serisinin birinci dereceden farkı alınmış, diğer seriler durağan kabul edilmiştir.

İşsizlik verisinin birinci farkının durağan olup olmadığını tespit etmek amacıyla farkı alınmış seri tekrar birim kök testine tabii tutulmuştur. Test sonuçları Tablo 3.10'da paylaşılmıştır. Testin olasılık değerleri yüzde 5 düzeyinden düşük çıkmıştır.

Tablo 3.10: İşsizlik Değişkeni için Birim Kök Testi**

	Sabitsiz	Sabitli
dUN	0.0000*	0.0418*

*%5 düzeyinde anlamlı **Yatay kesit-period sınırlaması sebebiyle modele trend değişken eklenememektedir.

Bu durum, işsizlik serisinin birinci farkı alındığında serinin durağanlaştığını göstermektedir. Durağan hale gelen işsizlik bağımsız değişkeni ile analize devam edilmiştir.

3.3.2.4. Toplu Ülke Grubu için Birim Kök Testi

27 ülkeden oluşan toplu ülke grubu için de PP-Fisher birim kök testi uygulanmış, sonuçlar Tablo 3.11'de paylaşılmıştır. Analizin bulgularına göre tüm değişkenlerin olasılık değerleri 0.05'den düşük çıkmıştır.

Tablo 3.11: Toplu Ülke Grubu için Birim Kök Testi

	Sabitsiz	Sabitli	Sabitli ve Trendli
GINI	0.0000*	0.0000*	0.0023*
GDP	0.0000*	0.0000*	0.0000*
CPI	0.0000*	0.0000*	0.0000*
UN	0.1547	0.0385*	0.0001*
RD	0.0592*	0.0044*	0.0000*
PR	0.9797	0.0544*	0.0021*
EGI	0.4852	0.0000*	0.0000*

* %5 düzeyinde anlamlı

Olasılık değerlerinde görülen düşüklük, boş hipotezin reddedilmesini sağlamıştır. Bu durum test sonucunda toplu ülke grubunda bulunan tüm serilerin durağan olduğunu ortaya koymaktadır. Seriler durağan oldukları için farklarının alınarak durağanlaştırılmasına gerek duyulmamaktadır.

3.3.3. Hausman Testi

Panel veri analizinde yatay kesit bağımlılığı ve birim kök testleri sonrası modelin tahmini yapılmaktadır. Modelin sabit veya tesadüfi etkiler modeli olup olmadığı Hausman (1978) tarafından ortaya konan Hausman testi ile sınanmaktadır. Hausman test istatistiğinin matrisi 3.5 denklemindeki gibi yazılmaktadır:

$$\text{Hausman Test} = (\beta^{FE} - \beta^{RE})' [\text{Var}(\beta^{FE}) - \text{Var}(\beta^{RE})]^{-1} (\beta^{FE} - \beta^{RE}) \quad (3.5)$$

Denklemden FE sabit etkileri (fixed effects), RE ise tesadüfi etkileri (random effects) göstermektedir. $\text{Var}(\beta^{FE})$ sabit etkilerin varyans kovaryans matrisini, $\text{Var}(\beta^{RE})$ ise tesadüfi etkiler modelinin varyans kovaryans matrisini temsil etmektedir.

Hausman testi hata terimi ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit ederek modelin türünü tahminlemektedir (Göral, 2015: 120). Testin boş ve alternatif hipotezleri şu şekildedir:

H0: Tesadüfi etkiler modeli geçerlidir.

H1: Sabit etkiler modeli geçerlidir.

Hausman tarafından geliştirilen test istatistiği, asimptotik χ^2 dağılımına sahiptir. Boş hipotez reddedilmesi tesadüfi etkilerin uygun olmadığını ve sabit etkiler modelinin kullanılmasıyla daha iyi sonuçlar alınabileceğini ortaya koymaktadır. Bu durumda istatistiksel çıkarımlar örneklemdeki hata terimine bağlı olacaktır (Gujarati, 2004: 651).

3.3.3.1. Yüksek Gelir Grubu için Hausman Testi

Yüksek gelir grubu için uygulanan Hausman test bulguları Tablo 3.12'de verilmiştir. Testin istatistik değeri 38.48, olasılık değeri ise 0.00 şeklinde bulunmuştur. Testin sonucu; boş hipotezin reddedildiğini göstermektedir.

Tablo 3.12: Yüksek Gelir Grubu için Hausman Testi

Hausman Testi			
Yatay kesit tesadüfi etkiler testi			
Test Özeti	Ki-kare istatistiği	Ki-kare serb. der.	Olasılık
Yatay-kesit tesadüfi	38.487645	7	0.0000

Olasılık değeri küçük olduğu için alternatif hipotez varsayımı kabul edilir. Bu sonuç yüksek gelirli ülke grubu için sabit etkiler modelinin uygun olduğunu göstermektedir.

3.3.3.2. Üst Orta Gelir Grubu için Hausman Testi

Üst orta gelir grubu için uygulanan Hausman test bulguları ise Tablo 3.13'de verilmiştir. Test istatistiği 1390.9 olarak bulunmuş olasılık değeri ise 0.00 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3.13: Üst Orta Gelir Grubu için Hausman Testi

Hausman Testi			
Yatay kesit tesadüfi etkiler testi			
Test Özeti	Ki-kare istatistiği	Ki-kare serb. der.	Olasılık
Yatay-kesit tesadüfi	1390.963253	7	0.0000

Testin sonucu; alternatif hipotezin kabul edildiğini göstermektedir. Olasılık değeri küçük olduğu için boş hipotez varsayımı reddedilir. Üst orta gelir grubu için sabit etkiler modeli tahminlenmelidir.

3.3.3.3. Alt Orta Gelir Grubu için Hausman Testi

Alt orta gelir grubu için uygulanan Hausman test bulguları Tablo 3.14'de verilmiştir. Test istatistiği 44.33, olasılık değeri diğer ülke gruplarında görüldüğü gibi düşük çıkmıştır. Bu sonuç; boş hipotezin reddedildiğini göstermektedir. Olasılık değeri 0.05'ten küçük olduğu için alternatif hipotez varsayımı kabul edilir. Alt orta gelir grubu için sabit etkiler modeli tahminlenmelidir.

Tablo 3.14.: Alt Orta Gelir Grubu için Hausman Testi

Hausman Testi			
Yatay kesit tesadüfi etkiler testi			
Test Özeti	Ki-kare istatistiği	Ki-kare serb. der.	Olasılık
Yatay-kesit tesadüfi	44.330286	7	0.0000

3.3.3.4. Toplu Ülke Grubu için Hausman Testi

Toplu ülke grubu için uygulanan Hausman test bulguları Tablo 3.15’de verilmiştir. 27 ülkenin verilerinin tabii tutulduğu Hausman testinde, test istatistiği 49.19, olasılık değeri 0.00 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum; boş hipotezin reddedildiğini göstermektedir.

Tablo 3.15: Toplu Ülke Grubu için Hausman Testi

Hausman Testi			
Yatay kesit tesadüfi etkiler testi			
Test Özeti	Ki-kare istatistiği	Ki-kare serb. der.	Olasılık
Yatay-kesit tesadüfi	49.195357	7	0.0000

Olasılık değeri 0.05’ten küçük olduğu için sabit etkiler modeli varsayımına dayanan alternatif hipotez kabul edilir. Toplu ülke grubu için de sabit etkiler modeli tahminlenmelidir.

3.3.4. Model Tahmini

Panel veri analizinde belirtilen denklemde katsayılar farklı birimler ve farklı zamanlar farklı değerlere sahip olmaktadır. Bu sebeple sabit katsayı, hata terimi ve diğer katsayılar ile ilgili çeşitli varsayımlar alınarak modelin türü belirlenebilmektedir. Bu model türlerinden biri sabit etkiler modelidir (Özer, 2012: 148). Sabit etkiler, katsayıların birimlere veya birimlere ve zamana göre farklılık gösterdiğini varsayan bir modeldir (Pazarlıoğlu ve Gürler, 2007: 38). Bu modele göre sabit katsayı hem birim ve zamana göre değişiklik gösterebileceği gibi yatay kesit birimlere göre değişkenlik gösterip zamana göre değişiklik göstermeyebilir veya zamana göre değişiklik gösterip yatay kesitlere göre değişmeyebilir. Sabit katsayının sadece zaman ya da yatay kesit arasından birine göre farklılık göstermesi tek yönlü sabit etkiler modelinin geçerli olduğunu göstermektedir. Sabit etkiler modelinin denklemi şu şekilde gösterilebilmektedir:

$$y_{it} = \beta_1 + \alpha_i + \beta_{2it}X_{2it} + \dots + \beta_{kit}X_{kit} + \varepsilon_{it} \quad (3.6)$$

$$i = 1 \dots 9, \quad t = 1 \dots \dots .8$$

Denkleimde y_{it} gelir adaletsizliğini ölçen Gini katsayılarını; β_1 ortalama sabit terimi, diğer β terimleri bağımsız değişkenlerin katsayılarını, α_i birim etkilerinin ortalama sabit terimden farklılığını, X_{it} bağımsız değişkenleri; i çalışmada kullanılan birimleri, t çalışmada kullanılan zaman birimini ve ε_{it} hata terimini ifade etmektedir.

3.3.4.1. Yüksek Gelir Grubu için Model Tahmini

Yüksek gelir grubu için tahminlenen tek yönlü sabit etkiler modelinin sonuçları Tablo 3.16'de paylaşılmıştır. Modelin sonucuna göre gelir eşitsizliğini açıklaması beklenen bağımsız değişkenler arasında GDP, CPI, ekokof, işsizlik, kamu gelirleri serileri ve küresel krizin etkisini ölçen dummy değişkeni istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır.

Tablo 3.16: Yüksek Gelir Grubu için Model Tahmini

Bağımsız Değişken: GINI Metot: Panel En Küçük Kareler Örnek: 2008 2015 Dahil olan dönem: 8 Dahil olan yatay-kesit: 9 Toplam panel (dengeli) gözlemleri: 72				
Değişken	Katsayı	St. Sapma	t-istatistiği	Olasılık
GDP	0.016813	0.009022	1.863638	0.0676
UN	0.090961	0.023281	3.907113	0.0003
PR	0.103154	0.026847	3.842225	0.0003
EGI	-0.019585	0.008917	-2.196216	0.0322
DUMMY	0.394555	0.118688	3.324306	0.0016
CPI	0.032884	0.013001	2.529325	0.0143
RD	-0.057588	0.102284	-0.563022	0.5757
C	26.86267	1.710947	15.70046	0.0000
Etki Belirleme				
Sabit yatay kesit (gölge değişkenleri)				
R-kare	0.994836	Ortalama bağımlı değ.	30.58750	
Düzeltilmiş R-kare	0.993453	Bağımlı değ. st. sapması	3.848795	
Regresyonun St. Hatası	0.311417	Akaike bilgi kriteri	0.697765	
Kalıntı karelerinin toplamı	5.430926	Schwarz kriteri	1.203691	
Log olabilirlik	-9.119544	Hannan-Quinn kriteri	0.899176	
F-istatistiği	719.2541	Durbin-Watson istatistiği	0.573461	
Olasılık (F-istatistiği)	0.000000			

Yüksek gelir grubu için tahminlenen modelde AR-GE harcamaları hariç tüm değişkenlerin gelir dağılımı üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Tahminlenen modelin denklemi aşağıdaki gibidir:

$$\text{GINI} = 26.86 + 0.016*\text{GDP} + 0.03*\text{CPI} + 0.09*\text{UN} + 0.10*\text{PR} - 0.019*\text{EGI} + 0.39*\text{DUMMY} \quad (3.7)$$

Değişkenler arasında ekonomik büyüme, enflasyon, işsizlik ve kamu gelirleri değişkenleri gelir dağılımını olumsuz etkileyen faktörlerdir. Ekonomik küreselleşme ise yüksek gelirli ülkelerde gelir eşitsizliğini azaltıcı etki yaratmaktadır. Öte yandan modele eklenen gölge değişken de anlamlı çıkmıştır. Bu durum krizin, yüksek gelirli ülkelerde gelir dağılımını olumsuz etkilediğini göstermektedir.

Ekonomik büyümenin gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucu Kuznets hipoteziyle çelişmektedir. Kuznets (1955) ülkelerin kişi başına gelirlerinin artmasıyla birlikte gelir eşitsizliğinin ilk önce artacağını ancak ülkelerin gelişmesi ile birlikte gelir artışının gelir dağılımında iyileştirmeye sebep olacağını ve böylelikle kişi başına gelir ile gini katsayısı arasında ters U şeklinde bir ilişki oluşacağını savunmaktadır. Analizde kullanılan yüksek gelirli ülkeler gelişmiş ekonomiler olduğu için ekonomik büyümenin gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucu Kuznets hipotezinin geçerli olmadığını desteklemektedir.

Enflasyon ve işsizlik oranları da yüksek gelirli ülkelerde gelir eşitsizliğini arttırmaktadır. Enflasyonun etkisi, işsizlik oranına göre daha düşüktür. Bu sonuç, gelir eşitsizliği üzerinde işsizliğin enflasyon oranından daha fazla bir etki yarattığını ortaya koyan çalışmaları (Blinder ve Esaki (1978), Blank and Blinder (1985)) desteklemektedir.

Kamu gelirlerindeki artış, gelir eşitsizliğini arttıran bir diğer değişkendir. Bu durum, yüksek gelirli ülkelerde devletin mali politika ile yeniden gelir dağılımı gücünü etkili kullanmadığına işaret etmektedir. Devletin ekonomideki rolünün artması gelir dağılımını bozucu etki yaratmaktadır. Devlet, elde ettiği gelirleri arttırdıkça gelir dağılımı bozulmaktadır.

Diğer değişkenlerin aksine ekonomik küreselleşmenin yüksek gelirli ülkelerde gelir dağılımını iyileştirici bir etkisi bulunmaktadır. Bu durum küreselleşmenin gelir eşitsizliğini azaltacağını öne süren Neoliberal görüşü desteklemektedir (Dollar ve Kraay (2004), Hussain vd. (2009), Zhou vd. (2011)). Yüksek gelirli ülkelerin tarife oranları, uluslararası

ticari liberalizasyon gibi politikalarla ekonomik küreselleşme süreçlerine dahil olmaları bu ülkelerde gelirin daha adil dağılmasını sağlamaktadır.

3.3.4.2. Üst Orta Gelir Grubu için Model Tahmini

Üst-orta gelir grubu için tahminlenen sabit etkiler modeli Tablo 3.17’de verilmiştir. Model; bu ülke grubunda AR-GE harcamaları, işsizlik oranı ve dummy değişkenlerinin gelir eşitsizliği üzerinde etkili olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Tablo 3.17: Üst-Orta Gelir Grubu için Model Tahmini

Bağımsız Değişken: GINI Metot: Panel En Küçük Kareler Örnek: 2008 2015 Dahil olan dönem: 8 Dahil olan yatay-kesit: 9 Toplam panel (dengeli) gözlemleri: 72				
Değişken	Katsayı	St. Sapma	t-istatistiği	Olasılık
UN	0.143223	0.020384	7.026357	0.0000
PR	0.024861	0.022396	1.110050	0.2717
GDP	0.002037	0.013139	0.155049	0.8773
EGI	-0.006999	0.017371	-0.402907	0.6886
DUMMY	0.638411	0.197463	3.233068	0.0021
CPI	0.002810	0.003060	0.918391	0.3624
RD	-1.839422	0.509397	-3.610980	0.0007
C	34.05929	1.953235	17.43737	0.0000
Etki Belirleme Sabit yatay kesit (gölge değişkenleri)				
R-kare	0.996936	Ortalama bağımlı değ.	35.03194	
Düzeltilmiş R-kare	0.996115	Bağımlı değ. st. sapması	7.871214	
Regresyonun St. Hatası	0.490590	Akaike bilgi kriteri	1.606715	
Kalıntı karelerinin toplamı	13.47801	Schwarz kriteri	2.112641	
Log olabilirlik	-41.84175	Hannan-Quinn kriteri	1.808126	
F-istatistiği	1214.730	Durbin-Watson istatistiği	0.543935	
Olasılık (F-istatistiği)	0.000000			

Üst-orta gelir grubunda gelir eşitsizliğini açıklayan bağımsız değişkenler arasında AR-GE harcamaları, işsizlik oranları ve gölge değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Kamu gelirleri, ekonomik büyüme, ekonomik küreselleşme endeksi ve enflasyon verileri ise istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur. Oluşturulan modelin denklemi aşağıdaki gibidir:

$$\text{GINI} = 34.05 + 0.14 \cdot \text{UN} - 1.83 \cdot \text{RD} + 0.63 \cdot \text{DUMMY} \quad (3.8)$$

Gini katsayısını açıklamada etkili olan bu iki değişkene bakıldığında etki yönlerinin farklı olduğu ve AR-GE harcamalarının etki düzeyinin daha fazla olduğu görülmektedir. Modelin sonucuna göre üst orta gelir grubunda bulunan ülkelerde işsizlik gelir eşitsizliğini arttırıcı etki yaratırken, AR-GE harcamaları gelir dağılımını iyileştirici bir etki yaratmaktadır. İşsiz kalan bireylerin üretim süreci dışında kalmaları beklendiği gibi gelir eşitsizliğini arttırıcı yönde bir etki yaratmaktadır. Öte yandan bu ülke grubundaki ülkelerin AR-GE harcamalarını arttırmaları, üretim süreçlerine teknolojiyi dahil etmeleri gelir eşitsizliğini azaltmaktadır. Üst orta gelirli ülke grubunda modele eklenen gölge değişkeni dummy de anlamlı çıkmıştır. Bu durum, Küresel Krizin üst orta gelirli ülkelerde de gelir dağılımını olumsuz etkilediğini göstermektedir.

3.3.4.3. Alt Orta Gelir Grubu için Model Tahmini

Alt orta gelir grubu için tahminlenen sabit etkiler modeli Tablo 3.18’de verilmiştir.

Tablo 3.18: Alt-Orta Gelir Grubu için Model Tahmini

Bağımsız Değişken: GINI Metot: Panel En Küçük Kareler Örnek: 2008 2015 Dahil olan dönem: 8 Dahil olan yatay-kesit: 9 Toplam panel (dengeli) gözlemleri: 72				
Değişken	Katsayı	St. Sapma	t-istatistiği	Olasılık
GDP	-0.009425	0.015026	-0.627263	0.5340
PR	0.040595	0.015934	2.547679	0.0147
EGI	0.089540	0.025680	3.486704	0.0012
DUMMY	-0.229701	0.233122	-0.985322	0.3302
DUN	0.125761	0.076857	1.636289	0.1094
CPI	-0.006208	0.008639	-0.718638	0.4764
RD	3.211198	0.502585	6.389367	0.0000
C	28.78932	1.423552	20.22358	0.0000
Etki Belirleme				
Sabit yatay kesit (gölge değişkenleri)				
R-kare	0.995314	Ortalama bağımlı değ.		36.37719
Düzeltilmiş R-kare	0.993600	Bağımlı değ. st. sapması		6.489470
Regresyonun St. Hatası	0.519171	Akaike bilgi kriteri		1.758758
Kalıntı karelerinin toplamı	11.05109	Schwarz kriteri		2.332246
Log olabilirlik	-34.12461	Hannan-Quinn kriteri		1.981635
F-istatistiği	580.5694	Durbin-Watson istatistiği		0.739195
Olasılık (F-istatistiği)	0.000000			

Modelin sonucuna göre; bu ülke grubunda AR-GE harcamaları, işsizlik oranı, ekonomik küreselleşme ve kamu gelirleri değişkenleri istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Alt orta gelir grubu için ekonomik küreselleşme (EGI), kamu gelirleri (PR) ve AR-GE (RD) değişkenlerinin gini katsayısı üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Ekonomik büyüme, enflasyon, işsizlik ve gölge değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre model 3.9 denklemindeki gibi oluşturulmaktadır:

$$\text{GINI}=28.7 + 0.08*\text{EGI} + 0.04*\text{PR} + 3.21*\text{RD} \quad (3.9)$$

Modelin sonucuna göre anlamlı bulunan tüm değişkenler gelir eşitsizliğini pozitif yönde etkilemektedir. Teknolojiyi temsil eden AR-GE harcamalarındaki artış gelir eşitsizliğini en fazla olumsuz etkileyen bağımsız değişkendir. Alt-orta gelir grubunda bulunan ülkelerde AR-GE harcamalarının artışının ve teknolojik değişimin gelir eşitsizliğini arttırıcı etki yaratmasının muhtemel sebebinin nitelikli işgücüne olan talep kayması olabileceği düşünülmektedir. Üretim süreçlerinde teknolojinin kullanılmasıyla vasıfsız işgücü yerine vasıflı işgücü gereksiniminin oluşması ve bu ülke grubunda vasıflı işgücünün varlığının nispeten daha az olmasının, teknolojinin gelir eşitsizliğini arttırmasının ardındaki sebep olduğu tahmin edilmektedir. Ancak AR-GE harcamalarının etkisinin uzun vadede görüldüğü bu sonucu değerlendirirken dikkate alınmalıdır.

Gelir eşitsizliğini arttıran bir diğer değişken kamu gelirleridir. Alt orta gelirli ülkelerde kamu gelirlerinde görülen artış gelir eşitsizliğini arttırmaktadır. Bu durum bu ülke grubu için devletin ekonomideki payının artmasının gelir dağılımını bozduğunu göstermektedir. Devlet elde ettiği kamu gelirlerini etkin alanlara kullanamamakta, gelir dağılımını iyileştirememektedir.

Ekonomik küreselleşme, alt-orta ülke grubunda gelir eşitsizliğinin artmasına sebep olan bir diğer faktördür. Neoliberal görüşün ve birçok iktisatçının savunduğu küreselleşmenin gelir eşitsizliğini azaltacağı kanısı bu sonuç ile reddedilmektedir. Alt-orta ülke grubunda bulunan ülkelerde ticari liberalizasyon, doğrudan yabancı yatırımlar, gümrük tarife oranlarının düşürülmesi gibi ekonomik küreselleşme politikaları, gelir eşitsizliğini daha da arttırmaktadır.

3.3.4.3. Toplu Ülke Grubu için Model Tahmini

27 ülkeyi içeren toplu ülke grubu için seçilen sabit etkiler modeli, Tablo 3.19'daki gibi tahminlenmiştir. Modelin sonucuna göre sabit katsayı, işsizlik oranı ve kamu gelirleri değişkenleri istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır.

Tablo 3.19: Toplu Ülke Grubu için Model Tahmini

Bağımsız Değişken: GINI				
Metot: Panel En Küçük Kareler				
Örnek: 2008 2015				
Dahil olan dönem: 8				
Dahil olan yatay-kesit: 27				
Toplam panel (dengeli) gözlemleri: 210				
Değişken	Katsayı	St. Sapma	t-istatistiği	Olasılık
GDP	0.001908	0.012617	0.151227	0.8800
UN	0.097067	0.017246	5.628358	0.0000
PR	0.050831	0.008939	5.686683	0.0000
EGI	0.001679	0.008107	0.207144	0.8361
DUMMY	0.140915	0.099992	1.409269	0.1605
CPI	0.008912	0.012565	0.709293	0.4791
RD	-0.079618	0.144809	-0.549813	0.5831
C	31.09308	0.645763	48.14934	0.0000
Etki Belirleme				
Sabit yatay kesit (gölge değişkenleri)				
R-kare	0.994801	Ortalama bağımlı değ.		33.97000
Düzeltilmiş R-kare	0.993826	Bağımlı değ. st. sapması		6.736518
Regresyonun St. Hatası	0.529338	Akaïke bilgi kriteri		1.712806
Kalıntı karelerinin toplamı	49.31494	Schwarz kriteri		2.254719
Log olabilirlik	-145.8446	Hannan-Quinn kriteri		1.931881
F-istatistiği	1020.407	Durbin-Watson istatistiği		0.378228
Olasılık (F-istatistiği)	0.000000			

Model tahmini, 27 ülke ele alındığında gelir eşitsizliğini etkileyen ortak iki değişken olduğunu ortaya koymaktadır. İşsizlik ve kamu gelirleri tüm ülkelerde gelir eşitsizliğini etkilemektedir. İşsizlik ve kamu gelirleri değişkenlerinin katsayıları pozitif çıktığı için bu değişkenlerin gelir eşitsizliğini arttırıcı bir etki gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Analizin sonucuna göre model aşağıdaki gibidir:

$$\text{GINI} = 31.09 + 0.09 \cdot \text{UN} + 0.05 \cdot \text{PR} \quad (3.10)$$

Tüm ülkelerde işsizlik artışı gelir eşitsizliğini arttırmaktadır. Kamu gelirlerinin pozitif etkisi tüm ülkelerde devletin ekonomideki payının artması sonucu gelir dağılımının

bozulduğunu göstermektedir. Değişkenlerin katsayıları dikkate alındığında işsizliğin gelir eşitsizliği üzerinde kamu gelirlerinden daha fazla etkili olduğu görülmektedir.

3.4. Analiz Bulguları

Çalışmada dört farklı analiz uygulanmıştır. Her bir analizde sırasıyla yatay kesit bağımlılığı, birim kök testi, Hausman testi uygulanmış ve Hausman testi sonucuna göre dört analizde sabit etkiler modeli ile tahmin edilmiştir. Uygulamanın sonucunda ortaya konan modellerin denklemleri Tablo 3.20’de paylaşılmıştır.

Tablo 3.20: Analiz Bulguları

Yüksek gelirli ülkeler:	$\text{GINI} = 26.86 + 0.016*\text{GDP} + 0.03*\text{CPI} + 0.09*\text{UN} + 0.10*\text{PR} - 0.019*\text{EGI} + 0.39*\text{DUMMY}$
Üst orta gelirli ülkeler:	$\text{GINI} = 34.05 + 0.14*\text{UN} - 1.83*\text{RD} + 0.63*\text{DUMMY}$
Alt orta gelirli ülkeler:	$\text{GINI} = 28.7 + 0.08*\text{EGI} + 0.04*\text{PR} + 3.21*\text{RD}$
Toplu analiz:	$\text{GINI} = 31.09 + 0.09*\text{UN} + 0.05*\text{PR}$

Gelir dağılımını etkileyen faktörlerin araştırıldığı çalışmada ön plana çıkan bağımsız değişkenlerin işsizlik ve kamu gelirleri olduğu görülmektedir. Analiz, işsizliğin alt orta gelirli ülkeler haricinde tüm ülke gruplarında farklı düzeylerde de olsa gelir dağılımını bozan bir faktör olduğunu göstermektedir. İşsizlik artışı, ülkelerin gelir eşitsizliğini arttırmaktadır.

Gelir dağılımını daha eşitsiz hale getiren bir diğer faktör ise kamu gelirlerinin GSYH içindeki orandır. Kamu gelirlerinin GSYH içindeki payının artması devletin ekonomideki payının arttığını göstermektedir. Devletin ekonomideki payı artarken gelir dağılımının bozulması ise toplanan kamu gelirlerinin etkin kullanılmadığına işaret etmektedir. Bu durumun yüksek ve alt orta gelirli ülkelerde gerçekleştiği görülmektedir.

Küreselleşmenin gelir dağılımına etkisi literatürde çok tartışılan bir konudur. Analiz bulgularına göre küreselleşmenin alt orta gelirli ülkelerin gelir dağılımını bozduğu görülmektedir. Öte yandan yüksek gelirli ülkeler açısından ekonomik küreselleşme, gelir dağılımını eşitsizliğini azaltmaktadır. Bu sonuç, yüksek gelirli ülkeler için Neoliberal

görüŖün desteklendiğini, alt orta gelirli ülkeler için ise küreselleŖme karŖıtı kesimin görüŖlerinin desteklendiğini ortaya koymaktadır.

Teknoloji ise gelir dağılımı üzerinde farklı ülke grupları için farklı etkiler göstermektedir. Teknolojiyi temsilen seçilen AR-GE harcamalarının GSYH içindeki payı alt orta gelirli ülkeler için gelir adaletsizliğini arttırıcı etki yaratmaktadır. Bu ülkelerde AR-GE harcamalarının artması gelir dağılımını kötüleŖtirmektedir. Üst orta gelirli ülkelerde ise teknolojinin etkisi tam tersi Ŗeklinindedir. Bu ülkelerde AR-GE harcamalarının artması verimliliği arttırmakta ve gelir dağılımını iyileŖtirmektedir.

Ekonomik büyüme ve enflasyon verilerinin gini katsayısı üzerindeki etkisi ise sadece yüksek gelirli ülkelerde görölmektedir. Yüksek gelirli ülkelerde enflasyon ve ekonomik büyüme hızındaki artışın gelir dağılımını düşük gelirli kesimin aleyhine bozduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Makroekonomik değişkenlerin yanında yüksek gelirli ve üst orta gelirli ülkelerde Küresel Krizin etkisi de görölmektedir. 2009 yılında görölen etkiyi ölçen gölge değişken, küresel krizin yüksek gelirli ve üst orta gelirli ülkelerde gelir dağılımını bozucu bir etki yarattığını göstermektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Dünyada gelirin adaletsiz dağılımı her geçen gün daha büyük bir problem haline gelmektedir. Gelir dağılımının eşitsiz olduğu, zengin kesim ile yoksul kesim arasında görülen uçurumun giderek arttığı ülkelerde ekonomik, sosyal, siyasi yönden birçok sorunla karşılaşmaktadır. Gelir dağılımı eşitsizliğini azaltmak ve gelirin toplum düzeyinde daha adil dağıtılmasını sağlamak için gelir eşitsizliğine neden olan faktörlerin belirlenmesi gerekmektedir. Bu sebeple çalışmada gelir dağılımını etkileyen makroekonomik faktörler incelenmiştir.

Gelir dağılımı ile ilgili literatürde birçok çalışma bulunmaktadır. Çalışmaların büyük çoğunluğu bir veya birkaç makroekonomik değişken ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi tespit etmeye odaklanmıştır. Özellikle ekonomik büyüme ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi test eden ve Kuznets hipotezinin doğruluğunu tespit etmeye çalışan oldukça fazla çalışma bulunmaktadır. Vergi, işsizlik ve enflasyonun gelir dağılımı üzerine etkileri de genellikle ayrı ayrı araştırılmıştır. Ülkeler arası entegrasyonun ve teknolojik gelişmelerin artması sonucu küreselleşme ve teknolojinin gelir dağılımı üzerine etkilerini tartışma konusu haline gelmiştir. Değişkenleri toplu olarak ele alıp gelir dağılımı üzerine etkilerini ölçen çalışmalar da (Sarel (1997), Bulir (2001), Faustino ve Vali (2011), Skare ve Stjepanovic (2014), Cevik ve Correa-Caro (2015), Utari ve Cristina (2015), Balseven ve Tugcu (2017), Munir ve Sultan (2017), Deyshappriya (2017)) literatürde yer edinmiştir. Bu araştırmada da faktörler toplu olarak ele alınmıştır. Politik veya demografik faktörler dikkate alınmayarak sadece seçilmiş makroekonomik faktörlerin gelir dağılımı üzerine etkileri analiz edilmiştir. Çalışmayı, diğer araştırmalardan ayıran bir diğer özellik ise gelir dağılımını etkileyen faktörlerin ülke grupları bazında ele alınmasıdır. Yüksek gelirli, üst orta gelirli ve alt orta gelirli olmak üzere üç ayrı ülke grubundan toplam 27 ülkenin 2008-2015 dönemi verileri ele alınmıştır. Üç ayrı ülke grubuna ayrı ayrı ve toplu olarak panel veri analizi uygulanmıştır.

Analizin sonuçlarına göre yüksek gelirli ülkelerde ekonomik büyüme, gelir dağılımını daha eşitsiz hale getirmektedir. Bu durum Kuznets hipoteziyle çelişmektedir. Kuznets (1955) ülkelerin kişi başına gelir düzeyleri ile gelir dağılımı arasında ters U şeklinde bir ilişki olduğunu öne sürmektedir. Bu hipoteze göre az gelişmiş ülkelerde kişi başına gelir arttığında önce gelir adaletsizliği artmakta, ülkeler belirli bir gelir seviyesine ulaştıktan sonra kişi başına gelirdeki artış gelir dağılımını iyileştirici etki yaratmaktadır.

Ele alınan dokuz gelişmiş ülkenin yüksek gelir grubunda olması sebebiyle ekonomik büyümenin gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucu bu hipotezle çelişmektedir.

Enflasyon, yüksek gelirli ülkelerde gelirin daha eşitsiz dağılmasına sebep olan faktörlerdendir. Fiyatlar genel düzeyinde görülen artışa sonucu düşük gelirli bireylerin reel gelirleri düşerken zengin kesimin kendisini koruyabilmesi gelir dağılımını bozmaktadır. Bu sonuç, enflasyonun gelir eşitsizliğini arttırdığını savunan birçok çalışma ile örtüşmektedir.

İşsizlik bağımsız değişkeninin ise yüksek gelirli, üst orta gelirli ülke gruplarında ve toplu analizde gelir eşitsizliğini arttırıcı bir etki gösterdiği görülmektedir. Yüksek gelirli ülke grubunun analiz sonucuna göre işsizlik, gelir dağılımı üzerinde enflasyondan daha etkilidir. Bu sonuç literatürde Blinder ve Esaki (1978) ve Blank ve Blinder (1985) tarafından ortaya konulan çalışmalar gibi işsizliğin gelir dağılımı üzerinde enflasyondan daha fazla etkili olduğunu gösteren araştırmaları desteklemektedir.

Ekonomik küreselleşme faktörüne bakıldığında ise iki farklı sonucun ortaya koyulduğu görülmektedir. Yüksek gelirli ülkelerde küreselleşme gelir dağılımını iyileştirici bir etki göstermektedir. Bu durum küreselleşmenin gelir dağılımını olumlu etkileyeceğini savunan görüşü destekler niteliktedir. Öte yandan alt orta gelirli ülkelere uygulanan panel analizin sonucuna göre ekonomik küreselleşme bu ülke grubunda gelir adaletsizliğini arttırmaktadır. Bu sonuç ise Dollar ve Kraay (2004), Hussain vd. (2009) ve Zhou vd. (2011)'nin küreselleşmenin gelir dağılımını iyileştirici etkisi sonucuna ulaştıkları çalışmalarıyla çelişmektedir. Aynı zamanda yüksek gelirli ülkelerle ticaret yapılmasının gelişmekte olan ekonomilerin gelir dağılımını kötüleştiriceğini öne süren Meschi ve Vivarelli (2007) ve Atif vd. (2012) gibi birçok çalışma ile örtüşmektedir. Bu sebeple alt orta gelirli ülkelerin ekonomik küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki olumsuz etkisini önleyici önlemler almaları gerekmektedir.

Gelir dağılımını etkileyen faktörler arasında önemli olan bir diğer faktör GSYH içindeki kamu gelirleri oranıdır. Analiz sonuçlarına göre hem yüksek gelirli ülke grubunda hem de alt orta gelirli ülke grubunda kamu gelirleri gini katsayısını arttırmaktadır. 27 ülkenin ele alındığı toplu analizde de benzer bir sonuç görülmektedir. Bu durum, analize tabi tutulan ülkelerde devletin ekonomideki rolünün artması ile gelir dağılımının bozulduğuna, artan kamu gelirlerinin etkin yerlerde kullanılmadığına ve gelir dağılımını bozduğuna işaret etmektedir.

Teknolojinin gelir dağılımı üzerine etkisi de literatürde tartışılan bir konudur. Aksini iddia eden çalışmalar olsa da genel kanı, teknolojinin artmasının işgücü talebini azaltması sonucu işsizlik oranlarının artacağı ve gelir dağılımının bozulacağı yönündedir. Çalışmada teknoloji değişkenini temsilen AR-GE harcamaları ele alınmış, alt orta gelirli ülkeler için yapılan analizde genel kanı yönünde bir sonuca varılmıştır. Bu ülke grubunda yapılan AR-GE harcamalarının artması gelir dağılımını olumsuz etkilemektedir. Ancak üst orta gelirli ülkeler için tam tersi bir durum söz konusudur. Bu ülkelerde yapılan AR-GE harcamalarının artması gelir dağılımının iyileşmesini sağlamaktadır. Bu sonuç Antonelli ve Gehringer (2016) ve Chu ve Cozzi (2017) gibi yazarların çalışmalarını desteklemektedir. Bu çalışmalar Schumpeter'in yaratıcı yıkım teorisinden dolayı teknolojinin artmasının gelir dağılımını iyileştireceğini, sebep olduğu işsizlikten daha çok yeni iş alanı yaratacağını savunmaktadırlar. Analiz sonuçları bu durumun üst orta gelirli ülkeler için geçerli olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya konu olan makroekonomik faktörlerin gelir dağılımı üzerine etkileri üç farklı ülke grubu için ele alınmıştır. Yüksek gelirli ülkeler grubunda bulunan ülkelerde gelir dağılımı üzerinde ekonomik büyüme, enflasyon oranı, işsizlik, kamu gelirleri ve küresel krizin etkileri görülmektedir. Öte yandan ekonomik küreselleşmenin olumlu bir etki yarattığı ortaya koyulmuştur. Bu sebeple yüksek gelirli ülkelerin gelir dağılımını iyileştirmek amacıyla izleyebileceği politikalar şu şeklide sıralanabilmektedir;

- Ekonomik büyümedeki artış gelir eşitsizliğini arttırmaktadır. Artan gelir adil dağıtılmamakta, gelir dağılımının daha da bozulmasına sebep olmaktadır. Bu sebeple bu ülke grubu, gelir artışı temelli politikalardan ziyade gelir dağılımı öncelikli politikaları tercih etmelidir.
- Enflasyon oranının gelir dağılımı üzerindeki olumsuz etkilerini gidermek için fiyat istikrarının sağlanması gerekmektedir.
- İşsizliğin artması, bireylerin gelir elde edememeleri sonucu gelir eşitsizliğini arttırmaktadır. Bu sebeple istihdamı teşvik edici aktif ve pasif politikalar işsizlik oranının düşürülmesi sonucu gelirin daha adil dağıtılmasını sağlayacaktır.
- Kamu gelirleri/GSYH oranının gelir eşitsizliğini olumsuz etkilemesi devletin ekonomideki rolünün artmasıyla birlikte gelir dağılımının bozulduğuna işaret etmektedir. Devletin topladığı kamu gelirleri arttıkça bu gelirler dar gelirli lehine kullanılmalı, gelir eşitsizliğinin artmasının önüne geçilmelidir.

- Ekonomik küreselleşme ise yüksek gelirli ülke grubunda gelir dağılımı açısından olumlu bir değişkendir. Bu ülke grubu korumacı politikalarından kaçınıp birbirleri arasında tarife, vergi muafiyeti gibi anlaşmaları arttırsa gelir dağılımı iyileşme eğilimi gösterecektir.

Üst orta gelirli ülkelerin gelir dağılımını etkileyen faktörler incelendiğinde işsizlik ve teknoloji değişkenleri ile karşılaşılmaktadır. İşsizliğin gelir eşitsizliğini arttırıcı etki yarattığı, AR-GE harcamalarının ise bu ülke grubunda gelir eşitsizliğini azaltıcı yönde bir etkisi olduğu ortaya koyulmuştur. Öte yandan yüksek gelirli ülkelerde olduğu gibi bu ülke grubunun gelir dağılımı verileri üzerinde de küresel krizin etkileri görülmektedir. Analiz bulgularına göre üst orta gelir grubunda gelir dağılımını iyileştirmek adına alınabilecek önlemler şu şekilde sıralanabilmektedir:

- İşsizlik artışı bu ülke grubunda da gelir eşitsizliğini arttırmaktadır. Bu sebeple işsizliği azaltıcı, istihdamı ve yatırımı arttırıcı politikaların gelir dağılımı üzerine etkili olması beklenmektedir. Halihazırda birçok ülkede işsizlik yardımları, işsizlik sigortaları, nakit veya aynı olarak yapılan sosyal transfer uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Ülkelerin bu tür pasif politikalarından ziyade iş bulmayı kolaylaştırıcı faaliyetler, mesleki eğitim imkanlarının arttırılması, üreticiye istihdam teşvikleri gibi aktif olarak istihdamı arttırmayı hedefleyen politikalar gelir eşitsizliğini azaltıcı etki yaratacaktır.
- AR-GE harcamalarındaki artış bu ülke grubunda gelir eşitsizliğini azaltmaktadır. Bu sonuca paralel olarak bu ülke grubu araştırma geliştirme faaliyetlerini arttırarak verimliliği arttırmalı, beşeri sermayeyi geliştirmeli ve daha çok yeni iş imkanları yaratarak gelir dağılımını iyileştirmelidir. Bu ülkeler aynı zamanda beceri yönlü eğitim imkanlarını sunarak teknolojik yatırımlarını arttırılmasını ve daha çok istihdam sonucu gelir eşitsizliğinin düşmesini sağlayabilirler.

Alt orta gelir grubunun makroekonomik verilerine bakıldığında gelir dağılımı üzerinde etkili olan değişkenlerin ekonomik küreselleşme, kamu gelirleri ve AR-GE harcamaları olduğu görülmektedir. Bu ülke grubunda daha adil bir gelir dağılımının sağlanması için alınması gereken önlemler şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Ekonomik küreselleşme yüksek gelirli ülkelerin aksine alt orta gelirli ülkelerde gelir dağılımını bozucu bir etki yaratmaktadır. Bu ülke grubunda küreselleşme, sermaye

sahiplerinin lehine işlemekte ve gelir eşitsizliğini arttırmaktadır. Küreselleşmenin olumsuz etkisinin giderilebilmesi için bu ülkelerde kaliteli ve uluslararası piyasada rekabet edebilir seviyede mal üretimi gerçekleşene kadar korumacı politikalar güdülebilir. Ülke içinde üretilen malların istenilen kalite ve rekabet edilebilirlik düzeyine ulaşmasının ardından uygulanan korumacı politikalar, kademeli olarak indirilebilir. Bu sürece kadar çeşitli gümrük rejimleri ile uygulanacak korumacı politikalar, küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki olumsuz etkileri azaltılabilir.

- Alt orta gelir grubunun analizinde teknolojinin gelir eşitsizliğini arttırıcı etki yarattığı görülmektedir. AR-GE harcamaları arttıkça bu ülkelerde gelir dağılımı kötüleşmektedir. Bu sonuç değerlendirilirken bazı düşük gelirli ülkelerde AR-GE harcamaları kapsamına giren kalemlerin ülke bazında değişim göstermesi ve AR-GE harcamalarının uzun vadede etki gösterdiği dikkate alınmalıdır. Makineleşmenin işgücünün yerine geçmesi ve vasıfsız işgücünün ikamesinin önüne geçmek adına bu ülkeler, beceri yanlı eğitim politikaları güderek vasıfsız işçi sayısını düşürmelidir. Ülkeler, teknolojik gelişmelere ayak uydurabilecek kalifiye işçi sayılarını arttırarak gelir eşitsizliğinin azalmasını sağlayabilir.
- Kamu gelirleri yüksek gelirli ülkelerde olduğu gibi alt orta gelir grubunda da gelir eşitsizliğini arttırmaktadır. Bu durum, alt orta gelirli ülkelerde de devletin ekonomideki payı arttıkça gelir dağılımının bozulduğunu göstermektedir. Devlet, elde ettiği kamu gelirlerini etkin kullanmalı, gelir dağılımını iyileştirici alanlara kaydırmalıdır. Kamu gelirlerinin yapısı, kamu gelirleri içinde tüm toplumdan alınan dolaylı vergiler ile kazanç ve servetten alınan dolaysız vergilerin payı incelenmelidir. Dar gelirlielerin bütçelerinde büyük pay edinen mallara uygulanan dolaylı vergilerin düşürülmesi bu grubun harcanabilir gelirini arttırıcı etki yaratacak ve böylece gelir dağılımını iyileştirecektir.

Toplu ülke grubunun analiz bulguları ise tüm ülkelerde işsizlik ve kamu gelirlerinin gelir dağılımı üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu göstermektedir. Tüm ülkeler gelir eşitsizliği ile mücadele konusunda işsizliği azaltıcı aktif politikalar uygulamalı ve kamu gelirlerini toplama ve harcama faaliyetlerini gelir dağılımını iyileştirici politikalar yönünde kullanmalıdır.

Çalışmada, dünyada her geçen gün daha büyük bir problem haline gelen gelir eşitsizliği konusu ele alınmıştır. Gelirin eşitsiz dağılımına sebep olan makroekonomik

faktörlerin farklı ülke gruplarında hangi yönde ve hangi düzeyde etkileri oldukları ortaya koyulmuş, analiz bulgularında seçilen makroekonomik faktörlerin farklı ülke gruplarında farklı etkiler gösterdiği görülmüştür. Çalışmanın bulguları dikkate alınarak ortaya koyulan öneriler, ülke gruplarının gelir dağılımını iyileştirmek adına almaları gereken önlemler konusunda politika yapıcılara ışık tutmaktadır.

KAYNAKÇA

- Acar, Mustafa (2003). Fiyat Desteğinden Doğrudan Desteğe: Dünyada Tarımsal Destekleme Politikalarında Yeni Yönelimler. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2003/2, 101-115.
- Aftalion, Florin; Poncet, Patrice (1995). *Monetarizm*. (Çev. Lerzan Özkale), İletişim Yayınları: Presses Universitaires de France.
- Ahluwalia, Montek (1976). Income Distribution and Development: Some Stylized Facts. *American Economic Review*, 66(2), 128-135.
- Ak, Mehmet Zeki; Altıntaş, Nurullah (2016). Kuznets'in Ters U Eğrisi Bağlamında Türkiye'de Gelir Eşitsizliği ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: 1986-2012. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 93-102.
- Akın, Fetullah (2015). Gelir Dağılımı ve Gelir Dağılımı Müdahale Gereği. *İş ve Hayat Dergisi*, 2015(1), 9-23.
- Aksu, Ömer A. (1993). *Gelir ve Servet Dağılımı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Basımevi ve Film Merkezi.
- Aktan, Coşkun Can (2004). *Yeni İktisat Okulları*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Aktan, Coşkun Can; Vural, İstiklal Yaşar (2002a). Gelir Dağılımında Adalet(siz)lik ve Gelir Eşit(siz)liği: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri, Yoksullukla Mücadele Stratejileri. *Hak-İş Konfederasyonu Yayınları*, Ankara, 1-21.
- Aktan, Coşkun Can; Vural, İstiklal Yaşar (2002b). Başlıca Fonksiyonel Gelir Dağılımı Teorileri ve Bölüşüm Adaleti. *Hak-İş Konfederasyonu Yayınları*, Ankara, 1-23.
- Alkın Erdoğan (1969). Keynesyen Gelir Dağılımı Teorisi ve Kaldor Modeli. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 29(1-4), 131-159.
- Albanesi, Stefania (2002). Inflation and inequality. *Centre for Economic Policy Research*, 3470, 1-36. <https://doi.org/10.1016/j.jmoneco.2006.02.009>
- Altınışik, İsa; Peker, Sencer Hasan (2018). Eğitim ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 10(15), 101-118.

- Anderson, Edward; Tim Conway; Andy McKay; Joy Moncrieffe; Tammie O'Neil; Laure-Hélène Piron (2003). *Inequality in Middle Income Countries: Key Conceptual Issues*. London: Poverty and Public Policy Group Overseas Development Institute.
- Angeles, Luis (2010). An alternative test of Kuznets' hypothesis. *The Journal of Economic Inequality*, 8(4), 463-473.
- Antonelli, Cristiano; Gehringer, Agnieszka (2016). Technological change, rent and income inequalities: A Schumpeterian approach. *Technological Forecasting and Social Change*, 115, 85-98.
- Aren, Sadun (1992). *İstihdam, Para ve İktisadi Politika*. Ankara: Savaş Yayınları, 10.Baskı.
- Ataman, Berrin Ceylan (1996). Neo Keynesci Bölüşüm Teorisi: Ücret - Fiyat Sarmalı ve Gelirler Politikası. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 51(1), 53-69.
- Atif, Syed Muhammad; Srivastav, Mudit; Sauytbekova, Moldir; Arachchige, Udeni Kathri (2012). Globalization and income inequality: a panel data analysis of 68 countries. *ZBW - Deutsche Zentralbibliothek für Wirtschaftswissenschaften, LeibnizInformationszentrum Wirtschaft*, Kiel und Hamburg. 1-14.
- Atkinson, Anthony Barnes (1970). On the measurement of inequality. *Journal of Economic Theory*, 2(3), 244-263.
- Avrupa Komisyonu (2011). European Economic Forecast - Spring 2011. Commission staff working document. doi:10.2765/10433
http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2011/pdf/ec-forecast-spring2011.pdf
- Aydınoat, N. Emrah (2014). Piketty Deliliğine Katkı (2). TEPAV, <https://www.tepav.org.tr/tr/blog/s/4731>
- Ayhan, Abdurrahman (2012). Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Güvenlik İlkeleri. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 1(1), 41-55.
- Bağdadioğlu, Enis (2000). *Gelir Dağılımı*. Ankara: Türk-İş Eğitim Yayınları.

- Baldini, Massimo; Giovanni Gallo; Manuel Reverberi; Andrea Trapani (2017). Social transfers and poverty in Europe: Comparing exclusion and targeting across welfare regimes. University of Modena and Reggio Emilia, CAPP, 1-23.
- Balseven, Hale; Tugcu, Can Tansel (2017). Analyzing The Effects Of Fiscal Policy On Income Distribution: A Comparison Between Developed And Developing Countries. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 7(2), 377-383.
- Baltagi, Badi H. (2005). *Econometric Analysis of Panel Data*. Chichester: John Wiley & Sons, Third Edition.
- Barrientos, Armando (2018) The Informational Basis Of Emerging Social Assistance in Low And Middle-Income Countries. *GDI Working Paper*, 2018-023. Manchester: The University of Manchester, 1-26.
- Barro, Robert J. (2000). Inequality and growth in a panel of countries. *Journal of Economic Growth*, 5, 5-32.
- Barro, Robert J. (2008). Inequality and Growth Revisited. *ADB Working Paper Series on Regional Economic Integration*, No. 11, Asian Development Bank (ADB), Manila, Philippines.
- Başar, Alaaddin; Erkan Oktay (2009). *Uygulamalı İstatistik 1: Kısa Teorik Bilgiler ve Çözölmüş Problemler*. Erzurum: Hiperlink Yayınları.
- BBC (2017). Tek çocuk politikasının sonu: Bu yıl Çin'de doğan bebeklerin yarısından fazlası ikinci çocuk. 24 Temmuz 2017. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40703016>
- Begg David; Stanley Fischer; Rudiger Dornbusch (2010). *İktisat*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Sekizinci Baskı.
- Berman, Eli; Bound, John; Griliches, Zvi (1994). Changes in the demand for skilled labor within U. S. manufacturing: evidence from the annual survey of manufactures. *The Quarterly Journal of Economics*, 109(2), 367-397.
- Bhagwati, Jagdish (2004). In Defense of Globalization. New York: Oxford University Press.

- Birleşmiş Milletler (2016). World Economic Situation and Prospects, New York.
http://www.un.org/en/development/desa/policy/wesp/wesp_current/2016wesp_ch1_en.pdf
- Blank, Rebecce M.; Blinder, Alan S. (1985). Macroeconomics, Income Distribution, and Poverty. *NBER Working Paper*, No. 1567, 1-59.
- Blejer, Mario I.; Guerrero, Isabel (1990). The Impact Of Macroeconomic Policies On Income Distribution: An Empirical Study Of The Philippines. *The Review of Economics and Statistics*, 72(3), 414-423.
- Blinder, Alan; Esaki, Howard (1978). Macroeconomic activity and income distribution in the postwar United States. *The Review of Economics and Statistics*, 60(4), 604–609.
- Boratav, Korkut (1976). *100 Soruda Gelir Dağılımı (Kapitalist sistemde, Türkiye’de, sosyalist sistemde)*. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 3. Baskı.
- Bourguignon, Francois; Morrisson, Christian (1990). Income Distribution, Development and Foreign Trade: A Cross-Sectional Analysis. *European Economic Review*, 34(6), 1113–1132.
- Bowman, Kirk (1997). Should the Kuznets Effect be Relied on to Induce Equalizing Growth: Evidence From Post 1950 Development. *World Development*, 25(1), 127-143.
- Breusch, Trevor S.; Pagan, Adrian R. (1980). The Lagrange Multiplier Test And Its Applications To Model Specification in Econometrics. *The Review of Economic Studies*, 47(1), 239-253.
- Bjorklund, Anders (1991). Reviews. *Economic and Industrial Democracy*, 12(2), 278–279.
 doi:10.1177/0143831x91122008
- Bulir, Ales (2001). Income inequality: Does inflation matter?. *International Monetary Fund Staff Paper*, 48(1), 139–159.
- Buse, Adolf (1982). The Cyclical Behaviour of The Size Distribution of Income in Canada: 1947-78. *Canadian Journal of Economics*, 15(2), 189-204.
- Campano, Fred; Salvatore, Dominick (1988). Economic Development, Income Inequality and Kuznets’ U-Shaped Hypothesis. *Journal of Policy Modeling*, 10(2), 265-280.

- Card, David; DiNardo, John (2002). Technology and U.S. Wage Inequality: A Brief Look. *Economic Review*, Federal Reserve Bank of Atlanta, Third Quarter, 45-62.
- Cardoso, Eliana (1993). Cyclical Variation of Earnings Inequality in Brazil. *Revista de Economia Politica*, 13(4), 112–123.
- Cardoso, Eliana; Barros, Ricardo Paes; Urani, Andre (1995). Inflation and Unemployment as Determinants of Inequality in Brazil: The 1980s. (Ed.: R. Dornbusch and S. Edwards), *Reform, Recovery and Growth: Latin America and Middle East*, Chicago: University of Chicago Press.
- Cevik, Serhan; Correa-Caro, Carolina (2015). Growing (Un)equal: Fiscal Policy and Income Inequality in China and BRIC+. *IMF Working Paper* 15(68), 1-22.
- Champernowne, David Gawen; Cowell, Frank A. (1998). *Economic Inequality and Income Distribution*, Cambridge University Press.
- Chenery, Hollis; Syrquin, Moises (1975). *Patterns of Development, 1950-1970*. London: Oxford University Press.
- Chu, Angus C; Cozzi, Guido (2017). Effects of Patents versus R&D Subsidies on Income Inequality. *Munich Personal RePEc Archive*, No: 81540, 1-28.
- CIA, The World Factbook. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2172rank.html?countryname=United%20States&countrycode=us&regionCode=noa&rank=41#us>
- Cook, Paul; Uchida, Yuichiro (2008). Structural change, competition and income distribution. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 48(2), 274-286.
- Cornia, Giovanni Andrea; Martorano, Bruno (2012). Development Policies And Income Inequality In Selected Developing Regions, 1980–2010. *United Nations Conference on Trade and Development Discussion Papers*, No:210. 1-27.
- Cowell, Frank A. (2007). Income Distribution and Inequality, *STICERD London School of Economics*, London, 1-18.
- Cural, Mehmet (2009). OECD Ülkelerinde Gelir Dağılımının 1980 Sonrası Gelişimi ve Eşitsizliği Azaltıcı Müdahaleler. *Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(2), 73-97.

- Çalışkan, Şadan (2010). Türkiye’de gelir eşitsizliği ve yoksulluk. *Sosyal Siyaset Konferansları*, 59(2), 89–132.
- Çelik, Aziz (2004). AB Ülkeleri ve Türkiye’de Gelir Eşitsizliği. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2004(3), 53-91.
- Çiftlikli, Mehmet (1995). *Sosyal Barış Açısından Dünya’da ve Türkiye’de Gelir Dağılımı*. İzmir: Sağlık-İş Yayınları.
- Dabla-Norris, Era; Kalpana Kochhar; Nujin Suphaphiphat; Frantisek Ricka; Evridiki Tsounta (2015). Causes and Consequences of Income Inequality: A Global Perspective. *IMF Staff Discussion Note*.
https://www.elibrary.imf.org/doc/IMF006/22594-9781513555188/22594-9781513555188/Other_formats/Source_PDF/22594-9781513544373.pdf
- Dawson, Philip (1997). On Testing Kuznets’ Economic Growth Hypothesis. *Applied Economics Letters*, 4, 409-410.
- DEİK (2012). Belarus Ülke Bülteni, Türk Belarus İş Konseyi.
<https://www.deik.org.tr/uploads/belarus-ulke-bulteni.pdf>
- Deininger, Klaus; Squire, Lyn (1998). New ways of looking at old issues: inequality and growth. *Journal of Development Economics*, 57, 259-287.
- Desbordes, Rodolphe; Verardi, Vincenzo (2012). Refitting the Kuznets curve. *Economics Letters*, 116(2), 258-261.
- Deyshappriya, Ravindra N. P. (2017). Impact Of Macroeconomic Factors On Income Inequality And Income Distribution in Asian Countries. *ADB Working Paper Series*, 696, 1-14.
- Dinler, Zeynel (2010). *İktisada Giriş*, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 16. Baskı.
- Dodge, Eric (2005). *AP Macroeconomics and Microeconomics*. New York: The McGraw-Hill Companies, USA.
- Doğan, Cem (2007). *Ekonomik ve Mali Politikaların Gelir Dağılımına Etkisi: 1980-2005 Türkiye*. Ankara: Maliye Hesap Uzmanları Vakfı.
- Doğan, Mesut (2011). Türkiye’de Uygulanan Nüfus Politikalarına Genel Bakış. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 23, 293-307.

- Doğan, Seyhun (2006). Keynesyen Teori'ye Bir Tepki: Arz Yanlı İktisat, *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 253-272.
- Doğanoğlu, Fatih; Gülcü, Aslan (2001). Gelir Eşitsizliğinin Ölçümünde Kullanılan Yöntemler. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 47-65.
- Doğruyol, Adnan; Aydınlar, Kıvanç (2015). Emek Üretkenliği ve Ücret Teorisi, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(2), 263-278.
- Dollar, David; Kraay, Aart (2004). Trade, growth, and poverty. *The Economic Journal*, 114(493), F22–F49.
- Dolmas, Jim; Huffman, Gregory W.; Wynne, Mark A. (2000). Inequality, inflation, and central bank independence. *The Canadian Journal of Economics*, 3(1)3, 271-287. <http://dx.doi.org/10.1111/0008-4085.00015>
- Dorn, Florian; Fuest, Clemens; Potrafke, Niklas (2017). Globalisation and Income Inequality Revisited. European Commission Discussion Paper 06. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/dp_056_en.pdf
- Doyle, Eleanor (2005). *The Economic System*. Chichester: John Wiley & Sons Ltd.
- DPT (2001). Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.
- DPT. (2001). Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. Yayın No: DPT:2599-ÖİK:610, Ankara.
- Dünhaupt, Petra (2013). Determinants of functional income distribution – Theory and empirical evidence, *GLU Working Paper*, No: 18, 1-25.
- Dünya Bankası (2015). Russia Economic Report Balancing Economic Adjustment and Transformation. <http://pubdocs.worldbank.org/en/947201443562969282/rer34-eng.pdf>
- Dünya Bankası (2016a). Belarus Economic Update. <http://pubdocs.worldbank.org/en/402681461815772695/Belarus-economic-update-spring-2016-en.pdf>

- Dünya Bankası (2016b). Global Economic Prospects, Spillovers amid Weak Growth. A World Bank Group Flagship Report. <http://pubdocs.worldbank.org/en/697191452035053704/Global-Economic-Prospects-January-2016-Spillovers-amid-weak-growth.pdf>
- Dünya Bankası (2017). Ukraine Public Finance Review. *Working Paper*, No: 117583, 1-93. <http://documents.worldbank.org/curated/en/476521500449393161/pdf/117583-WP-P155716-final-output-PUBLIC-2017-06-28-23-16.pdf>
- EDRC Economic Development and Research Center (2013). Armenia Economic Report Human Capital and Growth Perspectives. http://www.edrc.am/images/Useful_Publications/aer_2013_eng.pdf
- Elveren, Adem (2013). Gelir Dağılımı Çalışmaları İçin Bir Alternatif: Texas Üniversitesi Eşitsizlik Projesi Veri Setleri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 35-42.
- Erim, Neşe (2014). *İktisadi Düşünce Tarihi*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Erosa, Andres; Ventura, Gustavo (2002). On Inflation As A Regressive Consumption Tax. *Journal of Monetary Economics*, 49(4), 761-795.
- Ersin, Ömer (2016). “Küresel Krizin Avrupa Birliği Üzerindeki Etkileri: Parasal Birlik Altında İktisat Politikalarına İlişkin Bir Değerlendirme”, (der. Pınar Gedikkaya Bal - Rana İzci Connelly), *Ekonomik Kriz ve Avrupa Birliği*, 57-90.
- Ersoy, Arif (2008). *İktisadi Teoriler ve Düşünceler Tarihi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Esenyel, Caner (2009). Türkiye’de ve Dünyada Şartlı Nakit Transferi Uygulamaları. T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Eusufzai, Zaki (1997), The Kuznets Hypothesis: An Indirect Test. *Economics Letters*, 54(1), 81-85.
- Faustino, Horácio; Vali, Carim (2011). The Effects of Globalisation on OECD Income Inequality: A static and dynamic analysis. *Technical University Of Lisbon Working Paper*, No.12, 1-22.

- Frazer, Garth (2006). Inequality and Development Across and Within Countries. *World Development Report*, 34(9), 1459-1481.
- Gallup, John Luke (2012). Is There a Kuznets Curve?. *Portland State University Working Paper*, 575-603.
- Garcia, Carmelo; Prieto-Alaiz, Mercedes; Simón, Hipolito (2013). The influence of macroeconomic factors on personal income distribution in developing countries: a parametric modelling approach. *Applied Economics*, 45(30), 4323-4334.
- Gini, Corrado (1912). *Variabilità e Mutuabilità. Contributo allo Studio delle Distribuzioni e delle Relazioni Statistiche*. Bologna: C. Cuppini.
- Gordon, David; Shailen Nandy (2016). Policy-relevant measurement of poverty in low, middle and high income countries. In: Braathen, E, May, J, Ulriksen, M and Wright, G.C. eds. *Poverty and Inequality in Middle Income Countries: Policy Achievements, Political Obstacles*, International Studies in Poverty Research, London: Zed Books, 16-43.
- Gujarati, Damodar N. (2004). *Basic Econometrics, Fourth Edition*. New York: McGraw-Hill Companies.
- Gunes, Sahabettin (2005). Functional Income Distribution in Turkey: A Cointegration and VECM Analysis. *Journal of Economic and Social Research* 9(2), 23-36.
- Gürsel, Seyfettin; Levent, Haluk; Selim, Raziye; Sarıca Özlem (2000). *Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk Avrupa Birliği ile Karşılaştırma*. TÜSİAD, T/2000-12/295.
- Güven, Aytekin; Dalgıç, Başak; Tansel, Aysit (2014). Gelir Hareketliliği Eşitsizlikleri Azaltabilir mi? Türkiye Örneği. *Koç University-Tüsiad Economic Research Forum Working Paper* No. 1415, 1-26.
- Güvenek, Burcu; Alptekin, Volkan; Çetinkaya, Murat (2010). Enflasyon ve Dolaylı Vergilerden Elde Edilen Gelirler Arasındaki İlişkinin VAR Yöntemiyle Analizi, *Kamu İş*, 11(3), 1-28.
- Hacıtahiroglu, Kürşat; Aydoğan, Elvin (2016). Gelir Dağılımının Asgari Ücretler ve Çalışma Saatleri Açısından Değerlendirilmesi, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 7(1), 148-167.

- Han, Jing (2008). Globalization Makes the World Unequal. *Asian Social Science*, 4(2), 102-104.
- Hasan, Iftexhar; Tucci, Christopher L. (2010). The Innovation–Economic Growth Nexus: Global Evidence. *Research Policy*, 39 (2010) 1264–1276.
- Hausman, Jerry A. (1978). Specification Tests in Econometrics. *Econometrica*, 46(6), 1251-1271.
- Hiltunen, Joel (2017). The Relationship Between Economic Inequality and Innovation. Helsinki Metropolia University of Applied Sciences, Bachelor of Business Administration.
- Huang, Ho-Chuan River (2004). A flexible nonlinear inference to the Kuznets hypothesis. *Economics Letters*, vol. 84, 289-296.
- Huang, Ho-Chuan River; Lin, Shu Chin; Yu-Bo, Suen; Yeh, Chih-Chuan (2012). An appropriate test of the Kuznets hypothesis. *Applied Economics Letters*, 19, 47-51.
- Hung, Ho-fung; Kucinkas, Jaime (2011). Globalization and Global Inequality: Assessing the Impact of the Rise of China and India, 1980–2005. *American Journal of Sociology*, 116(5), 1478–1513.
- Hussain, Shahzad; Chaudhry, Imran Sharif; Hassan, Mahmood-ul (2009). Globalization and income distribution: evidence from Pakistan. *European Journal of Social Sciences*, 04, 683-691.
- Iacopetta, Maurizio (2008). Technological Progress And Inequality: An Ambiguous Relationship. *Journal of Evolutionary Economics*, 18(3-4), 455–475.
- Ilaboya, Ofuan James; Ohonba, Nosa (2013). Direct Versus Indirect Taxation And Income Inequality. *European Journal of Accounting Auditing and Finance Research*, 1(1), 1-15.
- ILO (2017). Minimum wage policy guide: A summary. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_570376.pdf
- IMF (2014). *Fiscal Policy And Income Inequality*. Washington: International Monetary Fund.

- İsa, Jan (2006). Nicholas Kaldor – One Of The First Critics Of Monetarism, Profiles Of World Economists, *BIATEC*, Volume: XIV, 12/2006, 26-30.
- İşık, Nihat; Acar, Mustafa (2003). Kayıt Dışı Ekonomi: Ölçme Yöntemleri, Boyutları, Yarar ve Zararları Üzerine Bir Değerlendirme. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı 21, 117-136.
- İpek, Egemen; Sekmen, Özlem (2016). Türkiye’de Gelir Dağılımının Sosyo Ekonomik Profili. *KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (11), 359-374.
- Jantti, Markus (1994). A More Efficient Estimate of the Effects of Macroeconomic Activity on the Distribution of Income. *The Review of Economics and Statistics*, MIT Press, 76(2), 372-378.
- Jantti, Markus; Jenkins, Stephan P. (2001). Examining the Impact of Macro-Economic Conditions on Income Inequality. https://www.iser.essex.ac.uk/files/iser_working_papers/2001-17.pdf (Erişim Tarihi: 07/04/2018).
- Jaumotte, Florence; Lall, Subir; Papageorgiou, Chris (2013). Rising Income Inequality: Technology or Trade and Financial Globalization?. *IMF Economic Review*, 61(2), 271-309.
- Jha, Somesh (1996). The Kuznets Curve: A Reassessment. *World Development*, 24(4), 773-780.
- Kaasa, Anneli (2005). Factors Of Income Inequality And Their Influence Mechanisms: A Theoretical Overview. *University of Tartu Faculty of Economics and Business Administration Working Paper No. 40*, 1-48.
- Kaldor, Nicholas (1955). Alternative Theories of Distribution. *The Review of Economic Studies*, 23(2), 83-100.
- Kalecki, Michał (1938). The Determinants of Distribution of the National Income. *Econometrica*, 6(2), 97-112.
- Karaca, Coşkun (2014). Uygulanan Para ve Maliye Politikaları Açısından Geçmiş Krizler ve 2008 Küresel Ekonomik Krizinin Karşılaştırmalı Analizi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1): 263-286.

- Karacan, Rıdvan (2014). *Kapitalist Ekonomide Gelir Dağılımı ve Yoksulluk*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Karacan, Rıdvan (2017). *Kapitalist Ekonomide Gelir Dağılımı ve Yoksulluk (Türkiye Örneğiyle)*. İstanbul: Yalın Yayıncılık, Üçüncü Basım.
- Karim, Mohd Zaini Abd; Sok-Gee Chan; Sallahuddin Hassan (2016). Minimum Wage Policy and Country's Technical Efficiency. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 6(4), 1729-1735.
- Katz, Lawrence; Murphy, Kevin M (1992). Changes in Relative Wages, 1963-1987: Supply and Demand Factors. *The Quarterly Journal of Economics*, 107(1), 35-78.
- Kaya, Ezgi (2008). Türkiye'de Gelir Bölüşümü Eşitsizliğine Cinsiyet Ayrımının Katkısı. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kayizzi-Mugerwa, Steve (2001). Globalization, Growth and Income Inequality: The African Experience. *OECD Development Centre Working Paper No. 186*, 1-34.
- Kazgan, Gülten (2011). *İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 16. Basım.
- Keeley, Brian (2015). *Income Inequality: The Gap Between Rich and Poor*. OECD Insights, Paris: OECD Publishing.
- Keynes, John Maynard (1936). *İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi*, İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Kiev Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği. (2016). Ukrayna'nın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye İle Ekonomik-Ticari İlişkileri, 1-82. <https://ticaret.gov.tr/data/.../Ukrayna%20Yillik%20Rapor%202014.docx>
- Kitov, Ivan O. (2009). Mechanical Model Of Personal Income Distribution, *ECINEQ Working Papers*, 2009-110, 1-220.
- Kobal, Melis (2014). Ukrayna'nın ekonomi sınavı, Al Jazeera Gzt., 26 Şub 2014. <http://www.aljazeera.com.tr/haber-analiz/ukraynanin-ekonomi-sinavi> (Erişim Tarihi: 28/10/2018).
- Kravis, Irving B. (1960), International Differences in the Distribution of Income. *Review of Economics and Statistics*, 42(4), 408-416.

- KTO Konya Ticaret Odası (2016). Hırvatistan Ülke Raporu, 1-31.
http://www.kto.org.tr/d/file/hrvatistan_-ulke-raporu_2016.20170825103959.pdf
- Kubar, Yeşim (2011). Bir İktisat Politikası Amacı Olarak Gelir Dağılımı: Türkiye Örneği (1994–2007) Analizi, *KSÜ İİBF Dergisi*, 1(2), 227-246.
- Kurtipek, Rıdvan (2011). Türkiye için Gelir Grupları Arası Gelir Oluşum İlişkisinin Miyazawa Yöntemiyle İncelenmesi, Uzmanlık Tezi, T.C. Kalkınma Bakanlığı Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Yayın No:2830.
- Kuznets, Simon (1955). Economic growth and income inequality. *The American Economic Review*, 45(1), 1-28.
- Lawrence, J. Lau (2015). Income Inequality under Economic Globalisation. *Institute of Global Economics and Finance Working Paper*, No: 33, 1-29.
- Ledgerwood, Joanna (2000). *Microfinance Handbook: An Institutional and Financial Perspective*. Washington: World Bank.
- Lee, Jong-Wha; Wie, Dainn (2014). Technological Change, Skill Demand, and Wage Inequality: Evidence from Indonesia. *World Development*, Volume 67, 238-250.
- Li, Hongyi; Zou, Heng-Fu (2002). Inflation, growth, and income distribution: a cross-country study. *Annals Of Economics And Finance*, 3(1), 85–101.
- Lindert, Peter. H.; Williamson, Jeffrey (2001). Does Globalization Make the World More Unequal?. *NBER Globalization in Historical Perspective conference in Santa Barbra*, California, May 3-6. University of Chicago Press, 227-275.
- List, John A.; Gallet, Craig A. (1999). The Kuznets Curve: What Happens After the Inverted-U?. *Review of Development Economics*, 3(2), 200-206.
- Loewen, Garry (2009). A Compendium of Poverty Reduction Strategies and Frameworks, Tamarack – An Institute for Community Engagement, Waterloo, Ontario.
http://vibrantcanada.ca/files/a_compendium_of_poverty_reduction_gl_042209.pdf
- Lorenz, Max Otto (1905). Methods of Measuring the Concentration of Wealth. *Publications of the American Statistical Association*, 9(70), 209-219.
- Lucas, Robert (1988). On the mechanics of economic development. *Journal of Monetary, Economics*, 22, 3–42.

- Lüksemburg Ticaret Odası (2017). Luxembourg Economy Open Dynamic Reliable. https://www.luxinnovation.lu/wp-content/uploads/sites/3/2017/10/web_en_brochure_eco_lux_0917_cdc-1.pdf
- Maestri, V., and A. Roventini (2012). Inequality and Macroeconomic Factors: A time-series analysis for a set of OECD countries. Available at SSRN 2181399.
- Mah, Jai S. (2001). A Note on Globalization and Income Distribution the Case of Korea, 1975-1995. *Journal of Asian Economics*, 14 (1), 157-164.
- Malthus, Thomas (1798). *An Essay on the Principle of Population*. London: Printed for J. Johnson in St. Paul's Church-Yard.
- Mark, Jerome (1987). Technological Change and Employment : Some Results From BLS Research. *Monthly Labor Review*, 110(4), 26-29.
- Martínez-Vázquez, Jorge; Vulovic, Violeta; Moreno Dodson, Blanca (2012). The impact of tax and expenditure policies on income distribution: evidence from a large panel of countries. *Review of Public Economics*, 200(4), 95-130.
- MATTO Makedonya Raporu. (2016). MATTO Makedonya-Türkiye Ticaret Odası, 1-17.
- May, John F. (2012). The Role Of Population Policies, Translated from the French by Cadenza Academic Translations, Études, Volume 417, 1-11.
- Mbaku, John Mukum (1997). Inequality in Income Distribution and Economic Development: Evidence Using Alternative Measures of Development. *Journal of Economic Development*, 22(2), 57-67.
- Meschi, Elena; Vivarelli, Marco (2007). Globalization and Income Inequality. *IZA Discussion Paper*, No. 2958, 1-34.
- Miynat, Mustafa (2004). *Liberalizasyon Sürecinde İstikrar Politikalarının Gelir Dağılımına Etkisi (İsrail, Meksika ve Türkiye)*. Ankara: Odak Yayın Evi.
- Mocan, Naci H. (1999). Structural Unemployment, Cyclical Unemployment and Income Inequality. *The Review of Economics and Statistics*, 81(1), 122–134.
- Moffitt, Robert A. (2003). The Negative Income Tax and the Evolution of U.S. Welfare Policy. *Journal of Economic Perspectives*, 17(3), 119–140.

- Monnin, Pierre (2014). Inflation and Income Inequality in Developed Economies. *Council on Economic Policies (CEP) Working Paper*, 1-23.
- Munir, Kashif; Sultan, Maryam (2017). Macroeconomic determinants of income inequality in India and Pakistan. *Theoretical and Applied Economics*, 24, No. 4(613), 109-120.
- Netswera, Fulu G.; Ngwakwe, Collins C. (2013). Rethinking the erosional effect of indirect taxes on individual income. *Corporate Ownership & Control*, 11(1), Continued – 4, 383-388.
- Nolan, Brian (1986). Unemployment and the Size Distribution of Income. *Economica*, New Series, 53(212), 421-445.
- O'Connor, David E. (2004). *The Basics of Economics*. Connecticut: Greenwood Press. Westport.
- Ocampo, Jose Antonio; Martin, Juan (2003). *Globalization and Development: A Latin American and Caribbean Perspective*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- OECD (2011). An Overview of Growing Income Inequalities in OECD Countries: Main Findings. <https://www.oecd.org/els/soc/49499779.pdf>
- OECD (2016). Finland Unitary Country. 1-2. <https://www.oecd.org/regional/regional-policy/profile-Finland.pdf>
- OECD (2017). OECD Economic Surveys: Colombia Overview. <https://www.oecd.org/eco/surveys/Colombia-2017-OECD-economic-survey-overview.pdf>
- Ongan, T. Hakan (2004). Gelir Eşitsizliği, Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Ters U Eğrisi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 54(1), 153-165.
- Özdemir Mustafa; İslamoğlu, Emel (2017). *Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, Kavram – Teori – Uygulama*, İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Öztürk, Latif; Meral, İsa Gürkan (2016). Türkiye’de Hastane Yatak Sayılarının 1977-2014 Yılları Arasında İllere Dağılımındaki Eşitsizliğin Ölçülmesi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 621-643.
- Öztürk, Nazım (2009). *İktisatta Bölüşüm*, Ankara: Palme Yayıncılık.

- Öztürk, Nazım; Göktolga; Gökalp Z. (2010). Yoksulluk ve Gelir Bölüşümünü Belirlemede Kullanılan Ölçütler. *Bütçe Dünyası Dergisi*, 2(34), 3-25.
- Öztürk, Nazım (2016). *Kamu Maliyesi*, 3. Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Panos Report (2002). Reducing Poverty: is the World Bank's strategy working?, No 45. <https://www.internationalbudget.org/wp-content/uploads/Reducing-Poverty-is-the-World-Banks-Strategy-Working.pdf>
- Papanek, Gustav; Kyn, Oldrich (1986), The Effect on Income Distribution of Development, the Growth Rate and Economic Strategy. *Journal of Development Economic*, 23(1), 55-65.
- Park, Hong Y. (2013) Economic globalization and income inequality in the U.S. *International Research Journal of Applied Finance*, 4(1), 15-34.
- Paukert, Felix (1973). Income Distribution at Different Levels of Development: A Survey of Evidence. *International Labour Review*, 108, 97-125.
- Pazarlıoğlu, Vedat; Gürler, Özlem Kiren (2007). Telekomünikasyon Yatırımları ve Ekonomik Büyüme: Panel Veri Yaklaşımı. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 44(508), 35-43.
- Pehlivan, Muhammed Seyid (2010). *Gelir Dağılımı Eşitsizliğine Devletin Müdahale Araçları: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Örneği*, Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi.,
- Pesaran, Hashem M. (2004). General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels. <https://doi.org/10.17863/CAM.5113>
- Phillips, Peter C.B.; Perron, Pierre (1988). Testing for Unit Roots in Time Series Regression. *Biometrika*, 75(2), 335-346.
- Piketty, Thomas (2015). *Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital*. (Çev.: Hande Koçak), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, II. Basım.
- Prasad, Naren (2008), Policies for Redistribution: The Use of Taxes and Social Transfers. *International Institute for Labour Studies*, Discussion Paper, 194, 1-29.

- PricewaterhouseCoopers (2014). Paying Taxes 2014: The Global Picture a Comparison of Tax Systems in 189 Economies Worldwide. <https://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/assets/pwc-paying-taxes-2014.pdf>
- Randolph, Susan M.; Lott, William F. (1993). Can the Kuznets Curve Be Relied on to Induce Equalizing Growth?. *World Development*, 21(5), 829-840.
- Rao, P.K. (2015). Poverty, Inequality and Unemployment: Socioeconomic Policy and Rawlsian Justice. from book Government Austerity and Socioeconomic Sustainability, 5-15. https://www.researchgate.net/publication/300572316_Poverty_Inequality_and_Unemployment_Socioeconomic_Policy_and_Rawlsian_Justice (Erişim Tarihi: 18/11/2017).
- Rehman, Hafeez Ur; Sajawal Khan; Imtiaz Ahmed (2008). Income Distribution, Growth And Financial Development: A Cross Countries Analysis. *Pakistan Economic and Social Review*, 46(1), 1-16.
- Romer, Paul (1986). Increasing returns and long-run growth. *Journal of Political Economy*, 94 (5), 1001–1037
- Sapancalı, Faruk (2008). Türkiye’de İşgücü Piyasası, Sorunlar ve Politikalar. *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 21(2-3), 8-30.
- Sarel, Michael (1997). How Macroeconomic Factors Affect Income Distribution: The Cross-Country Evidence. *IMF Working Papers* No. 97–152, International Monetary Fund.
- Saunders, Peter (2002). The Direct and Indirect Effects of Unemployment on Poverty and Inequality. *SPRC Discussion Paper*, No. 118, 1-31.
- Schumpeter, Joseph Alois (1932). *Capitalism, Socialism and Democracy*. New York: Harper and Brothers.
- Scully, Gerald W. (2003). Optimal Taxation, Economic Growth and Income Inequality. *Public Choice*, 115(3/4), 299-312.
- Serper, Özer (2010). *Uygulamalı İstatistik*. İstanbul: Hiperlik Yayınları.

- Skare, Marinko; Stjepanovic, Sasa (2014). Income Distribution Determinants and Inequality – International Comparison. *The Amfiteatru Economic Journal*, 16(37), 980-993.
- Snowdon, Brian; Vane, Howard R. (2012). Modern Makroekonomi Temelleri, Gelişimi ve Bugünü. Çev. Ed. Barış Kablamacı, Ankara: Efil Yayınevi.
- Sönmez, Mustafa. (2001). *Gelir Uçurumu: Türkiye’de Gelirin Adaletsiz Bölüşümü*, İstanbul: Om Yayınevi.
- Steckel, Richard H. (2008). Physiocracy, International Encyclopedia Of The Social Sciences, 2nd Edition. https://static.uni-graz.at/fileadmin/_Persoenliche_Webseite/kurz_heinz/Dokumente/2008_Physiocracy__in_International_Encyclopedia_of_the_Social_Sciences_.pdf
- Stockhammer, E. (2009). Determinants of functional income distribution in OECD countries. No 05-2009, IMK Studies from IMK at the Hans Boeckler Foundation, Macroeconomic Policy Institute.
- Sturgeon, Timothy J. (2013). Global Value Chains and Economic Globalization - Towards a New Measurement Framework. *Industrial Performance Center, Massachusetts Institute of Technology*, 1-60. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/7828051/8076042/Sturgeon-report-Eurostat.pdf>
- Şener, Ülker (2010). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İş Gücü Politikaları, *TEPAV Politika Notu*, 1-22.
- Tanzi, Vito (1998), Fundamental Determinants of Inequality and the Role of Government. *IMF Working Paper WP/98/178*, 1-24.
- Taştan, Hüseyin ve Akar, Mürüvvet. (2013). Türkiye İmalat Sanayiinde Bölgesel ve Sektörel Ücret Eşitsizliği, *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 63(1), 17-49.
- Terzi, N. (2016). Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Moğolistan. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı:11, 92-102.
- Theyson, K.C. & Heller, L.R. (2015). Development and Income Inequality: A new specification of Kuznets hypothesis. *The Journal of Developing Areas*, 49(3), 103-118.

- Thornton, John (2001). The Kuznets inverted-u hypothesis: panel data evidence from 96 countries. *Applied Economics Letters*, vol. 8, 15-16.
- Tireli, Münir (2009). Küreselleşme ve Yoksulluk: Birleşmiş Milletler (UNDP) ve Dünya Bankası Göstergeleri Işığında Bir Analiz, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi.
- Topuz, Seher Gülşah; Özcan Dağdemir. (2016). Ekonomik Büyüme ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi: Kuznets Ters-U Hipotezi'nin Geçerliliği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 11(3), 115- 130.
- Treillet, Stephanie (1999), Les gouvernements impuissants face à l'inégalité en Amérique Latine. *Monde en développement*, 27,65-70.
- Tribble, Romie (1999). A Restatement of the S-Curve Hypothesis. *Review of Development Economics*, 3, 207-214.
- Tsakoglou, P. (1988). Development and Inequality Revisited. *Applied Economics*, 20, 509-531.
- Tuna, Yusuf (1998). *Tarım Ürünleri Fiyatlarına Devlet Müdahalesi ve Türkiye'de Müdahale Fiyat Politikasının Tarihiçesi*. İktisat Fakültesi Mecmuası 47.
- Tunalı, Halil; Şahan, Fatih (2016). Income Inequality And Innovativeness: An Application For European Countries. *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 66(1), 67-82.
- Tuncer, S. (1970). Gelirin Yeniden Dağılımı, İktisadi Araştırmalar Vakfı, Yayın 23, İstanbul.
- Turanlı, Rona. (2000). *İktisadi Düşünce Tarihi Kronolojik Evrimi*, Bilim Teknik Yayınevi, Üçüncü Basım.
- Türk, İ. (2003). *Maliye Politikası*, Ankara: Turhan Yayınevi.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2009). Tüketim Harcamaları, Yoksulluk ve Gelir Dağılımı Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi – 6, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara, İkinci Baskı.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2012). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara.

- Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği. Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk Avrupa Birliği İle Karşılaştırma. İstanbul, 2000.
- Ulutürk, Süleyman; Ersezer, Devrim. (2015). Gelir, Gelir Dağılımı Yaklaşımları ve Devletin Rolü. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, 0(47), 88-105.
- UNDP (2013). Humanity Divided: Confronting Inequality in Developing Countries. http://www.undp.org/content/dam/undp/library/Poverty%20Reduction/Inclusive%20development/Humanity%20Divided/HumanityDivided_Full-Report.pdf
- UNDP (2015). Sustainable Development Goals. https://www.undp.org/content/dam/undp/library/corporate/brochure/SDGs_Booklet_Web_En.pdf
- UNICEF (2010). Child Poverty And Disparities In Ukraine, – Kyiv: Institute for Demography and Social Studies of NAS of Ukraine, United Nations Children’s Fund (UNICEF), Ukrainian Centre for Social Reforms. https://www.unicef.org/ukraine/Full_Bidnist_i_nerivni_mozlyvosty_ENG_final_02.1.2010.pdf
- Utari,G.A.D.; Cristina, R. (2015). Growth and Inequality in Indonesia: Does Kuznets Curve Hold?. *Journal of Modern Accounting and Auditing*, 11(2), 93-111.
- Üzümcü, A.; Korkat, M. (2014). Türkiye’de Gelir Dağılımı Adaletsizliği Ve Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Gelişimi (2003-2012). *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(8), 135-166.
- Venue Consulting Group (2014). Macroeconomic Overview of Armenia. 1-13. <https://www.avenueconsulting.am/resources/avenue/uploads/pdf/549ae43711830763f33a08324d31db99.pdf>
- Wlodarczyk, Julia (2017). Innovations and Income Inequalities – A Comparative Study. *Journal of International Studies*, 10(4), 166-178. doi:10.14254/2071-8330.2017/10-4/13.
- World Bank (2017). FAQs about the Pantawid Pamilyang Pilipino Program (4Ps). <https://www.worldbank.org/en/country/philippines/brief/faqs-about-the-pantawid-pamilyang-pilipino-program>

- Worldwatch Institute (2012). Nine Population Strategies to Stop Short of 9 Billion. <http://www.worldwatch.org/nine-population-strategies-stop-short-9-billion>
- Yay, G. (2001). Chicago Okulu, Milton Friedman ve Monetarizm. *Liberal Düşünce*, No:6, Sayı: 24, 196-207.
- Yıldırım, D.Ç. & Kantarcı, Y. (2018). Araştırma Geliştirme Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi Üzerine Bir Panel Veri Analizi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(5) 661–670.
- Yıldırım, K., Mercan, M.; Kostakoğlu, S.F. (2013). Satın Alma Gücü Paritesinin Geçerliliğinin Test Edilmesi: Zaman Serisi ve Panel Veri Analizi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8(3), 75- 95.
- Yıldırım, N.E. (2017). Gelir Eşitsizliği Problemi ve Türkiye'nin Bazı Ülke Grupları İle Karşılaştırılması. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 7(1) 213-226.
- Yıldız, Necati; Bircan, Hüdaverdi; Akbulut Ömer. (2009). *İstatistiğe Giriş : Uygulamalı Temel Bilgiler Çözümlü ve Cevaplı Sorular*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Yılmaz, Gülay Akgül. (2009). *Kamu Maliyesi: Ders Notları*, İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Zhang, Xun; Wan, Guanghua; Wang, Chen; Luo, Zhi (2017). Technical change and income inequality in China. *World Economy*, 40(11), 2378-2402.
- Zhou, Lei; Biswas, Basudeb; Bowles, Tyler; Saunders, Peter J. (2011). Impact of Globalization on Income Distribution Inequality in 60 Countries. *Global Economy Journal*, 11(1), 1-16.
- Zhuang, Juzhong; Kanbur, Ravi; Rhee, Changyong (2014). Rising Inequality in Asia and Policy Implications. *ADB Working Paper*, No:463, 1-14. <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/156318/adb-wp463.pdf> (Erişim Tarihi: 07/04/2018).

EKLER

EK 1

YÜKSEK GELİR GRUBU İÇİN MODEL TAHMİNİ

Dependent Variable: GINI
Method: Panel Least Squares
Date: 12/26/18 Time: 00:33
Sample: 2008 2015
Periods included: 8
Cross-sections included: 9
Total panel (balanced) observations: 72
White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GDP	0.016813	0.009022	1.863638	0.0676
ISSIZLIK	0.090961	0.023281	3.907113	0.0003
KAMUG	0.103154	0.026847	3.842225	0.0003
EKOKOF	-0.019585	0.008917	-2.196216	0.0322
DUMMY	0.394555	0.118688	3.324306	0.0016
CPI	0.032884	0.013001	2.529325	0.0143
ARGE	-0.057588	0.102284	-0.563022	0.5757
C	26.86267	1.710947	15.70046	0.0000

Effects Specification

Cross-section fixed (dummy variables)

R-squared	0.994836	Mean dependent var	30.58750
Adjusted R-squared	0.993453	S.D. dependent var	3.848795
S.E. of regression	0.311417	Akaike info criterion	0.697765
Sum squared resid	5.430926	Schwarz criterion	1.203691
Log likelihood	-9.119544	Hannan-Quinn criter.	0.899176
F-statistic	719.2541	Durbin-Watson stat	0.573461
Prob(F-statistic)	0.000000		

EK 2

ÜST ORTA GELİR GRUBU İÇİN MODEL TAHMİNİ

Dependent Variable: GINI
 Method: Panel Least Squares
 Date: 12/26/18 Time: 00:37
 Sample: 2008 2015
 Periods included: 8
 Cross-sections included: 9
 Total panel (balanced) observations: 72
 White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
ISSIZLIK	0.143223	0.020384	7.026357	0.0000
KAMUG	0.024861	0.022396	1.110050	0.2717
GDP	0.002037	0.013139	0.155049	0.8773
EKOKOF	-0.006999	0.017371	-0.402907	0.6886
DUMMY	0.638411	0.197463	3.233068	0.0021
CPI	0.002810	0.003060	0.918391	0.3624
ARGE	-1.839422	0.509397	-3.610980	0.0007
C	34.05929	1.953235	17.43737	0.0000

Effects Specification

Cross-section fixed (dummy variables)

R-squared	0.996936	Mean dependent var	35.03194
Adjusted R-squared	0.996115	S.D. dependent var	7.871214
S.E. of regression	0.490590	Akaike info criterion	1.606715
Sum squared resid	13.47801	Schwarz criterion	2.112641
Log likelihood	-41.84175	Hannan-Quinn criter.	1.808126
F-statistic	1214.730	Durbin-Watson stat	0.543935
Prob(F-statistic)	0.000000		

EK 3

ALT ORTA GELİR GRUBU İÇİN MODEL TAHMİNİ

Dependent Variable: GINI
 Method: Panel Least Squares
 Date: 12/26/18 Time: 00:40
 Sample (adjusted): 2009 2015
 Periods included: 7
 Cross-sections included: 9
 Total panel (unbalanced) observations: 57
 White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GDP	-0.009425	0.015026	-0.627263	0.5340
KAMUG	0.040595	0.015934	2.547679	0.0147
EKOKOF	0.089540	0.025680	3.486704	0.0012
DUMMY	-0.229701	0.233122	-0.985322	0.3302
DISSIZLIK	0.125761	0.076857	1.636289	0.1094
CPI	-0.006208	0.008639	-0.718638	0.4764
ARGE	3.211198	0.502585	6.389367	0.0000
C	28.78932	1.423552	20.22358	0.0000

Effects Specification

Cross-section fixed (dummy variables)

R-squared	0.995314	Mean dependent var	36.37719
Adjusted R-squared	0.993600	S.D. dependent var	6.489470
S.E. of regression	0.519171	Akaike info criterion	1.758758
Sum squared resid	11.05109	Schwarz criterion	2.332246
Log likelihood	-34.12461	Hannan-Quinn criter.	1.981635
F-statistic	580.5694	Durbin-Watson stat	0.739195
Prob(F-statistic)	0.000000		

EK 4

TOPLU ÜLKE GRUBU İÇİN MODEL TAHMİNİ

Dependent Variable: GINI
 Method: Panel Least Squares
 Date: 12/26/18 Time: 00:47
 Sample: 2008 2015
 Periods included: 8
 Cross-sections included: 27
 Total panel (unbalanced) observations: 210
 White cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected)

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GDP	0.001908	0.012617	0.151227	0.8800
ISSIZLIK	0.097067	0.017246	5.628358	0.0000
KAMUG	0.050831	0.008939	5.686683	0.0000
EKOKOF	0.001679	0.008107	0.207144	0.8361
DUMMY	0.140915	0.099992	1.409269	0.1605
CPI	0.008912	0.012565	0.709293	0.4791
ARGE	-0.079618	0.144809	-0.549813	0.5831
C	31.09308	0.645763	48.14934	0.0000

Effects Specification

Cross-section fixed (dummy variables)

R-squared	0.994801	Mean dependent var	33.97000
Adjusted R-squared	0.993826	S.D. dependent var	6.736518
S.E. of regression	0.529338	Akaike info criterion	1.712806
Sum squared resid	49.31494	Schwarz criterion	2.254719
Log likelihood	-145.8446	Hannan-Quinn criter.	1.931881
F-statistic	1020.407	Durbin-Watson stat	0.378228
Prob(F-statistic)	0.000000		

EK 5

TURNİTİN ORJİNALLİK RAPORU

Turnitin Orijinallik Raporu

İşleme kondu: 25-Mar-2019 01:25 +03
 NUMARA: 1098878262
 Kelime Sayısı: 38658
 Gönderildi: 1

Benzerlik Endeksi		Kaynağa göre Benzerlik	
%7		İnternet Sources:	%6
		Yayımlar:	%3
		Öğrenci Ödevleri:	%4

Makroekonomik Faktörlerin Gelir Dağılımı Üzerine Etkisi: Panel Veri Analizi Fatmanur Güder tarafından

< 1% match (17-Şub-2019 tarihli internet) https://anzdoc.com/transformasi-struktural-di-madura-pengaruh-pertumbuhan-ekono.html
< 1% match (09-Nis-2018 tarihli internet) http://www.icc.org.tr/uploads/documents/Emzirme2016_bilginotu/Emzirme_SDG_bilgi_not.pdf
< 1% match (09-Mar-2019 tarihli internet) http://radikaldusunur.blogspot.com/2016/05/birlesmis-milletler-kalkinma-programi.html
< 1% match (18-Tem-2018 tarihli öğrenci ödevleri) Submitted to Selçuk Üniversitesi on 2018-07-18
< 1% match (yayımlar) TAŞ, Seyhan and İSPIROĞLU, Ferhat, "Yükselen Piyasa Ekonomileri Üzerine Bir Değerlendirme", Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2017.
< 1% match (12-Mar-2016 tarihli internet) http://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/12345/10977/249474.pdf?isAllowed=y&sequence=1
< 1% match (11-Ara-2018 tarihli internet) https://www.ulusaltezmerkezi.net/sakarya-ili-entegre-atik-yonetimi-ve-ambalaj-atiklarinin-geri-donusumu/8/
< 1% match (24-Mar-2019 tarihli internet) http://oelen.itu.edu.tr/bitstream/11527/7790/1/1338.pdf

ÖZGEÇMİŞ

1. **Adı Soyadı** : Fatmanur Güder
 2. **Doğum Tarihi** : 12.07.1987
 3. **Unvanı** : Öğretim Görevlisi
 4. **Öğrenim Durumu** : Doktora

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Ekonometri	Dokuz Eylül Üniversitesi	2011
Y. Lisans	İktisat	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	2013
Doktora	İktisat	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	2019

Yüksek Lisans Tezi: “Üçüz açık sorunu ve üçüz açık bileşenlerinin ekonomik büyüme üzerine etkisi: Türkiye örneği”. Danışman: Doç. Dr. Cüneyt Kılıç

Doktora Tezi: “Makroekonomik Faktörlerin Gelir Dağılımı Üzerine Etkisi: Panel Veri Analizi”. Danışman: Prof. Dr. Meliha Ener

5. Yayınlar

5.1. Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler

- **Güder, F., Kurt, S.** (2018). Makroekonomik Değişkenlerin Gelir Adaletsizliği Üzerine Etkileri: BRIC-T Ülkeleri için Panel Veri Analizi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 4(3), 501-513.
- **Güder F., Yücekaya P., Şenyurt A.** (2016). Kamu Harcamaları İle Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye İçin Keynesyen Görüş mü? Wagner Kanunu mu Geçerli? (2006-2015 Dönemi). *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 47-60.
- **Güder F., Kılıç C.** (2016). Üçüz Açık Sorunu ve Üçüz Açık Bileşenlerinin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 11(2), 46-77.

5.2. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitabında basılan bildiriler

- **Güder, F. & Kurt, S.** (2018). The Effects of Macroeconomic Variables on Income Inequality: Panel Data Analysis for BRIC-T Countries. *5th International Conference on Social Sciences and Education Research*, April 20-22, 2018, Antalya, Turkey.
- **Güder F. & Kahiloğulları A.** (2015). Enerji Fiyatlarının Sanayi Üretimi Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği (2005-2014). *Uluslararası Avrasya Enerji Sorunları Sempozyumu*, İzmir, 2015.
- **Kutlu L., Beken M., Güder F., Bahçekapı H. & Özhan F.** (2015). Üniversitelerin Akademik Performans Puanları Üzerine Bir Çalışma. *ICQH International Conference on Quality in Higher Education*, Sakarya University, December 31, 2015.

6. Projeler

- Uluslararası Proje Koordinatörü, İda Projesi, Ulusal Ajans, Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı (Çanakkale, 2012).
- Katılımcı, The Role of Civil Society in the Promotion of Social Rights, European Commission (Brüksel, 2012).
- Eğitmen, Paramı Yönetebiliyorum Eğitmen Eğitimi Projesi, TC Kalkınma Bakanlığı, UNDP, Visa Europe, Habitat Derneği (Edirne, 2011).